

บันทึกข้อความสำคัญประกอบด้วยอุทาหรณ์และคำแนะนำ
แห่ง
ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๒ (ตอนที่ ๑)

สารบัญ

หน้าปก

คำนำ

สารบัญ

ก

ค

บันทึกข้อความสำคัญประกอบด้วยอุทราหรรณ

และคำแนะนำ

แห่ง

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

บรรพ ๒ (ตอนที่ ๑)

โดย

หลวงประดิษฐมนูธรรม

(ปรีดี พนมยงค์)

เนติบัณฑิตสยาม

ดอกระดุมกฎหมายฝรั่งเศส

ประกาศนียบัตรชั้นสูงในทางเศรษฐศาสตร์

ผู้ช่วยเลขานุการกรมร่างกฎหมาย

อาจารย์โรงเรียนกฎหมายกระทรวงยุติธรรม

พิมพ์ที่โรงพิมพ์นิติสาส์น

ถนนสีลม เลขที่ ๕๗๖ จ. ๖ พระนคร

พ. ศ. ๒๔๗๒

(มีกรรมสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติ)

พิ.ป.
๕/๑๑/๗๖

คำนำ

เนื่อง จาก การ ที่ ข้าพเจ้า ได้ จัด ทำ บันทึกรวบรวม ข้อ ความ สำคัญ ประกอบ ด้วย อุทาหรณ์ และ คำ แนะนำ แห่ง ประมวลกฎหมายแพ่ง และ พินัยกรรม บรรพ ๑ อัน เป็น คำอธิบาย อย่าง ชัด ชัด พอ เป็น แก้ว แห่ง แนว ประมวลกฎหมาย ฯ ใหม่ แล้ว ได้ พิมพ์ ขึ้น นี้

ท่าน ที่ได้ มี หนังสือ เล่ม นั้น ไว้ แล้ว โดย มาก ได้ แสดง ความ ประสงค์ จะ ให้ ข้าพเจ้า จัด ทำ บันทึกรวบรวม ฯ เช่น นั้น สำหรับ บรรพ ๒ ต่อไป กับ ทั้ง ได้ เร่ง อวยาก จะ ให้ พิมพ์ เร็ว ๆ โดย อัง เหตุ ว่า ความ จำ เป็น ที่ จะ ต้อง ใช้ กฎหมาย ดัง นั้น มี อยู่ ทุก ๆ วัน

ข้าพเจ้า รู้สึก ว่า การ ที่ จะ จัด ทำ ให้ เร็ว เกิน ไป นัก ข้อม เป็นการ พินัยกรรม ที่ จะ ทำ ให้ สะดวก ง่ายขึ้น ได้ เพราะ เหตุ ที่ ประมวลกฎหมายแพ่ง และ พินัยกรรม บรรพ ๒ ซึ่ง ว่า ด้วย หนี้ เป็น บทบัญญัติ ที่ ยาก มาก ใน บาง ประเทศ เช่น ใน ประเทศ ฝรั่งเศส นักเรียนกฎหมาย ปี ที่ ๒ นั้น นอกจาก วิชา อื่น ๆ ที่ ต้อง เรียน แล้ว สำหรับ วิชา กฎหมายแพ่ง ต้อง เรียน ฉะเพาะ ลักษณะ หนี้ ตลอด ปี

แต่ เมื่อ ความ จำ เป็น บัง เกิด ขึ้น แก่ ท่าน ที่ สนใจ ใน วิชา กฎหมาย เช่น นั้น แล้ว ข้าพเจ้า จึง ได้ จัด ทำ หนังสือ เล่ม ขึ้น

๒

ตามที่ท่านทั้งหลายได้แสดงความประสงค์มานั้น ข้าพเจ้าได้
แบ่งบันทึก ฯ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๒
นี้ออกเป็น ๒ ตอน

ตอนที่ ๑. ว่าด้วยบทเปิดเสร็จทั่วไป ก่อตั้งแต่มาตรา ๑๕๔
ถึง ๓๕๓

ตอนที่ ๒. ว่าด้วยสัญญา, จัดการารนอกสั่ง, ลาภ
มิควรได้, ละเมิด ก่อตั้งแต่มาตรา ๓๕๔ ถึง มาตรา ๔๕๒

ขอท่านผู้อ่านได้โปรดเข้าใจว่า หนังสือเล่มนี้เพียงแต่
เป็นเค้าแห่งแนวความคิดของเอกชนผู้หนึ่ง ไม่ใช่เป็นตำรา
ที่บริบูรณ์ ถ้าท่านประสงค์จะทราบข้อความพิสดารต่อไป
ก็ควร ศึกษา ตามคำอธิบาย ของ อาจารย์ที่สอนประมวลกฎหมาย
แพ่งและพาณิชย์ลักษณะหน้าที่โรงเรียนกฎหมาย และความเห็น
ของท่านอาจารย์ย่อมเป็นสิ่งสำคัญ

ในที่สุดนี้ ถ้าท่านผู้อ่านพบข้อบกพร่องอย่างใด ๆ ใน
หนังสือเล่มนี้แล้ว ขอได้โปรดให้อภัยแก่ข้าพเจ้าด้วย และ
ถ้าจะกรุณาแจ้งข้อบกพร่องนั้นมาเพื่อข้าพเจ้าได้นำลงแก้ไขใน
หนังสืออนิติสาสน์จะเป็นพระคุณมาก.

๗
347.0104
ป/๗/5 ข
ค.๒
๓.1

หลวงประดิษฐมนูธรรม
วันที่ ๗ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๗๒

169133

บรรพ ๒

หน

ลักษณะ ๑. บทเปิดเสร็จทั่วไป

บันทึกข้อความทั่วไป	๑
บ่อเกิดแห่งหนที่บังคับได้	๕-๘
บ่อเกิดและลักษณะแห่งหนตามธรรมดา	๘-๑๕
ผลแห่งหนตามธรรมดา	๑๖
คดีตัวอย่างที่ศาลในประเทศฝรั่งเศส	
ถือว่าเป็นหนตามธรรมดา	๑๗-๑๘
คำแปลประมวลกฎหมายแพ่งอาเจนไจน์	
ว่าด้วยหนตามธรรมดา	๑๘-๒๐
บ่อเกิดแห่งหนตามศีลธรรม หรือตาม	
ธรรมจรรยา	๒๑

หมวด ๑.	<u>วัตถุแห่งหนี้</u>	
	บันทึกข้อความทั่วไป	
	ชนิดของวัตถุแห่งหนี้	๒๒
	การกำหนดวัตถุแห่งหนี้	๒๒ - ๒๓
	บทบัญญัติพิเศษสำหรับหนี้เงิน	๒๓
	มาตรา ๑๙๔ - ๒๐๒	๒๔ - ๓๕
หมวด ๒.	<u>ผลแห่งหนี้</u>	
	บันทึกข้อความทั่วไป	๓๖ - ๓๗
ส่วนที่ ๑.	<u>การไม่ชำระหนี้</u>	
	บันทึกข้อความทั่วไป	
	สิทธิของเจ้าหนี้ที่เรียกร้องให้ลูกหนี้	
	ชำระหนี้ตามวัตถุแห่งหนี้	๓๘ - ๔๑
	สิทธิของเจ้าหนี้ที่จะเรียกค่าสินไหม	
	ทดแทน	๔๑ - ๔๒
	บันทึกเรื่องการผิดนัด	๔๓ - ๔๖
	มาตรา ๒๐๓ - ๒๒๕	๔๗ - ๘๗

ส่วนที่ ๒. รับช่วงสิทธิ

บันทึกข้อความทั่วไป

ช่วงบุคคล

๘๘

บ่อเกิดแห่งการช่วงบุคคล

๘๘-๘๙

ช่วงทรัพย์สิน

๘๙-๙๐

การรับช่วงสิทธิต่างกับการโอนสิทธิ

เรียกร้อง

๙๐-๙๑

การรับช่วงสิทธิต่างกับการแปลงหนี้ใหม่

๙๑-๑๐๐

มาตรา ๒๒๖-๒๓๒

๑๐๑-๑๑๕

ส่วนที่ ๓. การใช้สิทธิเรียกร้องของลูกหนี้

บันทึกข้อความทั่วไป

หลักแห่งการที่เจ้าหนี้มีอำนาจใช้สิทธิ

เรียกร้องของลูกหนี้

๑๑๖-๑๑๗

ปัญหา

๑๑๗-๑๑๘

มาตรา ๒๓๓-๒๓๖

๑๑๘-๑๒๔

ส่วนที่ ๔. เพิกถอนการฉ้อฉล

บันทึกข้อความทั่วไป

เกณฑ์แห่งการที่เจ้าหนี้จะใช้สิทธิ

เพิกถอนการฉ้อฉล

๑๒๕-๑๒๘

มาตรา ๒๓๗-๒๔๐

๑๒๕-๑๓๕

ส่วนที่ ๕. สิทธิยึดเหนี่ยว

บันทึกข้อความทั่วไป

๑๓๖-๑๓๗

มาตรา ๒๔๑-๒๕๐

๑๓๘-๑๔๑

ส่วนที่ ๖. บุริมสิทธิ

บันทึกข้อความทั่วไป

๑๕๒

ความคล้ายกัน ระหว่างบุริมสิทธิกับ

สิทธิจำนำ จำนอง

๑๕๕-๑๕๗

ปัญหา

๑๕๗

ชนิดต่าง ๆ ของบุริมสิทธิ

๑๕๘

มาตรา ๒๕๑-๒๕๒

๑๕๕-๑๖๑

๑. บุริมสิทธิสามัญ

มาตรา ๒๕๓-๒๕๘

๑๖๒-๑๗๐

๒. บริมสิทธิพิเศษ

(ก) บริมสิทธิเหนือสงฆารมทรัพย์

มาตรา ๒๕๕-๒๗๒ ๑๓๑-๑๔๗

(ข) บริมสิทธิเหนือสงฆารมทรัพย์

มาตรา ๒๗๓-๒๗๖ ๑๔๘-๑๕๒

๓. ลำดับแห่งบริมสิทธิ

มาตรา ๒๗๗-๒๘๐ ๑๕๓-๒๐๐

๔. ผลแห่งบริมสิทธิ

มาตรา ๒๘๑-๒๘๕ ๒๐๑-๒๑๕

หมวด ๓. ๕ ๖ ๕
ลูกหนี้และเจ้าหนี้หลายชั้น

บันทึกข้อความทั่วไป ๒๑๖-๒๑๗

หนี้จะแบ่งกันชำระได้ ๒๑๗-๒๒๑

หนี้รวม ๒๒๑-๒๒๒

หนี้จะแบ่งกันชำระมิได้ ๒๒๒-๒๒๔

มาตรา ๒๕๐-๓๐๒ ๒๒๕-๒๔๔

หมวด ๔.	<u>โอนสิทธิเรียกร้อง</u>	
	บันทึกข้อความทั่วไป	๒๔๕-๒๔๖
	มาตรา ๓๐๓-๓๑๓	๒๔๗-๒๖๔
หมวด ๕.	<u>ความระงับหนี้</u>	
	บันทึกข้อความทั่วไป	๒๖๕
	ขาดอายุความแห่งสิทธิเรียกร้อง	๒๖๖-๒๖๗
	เงื่อนไขสุดสิ้น	๒๖๘
	ความสูญหายแห่งวัตถุแห่งหนี้	๒๖๘-๒๗๐
ส่วนที่ ๑.	<u>การชำระหนี้</u>	๒๗๑-๒๗๕
	มาตรา ๓๑๔-๓๓๕	๒๗๖-๓๑๗
ส่วนที่ ๒.	<u>ปลดหนี้</u>	
	บันทึกข้อความทั่วไป	๓๑๘-๓๑๙
	มาตรา ๓๔๐	๓๒๐
ส่วนที่ ๓.	<u>หักกลบลบหนี้</u>	
	บันทึกข้อความทั่วไป	๓๒๑-๓๒๓
	มาตรา ๓๔๑-๓๔๘	๓๒๔-๓๓๘

ส่วนที่ ๔. แปลงหนี้ใหม่

บันทึกข้อความทั่วไป

๓๓๕ – ๓๔๒

มาตรา ๓๔๕ – ๓๕๒

๓๔๓ – ๓๔๘

ส่วนที่ ๕. หนี้เกดือนกตัญญู

บันทึกข้อความทั่วไป

๓๔๕

มาตรา ๓๕๓

๓๕๐ – ๓๕๑

ความหมายแห่งอักษรย่อที่ใช้ในหนังสือเล่มนี้

ป. พ. พ. = ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

พ. ร. บ. = พระราชบัญญัติ

สำนักหอสมุด

ประมวล
กฎหมายแพ่ง และพาณิชย์

บรรพ ๒

หนี้

ลักษณะ ๑

บทเบ็ดเสร็จทั่วไป

บทกข้อความทั่วไป

หนี้ คือความเกี่ยวพันในกฎหมายระหว่างบุคคล ๒ ฝ่าย ซึ่งฝ่ายหนึ่งเรียกว่าลูกหนี้ มีหน้าที่จำต้องโอนทรัพย์สิน หรือ กระทำการ หรืองดเว้นกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งให้แก่อีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งเรียกว่าเจ้าหนี้ ๑

๑. วิเคราะห์ศัพท์นี้ปรากฏ ใน กฎหมาย ของ เอ็ม เป เรอ โรมันอุสดีเนียง บรรพ ๓ ลักษณะ ๘ ดังนี้ “ Obligatio est juri vinculum, quo necessitate adstringimur alicujus solvendoe rei, secundum nostrae civitatis jura”

เราอาจแยกหนี้ออกได้เป็น ๓ ชนิด ดังนี้

๑) หนี้ที่อาจฟ้องขอให้บังคับกันได้ตาม
กระบิลเมือง กล่าวคือ ผู้ใดเป็นเจ้าของหนี้ตาม
กฎหมาย ผู้นั้นมีสิทธิที่จะฟ้องร้องขอให้
ลูกหนี้ปฏิบัติตามวัตถุประสงค์แห่งหนี้ได้ (หนี้ชนิดนี้
เรียกตามภาษาฝรั่งเศสว่า โอบลิกาซิองซิวิล
= Obligation Civile ซึ่งเพื่อความสะดวกจะ
ขอเรียกหนี้ชนิดนี้ว่า หนี้ที่บังคับได้ บาง
ท่านเรียกว่า หนี้ตามกฎหมาย) เช่น นายแดง
ตกลงขายข้าวสารให้นายดำ ๑ กระสอบ
นายแดง เป็นลูกหนี้ นายดำ ตามกฎหมายที่จะ
ส่งมอบข้าวสาร ๑ กระสอบนั้น ถ้านายแดง
ไม่ส่งมอบ นายดำมีสิทธิฟ้องร้องขอให้
นายแดงส่งมอบข้าวสารนั้นได้

๒) หนี้ซึ่งเป็นแต่เพียงหน้าที่อันผูกพัน
ลูกหนี้ในการที่จะโอนทรัพย์สิน หรือกระทำ
การ หรืองดเว้นกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง
ให้แก่เจ้าหนี้ แต่ถ้าหากลูกหนี้ไม่ปฏิบัติ

ตามวัตถุแห่งหนี้แล้ว เจ้าหนี้ไม่มีสิทธิที่จะ
ฟ้องร้องขอให้บังคับลูกหนี้ แต่ถ้าลูกหนี้

ได้สมัครใจชำระหนี้แล้ว การชำระหนี้ใน
ที่สมบูรณ์ ลูกหนี้จะเพิกถอนโดยอ้างว่า
เจ้าหนี้ได้รับลาภอันมิควรได้ไว้เช่นนั้นไม่ได้
(หนี้ชนิดนี้เรียกตามภาษาฝรั่งเศสว่า โอบลิ
กาซ็อง นาดิเรล = Obligation Naturelle
ซึ่งเพื่อความสะดวก จะขอเรียกหนี้ชนิดนี้ว่า
หนี้ตามธรรมดา) เช่น หนี้สินอันเกิดจาก
การพะนั้นเป็นหนี้ตามธรรมดา ถ้าหากลูกหนี้
ไม่ชำระ เจ้าหนี้จะเรียกร้องให้ชำระมิได้
แต่ถ้าลูกหนี้ได้ชำระโดยความสมัครใจ การ
ชำระหนี้นั้นก็สมบูรณ์

๓) ยังมีหนี้ อีกชนิดหนึ่ง ซึ่งเป็นหน้าที่
ตามศีลธรรม หรือหนี้ตามธรรมจรรยา (Obligation Morale) ซึ่งหมายถึงหน้าที่อันควร
ปฏิบัติตามศีลธรรม หรือตามธรรมจรรยา
เช่น หน้าที่ของบิดามารดา ปู่ ย่า ตา ยาย ที่จะ
บำรุงรักษาผู้สืบสันดาน เป็นทางอุปการะ
หรือกลับกันเป็นทางปฏิเสธ หน้าที่เช่น
จะร้องฟ้องขอให้บังคับกันไม่ได้ และถ้า

ผู้มีหน้าที่ตามศีลธรรมได้ชำระหนี้ไปแล้ว
ก็อาจจะเรียกคืนโดยอ้างว่าเป็นลาภอันมิควรได้
ให้ดู ป.พ.พ. มาตรา ๔๐๘ (๓) (เพื่อ
ความสะดวก จะขอเรียกหนี้ชนิดนี้ว่า หนี้
ตามศีลธรรม หรือ หนี้ตามธรรมจรรยา)
เหตุฉะนั้นหนี้ตามศีลธรรมจึงคล้ายกับหนี้ตาม
ธรรมดาในข้อนี้

แต่หนี้ตามศีลธรรมต่างกับหนี้ตามธรรมดา
ถือการชำระหนี้ตาม ศีลธรรม เป็น การทำโดย
เสนาหา ส่วนการชำระหนี้ตามธรรมดานั้น
เป็นการชำระหนี้อันสมบูรณ์ตามกฎหมาย ผล
แห่งความต่างกันจึงมีเป็นต้นในเรื่องเพิกถอน
การฉ้อฉล เช่นนายแดงรู้ว่าตนจะถูกนายดำ
เจ้าหนี้ฟ้อง จึงเอาเงิน ๒๐๐๐ บาท ไปชำระ
หนี้อันเกิดจากการพนันให้นายเขียว และ
เอา เงิน ๑๐๐๐ บาท ไปอุปการะนายขาว บุตร
ของตน จนนายแดงไม่มีทรัพย์สินเหลือเลย
อันเป็นการทำให้นายดำ เจ้าหนี้ เสียเปรียบ
ดังนั้นนายดำอาจขอให้ศาลเพิกถอนการให้เงิน

๑๐๐๐ บาทแก่นายขาวได้ ถึงเมื่อนายขาวจะ
 ไม่รู้ว่า นายแดงได้ให้ เพื่อให้เจ้าหนี้ เสีย
 เปรียบ แต่นายดำ จะขอให้ศาลเพิกถอน
 การชำระเงิน ๒๐๐๐ บาท ให้นายเขียว ไม่ได้
 นอกจากนายเขียวจะรู้ว่าเป็นการทำให้เจ้าหนี้
 เสียเปรียบ

บ่อเกิดแห่งหนี้บังคับคดี

หนี้อาจเกิดขึ้นได้โดยเหตุต่าง ๆ ดังนี้

๑) โดยนิติกรรม ให้ดูมาตรา ๑๑๒ -

๑๑๖ ซึ่ง อาจ เป็น ฝ่ายเดียว หรือ หลาย ฝ่าย
 เช่น สัญญา คือ ความตกลงในระหว่าง
 บุคคลตั้งแต่ ๒ ฝ่ายขึ้นไป ซึ่งฝ่ายหนึ่งยอม
 โอนทรัพย์สิน กระทำการ หรืองดเว้นกระ
 ทำการให้อีกฝ่ายหนึ่ง (มาตรา ๓๕๔-๓๕๕)

เช่น นายแดงตกลงขายแหวนให้นายดำ

๑ วง ราคา ๑๐๐ บาท นายดำยอมรับ
 แหวน นายแดง ตาม ราคา นั้น ดังนี้
 หนี้ย่อมเกิดขึ้นแล้ว โดยความตกลงของ
 นายแดงกับนายดำ คือ นายแดงต้องส่ง

มอบเหวนให้นายดำ และนายดำต้องชำระ
เงิน ๑๐๐ บาทให้นายแดง

๒) โดยจัดการงานนอกสั่ง คือ เมื่อ
บุคคลใดเข้าทำกิจการแทนผู้อื่นโดยเขามีได้
ว่าขานวนใช้ให้ทำก็ดี หรือโดยมิได้มีสิทธิที่
จะทำการงานนั้นแทนผู้อื่นประการใดก็ดี ถ้า
การ ที่ เข้า จัด การ นั้น เป็น การ ขัด กับ ความ
ประสงค์อันแท้จริงของตัวการ ผู้จัดการ
จำต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ตัวการ
เพื่อความเสียหายอย่างใด ๆ อันเกิดแต่ที่ได้
เข้าจัดการนั้น

ถ้า การ ที่ เข้า จัด การ นั้น เป็น การ สม
ประโยชน์ของตัวการ ผู้จัดการจะเรียกให้
ชดใช้เงินอันตนได้ออกไปคืนแก่ตนเช่นอย่าง
ตัวแทนก็ได้

(ให้ดูมาตรา ๓๕๕-๔๐๕)

อุทาหรณ์ นายแดงเห็นฝ่าเรือนนายดำ
ชำรุด จึงเข้าซ่อมฝ่าเรือนนั้นให้นายดำ ดังนั้น
ถ้าความประสงค์ของนายดำต้องการให้ซ่อม
หรืออาจพึงสันนิษฐานได้เช่นนั้น นายแดง

ก็อาจ เรียก ร้องให้ นายคำชดใช้เงินอันตนได้
ออกไปคืน

แต่ ถ้า ความ ประสงค์ ของ นาย คำ ไม่
ต้องการให้ซ่อม เช่น นายคำกำลังรื้อเรือนนั้น
เพื่อปลูกใหม่ นายแดงก็ทราบแต่ยังขึ้น
ไปซ่อมฝาเรือนนั้น ดังนั้นถ้าการซ่อมทำให้
ฝาเรือนเสียหาย นายคำอาจเรียกค่าสินไหม
ทดแทนจากนายแดงได้

๓) โดยลาภมิควรได้ คือ เมื่อบุคคลใด
ได้มาซึ่ง ทรัพย์สิน สิ่งใด เพราะ การ ที่บุคคลอื่น
คนหนึ่งกระทำเพื่อชำระหนี้ที่ดี หรือได้มา
ด้วยประการอื่นที่ดี โดยปราศจากมูลอันจะ
อ้างกฎหมายได้ และเป็นทางให้บุคคลอื่น
คนหนึ่งนั้นเสียเปรียบ บุคคลนั้นจะต้องคืน
ทรัพย์สินให้แก่เขา

(ให้อุมาตรา ๔๐๖-๔๑๕)

เช่น นายแดงได้ชำระเงิน ๑๐๐ บาท ให้
นายคำ โดยเข้าใจผิดคิดว่านายคำเป็นเจ้าหนี้
ดังนั้นนายแดงมีสิทธิเรียกเงิน ๑๐๐ บาทนั้นคืน
จากนายคำได้

๔) โดยตะเมต คือ เมื่อผู้ใดจงใจ หรือ ประมาท เล่นเล่อกทำต่อบุคคลอื่นโดยผิดกฎหมายให้เขาเสียหาย ถึงแก่ชีวิตก็ดี แก่ร่างกายก็ดี อนามัยก็ดี เสรีภาพก็ดี ทรัพย์สิน หรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดก็ดี ผู้นั้นต้อง ใช้ค่าสินไหมทดแทน เพื่อการนั้นให้แก่ผู้ ที่ ต้องเสียหาย

(ให้อุมาตรา ๔๒๐-๔๕๒)

เช่น นายเขียวขับรถทับนายแดงบาดเจ็บ โดยจงใจหรือประมาทเล่นเล่อก็ตาม นายเขียว มีหนี้ ที่ จะต้องชำระ ค่าสินไหมทดแทน ให้นายแดง

๕) โดยกฎหมายบังคับ ซึ่งอาจเป็นการ โอนทรัพย์สินหรือการกระทำ เช่น หน้าที่ของสามีจะต้องเลี้ยงดูภรรยา หรืออาจเป็นการ ละเว้นกระทำ เช่น หน้าที่ของทนายความ แพทย์ ฯลฯ ที่จะไม่เปิดเผยความลับของ ลูกความ หรือลูกค้า หรือ หน้าที่อื่น ๆ อัน เกิดขึ้นเกี่ยวเนื่องกับอสังหาริมทรัพย์ (ปลา นิโธด เล่ม ๒ ข้อ ๘๒๘)

บ่อเกิด
และลักษณะแห่งหนี้ตามธรรมชาติ
 (Obligation Naturelle)

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์สยาม
 ไม่ได้บัญญัติถึงหนี้ตามธรรมชาติไว้โดยเฉพาะ

ประมวลกฎหมายแพ่ง ของ ต่าง ประเทศ
 ที่บัญญัติถึงหนี้ตามธรรมชาติไว้เป็น หมวด หมู่
 ก็คือ ประมวลกฎหมายแพ่ง อาเจนไตน์ (Ar-
 gentine) ตั้ง ผู้เขียน สมุด เล่ม นี้ ได้ แปร
 ข้อความนั้นมาไว้ด้วย เพื่อประโยชน์แก่
 การศึกษากฎหมายเทียบเคียง

คำอธิบาย ถึงหนี้ตามธรรมชาติ ที่ จะ กล่าว
 ต่อไปนี้ ผู้เขียนได้อาศัยเทียบเคียงกับหลัก
 กฎหมายฝรั่งเศส เพราะเหตุที่ในประมวล
 กฎหมาย ฝรั่งเศส ก็มิได้ บัญญัติ ถึง หนี้ ตาม
 ธรรมชาติไว้เป็นหมวดหมู่ การศึกษาถึงเรื่องนี้
 ก็จะต้อง อาศัย หลัก กฎหมาย ทั่ว ไป และ
 ความเห็นของนักปราชญ์ต่าง ๆ ข้นสนับสนุน

หนี้ตามธรรมดา มี ๒ ชนิด

- ๑) หนี้ตามธรรมดาโดยกำหนด
- ๒) หนี้ตามธรรมดาซึ่งแปลงมาจากหนี้ที่บังคับได้

(๑) หนี้ตามธรรมดาโดยกำหนด

เป็นหนี้ซึ่ง ตั้งแต่ เริ่มเกิดขึ้นแล้ว จะ พ้องร้องขอให้บังคับกันได้ เช่น

ก) หน้าที่ของผู้รับมรดกในการที่จะปฏิบัติข้อความตามพินัยกรรม เมื่อพินัยกรรมนั้นใช้ไม่ได้ตามกฎหมาย

อุทาหรณ์ นายแดงมีบุตรคนหนึ่ง ชื่อ นายเหลือง เป็นผู้ควรรับมรดกของนายแดงทั้งหมด ก่อนตายนายแดงได้ทำพินัยกรรมฉบับหนึ่ง ยกรถยนต์คันหนึ่งให้นายเขียว แต่พินัยกรรมนั้นทำผิดแบบ เช่น มีพะยานแต่คนเดียว ดังนั้นปกติหรือตามกฎหมาย นายเขียวจะฟ้องร้องขอให้ นายแดงมอบรถยนต์ให้แก่ตนไม่ได้ แต่ถ้านายแดงได้มอบรถยนต์ให้นายเขียวไปด้วยความสมัครใจ

ของตนครั้งนี้แล้ว ก็ได้ชื่อนายแดงได้ชำระ
หนี้ไปโดยถูกต้อง ภายหลังนายแดงจะเรียก
รถยนต์คืนโดย อ้างว่า เป็น ลาภอันมิควรได้
เช่นนั้นไม่ได้ และ จะ ถือว่า การ ส่งมอบ
รถยนต์เป็นสัญญาให้ก็ไม่ได้ กล่าวคือ
ภายหลังนายแดง จะขอเพิกถอนใน เมื่อ นาย
เขียวประพจน์ในรถนั้นก็ไม่ได้ เพราะเป็นการ
ชำระหนี้ ขอให้เทียบดูคำพิพากษาศาล
อุทธรณ์ ตั้งอยู่ ณ จังหวัดชลบุรี ลง วันที่ ๕
เมษายน ค.ศ. ๑๙๕๒

ข) หนี้ อันเกิดจากการพนันและขันต่อ
ให้ดู ป.พ.พ. มาตรา ๘๕๓-๘๕๕

อุทาหรณ์ นางคำเป็นลูกหนี้นางแดง
๕๐ บาท อันเกิดจากการเล่นไพ่ตอง ดังนั้น
นางแดงจะฟ้องร้อง ขอให้บังคับนางคำชำระ
เงิน ๕๐ บาทให้แก่ตนไม่ได้ แต่ถ้านางคำได้
ชำระเงิน ๕๐ บาท ให้แก่นางแดง ไป โดย
ใจสมัครแล้ว นางคำจะเรียกคืนไม่ได้

หนี้สิน อัน เกิด แต่ การ พนัน ขัน ต่อ นั้น
อาจเรียกร้องให้บังคับกันได้ในกรณีต่อไปนี้

ก) หนี้สินอันเกิดจากการออกสลากกินแบ่ง หรือออกสลากกินรวบ ซึ่งถ้ารัฐบาลให้อำนาจ หรือได้ให้สัตยาบันแก่การนั้น จะเพาะรายได้ หนี้สินอันเกิดแต่การนั้นก็จะเป็นหนี้ตามกฎหมาย ฟ้องร้องบังคับกันได้ หนี้สินตามศีลธรรมไม่ (อายุความในเรื่องนี้ในบางเรื่องมีกำหนด ๒ ปี และในบางเรื่องก็มีกำหนดใน ๕ ปี ให้อุมาตรา ๑๖๓ อนุมาตรา ๕ และวรรคสุดท้ายของมาตรา ๑๖๓)

ข) สัญญาซื้อขาย โดยมีเงื่อนไขเวลาบางชนิดซึ่งพอทำได้ปฏิบัติกัน (Operations De Bourse A Terme) สัญญาเช่นนี้ย่อมกระทำกันมากในประเทศที่เจริญแล้วในทางเศรษฐกิจ ซึ่งมีสถานที่อันเป็นตลาดกลางแห่งการซื้อขาย (Bourse) เช่น นายเขี้ยวตกลงว่าจะขายข้าวให้แก่ นายดำ ในวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๑ เป็นราคาหาบละ ๑๐ บาท แต่ได้ตกลงกันไว้ว่าถ้าถึงวันที่ ๑ เมษายนแล้ว คู่กรณีมีสิทธิที่จะซื้อขายเข้านั้นกันจริงๆ หรือเลือกรับเอาเงินจำนวนหนึ่ง ก็ถ้าราคาข้าวสูงขึ้นไป

เท่าใด นายดำไม่จำเป็นต้องรับเข้าเอาจริงๆ
 กล่าวคือ ใช้จ่ายเงินให้แก่นายเขียวเท่ากับจำนวน
 ที่เพิ่มขึ้น เช่น เข้าสาร มีราคา ณวันที่ ๑
 เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๑ เป็น ราคา หาบ ละ
 ๑๑ บาท ดังนั้นนายเขียวผู้ขายก็ชำระเงินให้
 นายดำผู้ซื้อแต่เพียง ๑ บาท โดยไม่จำเป็นต้อง
 มอบเข้า เพราะเหตุว่านายดำซื้อเข้าราคา
 หาบละ ๑๐ บาท ซึ่งราคาเข้าในวันที่ส่งมอบ
 หาบละ ๑๑ บาท นายดำย่อมมีกำไรแล้ว
 ๑ บาท และนายเขียวผู้ขายย่อมขาดทุนแล้ว
 ๑ บาท เพราะฉะนั้นผู้ขายจะชำระเงินให้ผู้ซื้อ
 ๑ บาทก็ได้โดยไม่ต้องส่งมอบเข้า แต่ถ้าราคา
 เข้าตกต่ำกว่าที่ได้ตกลงกันไว้เดิม นายดำ
 ผู้ซื้อก็ไม่ต้องรับมอบเข้าจากนายเขียวผู้ขาย
 คือ ชำระราคาที่แตกต่างกันให้แก่ นายเขียว
 เช่นราคาเข้า ณวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๑
 เป็นราคาหาบละ ๘ บาท นายดำก็ชำระเงิน
 ๒ บาทให้นายเขียว เพราะเห็นได้ว่านายดำ
 ย่อมขาดทุนแล้ว ๒ บาท คือ นายดำซื้อเข้า
 เป็นราคาหาบละ ๑๐ บาท แต่ราคาในวันนั้น

เพียง ๘ บาท ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ข้อตกลง
ของ คู่กรณีมีลักษณะ คล้าย การพนันขันต่อ
แต่ว่าเป็นประเพณีในทางพาณิชย์ และ ถ้า
บ้านเมืองใด มีความเจริญใน ทาง พณิชยกรรม
แล้ว ก็ย่อมมีการกระทำเช่นนั้นโดยมาก ปัญหา
อาจจะมิได้ในประเทศสยามว่า ประเพณี
ในทางพาณิชย์นั้นจะมีผลคุ้มครองการกระทำ
ดังกล่าวแล้วได้เพียงไร ? ส่วนในประเทศ
ฝรั่งเศสนั้น ประเพณีดังกล่าวแล้วมีมานาน
ซึ่งยอมให้ฟ้องร้องบังคับกันได้ แต่ห้ามมิบท
กฎหมายไม่ ต่อมารัฐบาลได้ออกกฎหมาย
ฉบับหนึ่งลงวันที่ ๒๘ มีนาคม ค.ศ. ๑๘๘๕
สนับสนุนประเพณีนี้ คือ ยอมรับว่าการ
กระทำของพวกพาณิชย์เช่นนั้นก็เป็นการใช้ได้
ตามกฎหมาย ซึ่งเป็นข้อยกเว้นอันหนึ่งของ
การพนันและขันต่อ

(๒) หนี้ตามธรรมดาโดยแปลงมาจาก
หนี้ที่บังคับได้

คือหนี้ซึ่งแต่เดิมฟ้องร้องบังคับกันได้ แต่
ต่อมาใน ภายหลัง มีอาชญาที่จะฟ้องร้องบังคับ
กันได้ เช่น

ก) หนี้ขาดอายุความ ถ้าลูกหนี้อ้างอายุความขึ้นต่อสู้ เจ้าหนี้ก็จะเรียกร้องให้ชำระหนี้ไม่ได้ หนี้จึงแปลงมาเป็นหนี้ตามธรรมดา เพราะฉะนั้นถ้าลูกหนี้ชำระหนี้ให้ภายหลัง การชำระหนี้นั้นก็สมบูรณ์

ข) หนี้ซึ่งที่ประชุมเจ้าหนี้ของผู้ล้มละลายได้ตกลงกันลดจำนวน เช่น ก. ผู้ล้มละลายเป็นลูกหนี้ ข. ๕,๐๐๐ บาท ก. ๓,๐๐๐ บาท ง. ๒,๐๐๐ บาท แต่ที่ประชุมเจ้าหนี้ คือ ข. ก. ง. ได้ตกลงกันเอาใจจาก ก. เพียงร้อยละ ๕๐ คือ ครึ่งหนึ่ง ดังนั้น ถ้าภายหลัง ก. ร่ำรวย ขึ้น จึง สมควร ใจใช้ให้ เจ้าหนี้ ได้ตามจำนวน การชำระหนี้ของ ก. ย่อมสมบูรณ์เป็นการชำระหนี้ หาใช่การให้ ไม่

ค) ยังมี หนี้ลักษณะหนึ่งซึ่งเกิดขึ้นจากนิติกรรมที่เป็นโมฆะ บัญญัติว่า ถ้าผู้แสดงเจตนาบอกล้างแล้ว หนี้จะถือว่าไม่มีเลย หรือ จะ คง ยังมีอยู่ในฐานะ เป็นหนี้ตามธรรมดา ?

๕ ผลแห่งหนี้ตามธรรมดา

หนี้ตามธรรมดามีอาจฟ้องร้องบังคับกันได้
แต่หนี้ตามธรรมดามีผลอยู่บ้างดังนี้

๑) การชำระหนี้ตามธรรมดานั้น เป็น
การชำระหนี้ตามกฎหมาย หากใช่เป็นการให้
ดังเช่นการชำระหนี้ตามศีลธรรมไม่

๒) หนี้ตามธรรมดา อาจกลับมา เป็นหนี้
ที่บังคับได้เมื่อลูกหนี้รับสภาพหนี้ เช่นหนี้
ที่ขาดอายุความแล้ว เมื่อลูกหนี้รับสภาพหนี้
เจ้าหนี้ก็ฟ้องร้องขอให้บังคับได้

๓) หนี้ตามธรรมดา อาจแปลงหนี้ใหม่
กลับมาเป็นหนี้ตามกฎหมายได้ ให้อุมาตรา
๓๔๕-๓๕๒

๔) หนี้ตามธรรมดานั้นเป็นโดยเหตุที่ขาด
อายุความนั้น ยังคงมีผลที่ไม่ห้ามผู้รับจำนอง
ผู้รับจำนำ หรือ ผู้ทรงสิทธิยึดหน่วงทรัพย์
สิน หรือ เจ้าหนี้ผู้มั่งมีสิทธิ เหนือทรัพย์สิน
อันตนได้ยึดถือไว้ ใน การที่จะใช้สิทธิบังคับ
จากทรัพย์สินที่จำนอง จำนำ หรือยึดถือ
ไว้นั้น ให้อุมาตรา ๑๔๕

ปัญหามีว่า หนีตามธรรมดานั้นจะคำ
ประกันได้หรือไม่ เพราะมาตรา ๖๘๑ บัญญัติ
ว่า “อันคำประกันนั้นจะมีได้แต่เฉพาะเพื่อ
หนีอันสมบูรณ์” หนีต้องแล้วแต่จะแปล
คำว่า “หนีอันสมบูรณ์นั้นอย่างไร” ?

คดีตัวอย่างที่ศาลในประเทศฝรั่งเศสถือว่า

เป็นหนีตามธรรมดา

๑) การที่บิดาได้รับเลี้ยงบุตรอันเกิดโดย
ไม่ชอบด้วยกฎหมายนั้น เป็นการชำระหนี
ตามธรรมดา ไม่ใช่หนีตามศีลธรรม

๒) การที่บิดารับว่าจะให้ทุนรับไว้ใน
สัญญาแต่งงานบุตรของตนนั้น คำพิพากษา
บางฉบับว่า เป็นการชำระหนีตามธรรมดา
บางฉบับว่า เป็นการชำระหนีตามศีลธรรม

๓) การชำระหนี้ตอบแทนบุญคุณให้แก่ผู้ซึ่งได้ช่วยเหลือกันนั้น เป็นการชำระหนี้ตามธรรมดา

๔) การชำระค่าเสียหายให้แก่ภรรยาสืบเพราะเหตุต้องเลิกกันนั้น เป็นการชำระหนี้ตามธรรมดา

คดีตัวอย่าง เหล่านี้ ส่อให้เห็น ว่าศาลในประเทศฝรั่งเศส ได้ขยาย เขตต์ ของ หนี้ ตามธรรมดาออกมากเกินไป จะนำมาใช้ได้ในเมืองไทยเพียงไรนั้น เป็นข้อที่ควรพิจารณา

คำแปล

ประมวลกฎหมายแพ่งอาเงินไทย

ว่าด้วยหนี้ตามธรรมดา

“มาตรา ๕๔๕ หนี้ นั้น อาจเป็นหนี้ที่บังคับได้ หรือเป็นหนี้ตามธรรมดา หนี้ที่บังคับได้ คือ หนี้ซึ่งให้สิทธิบังคับการปฏิบัติชำระหนี้ หนี้ตามธรรมดา คือ หนี้

อันเกิดแต่กฎแห่งธรรมชาติและความยุติธรรม
เท่านั้น ซึ่งเจ้าหนี้ไม่มีสิทธิในการที่จะฟ้องคดี
ขอบังคับการชำระหนี้ แต่เมื่อลูกหนี้ชำระ
หนี้แล้ว ย่อมให้อำนาจยึดเอาสิ่งที่ได้ให้กัน
ไว้แล้ว เพราะเหตุนี้ เช่นในเรื่องเหล่านี้

๑) หนี้ซึ่งก่อให้เกิดขึ้น โดยบุคคลผู้ซึ่ง
แม้จะมีความรู้สึกลดชอบ และเข้าใจเพียงพอ
ดีแล้วก็ตาม ก็ไม่อาจที่จะทำการในอันจะให้
ผูกพันตนได้ตามกฎหมาย เช่น หญิงมีสามี
ในกรณี ที่ ตน จะ ต้อง ใ้ รับ อำนาจ จาก สามี
และผู้เยาว์ เป็นต้น

๒) หนี้ซึ่งขณะที่เกิดขึ้น เป็นหนี้ที่บังคับ
ได้ แต่ระบับสิ้นไปโดยอายุความ

๓) หนี้ซึ่งเกิดแต่นิติกรรม ซึ่งขาดแบบ
พิธีอันกฎหมาย ต้องการให้มี เพื่อให้เกิด ผล
ตามกฎหมาย เช่นหนี้ซึ่งจะต้องชำระส่วน
มรดกตามพินัยกรรม ซึ่งขาดแบบอันเป็น
สาระสำคัญ

๔) หนี้ซึ่งศาลมิได้รับรอง เนื่องแต่ไม่มี
หลักฐาน หรือเมื่อคดีศูนย์ไปโดยความผิด
หรืออคติของผู้พิพากษา

๕) หนี้ซึ่งเกิดจากความตกลงยินยอม ซึ่งมีลักษณะต่าง ๆ ตามเกณฑ์แห่งสัญญาครบถ้วน แต่กฎหมายไม่ยอมให้สิทธิฟ้องคดีแต่อย่างใด เพราะเป็นรัฐประศาสนินบาย เช่นหนี้ในการพะนัน

มาตรา ๕๕๐ อันหนี้ตามธรรมดาหนี้ย่อมมีผล คือตัดมิให้ฟ้องคดีเรียกร้องเอาสิ่งที่ได้ชำระให้กันไปแล้วคืน เมื่อการชำระหนี้ นั้น บุคคลผู้มีความสามารถตามกฎหมายได้กระทำโดยความสมัครใจ

มาตรา ๕๕๑ การชำระหนี้บางส่วนของหนี้ตามธรรมดา ไม่ทำให้หนี้นั้นมีลักษณะเป็นหนี้ที่บังคับได้ และเจ้าหนี้หาอาจเรียกร้องให้ชำระหนี้ส่วนที่ยังขาดอยู่นั้นได้ไม่

มาตรา ๕๕๒ อันพันธบัตร จำนอง จำนนำ และข้อกำหนดเบี่ยงปรับ ซึ่งบุคคลภายนอกทำขึ้นไว้เป็นประกันหนี้ตามธรรมดา นั้น ย่อมสมบูรณ์ และจะบังคับการชำระหนี้แห่งหนี้ อันเป็นอุปกรณ์เช่นนั้นก็ได้”

บ่อเกิดแห่งหนี้ตามศีลธรรม

หรือตามธรรมจรรยา

หนี้ ชนิดนี้ ก็ ย่อม เกิด ขึ้น จาก ศีลธรรม
หรือจากธรรมจรรยาตนเอง

เท่าที่ผู้เขียนสมุด เล่มนี้ ได้กล่าว ถึง หนี้
ชนิดนี้มาในตอนต้นแล้ว ก็พอที่จะทำให้
ผู้อ่านได้ ทราบ ถึง ลักษณะ ของ หนี้ ชนิดนี้
พอเป็นเค้า เพราะฉะนั้นจึงไม่ขอกล่าวให้
เป็นการซ้ำซ้อนอีก

สำนักหอสมุด

หมวด ๑

วัตถุแห่งหนี้

บันทึกข้อความทั่วไป

ข้อ ๑ ชนิดของวัตถุแห่งหนี้

ก) โอนทรัพย์สิน (Dare) ซึ่งหมายถึงการโอนกรรมสิทธิ์หรือสิทธิในทรัพย์สินอย่างใดอย่างหนึ่ง

ข) กระทำการ (Facere)

ค) งดเว้นกระทำการ (Non Facere)

ให้ดูมาตรา ๑๕๔

ข้อ ๒ การกำหนดวัตถุแห่งหนี้

ก) วัตถุแห่งหนี้อาจกำหนดไว้เฉพาะสิ่งให้ดูมาตรา ๓๒๒ เช่น นายแดงขายม้าชื่อ “สีหมอก” ให้นายดำ หรืออาจจะระบุไว้เป็นประเภท เช่น นายแดงขายข้าวสารให้นายดำ ๑๐ เกวียน ให้ดูมาตรา ๑๕๕

ข) วัตถุแห่งหนี้ อาจ กำหนดไว้ ให้ จำ
ต้องทำโดยเลือกไม่ได้ หรืออาจระบุไว้
หลายอย่าง แต่จะต้องกระทำเพียงอย่างใด
อย่างหนึ่ง (Obligation Alternative) เช่น
นายแดงตกลงจะขายข้าวสารให้นายดำ ๑๐
กระสอบ หรือเข้าเปลือก ๒ เกวียน ข้อที่
ควรศึกษาสำหรับเรื่องนี้ คือ

(๑) ใครเป็นผู้มีสิทธิเลือก ให้ดู
มาตรา ๑๕๘, ๒๐๑ วรรค ๒

(๒) การเลือกต้องทำอย่างไร ให้ดู
มาตรา ๑๕๘, ๒๐๑ วรรค ๑

(๓) สิทธิเลือกหมดไปได้อย่างไร ให้
ดูมาตรา ๒๐๐, ๒๐๒

ข้อ ๓ บทบัญญัติพิเศษสำหรับหนี้เงิน

ก) หนี้เงินได้แสดงไว้เป็นเงินต่างประเทศ ให้ดูมาตรา ๑๕๖

ข) หนี้เงินจะพึงส่งใช้ด้วยเงินตรา
ชนิดที่ยกเลิกไม่ใช้กันแล้ว ให้ดูมาตรา
๑๕๗

มาตรา ๑๙๔ ด้วยอำนาจแห่งมูลหนี้ เจ้าหนี้ย่อมมี
สิทธิจะเรียกให้ลูกหนี้ชำระหนี้ได้ อนึ่งการ
ชำระหนี้ด้วย งด เว้น การ อัน ใด อันหนึ่งก็
ย่อมมีได้

บันทึก

มาตรา ๑๙๕ ข้อความ ๒ ตอน

ตอน ๑ บัญญัติถึงอำนาจแห่งมูลหนี้ว่า
เจ้าหนี้มีสิทธิจะเรียกให้ลูกหนี้ ชำระ หนี้ ได้
แต่สิทธิของเจ้าหนี้มีอย่างใดบ้างนั้นได้บัญญัติ
ไว้ในที่อื่น ให้ดูหมวด ๒ ผลแห่งหนี้
ส่วนที่ ๑ การไม่ชำระหนี้

ตอน ๒ บัญญัติถึงวัตถุแห่งหนี้ว่า อาจ
เป็นการ งด เว้น กระ ทำ การ อัน ใด อัน หนึ่ง
ส่วนวัตถุชนิดอื่น คือ การโอนทรัพย์สิน
และการกระทำการนั้นไม่ได้กล่าวไว้ แต่
เป็นที่เข้าใจกันอยู่ว่า วัตถุแห่งหนี้ อาจ มี ๓
ชนิด ดังกล่าวในบันทึกข้างต้น

อุทาหรณ์

(๑) โอนทรัพย์สิน หมายถึงการโอน

กรรมสิทธิ์ หรือ สิทธิ ใน ทรัพย์สิน อย่าง ใด
อย่างหนึ่ง เช่น นายแดงตกลงว่าจะขายเรือ
ให้นายดำ ๑ ลำ และนายดำตกลงจะจ่ายเงิน
๕๐๐ บาทให้นายแดงเป็นราคาเรือ ดังนั้นนาย
แดงมีหนี้ต้องส่งมอบเรือให้นายดำ และ
นายดำมีหนี้ต้องจ่ายเงิน ๕๐๐ บาทให้นายแดง

(๒) กระทำการ เช่นนายดำตกลงจะ
รับใช้การงานเป็นคนตัดหญ้าในบ้านนายแดง
โดยนายแดงให้ค่าจ้างเดือนละ ๒๐ บาท ดัง
นั้นนายดำมีหนี้ ต้อง รับ ใช้ การ งาน นาย แดง
และนายแดงมีหนี้ ต้อง ให้ เงิน ๒๐ บาท แก่
นายดำทุกๆ เดือน

(๓) งดเว้นกระทำการ นายดำตกลง
กับนายแดงว่าจะไม่ทำการ ก่อ สร้าง สิ่ง หนึ่ง
สิ่งใดลงในที่ของตนซึ่งอยู่หน้าบ้านนายแดง
และนายแดงจะจ่ายเงิน ๒๐๐๐ บาทแก่นายดำ
ดังนั้นนายดำมีหนี้ต้องงดเว้นไม่ก่อสร้าง สิ่งใด
ในที่ของตนนั้น และนายแดงมีหนี้ต้องให้
เงิน ๒๐๐๐ บาทให้นายดำ

มาตรา ๑๙๕ เมื่อทรัพย์สินซึ่งเป็นวัตถุแห่งหนี้

ได้ระบุไว้แต่เพียงเป็นประเภท และ
ถ้าตามสภาพแห่งนิติกรรม ฤตามเจตนา
ของคู่กรณีไม่อาจจะกำหนดได้ว่าทรัพย์สินนั้น
จะพึงเป็นชนิดอย่างไรไซ้ ท่านว่าลูกหนี้
จะต้องส่งมอบทรัพย์สินชนิดปานกลาง

ถ้าลูกหนี้ได้กระทำการอันตนจะพึงต้อง
ทำเพื่อส่งมอบทรัพย์สินสิ่งนั้นทุกประการแล้ว
ก็ดี ฤถ้าลูกหนี้ได้เลือกกำหนดทรัพย์สินที่
จะส่งมอบแล้วด้วยความยินยอมของเจ้าหนี้
ก็ดี ท่านว่าทรัพย์สินนั้นจึงเป็นวัตถุแห่งหนี้
จำเดิมแต่เวลานั้นไป

อุทาหรณ์

วรรค ๑ เป็นบทบัญญัติที่สันนิษฐาน

เจตนาของคู่กรณีจะต้องมอบทรัพย์สินชนิด
ปานกลางนอกจากสภาพแห่งนิติกรรม หรือ
มีกรณีอย่างใดที่จะทำให้วินิจฉัยเจตนาของ
คู่กรณีได้ใช้อีก เช่น นายแดงตกลง

ขาย เข้า สาร ให้นาย ดำ ๑,๐๐๐ กระสอบ
 ราคากระสอบละ ๘ บาท ดังนั้นถ้าไม่อาจ
 กำหนดเจตนาของคู่กรณีได้แล้ว นายแดง
 ก็ต้องส่งเข้าสาร ชนิดปานกลางให้นายดำ
 แต่สมมติว่าราคา ที่ กำหนดไว้ นั้น เพียง
 กระสอบละ ๔ บาท ดังนั้น ส่อให้เห็นว่า
 คู่กรณีต้องการซื้อเข้าสารชนิดเลวได้

วรรค ๒ ทรัพย์สิน ที่ ยัง เป็น ประเภท

อยู่นั้น กรรมสิทธิ์ยังคงอยู่กับเจ้าของเดิม
 เพราะฉะนั้น ถ้าลูกหนี้ได้เลือก กำหนดโดย
 ความยินยอมของเจ้าหนี้แล้ว ทรัพย์สินที่แยก
 ออกมานั้น จึง เป็น วัตถุ แห้ง หนึ่ง เช่น
 นาย แดง ตกลง ขาย เข้า สาร ให้นายดำ ดัง
 กล่าวแล้วข้างต้น ๑,๐๐๐ กระสอบ แต่
 เข้าสารยังเก็บอยู่ใน คลังสินค้า ดังนั้น ถ้า
 นายแดงได้เอาเข้าสารใส่ในกระสอบ ๑,๐๐๐
 กระสอบ แยกออกจากคลังสินค้าด้วยความ
 ยินยอม ของ นาย ดำ ดังนั้น เข้า ๑,๐๐๐

กระสอบนั้นย่อมเป็นวัตถุแห่งหนี้จำเดิมแต่
เวลานั้น และกรรมสิทธิ์ย่อมเปลี่ยนมือ
มายังนายดำ

มาตรา ๑๙๖ ถ้าหนี้เงินได้แสดงไว้เป็นเงิน ต่าง
ประเทศ ท่านว่าจะส่งไว้เป็นเงินสยามก็ได้
การเปลี่ยนเงินนี้ ให้คิดตามอัตราแลกเปลี่ยน
เงินณสถานที่และในเวลาที่ใช้เงิน

อุทาหรณ์

นายแดงได้ยืมเงินนายดำที่กรุงลอนดอน
เป็นจำนวน ๑๐๐ ปอนด์ สัญญาจะใช้ให้
เมื่อเข้ามาในกรุงเทพ ฯ ดังนั้น นายแดง
มีสิทธิที่จะใช้จำนวนเงินนั้นเป็นเงินตราสยาม
ตามอัตราแลกเปลี่ยนในกรุงเทพ ฯ ในเวลา
ที่จ่ายเงิน

มาตรา ๑๘๗ ถ้าหนี้เงินจะพึงส่งใช้ด้วยเงินตรา
ชนิดหนึ่ง ชนิดใด โดย เฉพาะ อันเป็น
ชนิดที่ยกเลิกไม่ใช้กันแล้วในเวลาที่จะต้อง
ส่งเงินใช้หนี้นั้นไซ้ การส่งใช้เงินท่าน
ให้ ถือ เสมือนหนึ่งว่า มิได้ระบุไว้ให้ใช้เป็น
เงินตราชนิดนั้น

อุทาหรณ์

เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๒ นายแดงทำสัญญา
จะจ่ายเงินเหรียญเฟื้องรัชกาลที่ ๕ ให้นายดำ
๑๐๐ เหรียญ ในวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๖๕
แต่ในขณะที่จะใช้เงินนั้น รัฐบาลได้ยกเลิก
ไม่ใช้เงินเหรียญเฟื้อง ดังนั้นนายแดงอาจ
ใช้ธนบัตร หรือ เงินตราอย่างอื่นให้นายดำ
อันมีราคาเท่ากับ ๑๐๐ เฟื้อง

มาตรา ๑๘๘ ถ้า การ อัน มี กำหนด พึง กระทำ เพื่อ
ชำระหนี้ นั้นมี หลาย อย่าง แต่ จะ
ต้องกระทำเพียงการใดการหนึ่งแต่อย่างเดียว

ไซร์ ท่านว่าสิทธิที่จะเลือกทำการอย่างใด
นั้นตกอยู่แก่ฝ่ายลูกหนี้ เว้นแต่จะได้
ตกลงกันกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น

อุทาหรณ์

นายแดงตกลงจะขายม้าหรือโคให้นายดำ
๑ ตัวในวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๓ ดังนั้น
เมื่อถึงกำหนดชำระหนี้ นายแดงลูกหนี้
มีสิทธิจะเลือกขายม้าหรือโคให้นายดำ
แต่คู่กรณีอาจตกลงกันเป็นอย่างอื่นให้เจ้าหนี้
หรือบุคคลภายนอกเป็นผู้เลือกก็ได้

มาตรา ๑๔๔ การเลือกนั้นท่านให้ทำด้วยแสดงเจตนา
แก่คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่ง

การชำระหนี้ได้เลือกทำเป็นอย่างใดแล้ว
ท่านให้ถือว่าอย่างนั้นอย่างเดียวเป็นการชำระ
หนี้อันกำหนดให้กระทำแต่ต้นมา

อุทาหรณ์

ตามอุทาหรณ์ได้มาตรา ๑๕๘ สมมติว่า
นายแดงได้เลือกขายม้า ดังนั้น นายแดงก็
เขียนจดหมายหรือแสดงเจตนาไปยังนายดำ
และวัตถุแห่งหนี้จึงคงเป็นม้าแต่อย่างเดียว
แต่ต้นมา และโคเป็นอันมิได้กำหนดไว้เลย

มาตรา ๒๐๐ ถ้า จะต้องเลือก ภายในระยะเวลา
อันมิกำหนด และ ฝ่ายที่มีสิทธิจะ เลือก
มิได้เลือกภายในระยะเวลานั้นไซ้ ท่านว่า
สิทธิ ที่จะ เลือก นั้น ย่อม ตกไป อยู่แก่
อีกฝ่ายหนึ่ง

ถ้า มิได้ กำหนดระยะเวลาให้ เลือกไซ้
เมื่อจนถึงกำหนดชำระ ฝ่ายที่ไม่มีสิทธิ
จะเลือก อาจกำหนด เวลา พอสมควรแก่เหตุ
แล้ว บอก กล่าวให้ ฝ่ายโน้น ใช้ สิทธิ เลือก
ภายในเวลาอันนั้น

อุทาหรณ์

วรรค ๑ นายแดงตกลงว่าจะขายม้าหรือโคให้นายดำ ๑ ตัวซึ่ง นายแดง จะต้องเลือกภายใน กำหนดวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๓ และจะต้องส่งมอบ ณ วันที่ ๑๕ เดือนเดียวกันนั้น สมมติว่านายแดงมิได้บอกกล่าวการเลือกไปยังนายดำ ภายในวันที่ ๑ เมษายน นั้นไซ้ สัตริเลือกยอมตกไปอยู่แก่นายดำ

วรรค ๒ ตามอุทาหรณ์ข้างต้น สมมติว่าระยะเวลาที่จะเลือกไม่ได้กำหนดไว้ ดังนี้เมื่อถึงวันที่ ๑๕ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๓ อันเป็นวันถึงกำหนดชำระ นายดำอาจบอกให้นายแดงแจ้งให้ตนทราบภายใน ๒ สัปดาห์นับแต่วันบอกกล่าว ว่า นายแดงได้เลือกอย่างไร ถ้าพ้นกำหนด ๒ สัปดาห์แล้ว นายแดงมิได้บอกกล่าวให้นายดำทราบว่าตนเลือกอย่างไร สัตริจะเลือกยอมตกไปอยู่แก่นายดำ

มาตรา ๒๐๑ ถ้า บุคคลภายนอกจะพึง เป็น ผู้เลือก
 ท่าน ให้ กระทำ ด้วย แสดง เจตนา แก่ ลูกหนี้
 และลูกหนี้จะต้องแจ้งความนั้นแก่เจ้าหนี้
 ถ้า บุคคลภายนอกนั้น ไม่อาจจะเลือกได้
 ก็ดี ถ้า ไม่เต็มใจจะเลือกที่ดี ท่านว่าสิทธิ
 ที่จะเลือกตกไปอยู่แก่ฝ่ายลูกหนี้

อุทาหรณ์

ตามอุทาหรณ์ข้างต้น สมมติว่านายดำ
 กับ นายแดงได้ ตกลงกันให้ นายเขียว เป็นผู้
 เลือก ดังนั้น ถ้า นายเขียวเลือกให้นายแดง
 ขาย ม้า ให้ นายดำ นายเขียว ก็ ต้อง
 บอกกล่าว ไปยัง นายแดง ลูกหนี้ แล้ว
 นายแดง ลูกหนี้ ต้องแจ้งไปให้นายดำเจ้าหนี้
 ทราบ ถ้า นายเขียวไม่เลือก สิทธิจะเลือก
 ย่อมตกไปอยู่แก่นายแดงลูกหนี้

มาตรา ๒๐๒ ถ้าการอันจะพึงต้องทำเพื่อชำระหนี้
นั้นมีหลายอย่าง และอย่างใดอย่างหนึ่ง
ตกเป็น อัน พันวิสัย จะ ทำ ได้ มา แต่ ต้น
ก็ดี ฤๅกลายเป็นพันวิสัยในภายหลังก็ดี
ท่าน ให้ จำกั ด หนี้ นั้น ไว้ เพียง การ ชำระ หนี้
อย่างอนที่ไม่พันวิสัย อนึ่งการจำกั ด หนี้
ย่อมไม่เกิดมีขึ้น หากว่าการชำระหนี้กลายเป็น
เป็น พันวิสัยเพราะพฤติการณ์ อันใด อันหนึ่ง
ซึ่งฝ่ายที่ไม่มีสิทธิจะเลือกนั้นต้องรับผิดชอบ

อุทาหรณ์

ตามอุทาหรณ์ ข้าง ต้น สมมติว่า ก่อนถึง
กำหนดเวลาเลือก มีข้อ “สี่หมอก” ซึ่ง
เป็นวัตถุอันหนึ่งแห่งการเลือกตาย ดังนั้น
นายแดงต้องขายโคให้นายดำ แต่ถ้านายดำ
เจ้าหนี้ฆ่ามันเสียก่อนถึงเวลาเลือก ดังนั้น
นายดำจะบังคับให้นายแดงขายโคให้ตนไม่ได้
แต่นายแดงมีสิทธิที่จะเลือกขายโคนั้น หรือ

เลือกขายม้านั้นก็ได้ ถ้าเลือกขายม้าขายแดง
ก็มีสิทธิเรียกราคา ม้า จากนายดำ ฝ่ายเดียว
โดยไม่ต้องส่งมอบม้า เพราะม้าได้ตายไป
โดยเจ้าหนซึ่งเป็นผู้ขายที่ไม่มีสิทธิจะเลือกนั้น
ต้องรับผิดชอบ

สำนักหอสมุด

หมวดที่ ๒

ผลแห่งหนี้

บันทึกข้อความทั่วไป

ท่านศาสตราจารย์ ชาญชัย กล่าวว่า

“ผลทั้งหลายแห่งหนี้ นั้น ถ้าจะกล่าวโดยย่อก็คือ การชำระหนี้” (หนังสือว่าด้วย

ลักษณะแห่งร่างประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมัน ข้อ ๑๔) ทั้งนี้ก็ด้วยอำนาจแห่งมูลหนี้ เจ้าหนี้ย่อมมีสิทธิจะเรียกร้องให้ลูกหนี้ชำระหนี้ได้ (ดูมาตรา ๑๔๔ ตอนต้น) ถ้าหากลูกหนี้ไม่ชำระ เจ้าหนี้ก็มีสิทธิ

๑) ที่จะเรียกร้องให้ลูกหนี้ปฏิบัติตามวัตถุแห่งหนี้ ให้อำนาจที่ ๑ การไม่ชำระหนี้

มาตรา ๒๑๓

๒) ที่จะเรียกค่าสินไหมทดแทนในเมื่อเจ้าหนี้ได้รับความเสียหาย เพราะเหตุที่

ลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ ให้ดู ส่วนที่ ๑ การไม่
ชำระหนี้ มาตรา ๒๑๕-๒๒๕

๓) ที่จะจัดการป้องกันสิทธิของตน โดย
ใช้สิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ ให้ดู ส่วนที่ ๓
การใช้สิทธิ เรียกร้อง ของลูกหนี้ มาตรา
๒๓๓-๒๓๖ และเพิกถอนการฉ้อฉล ให้ดู
ส่วนที่ ๔ มาตรา ๒๓๗-๒๔๐

เพื่อเป็นประกัน การชำระหนี้ เจ้าหนี้มี
สิทธิที่จะ ให้ชำระหนี้ของตน จากทรัพย์สิน
ของลูกหนี้จนสิ้นเชิง รวมทั้งเงินและทรัพย์สิน
อื่น ๆ ซึ่งบุคคลภายนอกค้างชำระแก่ลูก
หนี้ด้วย ให้ดูมาตรา ๒๑๔

ประมวลกฎหมายแพ่ง และพาณิชย์ ของ
ไทยนั้น การชำระหนี้ได้บัญญัติไว้ในหมวด
ที่ว่าด้วย ความ ระวังหนี้ ให้ดู มาตรา

๓๑๔ - ๓๓๕

ส่วนหมวดที่ว่าด้วยผลแห่งหนี้ได้กล่าวถึง
ส่วนที่ ๑ การไม่ชำระหนี้

ส่วนที่ ๒ รับช่วงสิทธิ

ส่วนที่ ๓ การใช้สิทธิเรียกร้องของลูกหนี้

ส่วนที่ ๔ เพิกถอนการนัดลด

ส่วนที่ ๕ สิทธิยึดหน่วง

ส่วนที่ ๖ บุริมสิทธิ

สำนักหอสมุด

ส่วนที่ ๑

การไม่ชำระหนี้

บันทึกข้อความทั่วไป

บทบัญญัติในส่วนนี้เกี่ยวกับ

๑) สิทธิของเจ้าหนี้ ที่จะเรียกร้องให้

ลูกหนี้ชำระหนี้ตามวัตถุแห่งหนี้ ลูกหนี้
มีหน้าที่ต้องชำระหนี้ ตาม วัตถุแห่งหนี้ ตาม
กำหนดเวลา เช่น นายแดงตกลงขายม้า
ชื่อ “สีหมอก” ให้นายดำ ๑ ตัว ดังนั้น
นายดำมีสิทธิที่จะเรียกร้องให้นายแดงส่งมอบ
ม้า “สีหมอก” นั้นให้แก่ตน

ถ้าหากลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ตามวัตถุแห่งหนี้
เจ้าหนี้มีสิทธิที่จะ ร้องขอต่อศาลให้สั่งบังคับ
ชำระหนี้ได้ นอกจากสภาพแห่งหนี้จะ
ไม่เปิดช่อง ให้ทำเช่นนั้นได้ (ให้ดู
มาตรา ๒๑๓)

วิธีที่เจ้าหนี้อาจ ได้รับชำระหนี้ ตามวัตถุ
แห่งหนี้ นั้น มีเช่นต่อไปนี้

ก. ขอให้ศาล สั่งบังคับ จำเลย ชำระหนี้
ถ้า จำเลย ไม่ปฏิบัติตาม หมาย บังคับ ศาล
อาจสั่ง

(๑) ให้จับตัวจำเลยมาขังไว้ จนกว่าจะ
ยอมทำตามหมายบังคับ

(๒) ให้เก็บยึดทรัพย์สินของ ๆ จำเลย
ให้ดูพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความแพ่ง
มาตรา ๑๓ และ ๑๕ และคำอธิบายวิธี
พิจารณาความแพ่ง ของ พระยาจินดาภิรมย์ ฯ
ได้มาตราเหล่านั้น

ข. ถ้าวัตถุแห่งหนี้เป็นการกระทำอันหนึ่ง
อันใด เจ้าหนี้อาจขอให้ศาล สั่งให้บุคคล
ภายนอก กระทำการ แทน ลูกหนี้ โดยให้
ลูกหนี้ เสีย ค่า ใช้ จ่าย (ดู มาตรา ๒๑๓
วรรค ๒ ตอนต้น)

ค. ถ้าวัตถุแห่งหนี้เป็นการกระทำความผิดกรรม
อย่างใด เจ้าหนี้อาจขอให้ศาลสั่งให้ถือเอา

คำพิพากษา แทน การแสดงเจตนาของลูกหนี้
(ให้ดูมาตรา ๒๑๓ วรรค ๒ ตอนปลาย)

ง. ถ้าวัตถุแห่งหนี้ เป็น การ งดเว้น การ
กระทำ เจ้าหนี้ อาจเรียกร้องขอให้ลูกหนี้
การที่ได้ทำลงแล้วนั้น โดยให้ลูกหนี้เสีย
ค่าใช้จ่าย และให้จัดการอันควรเพื่อกาล
ภายหน้าด้วยก็ได้ (ให้ดู มาตรา ๒๑๓
วรรค ๓)

(อนึ่ง ตาม กฎหมาย ฝรั่งเศส ยังมีอีก
วิธีหนึ่งที่ศาลอาจกระทำได้ คือ เมื่อศาล
สั่งให้ลูกหนี้ชำระหนี้แล้ว ถ้าลูกหนี้ไม่ชำระ
ศาลอาจที่จะ สั่งปรับจำเลยเป็นรายวันไปจน
กว่าจำเลยจะชำระหนี้ ซึ่งไม่จำเป็นต้องสั่ง
ขังจำเลย)

๒) สิทธิของเจ้าหนี้ที่จะเรียกค่าสินไหม

ทดแทน

ถ้าลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ให้ถูกต้อง เจ้าหนี้
มีสิทธิที่จะฟ้องร้องต่อศาลขอเรียกค่าสินไหม
ทดแทน

ค่าสินไหมทดแทนนั้น อาจเกิดขึ้นได้
โดยเหตุ ๒ ประการ คือ

(๑) โดยเหตุที่ลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ทั้งหมด
หรือ แต่บางส่วน

(๒) โดยเหตุที่ลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ตาม
กำหนดเวลาที่จะต้องชำระ

ค่าสินไหมทดแทนศาลเป็นผู้กำหนดให้
หรือลูกหนี้เจ้าหนี้จะตกลงกันเองก็ได้ หรือ
ลูกหนี้ เจ้าหนี้ จะตกลงกันไว้ก่อน ก็ได้ ซึ่ง
เรียกว่า เบี้ยปรับ (ให้ดูมาตรา ๓๗๕-๓๘๕)

การศึกษาในเรื่อง ค่าสินไหมทดแทน นี้
ย่อมผูกโยงไปถึงเรื่องลูกหนี้ผิดนัด (ให้ดู
มาตรา ๒๐๓-๒๑๓)

ลูกหนี้จะต้องรับผิดชอบในค่าสินไหมทดแทน
เพียงไร และจะต้องรับผิดชอบในความสูญหาย
หรือชำรุดแห่งวัตถุแห่งหนี้เพียงไรนั้น (ให้ดู
มาตรา ๒๑๕-๒๒๕)

บันทึกเรื่องการผัดพันธุ์

การผัดพันธุ์มี ๒ ชนิด คือ

๑. การผัดพันธุ์ของลูกหนี้
๒. การผัดพันธุ์ของเจ้าหนี้

(๑) การผัดพันธุ์ของลูกหนี้

ตามธรรมดา ลูกหนี้ต้องชำระหนี้

ก) ตามกำหนดเวลาที่ได้ตกลงกันไว้

ข) ถ้าไม่ได้ตกลงกันไว้ เจ้าหนี้จะเรียกร้องให้ชำระหนี้โดยพลันก็ได้ (ให้ดูมาตรา ๒๐๓)

ให้พึงสังเกตว่า แม้กำหนดเวลาที่ได้ตกลงกันไว้จะถึงแล้วก็ตาม ถ้าลูกหนี้ยังไม่ชำระหนี้ ลูกหนี้ก็ยัง ไม่ได้ ชื่อว่า ผัดพันธุ์ คือเพียงแต่เป็นการ ไม่ชำระหนี้ ตามธรรมดา เท่านั้น สิทธิของเจ้าหนี้ ในการที่จะเรียก ค่าสินไหมทดแทนจึงยังมิเกิดขึ้น

ลูกหน^๕จะได้ช^๕อว่า ผิ^๕คน^๕ด^๕ ต่อเม^๕ื่อเจ้าหน^๕
ได้เด^๕ื่อ^๕น^๕แล้ว ให้^๕ดู^๕มา^๕ตรา ๒๐๔ วรรค ๑
เว^๕้น แต่เวลา^๕ชำระหน^๕จะได้^๕กำหนดไว้ตามวัน
แห่งประ^๕ดิ^๕ทิน ถ้าลูกหน^๕ไม่ชำระหน^๕ตาม
กำหนด ลูกหน^๕ก็ตกเป็น^๕ผู้^๕ผิ^๕คน^๕ด^๕ โดย
เจ้าหน^๕ไม่^๕ต้อง^๕เด^๕ื่อ^๕น ให้^๕ดู^๕มา^๕ตรา ๒๐๔
วรรค ๒

เช่น เมื่อวัน^๕ที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๒
นายแดงสัญญา^๕ว่าจะชำระหน^๕ให้นายดำ ภาย
ในกำหนด ๑ วัน ตั้ง^๕นี้ ถ้าพ้นวัน^๕ที่ ๘ เมษายน
พ.ศ. ๒๔๗๒ ไปแล้ว นายแดงไม่ชำระหน^๕
นายแดง ก็ยัง^๕ไม่^๕เป็น^๕ผู้^๕ผิ^๕คน^๕ด^๕ นายดำจะต้อง
เด^๕ื่อ^๕นนายแดงเสียก่อน เมื่อนายแดงไม่
ชำระจึงจะ^๕เป็น^๕ผู้^๕ผิ^๕คน^๕ด^๕ แต่ถา^๕นายแดง
สัญญา^๕ว่า จะชำระให้^๕วัน^๕ที่ ๘ เมษายน
พ.ศ. ๒๔๗๒ ตั้ง^๕นี้เมื่อพ้นวัน^๕นั้นไปแล้ว
นายแดงไม่ชำระก็ได้^๕ช^๕อว่า ผิ^๕คน^๕ด^๕ โดยนายดำ
ไม่^๕ต้อง^๕เด^๕ื่อ^๕น

การ^๕ที่^๕ก^๕ฎ^๕หมาย^๕บัญญัติให้^๕เจ้าหน^๕ต้อง^๕เด^๕ื่อ^๕น
ลูกหน^๕เสียก่อน เม^๕ื่อ ลูกหน^๕ไม่ชำระหน^๕ ลูก

หนึ่งจึงจะได้ชื่อว่าผิดนัด ก็ เพราะ เหตุ ที่ กฎหมายถือว่า ครอบคืบที่เจ้าหนี้ยังนั่งอยู่นั้น ลูกหนี้อาจเข้าใจไปได้ว่า การที่ลูกหนี้ยังไม่ชำระหนี้ นั้น ไม่ทำให้เจ้าหนี้เสียหาย และ เป็นข้อสันนิษฐานว่า เจ้าหนี้ได้ยอมผ่อน เวลาชำระหนี้ให้แก่ลูกหนี้ เหตุฉะนั้นจึง มีสภาพผิดกฎหมาย อยู่ว่า

“ดิเอส นอน อินเทอร์เพลลาต โปรโฮมิเน” คือ การผิดนัดย่อมเกิดจากการเตือนของเจ้าหนี้ ไม่ใช่จากกำหนดแห่งเงื่อนไขเวลา

ผลแห่งการผิดนัดก็คือ

- ๑) ลูกหนี้ จำต้องใช้ค่าสินไหมทดแทน เพราะเหตุที่ลูกหนี้ผิดนัด
- ๒) ถ้า วัตถุ แห่งหนี้ กลาย เป็น พันวิสัย ลูกหนี้ต้องรับผิดชอบในการนั้น

(๒) การผิดนัดของเจ้าหนี้

ถ้าลูกหนี้ขอปฏิบัติการชำระหนี้ และ เจ้าหนี้ไม่รับชำระหนี้ โดยปราศจากมูลเหตุ

อันจะอ้างกฎหมายได้ เจ้าหน้ตกเป็นผู้
ผิดนัด (ให้อุมาตรา ๒๐๗-๒๑๒)

เมื่อเจ้าหน้เป็นฝ่ายผิดนัด บรรดาความ
รับผิดอันเกิดแต่การไม่ชำระหน้ก็เป็นอันปลด
เปลื้องไป (ให้อุมาตรา ๓๓๐) เช่นลูกหน้
ไม่จำต้องรับผิด ถ้าวัตถุแห่งหน้ นั้นกลายเป็น
เป็นพินวิสัย ให้อุมาตรา ๒๑๕ และไม่
ต้องเสียค่าสินไหมทดแทนให้เจ้าหน้

สำนักหอสมุด

มาตรา ๒๐๓ ถ้าเวลาอันจะพึงชำระหนี้นั้นมีได้กำหนดลงไว้ ฤๅจะอนุমানจากพฤติการณ์ ทั้งปวงก็ไม่ได้ไซ้ ท่านว่าเจ้าหนี้ย่อมจะเรียกให้ชำระหนี้ได้โดยพลัน และฝ่ายลูกหนี้ก็ย่อมจะชำระหนี้ของตนได้โดยพลันดุจกัน

ถ้าได้กำหนดเวลาไว้ แต่หากกรณีเป็นที่สงสัย ท่านให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าเจ้าหนี้จะเรียกให้ชำระหนี้ก่อนถึงเวลานั้นหาได้ไม่ แต่ฝ่ายลูกหนี้จะชำระหนี้ก่อนกำหนดนั้นก็ได้

อุทาหรณ์

วรรค ๑ เมื่อวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๒ นายแดงให้นายดำยืมเงิน ๑๐ บาท โดยมีได้กำหนดลงไว้ว่าจะชำระเมื่อใด ดังนั้นถ้าจะวินิจฉัยตามพฤติการณ์อื่นๆ ไม่ได้ว่าคู่กรณีได้ตกลงให้ชำระภายใน กำหนดเท่าใด

นายแดงอาจเรียกร้องให้นายดำชำระหนี้ ในวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๕๗๒ นั้นเองก็ได้ และนายดำจะชำระหนี้ในวันนั้นก็ได้^๑

วรรค ๒ วรรคนี้คำว่า “หากกรณีเป็น ที่สงสัย” เข้าใจว่าหมายถึง สงสัยในข้อ ที่เจ้าหนี้ จะ เรียกร้องให้ชำระหนี้ ภายใน กำหนดนั้นหรือไม่ ไม่ใช่สงสัยในกำหนด เวลา^๒ เช่น นายแดงให้นายดำยืมเงิน

๑ แต่ทั้งนี้ไม่หมายความว่าถึงกรณีที่มีการกำหนดนั้น มีจารีตประเพณีอยู่แล้ว อนึ่งข้อยกเว้นอาจมีได้ โดยกฎหมาย เช่นในเรื่องเช่า ตามมาตรา ๕๕๖ บัญญัติว่า “ถ้าไม่มีกำหนดโดยสัญญา หรือโดยจารีตประเพณีว่าจะพึงชำระค่าเช่าเป็นเวลาใด ท่านให้ ชำระเมื่อสิ้นระยะเวลาอันได้ตกลงกำหนดกันไว้ทุกคราวไป กล่าวคือว่า ถ้าเช่ากันเป็นรายปี ก็พึงชำระค่าเช่าเมื่อสิ้นปี ถ้าเช่ากันเป็นรายเดือน ก็พึงชำระค่าเช่าเมื่อสิ้นเดือน”

๒ วรรคนี้ถือคำในฉบับทำให้เกิดปัญหา บางท่านจึงเห็นว่าเป็นการสงสัยในกำหนด เวลา ความจริง วรรคนี้ต้องอ่านประกอบกับวรรค ๑ คือประเด็นสำคัญอยู่ที่ว่า เจ้าหนี้จะ เรียกให้ชำระหนี้ได้เมื่อใด วรรคนี้มีข้อความตรงกับประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมัน มาตรา ๒๗๑ ซึ่งเป็นบทบัญญัติทั่วไปถึงประโยชน์แห่งเงื่อนไขในขั้นต้นให้สันนิษฐานว่า เงื่อนไข กำหนดไว้เพื่อประโยชน์ของลูกหนี้ แต่ประมวลกฎหมายแพ่งของไทยก็ได้บัญญัติไว้ อีกแห่งหนึ่งแล้ว คือ มาตรา ๑๕๕ ซึ่งเอามาจากประมวลกฎหมายแพ่งญี่ปุ่น มาตรา ๑๓๖

เข้าใจว่าประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมันมาตรา ๒๗๑ ก็คือ ประมวลกฎหมายแพ่งญี่ปุ่น มาตรา ๑๓๖ ก็คือ เนื่องมาจากประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศส มาตรา ๑๑๘๓ ที่ว่า เงื่อนไข นั้น ย่อมสันนิษฐานว่า กำหนดไว้เพื่อประโยชน์ของลูกหนี้ จึงนำคิดว่า มาตรา ๒๐๓ กับ มาตรา ๑๕๕ แห่งประมวลกฎหมายแพ่ง ไทย มีความคล้ายกันอยู่บ้าง

อนึ่ง น่าสังเกตว่า “กำหนดเวลา” ตามมาตรา ๒๐๓ วรรค ๒ นั้นจะสงสัยอย่างไรได้ เพราะตอนท้ายใช้คำว่า “เจ้าหนี้จะเรียกให้ชำระหนี้ก่อนถึงเวลานั้นหาได้ไม่” ถ้าหาก สงสัย กำหนดเวลา แล้ว จะเป็นกำหนดเวลาอันใดเล่าที่ก่อนนั้นเจ้าหนี้จะเรียกให้ชำระหนี้ ไม่ได้? เหตุฉะนั้นน่าจะเข้าใจว่าความหมายเป็นดังอุทาหรณ์ข้างต้น.

๑๐ บาท โดยมีกำหนดว่า นายดำจะต้องชำระหนี้ภายในกำหนด ๑ เดือน ดังนั้น ถ้าสงสัยว่ากำหนด ๑ เดือนนั้นได้กำหนดไว้เพื่อประโยชน์ของ เจ้าหนี้ หรือ ลูกหนี้ แล้ว ต้อง สันนิษฐาน ว่า เพื่อประโยชน์ ลูกหนี้ กล่าวคือ นายแดงจะเรียกร้องให้ชำระหนี้ภายในกำหนดนั้นมีได้ แต่นายดำอาจชำระหนี้ภายในกำหนดนั้นได้

มาตรา ๒๐๔ ถ้าหนี้ถึงกำหนดชำระแล้ว และภายหลังแต่นั้น เจ้าหนี้ ได้ ให้ คำ เตือน ลูกหนี้ แล้ว ลูกหนี้ยังไม่ชำระหนี้ไซ้ ลูกหนี้ได้ชื่อว่าผิดนัดเพราะเขาเตือนแล้ว

ถ้าได้ กำหนด เวลา ชำระหนี้ ไว้ ตาม วัน แห่งประเพณี และลูกหนี้มิได้ชำระหนี้ตามกำหนดไซ้ ท่านว่าลูกหนี้ตกเป็นผู้ผิดนัดโดยมิพักต้องเตือนเลย วิธีเดียวกันนี้

ท่านให้ใช้บังคับแก่กรณีที่ต้องบอกกล่าว
ล่วงหน้าก่อนการชำระหนี้ ซึ่งได้กำหนด
เวลาลงไว้ อาจคำนวณนับได้โดยประติทิน
นับแต่วันที่ได้ออกกล่าว

อุทาหรณ์

วรรค ๑ เมื่อวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ.
๒๔๗๒ นายแดงให้นายดำ ยืมเงินไป
๑,๐๐๐ บาท นายดำสัญญาว่าจะชำระคืน
ให้นายแดงภายในกำหนด ๑ วัน ตั้ง
เมื่อถึงวันที่ ๘ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๒ นายดำ
ยังไม่เป็นผู้คืน ถ้า นายแดงไม่เตือน
แต่ถ้า นายแดงได้เตือนแล้ว นายดำไม่ชำระ
นายดำจึงจะเป็นผู้ผิดนัด

<u>วรรค ๒</u> ตอนต้น	นายดำ ยืมเงิน
นายแดงไป ๑๐๐ บาท	สัญญาชำระคืน

• อุทาหรณ์ มาตรา ๒๐๔ วรรค ๒ ตอนต้นนั้น ได้คัดมาจากหนังสือคำอธิบาย
ประมวลกฎหมายลักษณะหนี้สินของ ศาสตราจารย์ ว.รชเชล เล่ม ๑ ข้อ ๒๑๖

วันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๕๗๒ เมื่อถึง
 วันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๕๗๒ นายดำไม่
 ชำระ นายดำยอมได้ชื่อว่าผิดนัด ถึงแม้
 นายแดงจะไม่ได้เตือน ก็ดี เพราะเวลา
 ชำระหนี้ได้ กำหนดไว้ตามวันแห่งประติทิน
วรรค ๒ ตอนปลาย นายดำยืมเงินไป
 จากนายแดง ๑๐๐ บาท สัญญาว่าจะชำระ
 คืนภายในกำหนด ๑ เดือน นับแต่วันบอก
 กล่าว เมื่อวันที่ ๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๗๒
 นายแดงได้บอกกล่าวไปยังนายดำ ให้ชำระ
 หนี้ ตั้งแต่วันที่ ๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๗๒
 นายดำไม่ชำระหนี้ นายดำได้ชื่อว่าเป็นผู้
 ผิดนัด โดยนายแดงไม่ต้องเตือนซ้ำมาอีก

มาตรา ๒๐๕ ตราบใดการชำระหนี้ยังมิได้กระทำลง
 เพราะพฤติการณ์อันใดอันหนึ่ง ซึ่ง ลูกหนี้
 ไม่ต้องรับผิดชอบ ตราบนั้น ลูกหนี้ยังหาได้
 ชื่อว่าผิดนัดไม่

๑ อุทาหรณ์ มาตรา ๒๐๔ วรรค ๒ ตอนปลายนั้น ได้คัดมาจากหนังสือคำอธิบาย
 ประมวลกฎหมายลักษณะหนี้ สวิสส์ ของศาสตราจารย์ ว.รอสเชล เล่ม ๑ ข้อ ๒๑๖

อุทาหรณ์

นายแดงอยู่ที่ “กรุงเทพฯ” สัญญา
จะส่งมอบผ้าชื่อ “สีหมอก” ให้นายดำ
ที่จังหวัดนครราชสีมา ในวันที่ ๑ พฤษภาคม
พ.ศ. ๒๕๖๒ เมื่อวันที่ ๓๐ เมษายน
พ.ศ. ๒๕๖๒ นายแดงได้ส่งผ้าไปโดย
ทางรถไฟๆ ตกรางเดินไม่ได้ การส่งมอบ
ผ้าจึงต้องเข้าไปจนถึงวันที่ ๓ พฤษภาคม
ดังนี้ นายแดงยังหาผิดนัดไม่ เพราะไม่ต้อง
รับผิดชอบ พฤติการณ์ที่ทำให้การส่งมอบนั้น
เข้าไป

มาตรา ๒๐๖ ในกรณีหนี้อันเกิดแต่มูลผิด ลูกหนี้
ได้ชื่อว่าผิดนัดมาแต่เวลาที่ทำผิด

อุทาหรณ์

นายแดงขั้บรถยนต์โดยประมาทเลนเลื่อ
ทับนายดำบาดเจ็บ นายแดงยอมได้ชื่อว่า

ผลิตภัณฑ์ในการที่ต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนให้
นายดำ ตั้งแต่เวลาที่ เกิด เหตุ นั้น เป็น ต้น
มา นายดำไม่จำเป็นต้องทวงถามก่อนยื่นฟ้อง
เรียกค่าสินไหมทดแทนเลย

มาตรา ๒๐๗ ถ้าลูกหนี้ขอปฏิบัติชำระหนี้ และ
เจ้าหนี้ไม่รับชำระหนี้โดยปราศจากมูลเหตุ
อันจะอ้างกฎหมายได้ไซ้ ท่านว่าเจ้าหนี้
ตกเป็นผู้ผิดนัด

อุทาหรณ์

นายแดงสัญญาจะขายรถยนต์ “เฟียต”
คันหนึ่ง ให้ นายดำ ในวันที่ ๑ พฤษภาคม
พ.ศ. ๒๕๖๒ ในวันนั้นนายแดงนำรถยนต์
มาเพื่อมอบให้นายดำ นายดำต้องรับมอ
รถนั้นไว้

ถ้า นายดำไม่รับ นายดำ เจ้าหนี้ ย่อม
ได้ชื่อว่าผิดนัด

แต่ถ้านั้นชำระครบพร้อม นายคำอาจ
ปฏิเสธไม่รับได้ และได้ข้อว่า เป็นผู้
ผิดนัด เพราะการชำระครบพร้อมเป็นมูลเหตุ
ที่นายคำ ผู้ขอ อาจ อ้าง เพื่อบอกนัดไม่รับ
ทรัพย์สินที่ซื้อขายไว้ได้

มาตรา ๒๐๘ การชำระหนี้ จะให้สำเร็จ ผล เป็น
อย่างไร ลูกหนี้จะต้องขอปฏิบัติตามการชำระหนี้
ต่อเจ้าหนี้เป็นอย่างนั้นโดยตรง

แต่ถ้าเจ้าหนี้ได้แสดงแก่ลูกหนี้ว่า จะ
ไม่รับชำระหนี้ก็ดี ฤๅ เพื่อที่จะชำระหนี้
จำเปนนที่เจ้าหนี้ จะต้อง กระ ทำ การ อย่างไร
อย่างหนึ่งก่อนก็ดี ลูกหนี้ จะบอกกล่าว
แก่เจ้าหนี้ว่า ได้เตรียมการที่จะชำระหนี้
ไว้พร้อมเสร็จแล้ว ให้เจ้าหนี้รับชำระหนี้
เท่านั้นนับว่าเป็นการเพียงพอแล้ว ในกรณี
เช่นนั้น ท่านว่า คำบอกกล่าว ของ ลูกหนี้ นั้น ก็
เสมือนกับคำขอปฏิบัติตามการชำระหนี้

อุทาหรณ์

วรรค ๑ (๑) นายแดงตกลงจะขายรถยนต์คันหนึ่งให้นายดำ ถึงวันกำหนดส่งมอบ นายแดง นำ รถยนต์ คัน นั้นไป เพื่อมอบให้นายดำ ฉะนั้นการขอปฏิบัติตรงตามมูลแห่งหนี้ นาย ดำ จะ ต้อง รับ รถยนต์ คันนั้นไว้ นอกจากตนจะอ้างมูลเหตุตามกฎหมายไม่รับรถยนต์นั้นไว้ได้

(๒) นายดำสั่งซื้อรถยนต์คันหนึ่งจากบริษัทแดง กำหนดให้ส่งมอบ ณบ้านนายดำ ต่อมาบริษัทแดงบอกว่ารถอยู่ที่โรงเก็บสินค้าของบริษัทเรือไฟไทย ให้ นายดำไปรับเอาที่นั่น ดังนั้นการขอปฏิบัติชำระหนี้ ไม่ตรงตามมูลแห่งหนี้

(๓) นาย ดำ สัญญา จะ ส่ง คน มา ช่อมหาลังคาเรือนนายแดง ถึงวันกำหนด นายดำส่ง คน มา ยัง เรือน นาย แดง พร้อมด้วยเครื่องมือ เครื่องใช้ที่จำเป็น ดังนั้น การขอปฏิบัติชำระหนี้ตรงตามมูลแห่งหนี้

ถ้านายดำมาคนเดียวและบอกแต่เพียงว่า
เต็มใจจะเริ่มทำการเท่านั้น ดังนั้น การขอ
ปฏิบัติไม่ตรงตามมูลแห่งหน้

วรรค ๒ (๑) นายแดงทำสัญญาขาย
รถยนต์คันหนึ่งให้นายดำ กำหนดส่งมอบ
วันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๒ ภายหลัง
นายดำแจ้งให้นายแดง ทราบโดยชัดเจน ว่า
ไม่ต้องการรถยนต์คันนั้น ดังนั้น นายแดง
กลับตอบไปยังนายดำว่า ได้เตรียมการที่จะ
ส่งมอบรถยนต์ไว้พร้อมเสร็จแล้วนั้นเป็นการ
เพียงพอ

(๒) นายแดงกับนายดำทำสัญญาต่อกัน
ว่า นายแดง ยอมขาย รถยนต์ คันหนึ่งให้
นายดำ ราคา ๒,๐๐๐ บาท โดยนายดำจะต้อง
ชำระราคาให้นายแดงก่อน ดังนั้น เมื่อถึง
กำหนด นายแดง บอกกล่าว กับ นายดำ ว่า ได้
เตรียมการที่จะมอบส่ง รถ นั้นไว้ พร้อม เสร็จ
แล้ว ให้นายดำรับชำระหนี้ นั้น ก็เป็นการ
พอเพียง เสมอกับ คำ ขอ ปฏิบัติการ ชำระหนี้

มาตรา ๒๐๙ ถ้าได้กำหนดเวลาไว้แน่นอนเพื่อให้
เจ้าหนี้กระทำการอันใด ท่านว่าที่จะขอ
ปฏิบัติการชำระหนี้ นั้น จะต้องทำ ก็แต่เมื่อ
เจ้าหนี้ทำการอันนั้นภายในเวลากำหนด

อุทาหรณ์

นายแดงทำสัญญาขายเรือให้นายดำ ๑ ลำ
โดยได้ตกลง กันว่า ก่อนวันที่ ๑ เมษายน
พ.ศ. ๒๔๗๒ นายดำจะต้องชำระราคาให้
นายแดง ตั้งแต่นั้นนายดำยังไม่ชำระราคา
นายแดงก็ยังไม่จำเป็นต้องขอส่งมอบเรือลำนั้น

มาตรา ๒๑๐ ถ้าลูกหนี้จำต้องชำระหนี้ส่วนของตน
ต่อเมื่อเจ้าหนี้ชำระหนี้ตอบแทนด้วยไซ้ แม้
ถึงว่าเจ้าหนี้จะได้เตรียมพร้อมที่จะรับชำระหนี้
ตามที่ลูกหนี้ขอปฏิบัติกันแล้วก็ดี หากไม่

เสนอ ที่จะทำการชำระหนี้ตอบแทนตามที่
พึงต้องทำ เจ้าหนี้ก็ไปอันได้ชื่อว่าผิดนัด

อุทาหรณ์

นายแดงทำสัญญาขายม้าชื่อ “สีหมอก”
ให้นายดำ ราคา ๕๐๐ บาท โดยตกลงกันว่า
นายดำต้องชำระเงินให้นายแดงวันที่ ๑
กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๖๘ ในวันนั้นนายดำได้
เตรียมเงินไว้พร้อมแล้ว แต่ไม่บอกกล่าว
มายังนายแดงว่าตนจะชำระราคา ขอให้ส่ง
มอบม้า ดังนั้นนายดำย่อมได้ชื่อว่าผิดนัด

มาตรา ๒๑๑ ในเวลาที่ลูกหนี้ขอปฏิบัติชำระหนี้
ก็ดี ฤๅในเวลาที่กำหนดไว้ให้เจ้าหนี้ทำการ
อย่างใดอย่างหนึ่ง โดยกรณีที่มีบัญญัติไว้ใน
มาตรา ๒๐๕ นั้นก็ดี ถ้าลูกหนี้มิได้อยู่ใน
ฐานะที่จะสามารถชำระหนี้ได้ไซ้ ท่านว่า
เจ้าหนี้ยังหาผิดนัดไม่

อุทาหรณ์

นาย แดง ตกกลงให้นาย ดำ เช่ารถยนต์คันหนึ่ง เริ่มแต่วันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๕๗๒ โดย นายดำ จะต้องชำระค่าเช่าให้นายแดง ตอนเช้าวันที่ ๑ เมษายนนั้น ครั้นถึงวันที่ ๑ เมษายน นายแดงเขียนหนังสือถึงนายดำว่าได้เตรียมรถยนต์ไว้สำหรับจะส่งมอบให้พร้อมแล้ว แต่นายดำก็ยังไม่ชำระราคาค่าเช่าให้ ภายหลังทราบความจริงว่ารถคันนั้นมิได้อยู่ในความครอบครองของนายแดง ซึ่งถึงแม้ว่านายดำจะชำระค่าเช่าให้ นายแดงก็ไม่สามารถส่งมอบรถยนต์คันนั้นให้ได้ ดังนั้นนายดำไม่ได้ชื่อว่าผิดนัด

มาตรา ๒๑๒ ถ้ามิได้กำหนดเวลาชำระหนี้ไว้ก็ดี ถ้าลูกหนี้ มีสิทธิที่จะชำระหนี้ได้ก่อนเวลากำหนดก็ดี การที่เจ้าหนี้มีเหตุขัดข้อง

ชั่วคราวไม่อาจรับชำระหนี้ที่เขาขอปฏิบัติแก่
 ตนได้นั้น หากทำให้เจ้าหนี้ตกเป็นผู้ผิดนัดไม่
 เว้นแต่ลูกหนี้จะได้บอกกล่าวการชำระหนี้ไว้
 ล่วงหน้าโดยเวลาอันสมควร

อุทาหรณ์

(๑) นายคำอยู่ที่กรุงเทพฯ ๗ ตกลงข้อ
 ไม้ กระดานนายแดงที่ศรีราชา ๑,๐๐๐ แผ่น
 โดยไม่ได้กำหนดเวลาเพื่อส่งมอบ ต่อมา
 เมื่อวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๒ นายคำ
 ได้เอาเรือไปบรรทุก ะวางทางเรือ ล่ม
 นายแดงจึงบอกว่าตนได้เตรียมพร้อมที่จะส่ง
 มอบ ณ วันที่ ๒ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๒ ดังนั้นถ้า
 นายคำไม่รับมอบในวันที่ ๒ นายคำยังไม่เป็น
 ผู้ผิดนัด เพราะมีเหตุขัดข้องชั่วคราว นอก
 จาก นายแดง จะได้บอกล่วงหน้ามาโดยเวลา
 อันสมควร เช่นตั้งแต่วันที่ ๒๐ มีนาคม
 พ.ศ. ๒๔๗๑

(๒) ตามอุทธรณ์ข้างต้น สมมติว่า นายคำกับนายแดงได้กำหนดกันไว้ว่า นายแดง จะส่งมอบ ณ วันที่ ๒ เมษายน พ.ศ. ๒๕๖๒ และตกลงกันไว้ด้วยว่านายแดงมีสิทธิที่จะส่งมอบให้ก่อนกำหนดนั้นได้ ครั้นวันที่ ๓๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๑ นายแดงได้บอกมายังนายคำว่า ตนเตรียมพร้อมที่จะส่งมอบในวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๕๖๒ นายคำจึงนำเรือไปบรรทุก แต่ระหว่างทางเรือล่ม นายคำมีเหตุขัดข้อง ชั่วคราวที่จะรับมอบในวันนั้นไม่ได้ ดังนั้นนายคำยังไม่ได้ซื้อว่า ผิดนัด เพราะการบอกกล่าวของนายแดง เมื่อวันที่ ๓๑ มีนาคมให้รับมอบในวันที่ ๑ เมษายนนั้น เป็นเวลาไม่สมควรพอที่นายคำจะไปรับมอบได้

มาตรา ๒๑๓ ถ้าลูกหนี้ละเลยเสียไม่ชำระหนี้ของตน เจ้าหนี้จะร้องขอต่อศาลให้สั่งบังคับชำระหนี้

ก็ได้ เว้นแต่สภาพแห่งหนี้จะไม่เปิดช่องให้
ทำเช่นนั้นได้

เมื่อ สภาพ แห่งหนี้ไม่เปิด ช่องให้ บังคับ
ชำระหนี้ได้ ถ้าวัตถุแห่งหนี้เป็นอันให้กระทำการ
อันหนึ่งอันใด เจ้าหนี้จะร้องขอต่อศาล
ให้สั่งบังคับให้ บุคคลภายนอกกระทำการอัน
นั้นโดยให้ลูกหนี้เสียค่าใช้จ่ายให้ก็ได้ แต่
ถ้า วัตถุ แห่งหนี้เป็น อันให้ กระ ทำ นิติกรรม
อย่างใดอย่างหนึ่งไว้ ศาลจะสั่งให้ถือเอา
ตามคำพิพากษาแทนการแสดงเจตนาของลูก
หนี้ก็ได้

ส่วนหนี้ซึ่งมีวัตถุเป็นอันจะให้งดเว้นการ
อันใด เจ้าหนี้จะเรียกร้องให้ รอดอนการที่
ได้กระทำ ลง แล้ว นั้นโดยให้ลูก หนี้ เสีย ค่า
ใช้จ่าย และให้จัดการอันควรเพื่อกาละ
ภavnาด้วยก็ได้

อนึ่งบทบัญญัติในวรรคทั้งหลายที่กล่าวมา
ก่อนนี้ หากกระทบกระทั่งถึงสิทธิที่จะเรียก
เอาค่าเสียหายไม่

อุทาหรณ์

วรรค ๑ ตอนต้น สภาพของวัตถุแห่ง
หนี้ซึ่งเจ้าหนี้จะขอให้ศาลบังคับให้ลูกหนี้
ชำระได้นั้น คือ

๑) หนี้เงิน เช่น นายดำ เป็น ลูก หนี้
นายแดง ๕๐ บาท ดังนั้นนายแดงอาจเรียกร้อง
ให้นายดำมอบเงิน ๕๐ บาทนั้นได้

๒) การโอนทรัพย์สิน เช่นนายแดง
ตกลงจะขายแหวนให้นายดำ ๑ วง ดังนั้น
นายดำอาจเรียกร้องให้นายแดงส่งมอบแหวน
วงนั้นได้ (นอกจากคนภายนอกจะได้สิทธิ
ในทรัพย์สินนั้นดีกว่า เช่นคนภายนอกได้
ซื้อแหวนวงนั้นไว้โดยสุจริตในตลาดเปิดเผย)

ทั้งสองอย่างโดยสภาพแห่งวัตถุ เจ้าหนี้
อาจขอให้ศาลบังคับลูกหนี้ชำระหนี้ได้

วรรค ๑ ตอนปลาย สภาพของวัตถุ
แห่งหนี้ซึ่งจะบังคับมิได้ นอกจากลูกหนี้

จะสมัครใจเอง คือ การกระทำ เช่นการ
เขียนรูปภาพและการงดเว้นการกระทำ เช่น
การที่ลูกหนี้ตกลงว่าจะไม่ปลุกเร้าเพื่อนบ้าน
เจ้าหนี้ จะบังคับใจลูกหนี้ให้ชำระหนี้ไม่ได้
แต่เจ้าหนี้มัวนอน ตั้งที่บัญญัติในวรรค

๒-๓-๔

วรรค ๒ ตอนต้น นายแดงให้คำมั่นกับ
นายดำว่าจะสร้างเรือนให้หลังหนึ่งก่อนวันที่ ๑
เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๒ ถ้านายแดงผิดนัด
นายดำอาจร้องต่อศาลขอให้สั่งนายช่างจัดการ
สร้างเรือนนั้นขึ้น โดยคิดเอาค่าใช้จ่ายแก่
นายแดงได้

วรรค ๒ ตอนปลาย นายแดงให้คำมั่นกับ
นายดำว่าจะขายเรือน ที่ตน อยู่ให้ ในวันที่ ๑
เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๒ ครั้นถึงวันที่ ๑
เมษายน นายแดงปฏิเสธไม่ยอมลงชื่อใน
สัญญาซื้อขาย ดังนั้นนายดำอาจร้องต่อศาล
ขอให้พิพากษาให้นายแดงขายเรือนหลังนั้น

และถือเอาคำพิพากษาของศาลเป็นการแสดง
เจตนาขายของนายแดง

วรรค ๓ นายแดงได้ตกลงกับ นายดำว่าจะไม่สร้างโรงเรือนขึ้นใกล้กับเรือนของนายดำ ถ้านายแดงขึ้นสร้างโรง เรือน ลงในที่นั้นแล้ว นายดำอาจขอให้ศาลพิพากษาบังคับให้หรือสั่ง ปลุกสร้างทั้งหมด โดยให้นายแดงเสียค่าใช้จ่ายเอง หรือจะขอให้สั่งบุคคลภายนอก เป็นผู้รื้อ โดยให้นายแดงเสียค่าใช้จ่ายก็ได้

วรรค ๔ นอกจาก สิทธิ ดัง กล่าวมาแล้ว ถ้าเจ้าหนี้ได้รับความเสียหาย เจ้าหนี้ก็มี สิทธิที่จะเรียกร้องค่าเสียหายได้อีก เช่นตาม อุทธรณ์วรรค๒ตอนปลาย ถ้าการที่นายแดง ไม่ยอมขาย ทำให้นายดำต้องไปเช่าที่ผู้อื่น อยู่ดังนี้ นายดำมีสิทธิเรียกร้องค่าเสียหายได้

มาตรา ๒๑๔ เจ้าหนี้มีสิทธิที่จะให้ชำระหนี้ของตนจาก
ทรัพย์สินของลูกหนี้จนสิ้นเชิง รวมทั้งเงิน

และทรัพย์สินอื่น ๆ ซึ่งบุคคลภายนอกต่าง
ชำระแก่ลูกหนี้ด้วย

บันทึก

มาตราบัญญัติหลักว่า เจ้าหนี้ย่อมมี
ทรัพย์สินของลูกหนี้เป็นประกันการชำระหนี้
ประกันของ เจ้าหนี้ ย่อมขยายไปถึงเงิน
และทรัพย์สินอื่น ๆ ซึ่งบุคคลภายนอกต่าง
ชำระแก่ลูกหนี้ด้วย คือ เจ้าหนี้มีอำนาจที่จะ
ใช้สิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ได้ ให้ดูมาตรา
๒๓๓-๒๓๖

อุทาหรณ์

นายแดงได้ยืมเงินมาจากนายดำ ๑,๐๐๐ บาท
ถ้านายแดงไม่ชำระ นายดำก็มีสิทธิ
๑) ร้องขอต่อศาลให้ออกหมายยึดทรัพย์สิน
ของนายแดงได้ถึงราคา ๑,๐๐๐ บาท

๒) ถ้า นายแดง เป็น เจ้าหนี้ นายขาว
(บุคคลภายนอก) ๕๐๐ บาท นายดำอาจ
ร้องขอต่อศาลให้มีคำสั่งยึดทรัพย์สินที่นายขาว
ค้างชำระแก่นายแดงได้

มาตรา ๒๑๕ เมื่อลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ให้ต้องตามความ
ประสงค์อันแท้จริงแห่งมูลหนี้ไซ้ เจ้าหนี้
จะเรียกเอาค่าสินไหมทดแทน เพื่อ ความ เสีย
หายอันเกิดแต่การนั้นก็ได้

อุทาหรณ์

นายแดงทำสัญญาว่าจะขายรถยนต์ยี่ห้อ
“เหลือง” คันหนึ่งให้นายดำ ครั้นถึง
กำหนดนายแดงเอารถยนต์ยี่ห้อ “ขาว”
ซึ่งเป็นชนิดที่เลวกว่ามาชำระให้อันไม่ตรงกับ
ความประสงค์อันแท้จริงแห่งมูลหนี้ ดังนั้น
นายดำ อาจ เรียกเอาค่า สินไหม ทดแทนเพื่อ
เสียหาย อย่างไร ๆ อัน เกิดแต่ การไม่ชำระ
หนี้

มาตรา ๒๑๖ ถ้าโดยเหตุผิดนัด การชำระหนี้กลายเป็นอันไร้ประโยชน์แก่เจ้าหนี้ เจ้าหนี้จะบอกนัดไม่รับ ชำระหนี้ และจะเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนเพื่อการไม่ชำระหนี้ก็ได้

อุทาหรณ์

นายแดง ทำสัญญา จะขายเรือ ลำหนึ่งให้นายดำ เป็นราคา ๕๐๐ บาท ซึ่งจะต้องส่งมอบในวันที่ ๑ กรกฎาคม ครั้นถึงกำหนด นายแดงไม่ขอปฏิบัติตามการชำระหนี้ อันเป็นการผิดนัด จนเป็นเหตุให้นายดำผู้ซึ่งต้องการเรือนั้นสำหรับใช้ในการค้าขาย ต้องซื้อเรือใหม่ลำหนึ่งเป็นราคา ๘๐๐ บาท ครั้นวันที่ ๒๐ กรกฎาคม นายแดงจึงขอส่งมอบเรือลำนั้นให้ ดังนั้นนายดำอาจที่จะปฏิเสธไม่รับ การชำระหนี้ซึ่งกลายเป็นอันไร้ประโยชน์แก่ตน และเรียกค่าสินไหมทดแทนการไม่ชำระหนี้ได้

มาตรา ๒๑๗ ลูกหนี้จะต้องรับผิดชอบในความเสียหาย
 บันดาที่เกิดขึ้นแต่ความประมาทเลินเล่อในระหว่าง
 เวลาที่ตนผิดนัด ทั้งจะต้องรับผิดชอบใน
 การชำระหนี้ที่กลายเป็นหนี้วิสัย เพราะ
 อุบัติเหตุอันเกิดขึ้นในระหว่างเวลาที่ผิดนัดนั้น
 ด้วย เว้นแต่ความเสียหายนั้น ถึงแม้ว่า
 ตนจะได้ชำระหนี้ทันเวลากำหนด ก็คง จะต้อง
 เกิดมีอยู่ขึ้นเอง

อุทาหรณ์

(๑) นายแดง มีหนี้ที่จะต้องส่งมอบ
 ม้าตัวหนึ่งให้นายดำ ในวันที่ ๑ เมษายน
 พ.ศ. ๒๔๗๒ ครั้นถึงกำหนดนายแดง
 ผิดนัด ถ้าม้านั้นถูกผู้ร้ายลักไปโดยนายแดง
 เลินเล่อก็ดี หรือตายไปโดยอุบัติเหตุก็ดี
 นายแดงต้องเป็นผู้รับผิดชอบในความสูญหายนั้น
 คือ นายแดงยังต้องผูกพัน ต่อนายดำในอันที่
 จะต้องชำระหนี้ขึ้นอีก นายแดงจะอ้างว่าตน
 ไม่ต้องส่งมอบม้านั้นเพราะวัตถุแห่งหนี้กลายเป็น
 เป็นหนี้วิสัยเช่นนั้นไม่ได้ นายแดงจำต้องใช้

ค่าสินไหมทดแทนให้นายดำ (ให้ดูมาตรา ๒๑๘ วรรค ๑)

๒) แต่ถ้านายแดงพิสูจน์ได้ว่าถึงแม้ตนจะส่งมอบบ้านนี้ให้ในวันที่ ๑ ก็ดี มันก็ต้องตาย เพราะมาเจ็บอยู่แล้ว ดังนั้นนายแดงไม่ต้องรับผิดชอบ

มาตรา ๒๑๘ ถ้าการชำระหนี้กลายเป็นพ้นวิสัยจะทำได้ เพราะพฤติการณ์อันใดอันหนึ่งซึ่งลูกหนี้ต้องรับผิดชอบไว้ ท่านว่าลูกหนี้จะต้องใช้ค่าสินไหม ทดแทนให้แก่เจ้าหนี้ เพื่อค่าเสียหายอย่างใด ๆ อันเกิดแต่การไม่ชำระหนี้

ในกรณีที่การชำระหนี้กลายเป็นพ้นวิสัย แต่เพียงบางส่วน ถ้าหากว่าส่วนที่ยังเป็นวิสัยจะทำได้ นั้นจะเป็น อันไรประโยชน์แก่เจ้าหนี้แล้ว เจ้าหนี้จะไม่ยอมรับชำระหนี้ส่วนที่ยังเป็นวิสัยจะทำได้นั้น แล้วและ

เรียกค่าสินไหมทดแทนเพื่อ การไม่ชำระหนี้
เสียทั้งหมดที่เดียวก็ได้

อุทาหรณ์

วรรค ๑ (๑) นายแดงทำสัญญาขายเข้า
ให้นายดำ ๑๐๐ กระสอบ กำหนดส่งมอบ
วันที่ ๕ เมษายน พ.ศ. ๒๕๗๒ ครั้น
วันที่ ๔ เมษายน เข้าสาร ๑๐๐ กระสอบนั้น
ถูกผู้ร้ายลักเอาไป เพราะนายแดงประมาท
เลินเล่อเก็บไว้ไม่ดี นายแดงจึงไม่สามารถ
ส่งมอบเข้าสารให้นายดำได้ ดังนั้นนายแดง
ต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่นายดำ เพื่อความ
เสียหาย อย่างไรก็ดี อันเกิด แต่การพนันวิสัย
จะส่งมอบเข้าสาร ๑๐๐ กระสอบนั้น (ให้
เทียบดูมาตรา ๒๑๗)

(๒) แต่ถ้าเข้าสารได้ถูกเพลิงไหม้โดย
เหตุสุดวิสัย^๒ ดังนั้นนายแดงไม่ต้องรับผิดชอบ
(ให้ดูมาตรา ๒๑๗ และ ๒๑๕ วรรค ๑)

๑-๒ ให้สังเกตว่าการพนันวิสัยกับเหตุสุดวิสัย นั้นต่างกัน เรื่องเหตุสุดวิสัย ให้ดู
มาตรา ๘ ตามปกติถ้าเป็นเหตุสุดวิสัยลูกหนี้ไม่ต้องรับผิดชอบ แต่พนันวิสัยนั้นหมายถึง
การไม่สามารถจะชำระหนี้ได้ ซึ่งบางทีลูกหนี้ก็จะต้องรับผิดชอบ

วรรค ๒ ตามอุทธรณ์วรรค ๑ สมมติว่า
 เข้าสาร ๔๐ กระสอบถูกผู้ร้ายลัก ยังเหลือ
 อีก ๖๐ กระสอบ ดังนั้นถ้าเข้าสารอีก ๖๐
 กระสอบนั้นไร้ประโยชน์ แก่นายดำเสียแล้ว
 นายดำ ต้องการ เข้าสาร ที่จะไป ส่งขาย เมือง
 นอกทั้ง ๑๐๐ กระสอบ ดังนั้นนายดำก็อาจ
 ปฏิเสธไม่รับมอบเข้าสารที่ยังเหลืออยู่อีก ๖๐
 กระสอบนั้นได้ และเรียกร้องค่าสินไหม
 ทดแทน ประคอง เข้า สาร นั้น ศูนย์ หายไปทั้ง
 ๑๐๐ กระสอบ

มาตรา ๒๑๙ ถ้าการชำระหนี้กลายเป็นพ้นวิสัย เพราะ
 พุทธิการณ์อันใดคนหนึ่ง ซึ่งเกิดขึ้น ภายหลัง
 ที่ได้ก่อหนี้ และซึ่งลูกหนี้ไม่ต้องรับผิดชอบ
 นั้นไซ้ ท่านว่าลูกหนี้เป็นอันหลุดพ้นจาก
 การชำระหนี้^{๕๕}

ถ้าภายหลังที่ได้ก่อหนี้^{๕๕}แล้ว^{๕๕} ลูกหนี้^{๕๕}
 กลายเป็นคนไม่สามารถ จะชำระหนี้ได้^{๕๕}ไซ้

ท่านให้ถือ เสมือนว่า เป็นพฤติการณ์ที่ทำให้
การชำระหนี้ตกเป็นอันพ้นวิสัยนั้น

อุทาหรณ์

วรรค ๑. ตามอุทาหรณ์ มาตรา ๒๑๘

วรรค ๑ สมมติว่า เข้าสาร ๑๐๐ กระสอบ
ถูกเพลิงไหม้ เพราะเหตุสุดวิสัย ดังนั้น
นายแดงผู้ขายไม่ต้องรับผิดชอบ

วรรค ๒. นายแดง ช่างเขียน ตกลงจะ
เขียนรูปให้นายดำ การเขียนยังมีทันสำเร็จ
นายแดง ถูก ภัยอันตราย ภัย ภายนอก จึงไม่
สามารถชำระหนี้ของตนได้ ดังนั้นนายแดง
เป็นอันหลุดพ้นจากหนี้ของตน

มาตรา ๒๒๐ ลูกหนี้ต้อง รับผิดชอบ ใน ความ ผิด
ของตัวแทนแห่งตนกับทั้งของบุคคลที่ตนใช้
ในการชำระหนี้ นั้น โดยขนาดเสมอกับว่าเป็น

ความผิดของตนเองนั้น แต่บทบัญญัติ
แห่งมาตรา ๓๗๓ หาใช้บังคับแก่กรณีเช่นนั้น
ด้วยไม่

อุทธรณ์

ตามอุทธรณ์ มาตรา ๒๑๘ วรรค ๑
สมมติว่านายแดงได้มอบเข้าสารนั้นให้นาย
เขียว ลูกจ้าง เป็น ผู้รักษาไว้ นายเขียว
ประมาทเดินเลื้อ ผู้ร้ายจึงลักเข้าสารนั้น
ไปได้ ดังนั้น นายแดง ต้องรับผิดชอบในความ
เสียหายเพราะเกิดแต่ความประมาทเดินเลื้อ
ของนายเขียวลูกจ้าง เสมือนหนึ่งว่า เป็น
ความผิดของตนเองนั้น

แต่นายแดง อาจตกลง กับ นายดำ ว่า
ตน จะไม่ ต้อง รับผิดชอบใน ความ ผิด ของ
ลูกจ้าง ก็ได้ อัน เป็น ข้อ ยก เว้น จาก
มาตรา ๓๗๓

มาตรา ๒๒๑ หักเงินอันต้องเสียดอกเบี้ยนั้น ท่านว่า
จะ คิด ดอก เบี้ย ใน ระยะเวลา ที่ เจ้าหนี้ ผลิต น้
หาได้ไม่

อุทาหรณ์

นายแดง ยืม เงิน จาก นายดำ ๑,๐๐๐ บาท
ดอกเบี้ยร้อยละ ๑๐ ต่อปี ซึ่ง ต้อง ใช้ คำนวณ ใน
วันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๕๓๒ ครั้น ถึง
กำหนด นายแดง ขอชำระหนี้ นายดำไม่รับ
ตั้งนั้น นายดำ เจ้าหนี้ ได้ ชี้ว่า ผลิต น้ นายดำ
จะ ขอ คิด ดอก เบี้ย ตั้งแต่วันที่ นายแดง ขอ
ชำระหนี้ ไม่ได้

มาตรา ๒๒๒ การ เรียกเอาค่าเสียหายนั้น ได้ แก่
เรียก ค่าสินไหม ทดแทน เพื่อ ความเสียหาย
เช่นที่ ตามปรกติ ย่อมเกิดขึ้น แต่การไม่ชำระ
หนี้

เจ้าหนี้ จะ เรียก ค่า สิน ใหม ทด แทน ได้
แม้ กระทบ ถึง เพื่อ ความ เสีย หาย อัน เกิด แต่
พฤติการณ์ พิเศษ หากว่า คู่กรณี ที่ เกี่ยว ข้อง
ได้ คัด เห็น ฤๅ ครว จะ ได้ คัด เห็น พฤติการณ์
เช่นนั้น ล่วง นำ ก่อน แล้ว

บันทึก

มาตรา นี้ วาง หลัก แห่ง ค่า สิน ใหม ทด แทน
ซึ่ง เจ้าหนี้ มี สิทธิ ที่จะ เรียก ได้ คือ

๑. เพื่อ ความ เสีย หาย เช่น ที่ ตาม ปกติ ย่อม
เกิด แต่ การ ไม่ ชำระหนี้
๒. เพื่อ ความ เสีย หาย อัน เกิด แต่ พฤติการณ์
พิเศษ ซึ่ง คู่กรณี ควร จะ ได้ คัด เห็น

อุทาหรณ์

วรรค ๑. การ กำหนด ค่า เสีย หาย เช่น ที่
ตาม ปกติ ย่อม เกิด ขึ้น แต่ พฤติการณ์ ธรรมดา
นั้น เป็น ข้อเท็จจริง ย่อม ผิด แปร ต่าง กัน
แล้ว แต่ พฤติการณ์ นั้น ๆ เช่น นายแดง

พ่อค้าเข้าได้ซื้อเข้าจากนายดำ ๑,๐๐๐ บาท
 ราคาบาทละ ๑๐ บาท กำหนดส่งมอบใน
 วันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๒ นายดำ
 ผิดนัดไม่ส่งมอบ ทำให้นายแดงขาดกำไร
 ที่จะได้จาก การขายเข้า นั้นให้แก่นายเหลือง
 พ่อค้า ทำ การ ส่ง สินค้า ออก นอก ประ เทศ
 ดังนี้ นายดำ ต้อง รับผิดชอบใช้ค่าสินไหม
 ทดแทนเพื่อการที่ต้องขาดกำไรตามปกติ

แต่สมมติว่า การที่นายดำไม่ส่งมอบนั้น
 ทำให้นายแดงร้อนใจจนถึงป่วยไข้ ต้องเสีย
 ค่ารักษาพยาบาล ค่าใช้จ่ายทั้งนี้ยังถือไม่ได้
 ว่าเป็นการเสียหาย เช่น ที่ตามปกติย่อม
 เกิดขึ้นแต่การไม่ชำระหนี้ นั้น และเป็นการ
 โกลต้อเหตุ นายดำไม่ต้องรับผิดชอบ

วรรค ๒. ตามอุทาหรณ์ก่อน สมมติว่า
 ในขณะที่จะต้องทำการส่งมอบนั้น เกิดการ
 อัคคีภัยเข้า ขึ้นใน ประ เทศ จีน หรือ ประเทศ
 อินเดีย เพราะเหตุว่าการเก็บเกี่ยวเข้าใน
 ประเทศเหล่านั้นไม่ได้รับผลเพียงพอ และ

ราคาเข้าชั้นแพงจนเกินประมาณ โดยเหตุนี้
 นายดำจำต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อการ
 เสียหายนั้น เช่น ถ้านายดำส่งมอบในวันที่ ๑
 เมษายน พ.ศ. ๒๔๙๒ นายแดงจะขายให้
 นายเหลืองได้ถึงหาบละ ๒๐ บาท ตกลง
 นายแดงขาดกำไรไปหาบละ ๑๐ บาท แต่
 จำเป็นต้องสืบให้ประจักษ์แจ้งว่า นายดำ
 ลุกหนีได้คาดเห็น หรือควร จะ คาดเห็น
 พุทธติการณพิเศษนั้นล่วงหน้าก่อนแล้ว เช่น
 นายแดง มีหนังสือบอกกล่าวให้นายดำทราบ
 ล่วงหน้าว่า เพราะเหตุที่ อัดกัตต์เข้าใน
 ประเทศจีน หรือในประเทศอินเดีย ราคา
 เข้าจะ แพงขึ้น กว่าธรรมดา และการที่
 นายแดงจะซื้อนั้นก็โดยฉะเพาะจะส่งเข้าไปยัง
 ประเทศนั้นๆ ในระยะเวลาที่อัดกัตต์ ตั้งขึ้น
 ก็ทำให้ฟังได้ถนัดยิ่งขึ้น

มาตรา ๒๒๓ ถ้าฝ่ายผู้เสียหายได้มีส่วนทำความผิด
 อย่างไร อย่างหนึ่ง ก่อให้เกิด ความ เสีย หาย

ด้วยไซร้ ท่านว่าหนั้นอันจะต้องใช้ค่าสินไหม
ทดแทน แก่ ฝ่าย ผู้เสียหายมากน้อยเพียงใด
นั้น ต้องอาศัยพฤติการณ์เป็นประมาณ ข้อ
สำคัญ ก็ คือว่า ความเสียหายนั้นได้เกิดขึ้น
เพราะ ฝ่ายไหน เป็น ผู้ ก่อ ยิ่ง หย่อน กว่า กัน
เพียงไร

วิธีเดียวกันนี้ท่านให้ ไซ้แม้ทั้งที่ ความผิด
ของฝ่ายผู้เสียหาย จะมีแต่ เพียงละเลยไม่
เคอะ หลก หน้ ให้รู้ สึก ถึง อันตราย แห่ง การ
เสียหายอันเป็นอย่างร้ายแรงผิดปรกติ ซึ่ง
ลูกหนี้ไม่รู้ ถ้าไม่อาจจะรู้ได้ ถ้าเพียงแต่
ละเลย ไม่บำบัด บั้ด บั้บอง ถ้า บั้บเทา ความ
เสียหายนั้นด้วย อนึ่งบทบัญญัติแห่งมาตรา
๒๒๐ นั้น ท่านให้นำมาใช้บังคับด้วยโดย
อนุโลม

อุทาหรณ์

วรรค ๑ นายแดงตกลงกับนายดำว่าจะ
รับขนเข้าสาร ๑.๐๐๐ กระสอบจากบ้านนายดำ

ไปยังท่าเรือรถไฟให้เสร็จก่อนวันที่ ๑ พฤษภาคม
และนายดำตกลงจะจัดการย่นตร ๒ คัน มา
ให้นายแดงสำหรับขน แต่ นายดำส่งมา
แต่เพียง ๑ คัน ครั้นถึงวันที่ ๑ สิงหาคม
นายแดง ทำการขนได้เพียง ๘๐๐ กระสอบ
เท่านั้น ดังนั้นนายดำผู้เสียหายได้มีส่วนทำ
ความผิดก่อให้เกิดเสียหายด้วย ศาลอาจ
ลดจำนวน ค่าสินไหมทดแทน ซึ่ง นายดำ ควร
ได้รับ จาก นายแดง หรือ จะไม่ให้ใช้ ค่า
สินไหมทดแทน เสียเลย ก็ได้ ตามแต่
พฤติการณ์ว่าการที่นายแดงได้ขนเข้าให้ไม่
เสร็จนั้น เกิดขึ้นจากการที่นายดำไม่ส่งรถอีก
๑ คัน มาให้ หรือไม่

วรรค ๒. นายแดง ฝาก ม้าตัวหนึ่งไว้

ยังนายดำ ม้าตัวนั้นพยศมาก เคยหนีไป
ได้บ่อยๆ แต่ นายแดงหาได้บอกให้นายดำ
ทราบไม่ ต่อมา ม้าตัวนั้นถึงเชือกที่นายดำ
ได้ผูกไว้ขาดแล้วหนีไป ครั้นนายแดงขอ
เรียกม้าคืน นายดำไม่สามารถส่ง ดังนั้น

ศาล อาจ ลด จำนวน ค่า สิ้นไหม ทดแทน ซึ่ง
นายแดง ควรได้รับ จาก นายดำ หรือจะ
ไม่ให้ใช้ค่าสินไหมทดแทนเลยก็ได้ ตามแต่
พฤติการณ์

มาตรา ๒๒๔ หนี้เงินนั้น ท่านให้คิดดอกเบี้ยในระหว่าง
เวลาผิดนัดร้อยละเจ็ดถึงต่อปี ถ้าเจ้าหนี้
อาจจะเรียกดอกเบี้ยได้สูงกว่านั้นโดยอาศัย
เหตุอย่างอื่นอันชอบด้วยกฎหมาย ก็ให้คง
ส่งดอกเบี้ยต่อไปตามนั้น

ท่าน ห้ามมิให้คิด ดอกเบี้ย ช้อนดอกเบี้ย
ในระหว่างผิดนัด

การพิสูจน์ค่าเสียหายอย่างอื่น นอกกว่า
นั้น ท่าน อนุญาตให้พิสูจน์ได้

อุทาหรณ์

วรรค ๑. ตอนต้น นายแดงยืมเงินนายดำ
๑,๐๐๐ บาท ได้ตกลงกำหนด ดอกเบี้ย

ร้อยละ ๖ ต่อปี สัญญาชำระคืนในวันที่ ๑
เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๒ ครั้นถึงกำหนด
นายแดงผดัด คั้งนับแต่วันที่ ๑ เมษายน
พ.ศ. ๒๔๗๒ อันเป็นวันผดัด นายดำ
เจ้าหนี้มีสิทธิที่จะเรียกร้องเอา ดอกเบี้ย ร้อยละ
๖ ครั้งต่อปี จนกว่า นายแดง จะชำระหนี้

วรรค ๑ ตอนสอง (๑) นายแดงยืมเงิน
นายดำ ๑,๐๐๐ บาท ได้ตกลง กำหนด
ดอกเบี้ย ร้อยละ ๑๐ ต่อปี สัญญาชำระคืน
ในวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๒ นายแดง
ผดัดไม่ชำระหนี้ ดังนั้นนายดำมีสิทธิเรียก
ดอกเบี้ยในอัตรา ร้อยละ ๑๐ ต่อปี ได้ในระหว่าง
ที่นายแดงผดัด ไม่ไ้ร้อยละ ๖ ครั้ง

(๒) นายแดงพ่อค้าได้ยืมเงินธนาคารดำ
๑,๐๐๐ บาท ดอกเบี้ย ร้อยละ ๖ ต่อปี สัญญา
ชำระคืนในวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๒
นายแดงผดัดไม่ชำระหนี้ ดังนั้นธนาคาร
พิสูจน์ได้ว่า ประเพณีในทางพาณิชย์นั้น

ดอกเบี้ยในการกู้ยืม โดยมีตัวเงินเป็นประกัน
มีอัตราร้อยละ ๘ ต่อปี ธนาคารก็มีสิทธิ
เรียกดอกเบี้ยจากนายแดงใน อัตราร้อยละ ๘
ต่อปี ระยะเวลาที่นายแดงผิดนัดนั้นได้^๑

วรรค ๒. นายแดงยืมเงินนายดำ ๑,๐๐๐
บาท สัญญาชำระคืน ในวันที่ ๑ เมษายน
พ.ศ. ๒๔๗๒ นายแดงผิดนัด นายแดง
ต้องชำระดอกเบี้ยให้นายดำ ๗๕ บาทต่อปี
(ร้อยละ ๗.๕) ให้นายดำตามมาตรา ๒๒๔
วรรค ๑ ตอน ๑

๑ วรรค ๑ แห่งมาตรา ๒๒๔ บัญญัติข้อความเหมือนกับประมวลแพ่งเยอรมัน มาตรา
๒๘๘ ซึ่งไม่กล่าวว่า อาศัยเหตุอย่างอื่น ที่จะเรียกดอกเบี้ยสูงกว่านั้นคืออะไรบ้าง
แต่ประมวลลักษณะหนี้สวิสส์ มาตรา ๑๐๔ ได้บัญญัติข้อความไว้กระจำดังมาก
ซึ่งแปลได้ความดังนี้

“ลูกหนี้ซึ่งผิดนัดไม่ชำระหนี้เงินนั้น ต้องเสียดอกเบี้ยในเวลาผิดนัดร้อยละ ๕ ต่อปี
แม้ถึงว่าดอกเบี้ยในการกู้ยืมจะได้ตกลงกันไว้ต่ำกว่านั้นก็ได้

ถ้าในสัญญาได้กำหนดดอกเบี้ยกันไว้เกินกว่าร้อยละ ๕ ต่อปี ดอกเบี้ยที่เกินกว่านี้
อาจเรียกร้องเอาจากลูกหนี้ในระหว่างผิดนัดได้

ในระหว่างพ้อค่านั้น ตราบใดที่อัตราดอกเบี้ยกู้ยืมโดยมีตัวเงินเป็นประกัน มีอัตรา
สูงกว่าร้อยละ ๕ ต่อปีแล้ว ดอกเบี้ยระหว่างที่ลูกหนี้ผิดนัดก็ต้องคิดตามนั้น ”

เหตุฉะนั้นผู้เขียนสมุดเล่มนี้จึงได้ให้ อุทาหรณ์ตามกฎหมายสวิสส์ เพื่อทำให้เห็นว่า
มีเหตุอย่างใดที่เจ้าหนี้มีสิทธิเรียกร้องดอกเบี้ยเกินกว่าร้อยละ ๕ ครั้งในระหว่างที่ลูกหนี้ผิดนัด

กรั้น ถึงวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๓
 นายแดง ก็ยังไม่ชำระเงิน ต้นทุน ๑,๐๐๐ บาท
 กับดอกเบี้ย ๗๕ บาทให้นายดำ ดังนั้นนายดำ
 จะขอให้คิดดอกเบี้ย เป็นเงินดอกเบี้ย ๗๕
 บาทด้วยไม่ได้ นอกจากจะเป็นเรื่องบัญชี
 เติร์ดสะพัด (ให้ดูมาตรา ๘๕๖-๘๖๐ และ
 เทียบมาตรา ๖๕๕)

วรรค ๓. ดอกเบี้ยซึ่งเจ้าหนี้พึงได้รับ

เพราะเหตุที่ลูกหนี้ผิดนัด ยังไม่พอกับค่า
 เสียหายที่แท้จริงแล้ว เจ้าหนี้มีสิทธิเรียก
 ค่าเสียหายเพิ่มเติมได้อีก เช่น

นายจ้างไม่ชำระค่าจ้างให้ลูกจ้าง ทำให้
 ลูกจ้างต้องอดอาหารดั่งนี้ ดอกเบี้ยที่ลูกจ้าง
 จะพึงได้รับ นั้น ไม่พอเพียงกับ ค่าเสียหาย
 ที่แท้จริง ลูกจ้างมีสิทธิที่จะเรียกค่าเสียหาย
 นั้นเพิ่มเติมจากดอกเบี้ยได้^๑

^๑ อุทธรณ์นี้เอามาจากหนังสือคำอธิบายประมวลกฎหมายลักษณะหนี้ สวิสส์ โดย
 ศาสตราจารย์ ว. รอยเชล เล่ม ๑ ข้อ ๒๒๒

มาตรา ๒๒๕ ถ้าลูกหนี้จำต้องใช้ค่าสินไหมทดแทน
 เพื่อระงับเหตุอันได้เสื่อมเสียไปประจักษ์ชัด
 ก็ดี ฤๅเหตุอันไม่อาจส่งมอบได้เพราะเหตุ
 ใดๆ อย่างหนึ่ง อันเกิดขึ้นระวางผลิตภัณฑ์
 ท่านว่าเจ้าหนี้จะเรียกดอกเบี้ยในจำนวนที่จะ
 ต้องใช้เป็นค่าสินไหมทดแทน คิดตั้งแต่วันที่
 อันเป็นฐานที่ตั้งแห่งการกะประมาณราคานั้น
 ก็ได้ วิธีเดียวกันนี้ท่านให้ใช้ตลอดถึงการที่
 ลูกหนี้จำต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อการที่
 ระงับเหตุอันได้เสื่อมเสียลง
 ในระวางเวลาที่ผลิตภัณฑ์นั้นด้วย

อุทาหรณ์

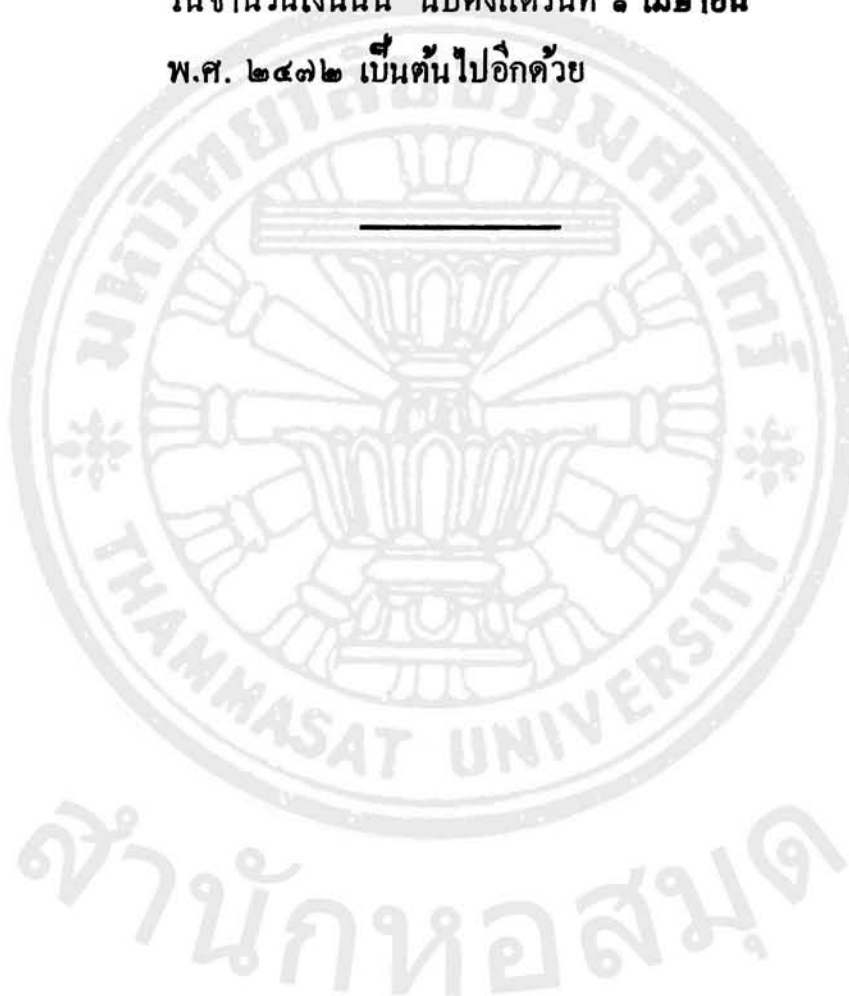
ตอน ๑. นายแดงเป็นผู้รับฝากผ้าของ
 นายดำไว้ ๑๐๐ ผืน โดยตกลงกันว่า นายแดง
 ต้อง ส่ง มอบ คืน ให้แก่เจ้า ของ ใน วันที่ ๑

เมษายน พ.ศ. ๒๕๑๒ ในวันนั้นนายแดง
 ผิดนัดไม่ส่งมอบผ้า ครั้นวันที่ ๑ พฤษภาคม
 ผ้านั้นสูญไปเพราะไฟไหม้ นายแดงผู้
 ผิดนัดจำต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่นายดำ
 ค่าสินไหมทดแทนนั้น คือ ราคาผ้า ๑๐๐ ฟัน
 ในวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๕๑๒ และ
 นายดำอาจเรียกร้องดอกเบี้ยร้อยละ ๘ ครั้ง
 ตั้งแต่วันนั้นไปด้วยก็ได้

ตอน ๒. นายแดงช่างแก้ไขเครื่องยนต์
 ได้รับรถยนต์คัน ๑ จากนายดำ ไว้เพื่อซ่อม
 แชม โดยตกลงกันว่านายแดงต้องส่งคืนใน
 วันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๕๑๒ ในวันนั้น
 นายแดงผิดนัดไม่ส่งรถยนต์คัน ครั้นวันที่ ๕
 เมษายน รถยนต์คันนั้นชำรุดเสียหายไปบาง
 ส่วนโดยถูกไฟไหม้ นายแดงจำต้องใช้เงิน
 จำนวนหนึ่งให้แก่นายดำเป็นค่าสินไหมทดแทน

๘๓

ในการที่ราคารถนั้นลดน้อยถอยลงไป และ
นายคำยังชอบที่จะรับดอกเบี้ย ร้อยละ ๑ ครั้ง
ในจำนวนเงินนั้น นับตั้งแต่วันที่ ๑ เมษายน
พ.ศ. ๒๔๗๒ เป็นต้นไปอีกด้วย

ส่วนที่ ๒

รับช่วงสิทธิ

บันทึกข้อความทั่วไป

การรับช่วงสิทธิมี ๒ ชนิด คือ

๑. ช่วงบุคคล (Subrogation personnelle)
๒. ช่วงทรัพย์สิน (Subrogation réelle)

ข้อ ๑. ช่วงบุคคล

คือ การที่บุคคลภายนอกได้ชำระหนี้
ด้วยทรัพย์สินของตนแทนลูกหนี้ให้แก่เจ้าหนี้
หรือการที่ลูกหนี้ได้ชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ด้วย
ทรัพย์สิน ซึ่ง บุคคลภายนอกนั้น เป็นผู้ออกให้
โดย บุคคลภายนอกนั้น กลายมาเป็น เจ้าหนี้
ของลูกหนี้และรับช่วงสิทธิทั้งหลายบรรดาที่
เจ้าหนี้มียุ โดย มูลหนี้รวมทั้งประกันแห่งหนี้

นั้นได้ในนามของตนเอง (ให้ดูมาตรา
๒๒๖ วรรค ๑)

บ่อเกิดแห่งการช่งบุคคล

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ส่วนนี้
ได้กล่าวถึงการช่งบุคคล อันเกิดขึ้นโดย
อำนาจแห่งกฎหมาย กล่าวคือการช่งบุคคล
อันเกิดขึ้นเช่นนั้นไม่จำเป็นต้องมีสัญญาอันอย่างใด
อีก เหตุใดในกฎหมายที่ทำให้เกิดการช่ง
บุคคลคือ

๑. เมื่อเจ้าหนี้ได้รับ ค่าสินไหม ทดแทน
ความเสียหายเต็มตามราคาทรัพย์สินหรือสิทธิซึ่ง
เป็นวัตถุแห่งหนี้แล้ว ลูกหนี้ยอมเข้า
สู่ฐานะเป็นผู้รับช่งสิทธิของเจ้าหนี้อันเกี่ยว
กับทรัพย์สินหรือสิทธินั้นๆ (มาตรา ๒๒๗)

๒. บุคคลซึ่งเป็นเจ้าหนี้อยู่เอง และ
มาใช้หนี้ให้แก่เจ้าหนี้ อีกคนหนึ่งผู้มีสิทธิจะ
ได้รับใช้หนี้ก่อนตน เพราะเขามีบุริมสิทธิ

หรือมีสิทธิจำนำ จำนอง (มาตรา ๒๒๕
อนุมาตรา ๑)

๓. บุคคลผู้ได้ไป ซึ่งอสังหาริมทรัพย์ใด
และเอาเงินราคา ค่าซื้อใช้ให้แก่ผู้รับ จำนอง
ทรัพย์สินนั้นเสร็จไป (มาตรา ๒๒๕ อนุมาตรา ๒)

๔. บุคคลผู้มีความ ผูกพัน ร่วมกับผู้อื่น
หรือเพื่อผู้อื่นในอันจะต้องใช้หนี้ มีส่วนได้
เสียด้วยในการใช้หนี้นั้น และเข้าใช้หนี้นั้น
(มาตรา ๒๒๕ อนุมาตรา ๓)

๕. ถ้าในการที่เจ้าหนี้ นำบังคับยึดทรัพย์
อันหนึ่งอันใดของลูกหนี้นั้น บุคคลผู้ใดจะ
ต้องเสี่ยงภัยเสียสิทธิใน ทรัพย์สินนั้นเพราะ
การบังคับยึดทรัพย์ไซ้ร้ ท่านว่าบุคคลผู้นั้นมี
สิทธิจะเข้าใช้หนี้เสียแทนได้ อนึ่งผู้ครอง
ทรัพย์สินอันหนึ่งอันใด ถ้าจะต้องเสี่ยงภัยเสีย
สิทธิครอง ทรัพย์สิน นั้นไป เพราะ การ บังคับยึด

ทรัพย์สิน ก็ย่อมมีสิทธิจะทำได้เช่นเดียวกับที่
ว่ามานั้น

บุคคลภายนอกผู้ใดมาใช้หนี้แทนจนเป็น
ที่พอใจของเจ้าหนี้แล้ว บุคคลผู้นั้นย่อม
เข้ารับช่วงสิทธิเรียกร้องของเจ้าหนี้ แต่สิทธิ
เรียกร้องอันนี้จะบังคับให้ เป็นที่เสื่อมเสียแก่
เจ้าหนี้หาได้ไม่ (มาตรา ๒๓๐)

.

ตามนัยแห่งกฎหมายฝรั่งเศส การช่วง
บุคคล อาจ เกิด ขึ้น ได้ อีก อย่าง หนึ่ง คือ
โดยสัญญา

การ ที่ บุคคล ภายนอกได้ชำระหนี้ แทน
ลูกหนี้โดยไม่มีสัญญาให้ รับช่วงสิทธิหรือไม่
มีกฎหมาย บัญญัติไว้ให้ รับ ช่วง สิทธิได้ นั้น
หาใช่เป็นการช่วงบุคคลไม่ เช่นนายแดง
เป็นลูกหนี้รายค้า ๑,๐๐๐ บาท นายเขียว
บุคคลภายนอกได้สมัครใจใช้หนี้แทนนายแดง
เพียงเท่านั้น การ ชำระ หนี้ ของนาย เขียว อาจ

เป็นแต่เพียงการให้ (ให้ดูประมวลกฎหมาย
แพ่ง ฯ สยามมาตรา ๕๒๒ ตอน ๒ ที่ว่า
“การให้นั้นจะทำ ๓ ล ๓ ด้วยชำระหนี้ซึ่ง
ผู้รับค้ำชำระอยู่ก็ได้” เพราะฉะนั้นตาม
กฎหมายฝรั่งเศสถ้านอกจากเหตุในกฎหมาย
บุคคลภายนอกประสงค์จะรับช่วง สิทธิ ก็ต้อง
มีสัญญา

สัญญา อัน จะทำให้เกิดรับช่วงสิทธิ อาจ
เป็นดังนี้

ก) สัญญา ระวัง บุคคล ภายนอก กับ
เจ้าหนี้

ข) สัญญา ระวัง บุคคล ภายนอก กับ
ลูกหนี้

ก) สัญญา ระวัง บุคคล ภายนอก กับ เจ้าหนี้

คือ เป็นการตกลงระวังบุคคล ภายนอก กับ
เจ้าหนี้ นั้นว่า เมื่อบุคคล ภายนอกชำระหนี้
แล้ว บุคคล ภายนอกย่อมรับช่วงสิทธิของ
เจ้าหนี้ โดยไม่ต้องให้ลูกหนี้ตกลงยินยอมด้วย

แต่ให้พึงสังเกตว่า การตกลงเช่นนั้นจะต้อง
ทำเสียก่อนที่บุคคลภายนอกชำระหนี้ เพราะ
ถ้าชำระหนี้แล้ว หนี้นั้นเป็นอันระงับไป
เจ้าหนี้หมดสิทธิที่จะตกลงกับบุคคลภายนอกได้

ข) สัญญาระวางบุคคลภายนอกกับลูกหนี้

คือ เป็นการตกลงระวางบุคคลภายนอกกับ
ลูกหนี้ว่า เมื่อบุคคลภายนอกได้ออกทรัพย์สิน
เพื่อใช้หนี้แก่เจ้าหนี้แทนลูกหนี้แล้ว ลูก
หนี้ยอมให้บุคคลภายนอกรับช่วงสิทธิของ
เจ้าหนี้ โดยไม่จำเป็นต้องให้เจ้าหนี้ตกลง
ยินยอมด้วย

แต่นัยแห่งกฎหมายฝรั่งเศส ที่กล่าวนี้จะ
ใช้ได้ในประเทศสยามเพียงไรเป็นข้อที่ควร
พิจารณา

ข้อ ๒๒. ชั่ววงทรัพย์สิน

คือ การที่เอาทรัพย์สินอันหนึ่งเข้าแทนที่
ทรัพย์สิน อีก อัน หนึ่ง ใน ฐานะ นีตินัย อย่าง
เดียวกับทรัพย์สินอันก่อน

การช่วงทรัพย์ นับว่าเป็นข้อยกเว้นอย่างหนึ่งแห่งการชำระหนี้ เพราะหลักแห่งการชำระหนี้ว่า วัตถุแห่งหนี้เป็นอย่างไร ลูกหนี้ก็ต้องปฏิบัติตาม การชำระหนี้ ต่อเจ้าหนี้ เป็นอย่างนั้นโดยตรง (ให้ดูมาตรา ๒๐๘ วรรค ๑) เช่น นายแดงเป็นลูกหนี้นายดำ ในอันที่จะต้องส่งมอบรถยนต์ ดังนั้นนายแดงจะส่งมอบรถยนต์แทนไม่ได้

การช่วงทรัพย์นั้นจำ เป็นว่า ทรัพย์ ซึ่งเข้าแทนที่จะ ต้อง มีฐานะ นีตินัย อย่าง เดียว กับ ทรัพย์สินอันก่อน คือลูกหนี้ อาจที่จะชำระหนี้ได้โดยทรัพย์ซึ่งเข้าแทนนั้น

การเอาทรัพย์ อันหนึ่งเข้าแทนอีกอันหนึ่ง โดยให้มีฐานะ นีตินัย อย่างเดียวกับทรัพย์สินอันก่อน อาจทำได้ โดยการแปลงหนี้ (ให้ดูมาตรา ๓๔๕) แต่การแปลงหนี้ นั้นหาใช่เป็นการช่วงไม่ เพราะการแปลงหนี้ นั้น ทำให้หนี้เดิม ระบุไป ตลอด ทั้ง อุปกรณ์ ทั้งหลายด้วยและเกิดหนี้ขึ้นใหม่แทนที่ แต่

ช่วงทรัพย์สินนั้น หนี้เดิมหาได้ระงับไปไม่ คือ
หนี้เดิมยังคงอยู่ เพียงแต่ทรัพย์สินอันเป็น
วัตถุแห่งหนี้ได้เปลี่ยนแปลงไป ในกฎหมาย
ฝรั่งเศส กรณีที่ช่วงทรัพย์สินอาจเกิดขึ้นนั้น
โดยมากอาจเป็นในเรื่องทรัพย์สินระหว่างผู้เมีย
ซึ่งถ้าจะให้อุทธรณ์ตามแก่นนั้นก็ เช่นนายคำ
แต่งงาน กับ นางแดง โดย นายคำ มีเงิน
๑๐,๐๐๐ บาทเป็นสินเดิม นางแดงมีที่สวน ๑
ขนาดเป็นสินเดิม ในระหว่างที่อยู่กินด้วยกัน
นายคำสามีผู้มีสิทธิ เหนือทรัพย์สินบริภัณฑ์
ได้เอาที่สวนสินเดิม ของนางแดง นั้นไปแลก
กับที่นา ดังนั้นถ้าภายหลังการสมรสนั้นขาด
จากกัน นางแดงก็มีสิทธิที่จะได้รับคืนที่นา
แทนที่สวน โดยมีฐานะนี้ดิน้อยอย่างเดียว
กับที่สวน

ขี ๓. การรับช่วงสิทธิต่างกับ

การโอนสิทธิเรียกร้อง

การรับช่วงสิทธิชนิดช่วงบุคคลนั้น มี
ลักษณะคล้ายกับการโอนสิทธิเรียกร้องในข้อ

ที่ว่า ทั้ง๒อย่างนั้นมีความประสงค์ที่จะ
เปลี่ยนตัวบุคคลผู้เป็นเจ้าของ แต่มีข้อที่
ต่างกันสำคัญ ๆ เช่นต่อไปนี้

๑. การโอนสิทธิเรียกร้องนั้น ต้อง
กระทำโดยความตกลงของเจ้าหนี้ เพราะ
เป็นการโอน (ให้ดูมาตรา ๓๐๓)

ส่วนการรับช่วงสิทธินั้น ดังที่กล่าวมา
แล้วอาจเกิดขึ้นโดยที่เจ้าหนี้ไม่ได้ตกลงด้วย
เช่น ด้วยอำนาจแห่งกฎหมาย

๒. การโอนสิทธิเรียกร้องนั้น จะยก
ขึ้นเป็นข้อต่อสู้ลูกหนี้ หรือบุคคลภายนอก
แต่เมื่อได้บอกกล่าว การโอนไปยัง ลูกหนี้
หรือลูกหนี้ได้ยินยอม ด้วย (ให้ดูมาตรา
๓๐๖)

ส่วนการรับช่วงสิทธินั้น ไม่จำเป็นต้อง
ทำพิธี ดังนั้นยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้ลูกหนี้ หรือ
บุคคลภายนอกได้

๓. การโอน สิทธิ เรียกร้อย มี ความ
ประสงค์ไปในทางหากำไร ส่วนการรับช่วง
สิทธินั้น ตามปกติได้กระทำกันเพื่อไม่หวัง
กำไร คือเป็นการช่วยเหลือระหว่างญาติ
มิตร ในประเทศฝรั่งเศสนักปราชญ์กฎหมาย
อธิบายว่าการโอนสิทธิเรียกร้องนั้น แม้ผู้รับ
โอน จะชำระ ราคา สิทธิให้ต่ำกว่าราคาที่เป็น
จริง ผู้รับโอนก็มีสิทธิเรียกร้องได้เต็มจำนวน
เช่น นายแดงเป็นเจ้าของหนี้ นายดำ ๑,๐๐๐ บาท
นายแดงโอนสิทธินั้นให้นายเขียว เป็น ราคา
๕๐๐ บาท นายเขียวก็มีสิทธิเรียกร้องจาก
นายดำได้เต็ม ๑,๐๐๐ บาท

แต่การรับช่วงสิทธินั้น ผู้รับช่วงสิทธิ
ชำระหนี้ให้เจ้าหนี้ไปเท่าใด ก็เรียกได้เท่านั้น
เช่น นายแดงเป็นเจ้าของหนี้ นายดำ ๑,๐๐๐ บาท
นายเขียวให้หนี้แทนนายดำ นายแดงจึง
คิดเอาเพียง ๘๐๐ บาท อีก ๒๐๐ บาทยกให้
ดังนั้น นายเขียวจะเรียกร้อง เอาจาก นายดำได้

เพียง ๘๐๐ บาท เพราะอีก ๒๐๐ บาทนั้น
ถือว่าเป็นการที่เจ้าหนี้ได้ปลดหนี้ให้

ทั้งนี้จะได้ใน ประเทศ สยาม อย่างไร
เป็นข้อที่ควรพิจารณา

ปัญหายังมีอีก ๒ ประการ คือผลแห่ง
ความต่างกันจะยังมีอยู่ตั้งนี้อีกหรือไม่

๑ การโอนสิทธิเรียกร้องนั้น เป็นการ
ซื้อขาย เหตุฉะนั้นผู้โอนต้องรับผิดชอบในเมื่อ
สิทธิเรียกร้อง กับทั้งอุปกรณ์ นั้นไม่มีอยู่จริง
ตามที่ตกลงกัน

แต่การรับช่วงสิทธินั้น ไม่มีบทบัญญัติว่า
เจ้าหนี้จะต้องรับผิดชอบ ในเมื่อหนี้กับประกัน
และทั้งอุปกรณ์นั้นไม่มีอยู่จริง นอกจาก
คดีจะเข้าในเรื่องลาภมิควรได้

๒. ถ้าผู้ทรงสิทธิเรียก ร้องโอนสิทธิไป
แต่เพียงส่วนหนึ่งเท่านั้น อุปกรณ์ เช่น
ประกันต่าง ๆ ย่อมโอนไปด้วยตามส่วน (ให้
ดูมาตรา ๓๐๕)

ส่วนการรับช่วงสิทธิแต่บางส่วนนั้น ดู
เหมือนว่าประกันแห่งนั้นจะยังไม่โอนไปด้วย

ความต่างกัน ๒ ประการนี้มีในกฎหมาย
ฝรั่งเศสแต่จะมีใน กฎหมายไทยหรือไม่ เป็น
ข้อที่ควรพิจารณา

ข้อ ๔ การรับช่วงสิทธิต่างกัน

การแปลงหนี้ใหม่

การรับช่วงสิทธิ คล้าย กับ การ แปลง หนี้
ใหม่ในข้อที่ว่า การรับช่วงสิทธินั้นอาจ
เปลี่ยนตัวบุคคล หรือถ้าเป็นการช่วงทรัพย์
อาจเปลี่ยนทรัพย์อันเป็นวัตถุแห่งหนี้ได้ แต่
ทั้ง ๒ นั้นต่างกันในเรื่องสำคัญดังนี้

๑. การแปลงหนี้ เกิดจากสัญญาระวาง
ลูกหนี้กับเจ้าหนี้ แต่การรับช่วงสิทธิอาจ
เกิดด้วยอำนาจกฎหมาย

๒. การแปลงหนี้ อาจมีวัตถุประสงค์
เปลี่ยนตัวลูกหนี้ได้ แต่การรับช่วงสิทธิไม่ใช่
เป็นการเปลี่ยนตัวบุคคลผู้เป็นลูกหนี้ คือ
เป็นการเปลี่ยนตัวเจ้าหนี้ หรือเปลี่ยนทรัพย์สิน
(ในกรณีช่วงทรัพย์สิน)

๓. การแปลงหนี้นั้น ทำให้หนี้เดิม
ระงับไป และมีหนี้ใหม่ขึ้นแทนที่ แต่
การรับช่วงสิทธินั้นหนี้ยังคงมีลักษณะอยู่ดัง
เดิมเพียงแต่เปลี่ยนตัวบุคคล หรือเปลี่ยน
ตัวทรัพย์สินเท่านั้น

สำนักหอสมุด

มาตรา ๒๒๖ บุคคลผู้รับช่วงสิทธิของเจ้าหนี้ ชอบที่จะใช้สิทธิทั้งหลายบนค่างที่เจ้าหนี้มีอยู่โดยมูลหนี้ รวมทั้งประกันแห่งหนี้นั้นได้ในนามของตนเอง

ช่วงทรัพย์ ได้แก่เอาทรัพย์สินอันหนึ่งเข้าแทนที่ทรัพย์สินอีกอันหนึ่ง ในฐานะนิติบัญญัติอย่างเดียวกันกับทรัพย์สินอันก่อน

อุทาหรณ์

วรรค ๑ ช่วงบุคคล นายดำเป็นเจ้าหนี้ นายแดงกับนายเหลืองร่วมกัน ๑,๐๐๐ บาท โดยมีนายเขียว เป็น ผู้ค้ำประกัน นายแดง นายเหลืองผู้เดียวชำระเงินเต็ม ๑,๐๐๐ บาท ให้นายดำ ดังนั้นนายเหลืองยอมกลายมาเป็นเจ้าหนี้นายแดง และมีสิทธิเรียกร้องเอาจำนวนเงิน ๕๐๐ บาทส่วนของนายแดง จากนายแดงและจากนายเขียวผู้ค้ำประกัน

วรรค ๒. ช่วงทรัพย์ ให้ดูอุทาหรณ์
ในบันทึกข้อความทั่วไป

มาตรา ๒๒๓ เมื่อเจ้าหนี้ได้รับค่าสินไหมทดแทน
ความเสียหายเต็มตามราคาทรัพย์ ฤๅ สิทธิซึ่ง
เป็นวัตถุแห่งหนี้แล้ว ท่านว่าลูกหนี้ย่อม
เข้าสู่ฐานะเป็นผู้รับช่วงสิทธิของเจ้าหนี้อัน
เกี่ยวกับ ทรัพย์ ฤๅ สิทธิ นั้น ๆ ด้วย อำนาจ
กฎหมาย

อุทาหรณ์

นายแดงได้รับฝากแหวนเพชรของนายดำ
ไว้ ๑ วง ต่อมาแหวนเพชรนั้นหาย เพราะ
ความประมาท เลินเล่อ ของ นาย แดง ถ้า
นาย แดงได้ใช้ ค่า สินไหมทดแทนให้นายดำ
เต็มตามราคาทรัพย์นั้นแล้ว ภายหลังจับ
ผู้ร้ายได้และได้แหวนเพชรคืน ดังนั้นนายแดง

ย่อมรับช่วงสิทธิของนายคำ ใน การ ที่ จะ ได้
รับเหวนั้น

มาตรา ๒๒๘ ถ้าพฤติการณ์ซึ่งทำให้การชำระหนี้
เป็นอันพ้นวิสัยนั้น เป็นผลให้ลูกหนี้ได้มา
ซึ่งของแทนที่ดี ถ้าได้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหม
ทดแทนเพื่อทรัพย์สินอันจะพึงได้ แก่ตน นั้น ก็ดี
ท่านว่าเจ้าหนี้จะเรียกให้ส่งมอบของแทนที่ได้
รับไว้ ถ้าจะเข้าเรียกเอาค่าสินไหมทดแทน
เสียเองก็ได้

ถ้าเจ้าหนี้มีสิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทน
เพราะการไม่ชำระหนี้ และถ้าใช้สิทธินั้น
ดังได้ระบุไว้ในวรรคต้นไซ้ร้ ค่าสินไหม
ทดแทน อัน จะ พึง ไซ้ แก่ เจ้า หนี้ นั้น ย่อมลด
จำนวนลง เพียงเสมอ ราคา แห่งของแทน ซึ่ง
ลูกหนี้ได้รับไว้ ถ้าเสมอจำนวนค่าสินไหม
ทดแทนที่ลูกหนี้จะเรียกร้องได้นั้น

อุทาหรณ์

วรรค ๑. นายแดงได้ฝากแหวนเพชรไว้ยังนายดำวงหนึ่ง นายดำได้อาแหวนเพชรนั้นประกันโจรภัยไว้ยังบริษัทเชียวเป็นเงิน ๑๐,๐๐๐ บาท

ภายหลังมีผู้ร้ายลักแหวนเพชรวงนั้นไป ทำให้เป็นการพ้นวิสัย ที่นายดำจะส่งมอบแหวนวงนั้นคืน แต่นายดำได้เงิน ๑๐,๐๐๐ บาทจากบริษัทเชียว ดังนั้นนายแดงเจ้าหน้อจเรียกร้องให้นายดำส่งมอบเงิน ๑๐,๐๐๐ บาทที่ผู้รับประกันใช้ให้ทันที

สมมติว่าผู้รับประกันปฏิเสธไม่ใช้เงินให้นายดำ ดังนั้นนายแดงอาจฟ้องผู้รับประกันเพื่อได้รับใช้เงินโดยตนเองได้

วรรค ๒. นายแดงทำสัญญาจะขายม้าให้นายดำ ๑ ตัว กำหนดส่งมอบวันที่ ๕ เมษายน พ.ศ. ๒๔๓๒ นายแดงผิดนัดไม่ส่งมอบ ระวังผิดนัดนายเชียวได้ฆ่ามันนั้นตาย

นายคำเจ้าหนึ่ จึงใช้สิทธิ ตาม วรรค ๑ เรียก
 ร้อง เอา ค่า สิ้นไหมทดแทน จากนายเขียวได้
 เป็นเงิน ๕๐๐ บาท ดังนี้ ถ้าค่าสินไหม
 ทดแทนซึ่งนายคำเจ้าหนึ่จะพึงได้จากนายแดง
 ถูกหนึ่เป็นจำนวน ๕๐๐ บาท (คือค่า
 เสียหายตามปกติและตามพฤติการณ์พิเศษ
 ตามมาตรา ๒๒๒) นายคำเจ้าหนึ่จะเรียก
 ร้องเอาจากนายแดงได้เพียง ๑๐๐ บาทเท่านั้น

มาตรา ๒๒๔ การรับช่วงสิทธิย่อมมีขึ้นด้วยอำนาจ
 กฎหมาย และย่อมสำเร็จเป็นประโยชน์
 แก่บุคคลดังจะกล่าวต่อไปนี้ คือ
 (๑) บุคคลซึ่งเป็นเจ้าหนึ่อยู่เอง และ
 มาใช้หนึ่ให้แก่เจ้าหนึ่ อื่กคนหนึ่ผู้มืสิทธิจะ
 ได้รับใช้หนึ่ก่อนตน เพราะเขามีบุริมะสิทธิ
 ฤมืสิทธิจำนำจำนอง

(๒) บุคคลผู้ได้ไปซึ่งอสังหาริมทรัพย์ใด และเอาเงิน รวาค่าซื้อใช้ให้แก่ผู้รับจำนอง ทรัพย์สินนั้นเสร็จไป

(๓) บุคคลผู้มีความผูกพันร่วมกับผู้อื่น ฤๅเพื่อผู้อื่นในอันจะต้องใช้หนี้ มีส่วนได้เสีย ด้วยในการใช้หนี้นั้น และเข้าใช้หนี้นั้น

อุทาหรณ์

อนุมาตรา ๑. นายดำได้ยืมเงินนายแดง ๕๐๐ บาท และได้เอาที่ดิน จำนองไว้กับ นายเขียวเป็นเงิน ๒,๐๐๐ บาท ตั้งนั้ถ้านายแดงชำระหนี้ให้แก่ นายเขียวแทนนายดำ ถึงแม้จะไม่ได้ มีสัญญา ตกลง ให้ช่วงสิทธิ ก็ดี นายแดงยอมกลายมาเป็นเจ้าหนี้ นายดำและมี สิทธิจำนองสำหรับเงิน ๒,๐๐๐ บาท

อนุมาตรา ๒. นายแดงขอที่ดินนายดำไว้ แปลงหนึ่งเป็นราคา ๓๐,๐๐๐ บาท แต่ที่ดิน นั้นได้จำนองไว้กับบุคคล ตั้งนั้คือ

๑) นายเขียวเป็นเงิน ๑๕,๐๐๐ บาท

๒) นายขาวเป็นเงิน ๑๕,๐๐๐ บาท

๓) นายเหลืองเป็นเงิน ๑๐,๐๐๐ บาท

แทนที่จะใช้เงิน ๓๐,๐๐๐ บาทนี้ให้แก่
นายดำผู้ขาย นายแดงได้เอาราคาซื้อ
๓๐,๐๐๐ บาทชำระให้แก่ นายเขียว และ
นายขาวเจ้าหนี้บริมสิทธิที่ ๑ และที่ ๒ จึง
เป็นว่า เจ้าหนี้ทั้งสองนี้ ได้รับใช้เต็มจำนวน
ดังนั้น นายแดง ก็รับช่วงสิทธิของนายเขียวกับ
นายขาวที่จะได้รับ ชำระหนี้ ก่อน นายเหลือง
ถ้า นายเหลืองฟ้องบังคับการจำนอง ศาลสั่ง
ให้เอาที่ดินนั้นขายทอดตลาดได้เงิน ๓๕,๐๐๐
บาท ดังนั้น นายแดงผู้ได้รับ ช่วงสิทธิจาก
นายเขียว และนายขาวย่อมจะได้รับใช้เงิน
๓๐,๐๐๐ บาทก่อนนายเหลือง

อนุมาตรา ๓. นายแดง และ นายดำ

ร่วมกันต้องรับผิดชอบ (เพราะการทำละเมิด) ต่อ
นายเขียว เป็นเงิน ๑,๐๐๐ บาท นายแดง
ผู้เดียวใช้เงิน ๑,๐๐๐ บาทให้นายเขียว ด้วย

อำนาจแห่งกฎหมาย นายแดง ได้เข้า รับช่วง
สิทธิแทนนายเขียวซึ่งมีอยู่ต่อนายดำ นาย
แดงจึง มีสิทธิ เรียกร้อง จาก นายดำในส่วนที่
นายดำ จำ ต้อง รับ ผิด เช่น ๕๐๐ บาท คือ
มาตรา ๔๓๒ วรรค ๓ สันนิษฐานไว้ก่อนว่า
ระวางบุคคลทั้งหลายซึ่งต้องรับผิดชอบร่วมกันใช้
ค่าสินไหมทดแทนนั้น ท่านว่าต่างต้องรับผิด
เป็นส่วนเท่าๆ กัน เว้นแต่โดยพฤติการณ์
ศาลจะวินิจฉัยเป็นประการอื่น

มาตรา ๒๓๐

ถ้าในการที่เจ้าหนี้บังคับยึดทรัพย์
อันหนึ่งอันใดของลูกหนี้นั้น บุคคลผู้ใด
จะต้องเสี่ยงภัยเสียสิทธิในทรัพย์อันนั้นเพราะ
การบังคับยึดทรัพย์ไซ้ ท่านว่าบุคคลผู้นั้น
มีสิทธิจะเข้าใช้หนี้เสียแทนได้ อนึ่งผู้ครอง
ทรัพย์ อันหนึ่งอันใด ถ้า จะต้อง เสี่ยง ภัย
เสียสิทธิครองทรัพย์นั้นไป เพราะ การ บังคับ

ยึดทรัพย์ ก็ย่อมมีสิทธิจะทำได้เช่นเดียวกับที่ว่ามัน

ถ้าบุคคลภายนอกผู้ใด มาใช้หนี้แทนจนเป็นที่พอใจของเจ้าหนี้แล้ว บุคคลผู้นั้น ย่อมเข้ารับช่วงสิทธิเรียกร้องของเจ้าหนี้ แต่สิทธิเรียกร้องอันนี้ จะบังคับให้เป็น ที่เสื่อมเสียแก่เจ้าหนี้หาได้ไม่

อุทาหรณ์

นายดำได้ครอบครองที่ดินแปลงหนึ่งของนายแดงไว้โดยปรักษ์จนมีกำหนด ๘ ปีแล้ว นายแดงได้เอาที่ดินแปลงนี้ไปจำนองนายเขียว ๒,๐๐๐ บาท นายแดงผิดนัด นายเขียวจึงฟ้องขอให้บังคับจำนอง นายดำจะต้องเสีย สิทธิ ครอบ ครอบ ทรัพย์ นั้น เพราะ การ บังคับยึดทรัพย์นั้น นายดำจึงชำระหนี้ให้นายเขียวแทนนายแดง ดังนั้นนายดำย่อมเข้ารับช่วงสิทธิของนายเขียว

มาตรา ๒๓๑ ถ้าทรัพย์สินที่จำนอง จำนำ ฤๅอยู่ใน
บังคับบุริมสิทธิประการอื่นนั้น เป็นทรัพย์สิน
อันได้เอาประกันไว้ไ้ไร ท่านว่า สิทธิ
จำนอง จำนำ ฤๅบุริมสิทธิ อย่างอื่นนั้น
ย่อมครอบไปถึงสิทธิ ที่ จะ เรียกร้องเอาแก่ผู้
รับประกันภัยด้วย

ใน กรณี ที่ เป็น อสังหาริมทรัพย์ ถ้า ผู้
รับประกันภัยได้รู้ ฤๅควรจะรู้ว่ามีจำนอง
ฤๅบุริมสิทธิอย่างอื่นไ้ไร ท่านยังมีให้ผู้รับ
ประกันภัยใช้เงินให้แก่ผู้เอาประกันภัย จน
กว่าจะได้บอกกล่าวเจตนาเช่นนั้น ไปยังผู้รับ
จำนอง ฤๅเจ้าหนี้มีบุริมสิทธิคนอื่นแล้ว
และมีได้รับคำ คัดค้านการที่จะใช้เงิน นั้นมา
ภายในเดือนหนึ่งนับแต่วันบอกกล่าว แต่
สิทธิ อย่างใด ๆ ที่ ได้ ไป จด ทะเบียน ณ หอ
ทะเบียนที่ดินนั้น ท่านให้ถือว่าเป้นอันรู้ถึง
ผู้รับประกันภัย วิธีเดียวกันนี้ท่านให้ใช้
ตลอดถึงการจำนองสังหาริมทรัพย์ที่กฎหมาย
อนุญาตให้ทำได้นั้นด้วย

ในกรณีที่เป้นสังหาริมทรัพย์ ผู้รับประกัน
ภัยจะจ่ายเงินให้แก่ผู้เอา ประกันภัยโดย ตรง
ก็ได้ เว้นแต่ตนจะได้รู้ฤๅควรจะรู้ว่า
ทรัพย์สินนั้นตกอยู่ในบังคับจำนำ ฤๅบุริมะสิทธิ
อย่างอื่น

ผู้รับประกันภัยไม่ต้อง รับ ผิด ต่อเจ้าหนี้
ถ้า ทรัพย์สิน อันได้เอา ประกัน ภัยไว้ นั้น ได้
คืนมา ฤๅได้จัดของแทนให้

วิธีเดียวกันนี้ ท่านให้อุ่น โลมไว้บังคับแก่
กรณีบังคับซื้อกับทั้งกรณีที่ต้องใช้ค่าเสียหาย
อันควรจะได้แก่ เจ้าของทรัพย์สิน เพราะเหตุ
ทรัพย์สินทำลายฤๅบุบสลายนั้นด้วย

อุทาหรณ์

วรรค ๑. นายแดงได้จำนองห้องแถว

๑๐ ห้อง ไว้ยัง นายดำ และ เอา ประกัน
อัคคีภัยไว้ยังบริษัทเขียว ต่อมาห้องแถว
ถูกเพลิงไหม้

นายคำผู้รับจำนองอาจเรียกร้องค่าสินไหม
ทดแทนจากบริษัทเขียว

วรรค ๒. ตามอนุทหาณข้างต้น ห้องแถว
นั้นเป็นอสังหาริมทรัพย์ และนายแดงนายคำ
ได้จดทะเบียนการจำนองไว้ เมื่อไฟไหม้
ห้องแถวนั้น นายแดงผู้เอาประกันภัยไป
ขอรับเงินที่บริษัทเขียว ดังนั้นบริษัทเขียวจะ
ใช้เงินให้นายแดงยังไม่ได้ จนกว่าจะได้บอก
กล่าว เจตนาจะ ใช้เงิน นั้นไป ยัง นายคำผู้รับ
จำนอง และ นายคำ มิได้ คัดค้าน ภายใน
กำหนด ๑ เดือน นับแต่วันบอกกล่าว

วรรค ๓. นายแดง พ่อ คำ ขาย ส่ง ได้
ประกันภัย เข้าสาร ไว้ ๕,๐๐๐ กระสอบ ยัง
บริษัทเขียว แล้วนายแดงได้จำนำเข้าสาร
นั้นไว้กับนายคำ ภายหลังเข้าสารนั้นถูก
เพลิงไหม้ บริษัทเขียวผู้รับประกันอาจ
ใช้เงินแก่นายแดงโดยตรง นอกจากตนจะ
รู้หรือควรจะรู้

วรรค ๔. ตามอุทธรณ์วรรค ๑ สมมติว่า
เมื่อไฟไหม้ห้องแถวแล้ว บริษัทเขียวได้
สร้าง ห้องแถวให้แทนใหม่ โดยไม่ใช้เงิน ที่
เสียหาย ดังนั้นนายดำผู้รับจำนองจะเรียก
รื้อเอาจากบริษัทเขียวไม่ได้

วรรค ๕. วิธีเดียวกันนี้ท่านให้อุ่น โทมัส
บังคับแก่กรณีบังคับข้อกับทั้งกรณีที่ต้องใช้
ค่าเสียหาย อันควรจะได้แก่เจ้าของทรัพย์สิน
เพราะ เหตุ ทรัพย์สิน ทำลาย หรือ บุกสลาย
นั้นด้วย

มาตรา ๒๓๒ ถ้าตามความในมาตราก่อนนี้เป็นอันว่า
จะ เอาเงิน จำนวน หนึ่ง ให้แทน ทรัพย์สินที่
ทำลายถูกบุบสลายไ้หรือ เงินจำนวนนี้ท่าน
ยังมีให้ส่งมอบแก่ผู้รับจำนอง ผู้รับจำนำ
ๆ เจ้าหนี้ มีบุริมสิทธิเหนือ ก่อนที่หนี้

ซึ่งได้เอาทรัพย์สินเป็นประกันไว้นั้น จะถึงกำหนด และถ้าคู่กรณีไม่สามารถจะตกลงกับลูกหนี้ได้ไซ้ ท่านว่าต่างฝ่ายต่างมีสิทธิที่จะเรียกร้องให้นำเงินจำนวนนั้นไปวางไว้ ณสำนักงานวางทรัพย์สินเพื่อประโยชน์ร่วมกัน เว้นแต่ลูกหนี้จะหาประกันให้ไว้ตามสมควร

อุทาหรณ์

เมื่อวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๘๒ นายแดง ให้นำยืมเงินไป ๑๐,๐๐๐ บาท มีกำหนด ๕ ปี เพื่อเป็นประกันเงินที่ยืมนี้ นายดำได้ จำนองห้องแถว ๑๐ ห้องไว้แก่นายแดง นายดำได้เอาห้องแถว นั้น ประกันไว้ตามราคา คือ ๒๐,๐๐๐ บาท เมื่อวันที่ ๑ มิถุนายน ปีเดียวกันนั้นไฟไหม้ห้องแถว นั้น

ดังนั้นจำนวนเงิน ซึ่งผู้รับประกันจะใช้ให้ นั้นจะชำระแก่นายแดงผู้รับจำนองไม่ได้เพราะ หนี้ยังไม่ถึงกำหนด จะชำระให้แก่นายดำ เจ้าของก็ไม่ได้ ถ้านายแดงผู้รับจำนอง คัดค้าน ตามมาตรา ๒๓๑ วรรค ๒

ตั้งให้นายแดง นายดำไม่ ตกลงกันว่าจะ
ให้บริษัทเชียวชำระเงินแก่ผู้ใด นายแดง
หรือ นายดำ ก็อาจเรียกร้องให้บริษัทเชียววาง
เงินนั้นไว้ยังสำนักงานสรรพฯ

แต่สมมติว่าถ้านายดำหาประกันที่สมควร
มาให้ นายแดง นายดำก็อาจได้รับเงินนั้น
ไปได้

ชำนาญ หอสมุด

ส่วนที่ ๓

การใช้สิทธิเรียกร้องของลูกหนี้

บันทึกข้อความทั่วไป

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๒๑๔ เจ้าหนี้มีสิทธิที่จะได้รับชำระหนี้ของตนจากทรัพย์สินของลูกหนี้จนสิ้นเชิง รวมทั้ง เงิน และ ทรัพย์สิน อื่น ๆ ซึ่งบุคคลภายนอก ค้างชำระแก่ลูกหนี้ ด้วย กล่าวคือ ทรัพย์สินสมบัติของลูกหนี้ ย่อมเป็น ประกัน แก่ เจ้าหนี้ เหตุฉะนี้ถ้าลูกหนี้ขัดหนี้ ไม่ใช่ สิทธิเรียกร้อง อัน เป็นการทำให้เจ้าหนี้ เสียประโยชน์ เจ้าหนี้จึงมีสิทธิที่จะป้องกัน สิทธิของตน คือใช้สิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ในนามของตนเองแทนลูกหนี้

หลัก แห่ง การ ที่เจ้าหนี้ มีอำนาจใช้สิทธิ
เรียกร้องของลูกหนี้

เจ้าหนี้ จะมีสิทธิใช้สิทธิเรียกร้อง ของ
ลูกหนี้ได้ ต่อเมื่อประกอบด้วยหลักดังนี้

๑. สิทธิของลูกหนี้ ต้องไม่ใช่เป็นการ
ส่วนตัวของลูกหนี้โดยแท้ ให้ดูมาตรา ๒๓๓
ตอนปลาย

๒. ลูกหนี้ขัดชั้น ไม่ยอมใช้สิทธิเรียก
ร้อง หรือเพิกเฉยเสีย ให้ดูมาตรา ๒๓๓
ตอนต้น

๓. เป็นเหตุให้เจ้าหนี้เสียประโยชน์ คือ
เป็นการทำให้ลูกหนี้ไม่สามารถชำระหนี้ได้

ปัญหาที่ว่า

๑. เจ้าหนี้จะต้องบอกกล่าวให้ลูกหนี้ใช้
สิทธิเรียกร้องเสียก่อนหรือไม่?

๒. เจ้าหนี้โดยมีเงื่อนไข หรือเงื่อนไข
ไข จะใช้สิทธิเรียกร้อง ของ ลูกหนี้ได้
หรือไม่?

๓. เจ้าหนี้จะใช้สิทธิเรียกร้อง ซึ่งลูกหนี้
ของ ลูกหนี้ มีอยู่ต่อ บุคคลอื่น คนหนึ่ง ได้
หรือไม่?

๔. ถ้าเจ้าหนี้ใช้สิทธิเรียกร้องของลูกหนี้
ได้ผลสำเร็จ คือลูกหนี้ของลูกหนี้ได้ชำระ
หนี้ให้ดังนี้ เจ้าหนี้อื่น ๆ จะมีสิทธิขอเฉลี่ย
ทรัพย์สินที่ได้มานั้นหรือไม่?

ชำนาญ หอสมุด

มาตรา ๒๓๓ ถ้า ลูกหนี้ ขัดจีนไม่ยอมใช้สิทธิ เรียก
 ร้องฎาเพิกเฉยเสียไม่ใช้สิทธิเรียกร้อง เปน
 เหตุให้เจ้าหนี้ต้องเสียประโยชน์ไซ้ร ทำน
 ว่าเจ้าหนี้จะใช้สิทธิเรียกร้อง นั้นใน นามของ
 ตนเองแทนลูกหนี้เพื่อบ้องกันสิทธิของตนใน
 มูลหนี้้นก็ไ้ เว้นแต่ในข้อที่เป็นการของ
 ลูกหนี้ส่วนตัวโดยแท้

อุทาหรณ์

ตอน ต้น นายแดง เป้น เจ้าหนี้ นายดำ
 ๒๐,๐๐๐ บาท และนายดำเป้นเจ้าหนี้
 นายขาว ๕,๐๐๐ บาท หนี้ระวางนายดำกับ
 นายขาวถึงกำหนดชำระแล้ว แต่นายดำไม่
 เรียกร้องจากนายขาว อันเป็นเหตุให้
 นายแดงเสียประโยชน์ ดังนั้นนายแดงอาจ
 ใช้สิทธิเรียกร้องของนายดำ ฟ้องนายขาวต่อ
 ศาลในของนายนามแดงเอง เพื่อศาล
 พิพากษา บังคับให้นายขาวชำระ เงิน ๕,๐๐๐
 บาทนั้น

๑๒๐

ตอนปลาย นายแดงเป็นเจ้าหนี้นายดำ
๑๐,๐๐๐ บาท นายดำได้ยกที่ดินแปลง
หนึ่งราคา ๕,๐๐๐ บาทให้นายขาว ภายหลัง
นายขาวประพฤตินิรคุณต่อนายดำ นายดำ
ไม่ขอลงนkinการให้ ดังนั้นนายแดงจะฟ้อง
นายขาวขอลงนkinการให้แทน นายดำไม่ได้
เพราะการลงนkinการให้เป็นการส่วนตัวของ
ลูกหนี้ (แม้แต่ทายาทของผู้ให้ก็ยังลงนkin
ได้แต่ในบางกรณี ให้ดูมาตรา ๕๓๒)

มาตรา ๒๓๔ เจ้าหนี้ผู้ใช้สิทธิ เรียก ร้อง ของลูกหนี้
นั้น จะต้อง ขอ หมาย เรียก ลูก หนี้ มา ใน คดี
นั้นด้วย

อุทธรณ์

ในกรณีที่กล่าวมาในอุทธรณ์ได้มาตรา
๒๓๓ ตอนต้น นายขาวต้องขอหมายเรียก

นายดำ เข้ามาในคดีด้วย^๑ การที่นายดำ
เข้ามาใน คดี ด้วยนั้น ย่อมทำให้ คำพิพากษา
ใช้ได้ และเป็นอันสมบูรณ์ในส่วนที่
นายดำด้วย

มาตรา ๒๓๕ เจ้าหนี้จะใช้ สิทธิเรียก ร้อง ของลูกหนี้^๒
เรียกเงินเต็มจำนวนที่ยังค้างชำระแก่ ลูกหนี้^๓
โดยไม่ต้องคำนึงถึงจำนวนที่ค้างชำระแก่ตน
ก็ได้ ถ้าจำเลยยอมชำระเงินเพียงเท่าจำนวน
ที่ลูกหนี้เดิมค้างชำระแก่เจ้าหนี้^๔นั้น คดีก็
เป็นเสร็จกันไป แต่ถ้าลูกหนี้เดิมได้เข้าชื่อ
เป็นโจทก์ด้วย ลูกหนี้เดิมจะขอให้ศาล
พิจารณาพิพากษาต่อไปใน ส่วน จำนวน เงินที่
ยังเหลือติดค้างอยู่ก็ได้

๑. เข้าใจว่าจะเข้ามาเป็นโจทก์ด้วยให้ดูมาตรา ๒๓๕ ต่อไป เพราะเจ้าหนี้ใช้
สิทธิเรียกร้องของลูกหนี้

แต่อย่างไรก็ดี ท่านมิให้เจ้าหนี้ได้รับมาก
ไปกว่าจำนวนที่ค้างชำระแก่ตนนั้นเลย

อุทาหรณ์

นายแดงเป็นเจ้าหนี้นายดำ ๑๐,๐๐๐ บาท
นายดำ เป็นเจ้าหนี้ นายขาว ๒๐,๐๐๐ บาท
นายแดงใช้สิทธิของนายดำฟ้องขอ เรียกเงิน
จากนายขาวเต็ม ๒๐,๐๐๐ บาทได้ ถ้านายขาว
ยอมใช้เงิน ๑๐,๐๐๐ บาท คือเพียงเท่าที่
นายดำเป็นลูกหนี้นายแดงแล้ว คดีเสร็จ
กันไป แต่ถ้านายดำได้เข้าเป็นโจทก์ร่วมด้วย
แล้ว นายดำจะขอให้ศาลพิจารณาพิพากษา
ต่อไปใน ส่วน จำนวนเงิน ๑๐,๐๐๐ บาท ที่ยัง
เหลือติดค้างอยู่ก็ได้

แต่อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่านายแดงจะ
ฟ้องเรียกเงิน จาก นายดำ ๒๐,๐๐๐ บาท ได้
ก็ดี นายแดงจะได้รับชำระหนี้ก็แต่เพียง
๑๐,๐๐๐ บาท

มาตรา ๒๓๖ จำเลยมีข้อต่อสู้ลูกหนี้เดิมอยู่อย่างใด ๆ ท่านว่าจะยกข้อต่อสู้เจ้าหนี้ได้ทั้งนั้น เว้นแต่ข้อต่อสู้ซึ่งเกิดขึ้นเมื่อยฟ้องแล้ว

อุทธรณ์

ตอนต้น นายแดง เป็นเจ้าหนี้ นายดำ ๒,๐๐๐ บาท นายดำได้ขายรถยนต์ให้ นายขาว ๑ คันราคา ๒,๐๐๐ บาท โดยยังไม่ใช้ราคา นายขาวเป็นผู้เช่า การซื้อขายนั้นไม่ได้รับความยินยอมจากผู้แทนโดยชอบธรรม ต่อมานายแดงใช้สิทธิของนายดำฟ้องขอเรียกการรถยนต์ ตั้งนายขาวอาจอ้างเหตุโมฆียกรรมแห่งการซื้อขายนั้นต่อสู้นายแดงได้

ตอนสอง นายแดง เป็นเจ้าหนี้ นายดำ ๒,๐๐๐ บาท นายดำให้นายเขียวืมเงิน ๒,๐๐๐ บาท และนายเขียวได้ขายรถยนต์ให้นายดำ ๑ คันราคา ๒,๐๐๐ บาท โดย

นายดำยังไม่ชำระราคา ต่อมานายแดงใช้
สิทธิของนายดำขอเรียกเงินที่นายเขียวกู้ไป
นั้นคืน เมื่อฟ้องแล้วนายเขียวได้ตกลงกับ
นายดำ หัก กลบ ลบ หัก ว่าง กัน ดังนั้น
นายเขียวจะอ้างเอาเหตุที่ หัก กลบ ลบ หัก กัน
ขึ้นสู้ นายแดงไม่ได้ เพราะเป็นข้อต่อสู้ที่
เกิดขึ้นภายหลังยื่นฟ้อง

ชำนาญ หอสมุด

ส่วนที่ ๔

เพิกถอนการฉ้อฉล

บันทึกข้อความทั่วไป

เพิกถอนการฉ้อฉล เป็นสิทธิของเจ้าหนี้ ในการที่จะร้องขอให้ศาลเพิกถอนนิติกรรม อันถูกหนี้ได้กระทำการ ทั้งรู้หรือว่าจะเป็นการ ทำให้เจ้าหนี้เสียเปรียบ

เกณฑ์ แห่ง การ ที่ เจ้า หนี้ จะ ใช้ สิทธิ เพิก

ถอนการฉ้อฉล

เจ้าหนี้จะใช้สิทธิเพิกถอนการ ฉ้อฉลได้ ภายใต้อحكام ๔ ประการ

๑. นิติกรรมที่ถูกหนี้ได้กระทำการนั้น ทำให้เจ้าหนี้เสียเปรียบ (เอวองตูล คัมมี)

คำว่าเสียเปรียบในที่นี้ น่าจะ ควร เข้าใจ ดังนี้

ก) คือทำให้ทรัพย์สินของลูกหนี้ลดน้อย
ถอยลงไป อันเป็นเหตุให้ลูกหนี้ไม่สามารถ
ชำระหนี้ ไม่ใช่แต่เพียงว่าผู้ใดเป็นเจ้าของ
แล้วเห็นว่าลูกหนี้โอนทรัพย์สิน เจ้าหนี้ก็
จะขอให้เพิกถอนการโอนนั้นได้

ข) การที่ลูกหนี้ได้ชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้
คนหนึ่งนั้น เจ้าหนี้จะขอให้เพิกถอนไม่ได้
เช่นนายดำ เป็น ลูกหนี้ นายแดง ๑,๐๐๐ บาท
นายขาว ๒,๐๐๐ บาท นายดำทราบว่าตนไม่
สามารถชำระหนี้ได้หมดทั้ง ๒ คน จึงเลือก
ชำระหนี้ ให้ แก่ นาย แดง แต่ คน เดียว เต็ม
๑,๐๐๐ บาท ดังนั้นนายขาวจะขอให้เพิกถอน
ไม่ได้ เพราะการที่เจ้าหนี้ได้รับชำระหนี้ นั้น
เป็นมูลอันชอบด้วยกฎหมาย ตามนัยแห่ง
สุภาษิตกฎหมายโรมันที่ว่า “สปี วิจิตาวิต
สุอม เรเซปีต” ข้อยกเว้นจะมีแต่ในเรื่อง
ที่ลูกหนี้ได้ล้มละลาย คือการโอนทรัพย์สิน
สมบัติ หรือการกระทำอย่างใดๆ ซึ่งผู้
ล้มละลายได้กระทำ หรือยินยอมให้คน

อันกระทำ เพื่อให้เจ้าหนี้คนหนึ่งคนใดได้
เปรียบแก่เจ้าหนี้คนอื่น ๆ นั้น (ให้ดูพระ
ราชบัญญัติล้มละลายมาตรา ๔๖)

ค) กระทำให้เจ้าหนี้เสียเปรียบไม่หมายถึง
ถึงการที่ลูกหนี้ได้ทำหนี้สินขึ้นใหม่ เพราะถึง
แม้ทรัพย์สินของลูกหนี้ จะเป็น ประกันการ
ชำระหนี้ของเจ้าหนี้ก็ดี แต่ลูกหนี้ก็ยังม
สิทธิเหนือกองทรัพย์สินของตน เช่นลูกหนี้
อาจกู้หน้ผู้อื่นอีกก็ได้

๒. ลูกหนี้ได้รู้ว่าการที่ท่ทำไปนั้น เป็น
การทำให้เจ้าหนี้เสียเปรียบ หรือเป็น “การ
ฉ้อฉล” (กองชิลิยม โพรดิส เดบิโตริส)

การฉ้อฉลของลูกหนี้ในที่นี้ ต่างกับ
กลฉ้อฉล ในเรื่องแสดงเจตนา คือกล
ฉ้อฉล เป็นการที่เอาความเท็จมาแสดง
แต่การฉ้อฉล เป็นการที่ลูกหนี้ได้กระทำ
โดยรู้ว่าจะเป็นการทำให้เจ้าหนี้เสียเปรียบ
(มาตรา ๒๓๗ ตอนต้น)

๓. นิติกรรมที่ลูกหนี้ได้กระทำนั้น ต้อง
มีวัตถุประสงค์เป็นสิทธิในทรัพย์สิน (มาตรา ๒๓๗
วรรค ๒)

๔. ถ้าเป็นการโอนโดย มีค่าแลกเปลี่ยน
ผู้รับโอนต้องทราบการฉ้อฉลของลูกหนี้
แต่ถ้าเป็นการให้โดยเสนหา ถึงแม้ผู้
รับโอนไม่ทราบการฉ้อฉลของลูกหนี้ เจ้าหนี้
ก็ขอให้เพิกถอนได้ (มาตรา ๒๓๗ วรรค ๑
ตอนปลาย)

สำนักหอสมุด

มาตรา ๒๓๗ เจ้าหนี้ชอบที่จะร้องขอให้ศาลเพิกถอน
 เสียได้ซึ่งนิติกรรมใด ๆ อันลูกหนี้ได้
 กระทำลง ทั้งรู้อยู่ว่าจะเป็นทางให้เจ้าหนี้
 เสียเปรียบ แต่ความชอบท่านมิให้ใช้บังคับ
 ถ้าปรากฏว่าในขณะที่ท่านนิติกรรมนั้น บุคคล
 ซึ่งเป็นผู้ได้ลาภนอกแต่การนั้นมีได้รู้เท่าถึง
 ข้อความจริง อันเป็นทางให้เจ้าหนี้ต้องเสีย
 เปรียบนั้นด้วย แต่หากกรณีเป็นการทำให้
 โดยเสนาหา ท่านว่าเพียงแต่ลูกหนี้เป็นผู้รู้
 ฝ่ายเดียวเท่านั้นก็พอแล้วที่จะขอเพิกถอนได้
 บทบัญญัติดังกล่าวมาในวรรคก่อนนี้ ท่าน
 มิให้ใช้บังคับ แก่นิติกรรมใด อันมิได้มีวัตถุประสงค์
 เป็นสิทธิในทรัพย์สิน

อุทาหรณ์

วรรค ๑ ตอนต้น นายแดงให้นายดำ
 ยืมเงินไป ๑๐,๐๐๐ บาท ซึ่งถึงกำหนดชำระ
 ณวันที่ ๑๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๗๒ เมื่อ

วันที่ ๑ พฤษภาคม นายดำ ได้ขายที่ดินให้
นายขาว ๑ แปลง โดยประสงค์จะยกย้าย
ทรัพย์สินมรดกอันเป็นการทำให้นายแดงเจ้าหนี้
เสียเปรียบ และ นายขาว ก็ รู้ถึง ความ
ประสงค์ของนายดำในขณะที่ทำสัญญาซื้อขาย
นั้นด้วย ดังนั้นนายแดงมีสิทธิที่จะขอให้ศาล
เพิกถอนการซื้อขายระหว่างนายแดงกับนายดำ
นั้นได้

วรรค ๑ ตอนปลาย ตามอุทธรณ์ข้างต้น
สมมติว่า นายดำลูกหนี้ได้ยกที่ดินนั้นให้นาย
ขาวโดยเสนหา เพื่อประสงค์จะยกย้าย
ทรัพย์สินมรดก ดังนั้น แม้ว่านายขาวจะไม่ทราบ
ว่านายดำประสงค์ที่จะทำให้เจ้าหนี้เสียเปรียบ
ก็ดี นายแดง ก็มีสิทธิขอเพิกถอนการให้
นั้นได้

วรรค ๒. นายดำ เป็นลูกหนี้นายแดง
๑๐,๐๐๐ บาท นายดำได้รับดอกเบี้ย ๔ ปีไว้
เป็นบุตรบุญธรรมคนหนึ่ง แม่เจ้าหนี้จะ

เห็นว่า การที่ นายดำ รับเลี้ยงบุตรบุญธรรม^๕ เป็นการทำให้ นายดำ ต้องเสีย ค่าใช้จ่าย มากมาย อัน เป็น ทาง ทำให้ เสีย ประโยชน์ ของ เจ้าหนี้ ได้ ก็ดี นายแดง เจ้าหนี้ ก็ ไม่ อาจ ร้องขอให้เพิกถอนการรับเลี้ยงบุตรบุญธรรม เพราะ การ รับเลี้ยงบุตรบุญธรรม มิได้มีวัตถุประสงค์ เป็นสิทธิในทรัพย์สิน

มาตรา ๒๓๘ การเพิกถอนดังกล่าวมาในบทมาตราก่อนนั้น ไม่อาจกระทบกระทั่งถึงสิทธิของบุคคลภายนอกอันได้มาโดย สุจริต ก่อน เริ่มฟ้องคดีขอเพิกถอน

อนึ่งความที่กล่าวมาในวรรคก่อนนี้ ท่านมิให้ ใช้อย่างกับถ้าสิทธินั้นได้มาโดยเสนหา

อุทาหรณ์

วรรค ๑. นาย ดำ ลูกหนี้ ได้ขายที่ดิน ๑ แปลง ให้แก่นาย ขาว เพื่อยกย้ายทรัพย์สิน

สมบัติ อัน เป็น ทาง ทำให้ เจ้าหนี้ เสียเปรียบ
 โดยนายขาวได้รู้เห็นการนั้นด้วย แต่นาย
 ขาวได้ขายที่ดินแปลงนั้นต่อไปให้นายเขียว
 ผู้รับซื้อโดยสุจริต ไม่ทราบ การฉ้อฉล ของ
 นายดำ ภายหลังเจ้าหนี้ของนายดำจะฟ้อง
 ขอเพิกถอนการซื้อขายไม่ได้ เพราะนาย
 เขียว เป็น บุคคล ภายนอก ซึ่ง รับ โอน ที่ ดิน
 แปลง นั้นไว้ โดยสุจริต ก่อน เริ่ม ฟ้องคดี ขอ
 เพิกถอน

แต่สมมติว่า เมื่อนายดำได้ขายที่ดิน
 แปลงนั้นให้นายขาวไปแล้ว เจ้าหนี้ของ
 นายดำจึงยื่นฟ้องขอให้เพิกถอน การซื้อขาย
 คดีอยู่ระหว่างพิจารณา นายขาวก็ขายที่ดิน
 แปลงนั้นต่อไปให้นายเขียวผู้รับซื้อโดยสุจริต
 ดังนี้ ศาลอาจสั่งให้เพิกถอน การ ซื้อขาย นั้น
 เสียได้ เพราะสิทธิของนายเขียวได้มา
 เมื่อเจ้าหนี้ของนายดำได้เริ่มฟ้องเสียแล้ว

วรรค ๒. ตามอุทธรณ์ก่อนสมมติว่า
 นายคำขายที่ดินแปลงนั้นให้นายขาว และ
 นายขาวได้ยกที่ดินแปลงนั้นให้นายเขียว
 โดยเสนหาก่อนที่เจ้าหนี้ของนายคำขอให้
 เพิกถอนการซื้อขาย ดังนั้นเจ้าหนี้ของ
 นายคำมีสิทธิขอให้เพิกถอนการให้นั้นได้

มาตรา ๒๓๗ การเพิกถอนนั้น ย่อมได้เป็นประโยชน์
 แก่เจ้าหนี้หมดทุกคน

อุทธรณ์

นายแดง, นายเหลือง, นายเขียว เป็น
 เจ้าหนี้นายคำ นายแดงเจ้าหนี้คนหนึ่งได้
 ร้องขอให้ศาลเพิกถอนสัญญาซึ่งนายคำขาย
 บ้านให้นายขาว อันเป็นทางให้นายแดง
 เสียเปรียบตามมาตรา ๒๓๗ ศาลจึงสั่งให้
 เพิกถอนการซื้อขาย บ้านหลังนั้นกลับตก
 มาเป็นทรัพย์สินสมบัติของนายคำลูกหนี้ และ

เอาออกขายเพื่อใช้หนี้ ดังนั้นแม่นายเหลื่อง
หรือนายเขี้ยว จะมีได้ร้องขอให้เพิกถอนการ
ซื้อขายบ้านหลังนี้ด้วย ก็คงมีสิทธิจะได้รับ
ส่วนแบ่งในราคاب้านที่ขายได้นั้น

มาตรา ๒๔๐ การเรียกร้องขอเพิกถอนนั้น ท่าน
ห้ามมิให้ฟ้องร้องเมื่อพ้นปีหนึ่ง นับแต่เวลาที่
เจ้าหนี้ ได้ รู้ ต้น เหตุ อัน เป็นมูลให้เพิกถอน
ฤๅพ้นสิบปีนับแต่ได้ทำนิติกรรมนั้น

อุทาหรณ์

นายดำเป็นลูกหนี้นายแดง ๑๐,๐๐๐ บาท
นายดำขายที่ดินแปลงหนึ่งให้นายขาว เมื่อ
วันที่ ๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๗๒ โดยเป็น
การสมยอม นายแดงเจ้าหนี้รู้การซื้อขาย
เมื่อวันที่ ๑๕ กันยายน พ.ศ. ๒๔๗๒ ฉะนั้น
นายแดง จะต้องร้องขอให้เพิกถอนภายใน
๑ ปี คือ นับแต่เวลาที่รู้ภายในวันที่ ๑๕

กันยายน พ.ศ. ๒๔๗๓ แต่ถ้านายแดงยัง
ไม่ทราบการซื้อขายนั้น นายแดงก็ยังมีสิทธิ
ฟ้องร้องภายใน ๑๐ ปีนับแต่วันได้ทำนิติกรรม
คือภายในวันที่ ๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๘๒

ชำนาญ หอสมุด

ส่วนที่ ๕

สิทธิยึดหน่วง

บันทึกข้อความทั่วไป

สิทธิยึดหน่วง เป็นสิทธิซึ่งผู้ครองทรัพย์สินของผู้อื่น ซึ่งมีหนี้ อันเป็นคุณประโยชน์ แก่ตนเกี่ยวกับทรัพย์สินนั้น จะปฏิเสธ ไม่ยอมส่งทรัพย์สินนั้นให้แก่เจ้าของ จนกว่า เจ้าของจะชำระหนี้ ถึงแม้ทรัพย์สินนั้นจะ ไม่ได้จำนำไว้แก่ตนก็ดี

สิทธิยึดหน่วง อาจ เกิดขึ้นได้โดยมากใน เรื่องสัญญา ๒ ฝ่าย ซึ่งต่างฝ่ายจำต้องชำระ หนี้แลกเปลี่ยนกันเช่นในเรื่องซื้อขาย เมื่อ ผู้ซื้อทรัพย์สินยังไม่ชำระราคา ผู้ขายมีสิทธิ ที่จะยึดหน่วงทรัพย์สินนั้นไว้ได้ บางทีสิทธิ ยึดหน่วง นี้ ได้มีบท กฎหมายกล่าวไว้ซ้ำอีก เช่นในเรื่องซื้อขายตามมาตรา ๔๖๘ ในเรื่อง รับขนตามมาตรา ๖๓๐ ในเรื่องฝากทรัพย์สินตาม มาตรา ๖๗๐ และ ๖๗๕

แต่ในกรณีใดแม้จะไม่มีบทกฎหมายกล่าว
ซ้ำไว้อีกก็ตาม ถ้าหากผู้ครองทรัพย์สินของ
ผู้อื่น มีหนี้อันเป็นคุณประโยชน์แก่ตน เกี่ยว
ด้วยทรัพย์สินนั้นแล้ว ผู้ครองนั้นก็มิมีสิทธิ
ยึดหน่วง เช่นผู้รับจ้างทำของ คงมี
สิทธิยึดหน่วง ทรัพย์สิน ที่ ตน ทำการงาน ลง
จนกว่าจะได้รับสินจ้าง (เทียบดูคำพิพากษา
ศาลสูง ฝรั่งเศส ลง วันที่ ๑๓ พฤษภาคม
ค.ศ. ๑๙๖๑)

นอกจากนี้ ผู้ครอง ทรัพย์สิน ของผู้อื่น
แม้การครองนั้นจะไม่ได้เกิดจากสัญญา แต่
ผู้ครองได้ครองทรัพย์สินไว้โดยสุจริต และ
ได้เสีย ค่าใช้จ่าย ลงไป เพื่อรักษา ซ่อมแซม
ดังนั้นผู้ครองนั้นก็ย่อมมีหนี้เกี่ยวกับทรัพย์สิน
ที่ครอง และคงมีสิทธิยึดหน่วงทรัพย์สินนั้น
ไว้ได้จนกว่า จะได้รับค่าใช้จ่ายที่เสียไป คืน
ให้เทียบดูมาตรา ๔๑๖-๔๑๗

มาตรา ๒๔๑ ผู้ใด เป็น ผู้ครอง ทรัพย์สิน ของ ผู้อื่น และมี หนี้อันเป็น คุณประโยชน์ แก่ตนเกี่ยว ด้วยทรัพย์สินซึ่งครองนั้นไว้ ท่านว่าผู้นั้น จะยึดหน่วงทรัพย์สินนั้นไว้จนกว่าจะได้ชำระ หนี้ก็ได้ แต่ความที่กล่าวนี้ท่านมิให้ ใช้อย่างกับ เมื่อหนี้ยังไม่ถึงกำหนด

อนึ่ง บทบัญญัติในวรรคก่อนนี้ ท่านมิให้ ใช้อย่างกับ ถ้าการที่เข้าครอบครองนั้นเริ่ม มาแต่ ทำ การ อันใด อัน หนึ่ง ซึ่งไม่ ชอบ ด้วย กฎหมาย

อุทาหรณ์

วรรค ๑ ตอนต้น นายแดงได้ส่งรถยนต์ คันหนึ่งไปจำนำให้นายดำซ่อม นายดำซ่อม เสร็จแต่วันที่ ๑ พฤษภาคม เป็นราคา ๑๐๐ บาท และค่าจ้าง ถึงกำหนดชำระ ในวัน นั้น แต่ นายแดงไม่ชำระค่าจ้าง ดังนั้นนายดำมีสิทธิ ยึดหน่วงรถยนต์คันนั้นไว้จนกว่าจะได้รับ ไซ้ ค่าจ้าง

วรรค ๑ ตอนปลาย ตามอุทาหรณ์ก่อน
สมมติว่านายแดงกับนายดำตกลงกันว่า ให้
นายดำส่งมอบรถที่ซ่อมแล้ว ในวันที่ ๑
พฤษภาคม แต่นายแดงจะใช้ราคาต่อวันที่ ๑
กรกฎาคม ตั้งแต่วันถึงวันที่ ๑ พฤษภาคม
นายดำต้องส่งมอบรถนั้นให้นายแดง นายดำ
จะยึดหน่วงไว้จนถึงวันที่ ๑ กรกฎาคมไม่ได้
เพราะหนี้ อันเป็นคุณแก่นายดำยังไม่ถึง
กำหนด

วรรค ๒. นายดำเป็นช่างแก้ไขนาฬิกาได้
ลักเอานาฬิกาของนายแดงไป ๑ เรือน
ภายหลัง นายแดง เรียก ร้องเอา นาฬิกา คืน
นายดำจะยึดนาฬิกาเรือนนั้นไว้ โดยอ้างว่า
ได้ทำการแก้ไขนาฬิกานั้นไม่ได้ เพราะ
การที่เข้ครอบครองนาฬิกานั้น เริ่มมาแต่
การอันมิชอบด้วยกฎหมาย

มาตรา ๒๔๒ สิทธิยึดหน่วงอันใด ถ้าไม่สมกับลักษณะ
ที่เจ้าหนี้รับภาระในมูลหนี้ก็ดี ไม่สมกับคำสั่ง

อัน ลูกหนี้ได้ให้ไว้ก่อน ฤๅให้ในเวลา ที่ ส่ง
มอบทรัพย์สินนั้นก็ดี ฤๅเป็นการขัดกับความ
สงบเรียบร้อยของประชาชนก็ดี สิทธิยึดหน่วง
เช่นนั้น ท่านให้ถือว่าห้ามไม่เลย

อุทาหรณ์

ตอน ๑. ไม่สมกับลักษณะที่เจ้าหนี้รับ

ภาระในมูลหนี้ นั้น เช่น

นายแดงได้เอาเรือลำหนึ่ง มา จ้างนายดำ
ซ่อม นายแดงยังไม่ใช้ค่าจ้าง ต่อมา
นายแดง ได้จ้าง นายดำให้เอา เรือ ลำนั้นไป
มอบให้ นายขาว ที่ จังหวัด สมุทรปราการ โดย
ชำระค่าจ้างขนส่ง ดังนั้นนายดำจะยึดหน่วง
เรือลำนั้นไว้ เพื่อ ราคา ค่าซ่อมแซมเรือลำนั้น

๑. มาตราที่มีข้อความคล้ายกับประมวลแพ่ง สวิสส์ มาตรา ๘๘๖ วรรค ๒ คำว่า
“ไม่สมกับลักษณะที่เจ้าหนี้รับภาระในมูลหนี้” นั้น เข้าใจว่าไม่ใช่มูลหนี้อันเกิดสิทธิ
ยึดหน่วง ด้วยทฤษฎีภาษาฝรั่งเศส (ฉบับรัฐการ) นั้นใช้คำว่า “ Incompatible
soit avec une Obligation assumée par le créancier ” แปลว่า “หนี้
ซึ่งเจ้าหนี้ได้รับภาระ” ท่านรอชเชล และ เมนธา ได้อธิบายไว้ในหนังสือว่าด้วยกฎหมาย
แพ่งสวิสส์ของท่าน ข้อ ๑๖๖๓ ซึ่ง ผู้เขียนสมุดเล่มนี้ได้ให้อุทาหรณ์ตามคำนั้น

ที่ตนยังเป็นเจ้าหนี้นายแดงอยู่ไม่ได้ เพราะ
ถ้ายึดหน่วงไว้ ก็ทำให้ไม่สมกับลักษณะ
ที่ตนได้รับการ

ตอน ๒. ไม่สมกับคำสั่งอันลูกหนี้ได้
ให้ไว้ก่อน ทำให้ในเวลาที่จะมอบทรัพย์สิน
สินนั้น เช่น

นายแดง เป็น ผู้ทรง ตัว เงิน ฉบับหนึ่ง
ได้มอบตัวเงินนั้นแก่ธนาคารค้า เพื่อจัดการ
เรียกร้องจากผู้จำยให้ชำระเงิน ดังนั้นธนาคาร
จะมีสิทธิยึดหน่วง ตัว เงิน นั้น ไว้ได้ก็ แต่
เฉพาะค่าใช้จ่ายที่ธนาคารได้เสียไป ธนาคาร
จะยึดหน่วงตัวเงินนั้นไว้เพราะหนี้สินอื่นๆ อัน
เกิดขึ้นก่อนหรือหลังไม่ได้ เพราะหนี้สิน
อย่าง อื่น ๆ นั้น ไม่สม กับคำสั่ง อันลูกหนี้ได้
ให้ไว้

๑. อุทธรณ์นี้ดำเนินตามเค้า หนังสือของ ท่าน รอชเชล และ เมนธา ว่า ด้วย
กฎหมายแพ่งสวิสส์ ข้อ ๑๑๖๓

ตอน ๓. เป็นการขัด กับ ความสงบ
เรียบร้อยของประชาชน

ท่านรอชเชล และ เมินธา ได้กล่าวไว้ว่า
 เจ้าหน้จะใช้ สิทธิยึดหน้วงอันเป็นการขัดขวาง
 ต่อเสรีภาพในการทำงาน หรือต่อเสรีภาพ
 ในการประกอบการค้าขายไม่ได้

ท่านกัรตีฟอรรีเอ ให้อุทาหรณ์ว่า ถ้า
 ทรัพย์สิน ที่ เจ้า หน้ มี คุณ อยู่ นั้น เป็น วัตถุที่
 จำเป็นสำหรับ การ เลี้ยงชีพ ของ ลูกหน้ แล้ว
 เจ้าหน้จะยึดหน้วงไว้ ไม่ได้

มาตรา ๒๔๓ ในกรณีที่ลูกหน้เป็นคนสิ้นตนพันตัวไม่
 สามารถใช้หน้ เจ้าหน้มีสิทธิจะยึดหน้วง
 ทรัพย์สินไว้ได้ แม้ทั้งที่ยังไม่ถึงกำหนด
 เรียกร้อง ถ้าการที่ลูกหน้ไม่สามารถใช้หน้

๑. คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่ง สวิสต์ เรียงตามมาตรา ของ ท่านกัรตีฟอรรีเอ
 ได้มาตรา ๘๘๖ ในที่ ๕.

นั้นได้เกิดเป็นขึ้นๆถึงเจ้าหนัต่อ ภายหลัง
เวลาที่ได้ส่งมอบทรัพย์สินไซ้ ถึงแม้ว่าจะ
ไม่สมกับลักษณะที่เจ้าหนัรับภาระในมูลหนี้ไว้
เดิม ฤๅไม่สมกับคำสั่ง อัน ลูกหนี้ได้ให้ไว้
ก็ดี เจ้าหนัก็อาจจะใช้สิทธิยึดหน่วงได้

อุทาหรณ์

นายแดง จ้าง นายดำ ช่อมแซม เรือ ๑ ลำ
และให้ ส่งเรือลำนั้นไปให้นายขาวที่ จังหวัด
สมุทรปราการ ดังนี้ตามปกติถ้านายแดงยัง
ไม่ชำระค่าจ้างซ่อมแซม นายดำจะยึดหน่วง
เรือลำนั้นไว้ไม่ได้ เพราะไม่สมกับคำสั่งที่
ลูกหนี้ได้ให้ไว้ แต่ถ้าวางที่ยังไม่ได้ส่ง
เรือลำนั้นไปให้นายขาว นายแดงตกเป็น
คนสินล้นพ้นตัวไม่สามารถชำระหนี้ ดังนี้
นายดำเจ้าหนัมสิทธิยึดหน่วงเรือลำนั้นไว้ได้

มาตรา ๒๔๔ ผู้ทรงสิทธิยึดเหนี่ยวจะใช้สิทธิของตนแก่
ทรัพย์สินทั้งหมดที่ยึดเหนี่ยวไว้นั้น จนกว่าจะ
ชำระหนี้สิ้นเชิงก็ได้

อุทาหรณ์

นายแดงขายเข้า เปลือก ๕๐๐ หาบ ให้
นายดำเป็นเงิน ๕,๐๐๐ บาท ซึ่งจะต้องส่ง
มอบกันในวันที่ ๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๗๒
สมมติว่าในวันนั้น นายแดงได้รับเงินจาก
นายดำเพียงส่วนหนึ่ง ๕๐๐ บาท ฉะนั้น
นายแดงอาจยึดเข้าเปลือกทั้งหมดไว้ได้
เพราะตามมาตราสิทธิยึดเหนี่ยวนั้นเป็นอัน
แบ่งแยกมิได้

มาตรา ๒๔๕ ผู้ทรงสิทธิยึดเหนี่ยวจะเก็บดอกผลแห่ง
ทรัพย์สินที่ยึดเหนี่ยวไว้ และจัดสรรเอาไว้

เพื่อการชำระหนี้แก่ตนก่อนเจ้าหนี้คนอื่น
ก็ได้

ดอกผลเช่นว่านี้จะต้องจัดสรรเอาชำระ
ดอกเบี้ยแห่งหนี้ก่อน ถ้ายังมีเหลือจึง
ให้จัดสรรใช้คืนเงิน

อุทาหรณ์

นายดำจ้างนายแดงเลี้ยงม้าตัวหนึ่ง นายดำ
ไม่ชำระค่าจ้างซึ่งคิดเป็นราคา ๒๐๐ บาท
นายแดงจึงยึดม้าไว้ระวางนั้น ม้าที่ยึดตกถูก
ตัวหนึ่ง นายแดงอาจยึดลูกม้านี้ไว้และเอา
ออกขาย สมมติว่าขายได้เงิน ๑๐๐ บาท เงิน
จำนวนนี้ต้องจัดสรรเอาชำระดอกเบี้ยหนึ่ง
ในต้นเงิน ๒๐๐ บาท โดยอัตราร้อยละ ๗ ครั้ง
คงเป็นจำนวน ๑๕ บาท (ดอกเบี้ยระวาง
ผลิตให้ดูมาตรา ๒๒๔) ที่เหลืออีก ๘๕
บาทให้จัดสรรใช้คืนเงินที่ค้าง ฉะนั้น
นายแดงจึงเป็นหนี้นายดำอีก ๑๑๕ บาท

มาตรา ๒๔๖ ผู้ทรงสิทธิยึดเหนี่ยวจำต้องจัดการดูแลรักษาทรัพย์สินที่ ยึดเหนี่ยวไว้นั้นตามสมควร เช่น จะพึง คาดหมายได้ จาก บุคคลใน ฐานะ เช่นนั้น

อนึ่งทรัพย์สินซึ่งยึดเหนี่ยวไว้นั้น ถ้ามิได้ ได้รับความยินยอมของลูกหนี้ ท่านว่าผู้ทรง สิทธิ ยึด เหนี่ยว หา อาจจะ ใช้ สอย ฤ ใ ให้ เช่า ฤ เอาไปทำเป็นหลักประกันได้ไม่ แต่ ความที่กล่าวนี้ ท่านมิให้ใช้บังคับไปถึงการใช้ สอย เช่น ที่ จำ เป็น เพื่อ จะ รักษา ทรัพย์สิน นั้นเอง

ถ้าผู้ทรงสิทธิยึดเหนี่ยว กระทำการ ผ่าฝืน บทบัญญัติใดที่กล่าวมานี้ ท่านว่าลูกหนี้ จะเรียกร้องให้ระงับสิทธินั้นเสียก็ได้

อุทาหรณ์

ตามอุทาหรณ์ได้มาตราก่อน นายแดงผู้ ทรงสิทธิยึดเหนี่ยวต้องดูแลรักษาม้าของนายดำ ตามสมควร เสมือนหนึ่งว่าตนได้รับค่าจ้าง

ถ้าเป็นม้าแข่งนายแดงจะเอาเข้าแข่งโดยมิได้
รับความยินยอมของนายดำไม่ได้ และทั้ง
จะให้ผู้เช่าหรือเอาไปทำเป็นหลักประกัน
ไว้กับ ผู้เช่าโดยมิได้ รับ ความ ยิน ยอม ของ
นายดำก็ไม่ได้ดั่งกัน แต่ถ้ามันนั้นเจ็บจำต้อง
ให้สัตวแพทย์ ดูแลรักษามีกำหนด ระยะเวลา
มากน้อยเท่าใด นายแดงอาจส่งมันไปยัง
สัตวแพทย์ได้โดยมิต้องได้รับ ความ ยิน ยอม
ของนายดำ

สมมติว่า นายแดง กระทำ การ ผ่า ฝน บท
บัญญัติแห่งมาตรานี้ เช่นเอาไปใช้ลากรถ
หรือให้เช่าโดยมิได้รับความยินยอมของนายดำ
ดังนี้ นายดำจะเรียกร้องให้ระงับสิทธิยึดเหนี่ยว
ของนายแดงก็ได้

มาตรา ๒๔๗ ถ้าผู้ทรงสิทธิยึดเหนี่ยว ต้อง เสียค่าใช้
จ่ายไปตามที่จำเป็นเกี่ยวกับทรัพย์สินอันตน
ยึดเหนี่ยวไว้ นั้นเพียงใด จะเรียกให้ เจ้าทรัพย์
ชดใช้ให้ก็ได้

อุทาหรณ์

ตามอุทาหรณ์ก่อน สมมติว่านายแดง
ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการรักษาม้านั้นเพราะเจ็บ
หรือเพราะตกลงไปเท่าใด นายแดงจะเรียก
ให้นายดำชดเชยให้ก็ได้

มาตรา ๒๔๘ ภายในบังคับแห่งบทบัญญัติมาตรา ๑๘๕
การใช้สิทธิยึดเหนี่ยวทำให้อายุความแห่ง
หนี้สุดหยดลงไม่

อุทาหรณ์

นายแดงจ้างนายดำช่างไม้ซ่อมแซมเรือ ๑
ลำ กำหนดชำระค่าจ้าง ณ วันที่ ๑ พฤษภาคม
พ.ศ. ๒๔๙๒ ครั้นถึงกำหนดนายแดงไม่
ชำระค่าจ้าง นายดำจึงยึดเรือลำนั้นไว้ ตั้ง
สิทธิของนายดำ ที่จะฟ้องร้องเรียกค่าจ้าง
คือ มีกำหนด ๒ ปี ตามมาตรา ๑๖๕ (๑)

๑๔๕

เป็นอันขาดอายุความในวันที่ ๑ พฤษภาคม
พ.ศ. ๒๔๗๔ คือ การใช้สิทธิยึดหน่วงไม่
ทำให้อายุความสิ้นสุดหยุดลง

สมมติว่าเมื่อถึงวันที่ ๑ พฤษภาคม
พ.ศ. ๒๔๗๔ ซึ่งเป็นวันที่สิทธิเรียกร้องของ
นายคำขาดอายุความ นายแดงก็ยังไม่ชำระ
ค่าจ้าง ดังนั้นนายคำก็คงมีสิทธิยึดหน่วงเรือ
ลำนั้นไว้ต่อไป จนกว่าจะได้ชำระราคาตาม
มาตรา ๑๔๕ แต่ไม่มีสิทธิเรียกร้อง

มาตรา ๒๔๗ ลูกหนี้จะเรียกร้องให้ระงับสิทธิยึดหน่วง
ด้วยหาประกันให้ไว้ตามสมควรก็ได้

อุทาหรณ์

นายคำ เจ้าหนี้ ยึด หน่วง รถยนต์ ของ
นายแดงลูกหนี้ไว้ ๑ คัน สำหรับมูลหนี้
๑,๐๐๐ บาท ถ้านายแดงมอบด้วยเงินราคา

๒,๐๐๐ บาทให้นายคำไว้เป็นประกัน ดังนั้น
นายแดง จะเรียก ร้องให้ ระบุสิทธิ ยึดหน่วง
นั้นก็ได้

มาตรา ๒๕๐ การครองทรัพย์สินสูญสิ้นไป สิทธิยึด
หน่วงก็เป็นอันระงับสิ้นไปด้วย แต่ความที่
กล่าวนี้ท่านมิให้ใช้บังคับแก่ กรณีที่ ทรัพย์สิน
อันยึดหน่วงไว้นั้นได้ให้เข้าไปจำนำไว้ด้วย
ความยินยอมของลูกหนี้

อุทาหรณ์

นายแดงยึด หน่วงม้า ของนายคำไว้โดยที่
ยังไม่ได้รับใช้เงิน ค่าดูแล รักษาที่ ยังก้าง อยู่
๒๐๐ บาท ภายหลังนายแดงได้ส่งมอบม้า
นั้นคืนแก่นายคำ สิทธิยึดหน่วงของนายแดง
นี้เป็นอันระงับสิ้นไปแล้ว แต่ถ้าแทนที่จะ

ส่งคืนม้าให้นายดำ นายแดงได้ให้นายขาว
เข้ามาไปด้วยความยินยอมของนายดำ ดังนั้น
นายแดงก็ยังคงมีสิทธิยึดหน่วงเหนี่ยวม้าตัวนั้น
เมื่อสันสัญญา เข้านายแดง ก็มีสิทธิ ยึดหน่วง
ม้าตัวนั้นต่อไปได้จนกว่าจะไ้ราคา

ส่วนที่ ๒

บริมสิทธิ

บันทึกข้อความทั่วไป

เราได้ทราบแล้วว่า ทรัพย์สินทั้งหลาย
ของลูกหนี้ ย่อมเป็นประกันสิทธิของเจ้าหนี้
(ให้ดูมาตรา ๒๑๔) และเจ้าหนี้ทั้งหลาย
ย่อมมีส่วนที่จะได้รับชำระหนี้เหนือทรัพย์สิน
ของลูกหนี้นั้นตามส่วน

แต่หลักที่ว่าเจ้าหนี้จะต้องได้รับส่วนเฉลี่ย
นั้น ย่อมมี ข้อ ขกเว้น สำหรับ เจ้าหนี้ ที่มี
บริมสิทธิ สิทธิจำนอง สิทธิจำนำ

บริมสิทธิ คือ สิทธิของเจ้าหนี้ซึ่งโดย
สภาพ หรือ ลักษณะแห่งหนี้ นั้น เองให้สิทธิ
แก่เจ้าหนี้ ในการที่จะได้รับชำระหนี้อันค้าง
ชำระแก่ตนจากทรัพย์สินของลูกหนี้นั้นก่อน
เจ้าหนี้อื่น ๆ

ส่วนจำนองนั้น เป็นสัญญาซึ่งบุคคล
คนหนึ่งเรียกว่าผู้จำนองเอาทรัพย์สินตราไว้
แก่บุคคลอื่นคนหนึ่ง เรียกว่า ผู้รับ จำนอง
เพื่อเป็นประกันการชำระหนี้ให้ดูมาตรา ๓๐๒

และ จำนำ เป็นสัญญา ซึ่ง บุคคล คนหนึ่ง
เรียกว่า ผู้จำนำ ส่ง มอบ สหามิตรทรัพย์
สิ่งหนึ่งให้แก่บุคคลอีกคนหนึ่ง เรียกว่า ผู้รับ
จำนำ เพื่อเป็นประกันการชำระหนี้ ให้ดู
มาตรา ๓๔๗

ถึงแม้ว่าบุริมสิทธิ จะมีลักษณะคล้ายกับ
การที่ลูกหนี้ได้เอา ทรัพย์สินตราไว้ หรือ ส่ง
มอบให้เพื่อเป็นประกันการชำระหนี้ กล่าวคือ
ทำให้เจ้าหนี้ มี สิทธิ ที่จะได้รับ ชำระหนี้ จาก
ทรัพย์สินของลูกหนี้ ก่อน เจ้าหนี้สามัญ ตาม
ธรรมดาที่ดี แต่บุริมสิทธิย่อม ต่างกับ สิทธิ
จำนอง จำนำ ในข้อสำคัญเช่นดังต่อไปนี้

๑. ไม่ควรเอาบุริมสิทธิไปปนกับสิทธิ จำนอง จำนำ

๑. บุริมสิทธิย่อมเกิดขึ้นด้วยอำนาจแห่งกฎหมาย (ขอให้ดูมาตรา ๒๕๑ ตอนปลาย) แม้ว่าในบางเรื่อง ดูประหนึ่งว่าบุริมสิทธิจะเกิดขึ้นจากสัญญา เช่น บุริมสิทธิพิเศษใน มุลเช่า อสังหาริมทรัพย์ ช้อ ขาย รักษาทรัพย์สิน ๆ ล ๆ ดังนั้นก็ดี แต่สัญญาเหล่านั้นก็เพียง แต่ เป็น มุลแห่งบุริมสิทธิเท่านั้นเอง กล่าวคือ การที่เจ้าหนี้เกิดมีบุริมสิทธิขึ้นก็โดยที่กฎหมายได้บัญญัติไว้

ส่วนสิทธิจำนองและจำนำนั้น ย่อมเกิดขึ้นโดยสัญญา กล่าวคือ เพราะเหตุที่ลูกหนี้และเจ้าหนี้ได้สัญญา ต่อกันให้เอาทรัพย์สินที่ตราไว้หรือ ที่ส่งมอบให้นั้นเป็นประกันการชำระหนี้ (ขอให้ดูมาตรา ๗๐๒ และ ๗๔๗)

๒. บุริมสิทธิ อาจอยู่ในลำดับก่อน หรือ หลังสิทธิจำนำก็ได้ เช่น ถ้ามีบุริมสิทธิแย้งกับสิทธิจำนำสังหาริมทรัพย์ ผู้รับจำนำย่อมมีสิทธิเพียงเท่ากับ ผู้ทรง บุริมสิทธิในมุลเช่า

อสังหาริมทรัพย์ พักอาศัย ในโรงแรม และ
 รับขน (ให้คุ้มครองมาตรา ๒๗๘ อนุมาตรา ๑ และ
 มาตรา ๒๘๒)

๓. ลำดับ ของ เจ้าหนี้ ผู้ทรง บุริมสิทธิ
 ด้วยกันนั้น ย่อมถือตามลักษณะหรือสภาพ
 แห่งหนี้ซึ่งมีบัญญัติไว้ในกฎหมาย ส่วน
 ลำดับแห่งเจ้าหนี้ผู้มีสิทธิจำนองนั้น ย่อม
 ถือตามวันที่จดทะเบียน กล่าวคือ ใครจด
 ทะเบียนก่อน ผู้นั้นก็ย่อมมีสิทธิดีกว่า และ
 ความข้อนี้ ย่อมใช้ได้ ในเมื่อ บุริมสิทธิแย้งกับ
 สิทธิจำนองด้วย (ให้คุ้มครองมาตรา ๒๘๓)

ความคล้ายกันระหว่างบุริมสิทธิ

กับสิทธิจำนำจำนอง

๑. บุริมสิทธิที่ดี สิทธิจำนำจำนอง ก็ดี
 เป็น สิทธิที่ เป็น อุปกรณ์แห่งหนี้เท่านั้น
 กล่าวคือ จะต้องมีหนี้อันเป็นประธานอยู่แล้ว

บุริมสัทธิ และ สัทธิจํานํจํานองจึงจะเกิดขึ้น
ได้

ผลแห่งการที่ว่าบุริมสัทธิ และ สัทธิจํานํ
จํานอง เป็นอุปกรณแห่งหนั้นจึงมีว่า

ก) ถ้าหนั้นอันเป็นประธานนั้นเป็นโมฆะ
หรือ ถูก บอก ล้าง เพราะ การ เป็น โมฆิยะ
บุริมสัทธิและสัทธิจํานํจํานอง ก็มีอาจเกิด
ขึ้น หรือถูกบอกล้างไปด้วย

ข) บุริมสัทธิและสัทธิจํานํจํานอง ย่อม
ตามไปกับหนั้นอันเป็นประธานด้วย เช่นหน้
อันเป็นประธานได้โอนไปยังบุคคลอื่น หรือ
ได้ช่วงไปยังบุคคลอื่น บุริมสัทธิและสัทธิ
จํานํจํานอง ก็ย่อมโอนไปยังบุคคลอื่นๆ ด้วย
(ให้ดูมาตรา ๒๒๖ และมาตรา ๓๐๕)

๒. บุริมสิทธิ สิทธิจํานาจํานองอย่างหนึ่ง
 อย่างใดนี้ เป็นสิทธิจะแบ่งแยกไม่ได้ กล่าวคือ
 ตราบใดที่ เจ้าหนี้ ยังไม่ได้ รับชำระหนี้ เต็ม
 จํานวนแล้ว ลูกหนี้ที่ได้ชำระหนี้ให้แก่บาง
 ส่วนจะขอให้แบ่งแยกบุริมสิทธิ หรือสิทธิ
 จํานาจํานองไม่ได้

ปัญหา

ปัญหายังเถียงกันในข้อที่ว่า บุริมสิทธิ
 เป็นสิทธิในทรัพย์สินหรือไม่ และส่วนสิทธิ
 จํานา จํานอง ก็ เป็น ปัญหา เช่น เดียว กัน
 กล่าว คือ เจ้าหนี้ ผู้รับ จํานอง จํานา ตาม
 กฎหมายไทยนั้น มีสิทธิที่จะได้รับชำระหนี้
 จนเต็มจํานวน ถึง แม้ทรัพย์สิน อันเป็น
 ประกันแห่งหนี้ นั้นจะขายได้ไม่พอจํานวนเงิน
 ที่ค้างก็ดี (ให้ดูมาตรา ๗๓๓ และมาตรา ๗๖๗
 วรรค ๒)

ชนิดต่าง ๆ ของบุริมสิทธิ

บุริมสิทธิมี ๓ ชนิด คือ

๑. บุริมสิทธิสามัญ กล่าวคือ เป็นสิทธิของเจ้าหนี้ ในการที่จะได้รับชำระหนี้ ก่อนเจ้าหนี้อื่น จากกองทรัพย์สิน ทั้งหมด ของลูกหนี้ (ให้ดูมาตรา ๒๕๓ ถึง ๒๕๘)

๒. บุริมสิทธิพิเศษเหนือสังหาริมทรัพย์ คือ สิทธิของเจ้าหนี้ที่จะได้รับชำระหนี้ก่อนเจ้าหนี้อื่นๆ จากสังหาริมทรัพย์เฉพาะอย่างของลูกหนี้ (ให้ดูมาตรา ๒๕๙ ถึง ๒๖๖)

๓. บุริมสิทธิพิเศษเหนืออสังหาริมทรัพย์ คือ สิทธิซึ่งเจ้าหนี้จะได้รับชำระหนี้ก่อนเจ้าหนี้อื่นๆ จากอสังหาริมทรัพย์เฉพาะอย่างของลูกหนี้ (ให้ดูมาตรา ๒๖๓ ถึง ๒๖๖)

ส่วนบุริมสิทธิจะมีลำดับต่างกันอย่างไรนั้น ให้ดูมาตรา ๒๖๗ ถึง ๒๘๐ และผลแห่งบุริมสิทธิ ให้ดูมาตรา ๒๘๑ ถึง ๒๘๕.

มาตรา ๒๕๑ ผู้ทรงบุริมสิทธิ ย่อมทรงไว้ซึ่ง สิทธิ
เหนือทรัพย์สิน ของลูกหนี้ ในการ ที่จะได้รับ
ชำระหนี้ อันค้างชำระ แก่ตน จากทรัพย์สินนั้น
ก่อนเจ้าหนี้อื่น ๆ โดยนัยดังบัญญัติไว้ใน
ประมวลกฎหมายนี้ ฎาทกกฎหมายอื่น

อุทาหรณ์

วรรค ๑. เจ้าหนี้สามัญ นายแดงเป็น
ลูกหนี้ นายดำ ๓,๐๐๐ บาท นายเขียว
๒,๐๐๐ บาท นายขาว ๑,๐๐๐ บาท รวม
๖,๐๐๐ บาท นายแดงไม่ใช้เงิน นายดำ
นายเขียว นายขาว จึงฟ้องศาลขอยึดทรัพย์
สินทั้งหมดของลูกหนี้เอาออกขายทอดตลาด
แล้วได้เงินเป็นจำนวน ๓,๐๐๐ บาท ดังนี้ถ้า
เจ้าหนี้แต่ละคนนั้นเป็นเจ้าหนี้สามัญจะได้รับ
เฉลี่ยตามส่วนมากน้อย ดังนี้ คือนายดำ
ได้รับ ๑,๕๐๐ บาท นายเขียว ๑,๐๐๐ บาท
นายขาว ๕๐๐ บาท ไม่มีใครได้รับชำระ
ก่อนใคร

วรรค ๒. ตามอุทธรณ์ก่อน สมมติว่า
การที่นายแดงเป็นลูกหนี้นายขาว ๑,๐๐๐ บาท
นั้น เนื่องจากมูลค่าเครื่องอุปโภคอันจำเป็น
ประจำวัน เช่นเข้าสารซึ่งนายแดงได้ซื้อ
มาจากนายขาว ดังนั้นนายขาวย่อมมีสิทธิ
ได้รับชำระหนี้ของตนจากทรัพย์สินของ
นายแดงก่อน นายดำและนายเขียวซึ่งเป็น
เจ้าหนี้สามัญ กล่าวคือนายขาวได้รับใช้
๑,๐๐๐ บาท เหลืออีก ๒,๐๐๐ บาท ต้อง
เฉลี่ยระหว่างนายดำกับนายเขียว คือ นายดำ
ได้เศษ ๓ ส่วน ๕ เท่ากับ ๑,๒๐๐ บาท นาย
เขียวได้เศษ ๒ ส่วน ๕ เท่ากับ ๘๐๐ บาท

มาตรา ๒๕๒ บทบัญญัติแห่งมาตรา ๒๔๔ นั้นท่าน
ให้ใช้บังคับตลอดถึง บรมะ สิทธิ ด้วยตามแต่
กรณี

อุทาหรณ์

(มาตรการนี้หมายความว่า ผู้ทรงบุริม
สิทธิอาจใช้สิทธิของตนเหนือทรัพย์สินทั้ง
หมดอันอยู่ในบังคับบุริมสิทธิได้ จนกว่า
จะได้ชำระหนี้จนสิ้นเชิง กล่าวคือบุริมสิทธิ
นั้นเป็นสิทธิที่จะแบ่งแยกออกไม่ได้ ให้ดู
บันทึกข้อความทั่วไป)

นายแดงเป็นลูกหนี้นายดำ ๑๐๐๐ บาท ค่า
ส่งเครื่องอุปโภคบริโภคอันจำเป็นประจำวัน
นายดำยอมมีบุริมสิทธิสามัญเหนือทรัพย์สิน
ทั้งหมดของนายแดง สมมติว่านายแดงไม่
ชำระหนี้นายดำยึดเรือของนายแดง ๑ ลำเอา
ออกขายทอดตลาด ได้เงินเป็นจำนวนสุทธิ
เพียง ๕๐๐ บาท ดังนั้นบุริมสิทธิของนายดำ
ยังไม่ระงับสิ้นไป นายดำอาจยึดทรัพย์สิน
สมบัติอื่น ๆ ของนายแดงเพื่อได้รับใช้เงินจน
เต็มจำนวนได้อีก

๑ บุริมสิทธิสามัญ

มาตรา ๒๕๓ ถ้าหนี้มีอยู่เป็นคุณแก่บุคคลผู้ใดในมูลอย่างหนึ่งอย่างใดดังจะกล่าวต่อไปนี้ บุคคลผู้นั้นย่อมมีบุริมสิทธิเหนือทรัพย์สินทั้งหมดของลูกหนี้ คือ

- (๑) ค่าใช้จ่ายเพื่อประโยชน์อันร่วมกัน
- (๒) ค่าปลงศพ
- (๓) ค่าภาษีอากร
- (๔) ค่าจ้างเสมียน คนใช้ และคนงาน
- (๕) ค่าเครื่องอุปโภคบริโภคอันจำเป็นประจำวัน

อุทธรณ์

มาตรานี้ จำแนก มูล อัน เป็น ที่ เกิด แห่ง บุริมสิทธิสามัญ อันมาตราหลังๆ ได้อธิบายไว้แล้ว (ดูอุทธรณ์ได้มาตรา ๒๕๔, ๒๕๕, ๒๕๖, ๒๕๗ และ ๒๕๘) เจ้าหนี้ผู้ทรงบุริมสิทธิ ชะนิตนี้ย่อมมีสิทธิเหนือทรัพย์สินทั้งหมด

ของลูกหนี้ คือรวมทั้งอสังหาริมทรัพย์และ
 สังหาริมทรัพย์ ซึ่งต่างกับบริมสิทธิ
 พิเศษอันมีอยู่แต่เฉพาะอสังหาริมทรัพย์หรือ
 อสังหาริมทรัพย์เท่านั้น

มาตรา ๒๕๔ บริมสิทธิในมูลค่าใช้จ่ายเพื่อประโยชน์
 อันร่วมกันนั้น ใช้สำหรับเอาค่าใช้จ่ายอัน
 ได้เสียไปเพื่อประโยชน์ของเจ้าหนี้ หมดทุก
 คนร่วมกัน เกี่ยวด้วยการรักษา การชำระ
 บานชี ฤการเฉลยทรัพย์สินของลูกหนี้
 ถ้าค่าใช้จ่ายนั้นมีได้เสียไปเพื่อประโยชน์
 ของเจ้าหนี้หมดทุกคนไซ้ บริมสิทธิยอม
 จะใช้ได้แต่เฉพาะต่อเจ้าหนี้ผู้ที่ได้รับประ
 โยชน์จากการนั้น

อุทาหรณ์

วรรค ๑ นายเหลือง, นายเขียว, นายขาวร่วม
 กันเป็นเจ้าหนี้สามัญของนายแดง ๑๐,๐๐๐ บาท

นายแดงไม่ชำระหนี้ นายเหลืองผู้เดียว
จึงฟ้องนายแดงต่อศาลและต้องเสียดำค่าใช้จ่าย
ในการยึดทรัพย์สิน ของ นายแดง เป็นจำนวน
เงิน ๑,๐๐๐ บาท เมื่อขายทอดตลาดทรัพย์
สินของนายแดงแล้วได้เงิน ๔,๐๐๐ บาท ดังนั้น
นายเหลืองมีสิทธิที่ได้รับชำระหนี้ ๑,๐๐๐ บาท
สำหรับค่าใช้จ่ายอันได้เสียไปก่อนเจ้าหนี้อื่น ๆ
เงินเหลืออีก ๓,๐๐๐ บาทนั้นเฉลี่ยให้แก่ นาย
เหลือง นายเขียว นายขาว คนละ ๑,๐๐๐ บาท

วรรค ๒. ตามอุทธรณ์ก่อนสมมติว่าใน
ระหว่างเจ้าหนี้ร่วมกันนั้นมีบางคนที่มีสิทธิที่จะ
ร้องขอให้ชำระหนี้ได้โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย
เช่น นายขาวเจ้าหนี้ร่วม คนหนึ่ง เป็น ลูกหนี้
นายแดงอยู่ ๑,๐๐๐ บาท ดังนั้นนายขาวอาจที่
จะขอหักกลับหนี้กับนายแดงได้ โดยไม่
ต้องเรียกฟ้องยึดทรัพย์จากนายแดง ดังนั้นค่า
ใช้จ่ายที่นายเหลืองได้ออกไป ๑,๐๐๐ บาท

นั้นจะไ้ย้นนายขาวไม่ได้ แต่อาจจะไ้ได้
ต่อนายเขียวผู้ไ้ประโยชน์ใน การ ยึดทรัพย์
ของนายแดง

มาตรา ๒๕๕ บุริมะสิทธิในมูลค่าปลงศพนั้น ไ้
สำหรับเอาค่าไ้จ่ายใน การ ปลงศพ ตามควร
แก่วุฒานา นรูปของลูกหนี้

อุทาหรณ์

นายแดง เป็น ลูกหนี้ นายดำ ๑,๐๐๐ บาท
นายขาว ๕,๐๐๐ บาท นายแดงตายมฤตกมี
ราคา ๔,๐๐๐ บาท นายเหลืองได้ไ้จ่ายใน
การ ปลง ศพ ตาม ฐา นา นรูป ของ นาย แดง
๑,๐๐๐ บาท ตั้งนั้นนายเหลืองยอมไ้รับไ้
เงิน ๑,๐๐๐ บาทก่อนนายดำ นายขาว

มาตรา ๒๕๖ บุริมะสิทธิในมูลค่าภาษีอากรนั้น ไ้
สำหรับเอาบันดาค่าภาษีอากรในที่ดิน ทรัพย์

สิน ฤๅค่าภาณียากรอย่างอื่นที่ลูกหนี้ยังค้างชำระ อยู่ในปี ปัจจุบัน และก่อนนั้นขึ้นไปอีกปีหนึ่ง

อุทาหรณ์

นายแดงได้ ยืม เงิน นายดำ ๑,๐๐๐ บาท และเป็นลูกหนี้รัฐบาลสำหรับค่านา ๔๐๐ บาท และค่าเช่าเครื่องโทรศัพท์ ๑๕ บาท นายแดงมีทรัพย์สินสมบัติเพียง ๕๐๐ บาท ตั้งรัฐบาลมีบรมสิทธิที่จะได้รับใช้ค่านา ๔๐๐ บาทก่อนเหลือเงินอีก ๑๐๐ บาท ต้องเฉลี่ยระหว่างนายดำ และ รัฐบาล สำหรับ ค่าเช่า เครื่องโทรศัพท์ (ซึ่งเป็นหนี้สามัญ)

มาตรา ๒๕๗ บรมสิทธิในมูลค่าจ้างเสมียน ฤๅคนใช้เพื่อการรารที่ได้ทำให้แก่ลูกหนี้นั้น ใช้สำหรับเอาค่าจ้าง นับถอยหลัง ขึ้นไป สี่เดือน

แต่ไม่ให้เกินสามร้อยบาทต่อเสมียนทุกคนใช้
คนหนึ่ง ๆ

บุริมสิทธิในมูลค่าจ้างคนงานนั้น ให้
สำหรับเอาค่าจ้างนับถอยหลังขึ้นไปสองเดือน
แต่ไม่ให้เกิน ร้อย ห้าสิบ บาท ต่อ คนงาน
คนหนึ่ง ๆ

อุทาหรณ์

วรรค ๑ ตอน ๑ นายแดงมีเสมียนคน
หนึ่ง ชื่อนายดำ และคนใช้คนหนึ่ง ชอ
นายขาวได้เงินเดือนคนหนึ่งเดือนละ ๒๐ บาท
ค่าจ้างค้างมา ๖ เดือน ภายหลัง นายแดง ถูก
นายเหลื่องเจ้าหน่พ่องเรียกเงินกู้ ๒,๐๐๐ บาท
นายเหลื่อง ชี้ดทรัพย์ นายแดง ออกขายทอด
ตลาดได้เงิน ๑,๐๐๐ บาท ดังนั้นต้องชำระค่า
จ้างให้นายดำ นายขาวคนละ ๘๐ บาท (๔
เดือน) ๒ คนเป็นเงิน ๑๖๐ บาท นายเหลื่อง
คงได้รับเงินที่เหลืออีก ๘๔๐ บาท

วรรค ๑ ตอน ๒ ตามอุทธรณ์ตอน ๑

สมมติว่าค่าจ้างนายดำเสมียนและนายขาวคน
ใช้ของนายแดงนั้นคนหนึ่ง ๑๐๐ บาทต่อเดือน
ตั้งนี้ นายดำเสมียน และนายขาว คนใช้จะมี
บุริมสิทธิ ก็ แต่ เพียง คน ละ ๓๐๐ บาทหาใช้
คนละ ๔๐๐ บาท

วรรค ๒ ตอน ๑ ตามอุทธรณ์วรรคก่อน

สมมติว่านายแดงจ้างนายดำ และ นายขาวมา
เป็นคณงานประจำโรงสีไฟ คิดค่าจ้างเดือน
ละ ๕๐ บาท ค่าจ้างค้างมา ๖ เดือน ตั้งนี้
นายดำ และ นายขาว จะมีบุริมสิทธิ แต่ เพียง
คนละ ๑๐๐ บาท (๒ เดือน)

วรรค ๒ ตอน ๒ สมมติว่านายดำและ

นายขาวได้เงินเดือนคนละ ๑๐๐ บาท ตั้งนี้
นายดำและนาย ขาว จะมีบุริมสิทธิ ก็ แต่
เพียงคนละ ๑๕๐ บาท หาใช้คนละ ๒๐๐
บาทไม่

ส่วนเงินที่ยังคงค้าง เสมียน คนใช้ คนงาน
นอกจากบริมสิทธินั้นตกเป็น หนี้สามัญซึ่งจะ
ได้รับตามส่วนเฉลี่ยเสมือนเจ้าหนี้สามัญ

มาตรา ๒๕๘ บริมสิทธิในมูลค่าเครื่องอุปโภคบริโภค
อันจำเป็นประจำวันนั้นใช้สำหรับเอาค่าเครื่อง
อุปโภคบริโภค ซึ่งยังค้างชำระอยู่นับถอย
หลังขึ้นไปหกเดือน เช่น ค่าอาหาร เครื่อง
ดื่ม ใยมไฟ ฝืน ถ่าน อันจำเป็นเพื่อการ
ทรงชีพของลูกหนี้ และบุคคลในสกุลซึ่ง
อยู่กับลูกหนี้ และซึ่ง ลูกหนี้ จำต้อง อุปการะ
กับทั้งคนใช้ของลูกหนี้ด้วย

บทาหรณ

นายคำพ่อคำเข้าสารได้ส่งเข้าสาร ถ่าน
ฝืน เครื่องอุปโภคบริโภคอันจำเป็นประจำ

วันให้แก่นายแดง เพื่อการทรงชีพของ
นายแดงกับบุตรภรรยาคนใช้

ครั้งที่ ๑ เมื่อวันที่ ๑ เมษายน ค่าสิ่งของ
ค้างอยู่ ๒๐๐ บาท

ครั้งที่ ๒ เมื่อวันที่ ๒ พฤษภาคม ค่าสิ่ง
ของค้างอยู่ ๓๐๐ บาท

ครั้งที่ ๓ เมื่อวันที่ ๒ มิถุนายน ค่าสิ่ง
ของค้างอยู่ ๔๐๐ บาท

ครั้นวันที่ ๑ พฤศจิกายน นายแดงตาย
เป็นลูกหนี้เจ้าหนี้สามัญนอนอยู่อีก ๒,๐๐๐ บาท
เมื่อ ขายทอด ตลาด ทรัพย์สิน สมบัติ แล้วได้เงิน
เพียง ๑,๐๐๐ บาท ดังนั้นนายคำมีบุริมสิทธิในมูล
หนี้ที่ส่งเครื่องอุปโภคบริโภคสำหรับรายที่ ๒
และที่ ๓ เป็นจำนวนเงิน ๗๐๐ บาท ก้อนนี้
ถอยหลังขึ้นไป ๖ เดือน ส่วนหนี้รายที่ ๑
๒๐๐ บาทซึ่งค้างเกินกว่า ๖ เดือนนั้น ตกเป็น
หนี้สามัญซึ่งจะได้รับตามส่วนเฉลี่ย

๒ บุริมะสิทธิพิเศษ

(ก) บุริมะสิทธิเหนือสิ่งสังหาริมทรัพย์

มาตรา ๒๕๙ ถ้าหม้อยู่เป็นคู่กับบุคคลผู้ใดในมุล
อย่างหนึ่งอย่างใดดังจะกล่าวต่อไปนี้ บุคคล
ผู้นั้นย่อมมี บุริมะสิทธิเหนือ สิ่งสังหาริม ทรัพย์
เฉพาะอย่างของลูกหนี้ คือ

- (๑) เช่าสิ่งสังหาริมทรัพย์
- (๒) พักอาศัยในโรงแรม
- (๓) รับขนคนโดยสาร ภาของ
- (๔) รักษาสิ่งสังหาริมทรัพย์
- (๕) ซื้อขายสิ่งสังหาริมทรัพย์
- (๖) ค่าเมล็ดพันธุ์ ไม้พันธุ์ ญาปุบ
- (๗) ค่าแรงจากรกสิกรรม ญาอุตสาหกรรม

กรรม

บันทึก

มาตรการระบุมูลอันเป็นที่เกิดแห่งบุรีมสิทธิ
พิเศษชนิดเหนือสังหาริมทรัพย์ คือเจ้าหนี้
ผู้ทรงบุรีมสิทธิชนิดนี้จะได้รับใช้หนี้ก่อน
เจ้าหนี้สามัญจาก สังหาริมทรัพย์ ของลูกหนี้

ให้ดูอุทธรณ์ใต้มาตรา ๒๖๐ - ๒๗๒
ประกอบ

มาตรา ๒๖๐ บุริมสิทธิในมูลเช่าอสังหาริมทรัพย์นั้น
ใช้สำหรับเอาค่าเช่าอสังหาริมทรัพย์และหนี้
อย่างอื่นของผู้เช่าอันเกิดจากความเกี่ยวพัน
ในเรื่องเช่า และมีอยู่เหนือสังหาริมทรัพย์
ของผู้เช่าซึ่งอยู่ในอาบนอสังหาริมทรัพย์นั้น

อุทธรณ์

นายแดงเป็นผู้เช่าห้องแถวนายดำ ๑ ห้อง
นายแดงได้ซื้อโต๊ะเก้าอี้แล้วเอาเข้ามาไว้ใน

ห้องนั้นด้วย นายแดงยังไม่ชำระค่าเช่า
๒ เดือน ดังนั้นนายดำย่อมมีบุริมสิทธิเหนือ
โต๊ะเก้าอี้ของนายแดงนั้น สำหรับเรียกเอา
ค่าเช่าที่ค้าง ๒ เดือนนั้น ให้ดูมาตรา ๒๖๑
และ ๒๖๘ ประกอบ

มาตรา ๒๖๑ บุริมสิทธิของผู้ให้เช่าที่ดินนั้นมีอยู่เหนือ
สังหาริมทรัพย์ทั้งหลาย อันผู้เช่าได้นำเข้ามา
ไว้บนที่ดินที่ให้เช่า ให้นำเข้ามาไว้ในเรือน
โรงอันใช้ประกอบกับที่ดินนั้น และมีอยู่
เหนือสังหาริมทรัพย์ เช่น สำหรับที่ใช้ในที่ดิน
นั้น กับทั้งเหนือดอกผลอันเกิดจากที่ดินซึ่ง
อยู่ในครอบครองของผู้เช่านั้นด้วย

บุริมสิทธิ ของ ผู้ให้เช่า เรือนโรง ย่อมมี
อยู่เหนือสังหาริมทรัพย์ ซึ่งผู้เช่านำเข้ามาไว้
ในเรือนโรงนั้นด้วย

อุทาหรณ์

วรรค ๑. นายแดงให้นายดำเช่าที่ดิน

๑ แปลงเพื่อทำนา นายดำได้เอาไถ กระบือ
ทำนามาไว้บนที่ดินนั้น และได้เอาพันธุ์ข้าว
ปลูกมาหว่านลงไว้ ดังนั้นเมื่อปรากฏว่านายดำ
เป็นผู้ครอบครองไถ กระบือ และ ต้นข้าว
แม้ตนจะไม่ใช่เจ้าของที่แท้จริงก็ดี นายแดง
ก็มีบุริมสิทธิเหนือไถ กระบือ และต้นข้าวนั้น
ในอันที่จะเรียกค่าเช่าตามมาตรา ๒๖๐

วรรค ๒. นายแดงให้นายดำเช่าเรือน

หลังหนึ่ง นายดำได้นำเอาโต๊ะ เก้าอี้^๑ เข้ามา
ไว้ในเรือนหลังนั้น นายดำไม่ใช่ค่าเช่า
ดังนั้น นายแดง มีบุริมสิทธิเหนือโต๊ะ เก้าอี้^๑ นั้น
ในอันที่จะเรียกค่าเช่าตามมาตรา ๒๖๐

๑. ในเรื่องที่สังหาริมทรัพย์เป็นของผู้อื่น ไม่ใช่ของผู้เช่านั้น ให้ดูมาตรา ๒๖๘ ประกอบ

มาตรา ๒๖๒ ถ้าการเช่าอสังหาริมทรัพย์ได้โอนไปก็ดี
 ฤๅได้ให้เช่าช่วงก็ดี บุริมสิทธิของผู้ให้เช่า
 เดิมย่อมครอบไป ถึง อสังหาริมทรัพย์ ซึ่ง ผู้
 รับโอน ฤๅผู้เช่าช่วงได้นำเข้ามาไว้ในทรัพย์สิน
 นั้นด้วย ความที่กล่าวนี้ท่านให้ใช้ได้
 ตลอดถึงเงินอันผู้โอน ฤๅผู้ให้เช่าช่วงจะพึง
 ได้รับจากผู้รับโอน ฤๅผู้เช่าช่วงนั้นด้วย

อุทาหรณ์

นายแดงให้นายดำเช่าตึก ๑ หลัง นายดำ
 ให้นายขาวเช่าช่วง ตึกนั้น ตั้งขึ้นนายแดง
 มีบุริมสิทธิ คือ

๑) เหนืออสังหาริมทรัพย์ทั้งหมดที่นายขาว
 นำเข้ามาไว้ในบ้าน

๒) ถ้าเช่าบ้านค่าเสียหายอันเกิดแต่ตึก
 ที่ให้เช่าช่วง ซึ่งนายดำผู้ให้เช่าช่วงพึงได้
 รับจากนายขาวผู้เช่าช่วง

๑. ในเรื่องเช่าช่วง ให้ดูมาตรา ๕๔๔ และ ๕๔๕

มาตรา ๒๖๓ ในกรณีที่ผู้เช่า ต้องชำระบำนาญเฉลี่ย
ทรัพย์สินทั่วไปนั้น บุริมสิทธิของผู้ให้เช่าย่อม
มีอยู่แต่เฉพาะสำหรับเอาใช้ค่าเช่า และ หนี้
อย่างอื่นเท่าที่มีในระยะเวลาที่กำหนดส่งค่าเช่าเพียง
สามระยะ คือปัจจุบันระยะหนึ่ง ก่อนนั้น
ขึ้นไประยะหนึ่ง และต่อไปภายหน้าอีกระยะ
หนึ่งเท่านั้น และใช้สำหรับเอาค่าเสียหาย
ซึ่งเกิดขึ้นใน ระยะ กำหนด ส่งค่าเช่าปัจจุบัน
และก่อนนั้นขึ้นไปอีกระยะหนึ่งด้วย

อุทาหรณ์

เมื่อวันที่ ๑ เมษายน นายแดงให้นายดำ
เช่าเรือน ๑ หลังมีกำหนด ๑ ปี ค่าเช่าเดือนละ
๕๐ บาท ซึ่ง ต้องชำระ ทุก ๆ เดือน ค่าเช่า
ค้าง ตลอด มา ครั้น วันที่ ๑๕ มิถุนายน
ต้อง ชำระ บำนาญ เฉลี่ย ทรัพย์สิน ทั่วไป ของ
นายดำ ดังนั้นนายแดงมีบุริมสิทธิในค่าเช่า
ที่ค้างดังต่อไปนี้

๑๗๗

๑) ระยะเวลาปัจจุบัน คือ ค่าเช่า สำหรับ
เดือนมิถุนายน ๕๐ บาท

๒) ก่อนปัจจุบันระยะหนึ่ง คือ ค่าเช่า
สำหรับเดือนพฤษภาคม ๕๐ บาท

๓) ระยะเวลาหน้า คือ ค่าเช่าสำหรับ
เดือนกรกฎาคม ๕๐ บาท

สมมติว่ามีค่าเสียหายเกิดขึ้นโดยนายดำ
ทำฝาเรือนพังทลาย เมื่อวันที่ ๕ พฤษภาคม
๑ คราว คิดเป็นจำนวนเงิน ๑๐๐ บาท และ
เมื่อวันที่ ๕ เดือนมิถุนายนอีก ๑ คราว คิดเป็น
จำนวนเงิน ๒๐๐ บาท ดังนั้นนายแดงผู้ให้เช่า
อาจใช้บุริมสิทธิ นี้ เพื่อเรียกเอา ค่าเสียหาย
รวมเป็นจำนวนเงิน ๓๐๐ บาทนั้นได้ด้วย

มาตรา ๒๒๔ ในการเรียกร้องของผู้ให้เช่า ถ้าผู้ให้เช่า
ได้รับเงิน ประกันไว้ ผู้ให้เช่า ย่อมมี
บุริมสิทธิแต่เพียงในส่วนที่ไม่มีเงินประกัน

อุทาหรณ์

นายแดงให้นายดำ เช่าห้องแถว ๑ ห้อง
ค่าเช่าเดือนละ ๔๐ บาท แต่นายแดงได้รับ
เงิน ประกัน ไว้จากนายดำแล้ว ๖๐ บาท
สมมติว่าค่าเช่าค้าง มา ๔ เดือนเป็นจำนวน
เงิน ๑๖๐ บาท ดังนั้นนายแดงจะมีบุริมสิทธิ
เพียง ๑๐๐ บาทในส่วนที่ไม่มีประกัน

มาตรา ๒๖๕ บุริมสิทธิในมูลพักอาศัยในโรงแรมนั้น
ใช้สำหรับเอาเงินมัดจำที่ค้างชำระแก่เจ้าสำนัก
เพื่อการพักอาศัยและการอื่น ๆ อันได้จัดให้
สำเร็จความปรารถนาแก่ คน เติร์ ทาง ฤๅแขก
อาศัย รวมทั้งการชดใช้เงินทั้งหลายที่ได้
ออกแทนไป และมีอยู่เหนือเครื่องเติร์ทาง
ฤๅทรัพย์สินอย่างอื่นของคนเติร์ทาง ฤๅแขก
อาศัยอันเอาไว้ในโรงแรม โฮเต็ล ฤๅสถานที่
เช่นนั้น

อุทาหรณ์

นายแดงได้พักอยู่ในโรงแรมของนายดำ
สัปดาห์หนึ่ง นายแดงไม่ชำระเงิน ค่าพัก
อาศัย ค่าอาหาร เครื่องดื่ม ค่าซักเสื้อผ้า
และ ค่าเช่ารถที่นายดำ ออกแทนนายแดงไป
รวม ๑๒๐ บาท ดังนั้นนายดำมีบุริมสิทธิเหนือ
เครื่องเคีรทางของนายแดง เช่น กระเป๋า
เสื้อผ้า และทรัพย์สินอย่างอื่นของนายแดง
ซึ่งเอาไว้ในโรงแรมนั้น

มาตรา ๒๖๖ ผู้ให้เช่าอสังหาริมทรัพย์ ฤ็เจ้าสำนัก
โรงแรมโฮเต็ล ฤ็สถานที่เช่นนั้น จะใช้
บุริมสิทธิของตนบังคับทำนองเดียวกับผู้รับ
จำนำก็ได้ บทบัญญัติทั้งหลายแห่งประมวล
กฎหมายนี้ว่าด้วยการบังคับจำนำนั้น ท่าน
ให้นำมาใช้บังคับ ด้วยโดยอนุโลม

อุทาหรณ์

ผู้ให้เช่าอสังหาริมทรัพย์ ตามอุทาหรณ์

ได้มาตรา ๒๖๐ สมมติว่านายแดงผู้เช่าไม่ชำระค่าเช่า นายดำ จึง ยึด เก้าอี้ โต๊ะ ของนายแดงไว้ ดังนั้นนายดำอาจใช้สิทธิเช่นผู้รับจำนำ เช่นมีสิทธิที่จะเอาทรัพย์สินที่ยึดไว้นั้นออกขายทอดตลาดเพื่อเอาเงินชำระหนี้

เจ้าสำนักโรงแรม ตาม อุทาหรณ์ ได้

มาตรา ๒๖๕ เมื่อนายแดงออกจากโรงแรมไป นายแดงยังมีได้ใช้เงินที่ค้าง นายดำ จึงยึดเครื่องเคีรทางและทรัพย์สินอย่างอื่นไว้ ดังนั้นนายดำอาจใช้สิทธิเช่นผู้รับจำนำ

ให้ดู บทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ว่าด้วยบังคับจำนำ มาตรา ๗๖๔-๗๖๘

มาตรา ๗๖๗ บุริมะสิทธิในมูลรับขนนั้น ใช้สำหรับ
เอากำรวางพาหนะในการ รับขนคนโดยสาร

ญาของ กับทั้งค่าใช้จ่ายอันเป็นอุปกรณ์ และ
เป็น บุริมะสิทธิมีอยู่เหนือ ของ และ เครื่อง
เค็รทางทั้งหมดอันอยู่ในมือของผู้ขนส่ง

อุทาหรณ์

นายแดง รับ ขน ส่ง รถยนต์ ๑ คัน ของ
นายดำ จาก กรุงเทพฯ ฯ ไป จัง หวัด จันทบุรี
ตั้งนั้นนายแดงมีบุริมสิทธิเหนือรถยนต์คันนั้น
สำหรับค่าระวางพาหนะในการรับขน กับ ทั้ง
ค่าใช้จ่ายอันเป็นอุปกรณ์

(ส่วน ใน เรื่อง เบี้ยประกันภัย นั้น เป็น
ปัญหา เพราะ จะต้อง พิจารณาว่า เบี้ย
ประกันภัยเป็นค่าใช้จ่าย อันเป็นอุปกรณ์แห่ง
การขนส่งนั้นหรือไม่)

มาตรา ๒๖๘ ในกรณีดังได้ปรากฏไว้ใน ความ แปล
มาตราก่อนหน้านั้น ผู้ให้เช่าอสังหาริมทรัพย์

ก็ดี เจ้าสำนักโรงแรมก็ดี ฤ็พผู้ขนส่งก็ดี จะใช้บุริมสิทธิของตนเหนือสังหาริมทรัพย์ อันเป็นของบุคคลภายนอกก็ได้ เว้นแต่ตน จะได้รู้ใน เวลา อัน ควร รู้ได้ ว่า ทรัพย์ สิ้น เหล่านั้นเป็นของบุคคลภายนอก

ถ้า สังหาริมทรัพย์นั้น ถูก ลัก ฤ็ สูญหาย ท่าน ให้ บังคับ ตาม บท กฎหมาย ว่า ด้วย การ แสวงคืนครองทรัพย์

อุทาหรณ์

วรรค ๑ นายแดงเช่าบ้านนายดำตั้งแต่ วันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๒ โดยต้อง เสียค่าเช่าเป็นรายปี นายแดง ตกลงกับ นายเขียวเช่าตู้ ๑ ใบมาไว้ใช้ และได้นำเข้า มาไว้ในบ้านแล้ว นายแดงไม่ใช้ค่าเช่าบ้าน นายดำผู้ให้เช่า ซึ่งไม่รู้ว่าตู้ นั้นเป็นของนาย เขียว ตั้งนี้ นายดำ อาจ ยึดตู้ นั้นและใช้ บุริมสิทธิเหนือตู้ นั้น แต่ถ้านายดำได้ทราบ

เช่น คนได้รับ บอกกล่าว ภายใน เวลาอันควร
เช่น เมื่อเวลานำตัวเข้ามาในบ้าน ว่าตัวนั้น
ไม่ใช่เป็นของนายแดง ดังนั้นนายดำจะยึด
ตัวนั้น และใช้บุรีมสิทธิเหนือตัวนั้นไม่ได้

วรรค ๒. สมมติว่าทรัพย์สินที่ผู้เช่า

ได้นำเอาเข้ามาไว้ในที่เช่านั้น ถูกผู้ร้ายลักไป
ดังนั้นผู้ให้เช่ามีสิทธิติดตามเรียกร้องเอาทรัพย์สิน
นั้นคืนมาได้ แต่ถ้าทรัพย์สินนั้นตกไป
อยู่ในมือคนที่ ๓ ซึ่งรับซื้อไว้ในตลาดเปิดเผย
และโดยสุจริตแล้ว คนที่ ๓ ได้ทรัพย์สินนั้น
เป็นสิทธิ ผู้ให้เช่าจะติดตามไม่ได้ และ
หมดบุรีมสิทธิ (เทียบหลักกฎหมายเรื่อง
แสวงคืนครองทรัพย์สิน)

มาตรา ๒๖๙ บุริมสิทธิในมรดกฯ สหามิตรทรัพย์นั้น
ใช้สำหรับเอาค่าใช้จ่ายเพื่อรักษาสังหาริมทรัพย์
และมีอยู่เหนือสังหาริมทรัพย์อันนั้น

อนึ่งบุริมสิทธินี้ยังใช้สำหรับเอาค่าใช้จ่าย
ที่จำเปน อันได้เสียไป เพื่อ ที่จะ สงวน สิทธิ
อุปสภาพสิทธิ อุปบังคับสิทธิอันเกี่ยวข้องกับ
สังหาริมทรัพย์นั้นอีกด้วย

อุทาหรณ์

วรรค ๑. นายแดงได้เลี้ยงม้าของนายดำ
ไว้ในโรงและรักษาให้หายเจ็บ ดังนั้นนายแดง
มีบุริมสิทธิเหนือม้านั้นสำหรับค่าใช้จ่ายที่ต้อง
เสียไปในการรักษา

วรรค ๒. ตามอุทาหรณ์วรรค ๑ สมมติว่า
นายเขียวมาลักเอาม้าตัวนั้นไป นายแดงจึง
ฟ้องร้อง นายเขียว เรียกม้านั้น คืนมาได้ แต่
ได้เสียค่าธรรมเนียมศาลไป ๖๐ บาท ดังนั้น
นายแดง ย่อม มี บุริมสิทธิ เหนือ ม้าตัวนั้น ใน
ค่าใช้จ่ายอันจำเป็น ที่เสียไป เพื่อที่จะ สงวน
สิทธิของนายดำ

มาตรา ๒๗๐ บุริมสิทธิในมูลซื้อขายสังหาริมทรัพย์
นั้น ใช้สำหรับเอาราคาซื้อขายและดอกเบี้ย
ในราคานั้น และมีอยู่เหนือสังหาริมทรัพย์
อันนั้น

อุทาหรณ์

นายแดง ขาย รถยนต์คันหนึ่งให้นายดำ
เป็นเงิน ๒,๐๐๐ บาท นายแดงได้ส่งมอบ
รถยนต์ให้นายดำแล้ว แต่นายดำยังไม่ได้
ชำระราคารถยนต์ นายดำตาย สมมติว่า
เจ้าหนี้ ของ นายดำ เอาทรัพย์มรดกออกขาย
ทอดตลาด คือ รถยนต์ ได้เป็นจำนวนเงิน
๑,๐๐๐ บาท แหวนเพชร ๑ วงราคา ๒,๐๐๐ บาท
ดังนี้ บุริมสิทธิ ของ นายแดง มีอยู่เหนือเงิน
๑,๐๐๐ บาท ใน ราคารถยนต์ที่ขายได้เท่านั้น

มาตรา ๒๗๑ บุริมสิทธิในมูลค่าเมล็ดพันธุ์ ไม้พันธุ์
ญี่ปุ่นั้น ใช้สำหรับเอาราคาค่าเมล็ดพันธุ์

ไม้พันธุ์ ฤๅปี๋ และ ดอกเบ๊ย ใน รากา นั้น
และ มี อยู่ เหนือ ดอกผลอันเกิดงอกในที่ดิน
เพราะใช้สิ่งเหล่านั้นภายในปีหนึ่งนับแต่เวลา
ที่ไ้

อุทาหรณ์

นายแดงซื้อเมล็ดพันธุ์เข้าปลูกจากนายดำ
เป็น เงิน ๒๐๐ บาท และ ไม้พันธุ์ มะม่วง
๒๐๐ บาท ปุ๋ยอีก ๑๐๐ บาท นายแดงไม่ไ้เงิน
๕๐๐ บาท ที่ ค้าง ดังนั้น นายดำ มี บุริมสิทธิ
สำหรับจำนวนเงิน ๕๐๐ บาท (กับ ดอกเบ๊ย
ถ้ามี) เหนือ รวงเข้า และ ผล มะม่วง อัน
เกิด ขึ้นใน ที่ดิน เพราะ ไ้ เมล็ดพันธุ์
ไม้พันธุ์ และ ปุ๋ยนั้น

สมมติว่า ไ้ใช้เมล็ดพันธุ์ ๆ ละ ใน วันที่ ๑
เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๒ ดังนั้น บุริมสิทธิของ
นายแดง เป็นอันระงับสิ้นไป ในวันที่ ๑ เมษายน
พ.ศ. ๒๔๗๓

มาตรา ๒๗๒ บุริมะสิทธิในมูลค่าแรงงานเพื่อกสิกรรม
และอุตสาหกรรมนั้น ในส่วนบุคคลที่ได้
ทำการารกสิกรรม ให้สำหรับเอาค่าจ้าง
นับถอยหลังขึ้นไปปีหนึ่ง และในส่วนบุคคล
ที่ได้ทำการารอุตสาหกรรม ให้สำหรับเอา
ค่าจ้างนับถอยหลังขึ้นไปสามเดือน และเป็น
บุริมะสิทธิ มีอยู่เหนือ ดอก ผล ฤๅ สิ่งของที่
ประดิษฐ์ขึ้นอันเกิดแต่แรงงานของบุคคลนั้นๆ

อุทาหรณ์

ตอน ๑ บุคคลที่ทำการารกสิกรรม

นายแดง จ้าง นายดำมาเป็นคนทำนา ค่า
จ้างปีละ ๑๐๐ บาท นายแดงตายยังไม่ได้ใช้
ค่าจ้าง ๒ ปี ดังนั้นนายดำมีบุริมสิทธิเหนือ
รวงผลที่เกิดขึ้นในที่ดิน อัน เกิดขึ้นจากแรง
งานของตน สำหรับเรียกเอาค่าจ้างปี ๑ คือ
๑๐๐ บาท เหลืออีก ๑๐๐ บาทนั้น นายดำ
คงเป็นแต่เจ้าหนี้สามัญ

ตอน ๒. บุคคลที่ทำงานอุตสาหกรรม

นายแดงได้จ้างนายดำทำโต๊ะเก้าอี้ ค่าจ้างเดือนละ ๕๐ บาท นายแดงตายยังไม่ได้ใช้ค่าจ้าง ๕ เดือน คิดเป็นเงิน ๒๕๐ บาท ดังนั้นนายดำมีบริมสิทธิเหนือโต๊ะเก้าอี้ที่ตนได้ทำไว้สำหรับเรียกค่าจ้าง ๓ เดือนเท่านั้น คือ ๑๕๐ บาท ส่วนค่าจ้างอีก ๑๐๐ บาทนั้น นายดำยังคงเป็นเจ้าของสามัญ

(๒) บริมสิทธิเหนืออสังหาริมทรัพย์

มาตรา ๒๗๓ ถ้าหนี้มีอยู่เป็นคุณแก่บุคคลผู้ใดในมูลอย่างหนึ่งอย่างใดดังจะกล่าวต่อไปนี้ บุคคลผู้นั้นย่อมมีบริมสิทธิเหนืออสังหาริมทรัพย์เฉพาะอย่างของลูกหนี้ คือ

- (๑) รักษาอสังหาริมทรัพย์
- (๒) จ้างทำ ของเป็นการราร ทำขึ้น บนอสังหาริมทรัพย์
- (๓) ซ่อมแซมอสังหาริมทรัพย์

บันทึก

มาตรการระบุมูลอันเป็นที่เกิดแห่งบรมสิทธิ
พิเศษชนิดเหนืออสังหาริมทรัพย์ของลูกหนี้
เท่านั้น

ขอให้ดูอุทธรณ์ได้มาตรา ๒๗๓ - ๒๗๖
ประกอบ

มาตรา ๒๗๔ บรมสิทธิในมูลรักษาสังหาริมทรัพย์
นั้น ใช้สำหรับ เอาค่าใช้จ่าย เพื่อรักษาสังหาริมทรัพย์ และ มีอยู่เหนือ
อสังหาริมทรัพย์อันนั้น
อนึ่งบทบัญญัติแห่งมาตรา ๒๖๕ วรรคสอง
นั้น ท่านให้นำมาใช้บังคับ แก่กรณีดังกล่าว
มาในวรรคก่อนนี้ด้วย

อุทธรณ์

วรรค ๑. นายแดง เป็น ผู้เผด็จ ของ
นายดำ ๑ หลัง นายแดงได้ออกค่าใช้จ่าย

๑๐๐ บาท เพื่อซ่อมแซม หลังคาตึก ซึ่งชำรุด
ตั้งนั้นนายแดงยอมมีบริมสิทธิเหนือตึกหลังนั้น
ในอันที่จะได้รับชำระค่าใช้จ่ายที่ได้ออกไป

วรรค ๒. สมมติว่านายขาวบุกรุกเข้ามา
ในตึกนั้น และแสดงจะปกครองโดยปริบักษ์
นายแดงจึงฟ้องขับไล่ นายขาว แต่ได้เสีย
ค่าธรรมเนียมไป ๑๐๐ บาท ตั้งนั้นนายแดง
มีบริมสิทธิเหนือตึกหลังนั้น ในอันที่จะได้
รับชำระค่าใช้จ่ายที่ได้เสียไป

มาตรา ๒๓๗๕ บริมสิทธิในมูลง้างทำของเป็นการงาร
ทำขึ้นบนอสังหาริมทรัพย์นั้น ใช้สำหรับ
เอาสินจ้าง ค่าทำของ เป็นการงาร อัน ผู้
ก่อสร้าง สถาปนิก ฤ็ผู้รับจ้างได้ทำลงบน
อสังหาริมทรัพย์ของลูกหนี้ และมีอยู่เหนือ
อสังหาริมทรัพย์อันนั้น

อนึ่ง บุริมะสิทธิ นั้น ย่อม เกิด มีขึ้น ต่อเมื่อ
 อสังหาริมทรัพย์นั้น มีราคาเพิ่มขึ้น ในปัจจุบัน
 เพราะการที่ได้ทำขึ้นนั้น และ มีอยู่เพียง
 เหนือราคาที่เพิ่มขึ้นเท่านั้น

อุทาหรณ์

นายแดงได้จ้างนายดำสร้างตึก ๑ หลังใน
 ที่ดินแปลงหนึ่งของนายแดง ค่าจ้างสร้างตึก
 คิดเป็นเงิน ๒๐,๐๐๐ บาท ครั้นสร้างเสร็จ
 แล้ว นายแดงไม่ชำระค่าจ้าง แต่การ
 สร้างนั้น ทำให้อสังหาริมทรัพย์นั้นมีราคาเพิ่ม
 ขึ้นเพียง ๘,๐๐๐ บาท ดังนั้นนายดำมีบุริมสิทธิ
 เหนือ อสังหาริมทรัพย์นั้น เพียง ๘,๐๐๐ บาท
 และคงเป็นเจ้าหนี้สามัญในส่วนที่ยังเหลืออยู่
 อีก ๑๒,๐๐๐ บาท

มาตรา ๒๓๖ บุริมะสิทธิในมูลซื้อขายอสังหาริมทรัพย์
 นั้น ใช้สำหรับเอาราคาอสังหาริมทรัพย์ และ

ดอก เบี้ย ใน ราคา นั้น และ มี อยู่ เหนือ
อสังหาริมทรัพย์นั้น

อุทาหรณ์

นายแดงขายที่ดินแปลงหนึ่งให้นายดำเป็น
เงิน ๑๐,๐๐๐ บาท นายดำยังไม่ชำระ ราคา
นายดำตาย เจ้าหนี้เอาทรัพย์สินออกขาย
ทอดตลาด คือ ที่ดินแปลงนั้นได้เป็นจำนวน
เงิน ๘,๐๐๐ บาท รถยนต์เป็นจำนวนเงิน
๔,๐๐๐ บาท ดังนั้นนายแดงย่อมมีบุริมสิทธิ
ในเงิน ๘,๐๐๐ บาทราคาซื้อขายทอดตลาดที่ดิน
สมมติว่า ที่ ดิน แปลง นั้น ขายทอดตลาด
ได้เงิน ๑๒,๐๐๐ บาท ดังนั้นนายแดงย่อมมี
บุริมสิทธิที่จะได้รับชำระราคาซื้อขาย ๑๐,๐๐๐
บาทกับดอกเบี้ยถ้าจะมี

๓ ลำดับแห่งบุริมสิทธิ

มาตรา ๒๗๗ เมื่อมีบุริมสิทธิสามัญหลายรายแย้งกัน
ท่านให้ถือว่าบุริมสิทธิทั้งหลายนั้น มีลำดับ

ที่จะให้ผลก่อนหลังดังที่ได้เรียงลำดับไว้ใน

มาตรา ๒๕๓

เมื่อมีบุริมสิทธิสามัญแย้งกับบุริมสิทธิพิเศษ ท่านว่าบุริมสิทธิพิเศษย่อมอยู่ในลำดับก่อน แต่บุริมสิทธิในมูลค่าใช้จ่ายเพื่อประโยชน์ร่วมกันนั้น ย่อมอยู่ในลำดับก่อนในฐานที่จะใช้สิทธินั้น ต่อเจ้าหนี้ ผู้ได้รับประโยชน์จากการนั้นหมดทุกคนด้วยกัน

อุทาหรณ์

วรรค ๑. นายแดงเป็นลูกหนี้ค่าจ้างนายดำคนใช้ ๑๐๐ บาท และเป็นลูกหนี้นายเขียวค่าเครื่องอุปโภค ๒๐๐ บาท นายแดงตายขายทอดตลาดทรัพย์สิน สมบัติ ทั้ง หมดได้เป็นจำนวนเงิน ๑๕๐ บาท ดังนั้นนายดำคนใช้ย่อมได้รับใช้เงินค่าจ้าง ๑๐๐ บาทก่อนนายเขียว

วรรค ๒ ตอน ๑. นายแดงเป็นลูกหนี้
 ค่าจ้างนายดำคนใช้ ๑๐๐ บาท และเป็น
 ลูกหนี้ค่าเช่าบ้านนายเขียว ๒๐๐ บาท นาย
 เขียวเจ้าหนี้ ยึดโต๊ะเก้าอี้ที่นายแดงได้อามา
 ไว้ในบ้านเช่า แล้วเอาออกขายทอดตลาด
 ได้เงิน ๒๕๐ บาท ดังนี้ บรมสิทธิพิเศษ
 ของนายเขียวเหนือสังหาริมทรัพย์ซึ่งนายแดง
 นำเอา มา ไว้ ใน บ้าน นั้น อยู่ ใน ลำดับ ก่อน
 บรมสิทธิสามัญของนายดำ กล่าวคือต้อง
 เอาเงินที่ขายโต๊ะเก้าอี้ได้ ใช้เงิน ๒๐๐ บาท
 ให้นายเขียวเสียก่อน เหลือนั้นจึงให้นายดำ
 รับไป

วรรค ๒ ตอน ๒ ตามอุทาหรณ์ก่อน
 สมมติว่านายขาวบุตรนายแดง ได้ยักย้ายเอา
 โต๊ะเก้าอี้ออกไปเสียจากบ้านเช่า นายเหลือง
 เจ้าหนี้สามัญนายแดงอีกคนหนึ่งจึงฟ้องขอให้
 นายขาวเอาโต๊ะเก้าอี้ที่นั้นกลับมาไว้ในบ้านเช่า
 ตาม เดิม สมมติว่า ศาลพิพากษาให้นาย

เหลืองชนะ โดยบังคับให้คืนของที่ยักย้ายไป ในการฟ้องร้องนี้ นายเหลืองต้องเสียเงินไป เช่น ค่าฤชาธรรมเนียม ดังนั้น นายเหลืองผู้ออกค่าใช้จ่ายไปนั้น มีบุริมสิทธิสามัญที่จะได้รับชำระค่าใช้จ่ายอันได้เสียไปเพื่อประโยชน์ร่วมกันนั้นจากโต๊ะเก้าอี้ก่อนบุริมสิทธิพิเศษ ของ นาย เขียว เจ้า ของ บ้าน โดยเหตุ ที่ นายเหลือง ฟ้องร้องคดีขึ้น ทำให้ นายเขียวได้รับประโยชน์ยิ่งขึ้น คือ ทำให้หลักประกันของนายเขียวเพิ่มขึ้น เพราะเหตุที่ได้โต๊ะเก้าอี้้นกลับคืนมาในบ้าน

มาตรา ๒๗๘ เมื่อมีบุริมสิทธิแย้งกันหลายรายเหนือสังหาริมทรัพย์อันหนึ่งอันเดียวกัน ท่านให้ถือลำดับก่อนหลังดังที่เรียงไว้ต่อไปนี้ คือ

(๑) บุริมสิทธิในมูลเช่าอสังหาริมทรัพย์พักอาศัยในโรงแรมและรับขน

(๒) บุริมะสิทธิในมูลรักษาสังหาริมทรัพย์
แต่ถ้ามีบุคคลหลายคนเป็นผู้รักษา ท่านว่า
ผู้ที่รักษาภายหลัง อยู่ในลำดับ ก่อนผู้ที่ได้
รักษามาก่อน

(๓) บุริมะสิทธิในมูลซื้อขายสังหาริมทรัพย์
ค่าเมล็ดพันธุ์ ไม้พันธุ์ ฤๅปป์ และค่าแรง
งารกสิกรรมและอุตสาหกรรม

ถ้า บุคคลผู้ใด มีบุริมะสิทธิอยู่ในลำดับ
เป็นที่หนึ่ง และรู้อยู่ใน ขณะที่ตนได้
ประโยชน์แห่งนั้นมานั้น ว่ายังมีบุคคลอื่นซึ่ง
มีบุริมะสิทธิอยู่ในลำดับที่สอง ฤๅที่สามไซ้
ห้ามมิให้บุคคลผู้นั้นใช้สิทธิในการที่ตนอยู่ใน
ลำดับก่อนนั้นต่อบุคคลอื่นเช่นว่ามา และ
ท่านห้ามมิให้ใช้สิทธินี้ต่อผู้ที่ได้รักษาทรัพย์
ไว้ เพื่อประโยชน์แก่บุคคลผู้มีบุริมะสิทธิ
ในลำดับที่หนึ่งนั้นเองด้วย

ใน ส่วน ดอกผล ท่านให้บุคคลผู้ได้
ทำการงารกสิกรรมอยู่ในลำดับที่หนึ่ง ผู้ส่ง

เมล็ดพันธุ์ ไม้พันธุ์ ญาบูย อยู่ในลำดับ
ที่สอง และให้ผู้เช่าที่ดินอยู่ในลำดับที่สาม

อุทาหรณ์

วรรค ๑. นายแดงได้เช่าเรือนนายดำ
๑ หลัง ค่าเช่าค้ำ ๑๐๐ บาท และนายแดง
ได้ซื้อโต๊ะเก้าอี้จากนายเขียวราคายังค้ำชำระ
อยู่ ๒๐๐ บาท และนายแดงได้เป็น ลูกหนี้
นายขาว ๕๐ บาทในการที่ได้รักษาโต๊ะ เก้าอี้
นั้นให้พ้นจากอภักดิ์ ต่อมาเจ้าหนี้คนใด
คนหนึ่งได้ฟ้องศาล ขอยึดโต๊ะเก้าอี้ของนาย
แดง เอาออกขายทอดตลาดได้เงิน ๒๐๐ บาท
ดังนั้นนายดำผู้ให้เช่าอสังหาริมทรัพย์ ย่อมได้
รับชำระก่อน ๑๐๐ บาท ถัดมา นายขาวผู้
รักษาอสังหาริมทรัพย์ ๕๐ บาท ส่วนนายเขียว
ผู้ขายอสังหาริมทรัพย์นั้นจะได้รับชำระในเงิน
ที่ยังคงเหลือ

วรรค ๒. ตามอุทาหรณ์ก่อน สมมติว่า
นายดำ ผู้ให้เช่าบ้าน รู้อยู่แล้วในขณะที่นาย

แดงดใช้ค่าเช่าเห็นว่า นายขาวได้รักษาโต๊ะ
เก้าอี้ไว้เพื่อประโยชน์ของตน และทั้งโต๊ะ
เก้าอี้ที่นายแดงก็ซื้อมาจากนายเขียวโดยยัง
ไม่ได้ใช้ราคา ดังนั้นนายดำผู้ให้เช่าบ้านจะใช้
สิทธิของตนในอันจะได้รับผล ก่อนนายเขียว
นายขาวไม่ได้ ก็จะต้องอยู่ในลำดับหลัง
ของบุคคลทั้งสองนั้น

วรรค ๓. นายแดงชาวนาได้เช่าที่ดิน
นายดำ ๑ แปลง ค่าเช่าค้าง ๒๐๐ บาท และ
นายแดงได้จ้างนายเขียวมาทำนา ค่าจ้างค้าง
๑๐๐ บาท และซื้อเมล็ดพันธุ์ ไม้พันธุ์ และปุ๋ย
จากนายขาว ราคา ค้างชำระอยู่ ๓๐๐ บาท
เจ้าหนี้คนหนึ่งคนใดยึดเข้าซึ่งเกิดจากที่ดินนั้น
ออก ขายทอดตลาดได้เงิน ๕๐๐ บาท ดังนั้น
นายเขียวถูกจ้าง ทำการงานกสิกรรม ได้รับ
ชำระก่อน ๑๐๐ บาท ถัดมานายขาว ผู้ส่ง
เมล็ดพันธุ์ ไม้พันธุ์ ปุ๋ย ๓๐๐ บาท นายดำ
ผู้ให้เช่าที่ดิน อยู่ใน ลำดับที่สาม จะได้รับ
ชำระในเงินที่เหลือ ๑๐๐ บาทนั้น

มาตรา ๒๓๗ เมื่อมีบริษัทยุติการพิเศษแข่งกันหลายราย
เห็นข้อสังหาริมทรัพย์ อัน หนึ่ง อัน เดียว กัน
ท่านให้ถือลำดับก่อนหลัง ดังที่ได้เรียงลำดับ
ไว้ในมาตรา ๒๓๓

ถ้าได้ซื้อขาย อสังหาริมทรัพย์ นั้นสืบต่อกัน
กันไปอีกไซ้ ลำดับก่อนหลังในระหว่างผู้ขาย
ด้วยกันนั้น ท่านให้เป็นไปตามลำดับที่ได้
ซื้อขายก่อนและหลัง

อุทาหรณ์

วรรค ๑. นายแดงได้ซื้อที่ดินจากนายดำ

๑ แปลง ๕,๐๐๐ บาท ยังไม่ได้ชำระราคา และ
เป็น ลูกหนี้ นายเขียว ๒,๐๐๐ บาท ค่าสร้าง
เรือนบนที่ดินแปลงนั้น และ เป็น ลูกหนี้
นายขาว ๑,๐๐๐ บาท ซึ่งเป็นผู้ได้รับรักษาเรือน
ให้พ้นอภักดิ์

เจ้าหนี้คนใดคนหนึ่ง ยึดอสังหาริมทรัพย์
นั้นออกขายทอดตลาดได้เงิน ๗,๐๐๐ บาท

๒๐๐

ตั้งนายขาวผู้รักษาสังหาริมทรัพย์ยอม
ได้รับชำระก่อน ๑,๐๐๐ บาท ถัดมานายเขียว
ผู้สร้างเรือน ๒,๐๐๐ บาท ส่วนนายดำ
ผู้ขายอสังหาริมทรัพย์ จะได้รับชำระในเงิน
ที่เหลือ ๔,๐๐๐ บาทนั้น

วรรค ๒. นายแดงขายที่ดินให้นายดำ
๑ แปลง เป็นเงิน ๕,๐๐๐ บาท เมื่อวันที่ ๑
เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๒ และได้ลงทะเบียน
บุริมสิทธิไว้ในวันเดียวกัน นายดำขายที่ดิน
แปลงนั้นต่อไปให้นายขาว เป็นเงิน ๖,๐๐๐
บาท เมื่อวันที่ ๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๒
 และได้ลงทะเบียนสิทธิในวันนั้นเอง เจ้าหนี้
ของนายขาว คนหนึ่ง ยึด ที่ดินแปลงนั้น ออก
ขายทอดตลาดได้เงิน ๕,๐๐๐ บาท ตั้ง
นายแดงยอมมีบุริมสิทธิในลำดับก่อนนายดำ

มาตรา ๒๔๐ เมื่อบุคคลหลายคนมีบุริมสิทธิในลำดับ
เสมอ กัน เหนือ ทรัพย์ อัน หนึ่ง อัน เดียว กัน

ท่านให้ต่างคนต่างได้รับชำระหนี้เฉลี่ยตาม
ส่วนมากน้อยแห่งจำนวนที่ดินเป็นเจ้าหนี้

อุทาหรณ์

นายแดงได้ซื้อพันธุ์เข้าปลูกจากนายดำ
๒๐๐ บาท ซื้อปุ๋ยมาจากนายเขียว ๑๐๐ บาท
นายแดงได้ปลูกเข้าด้วยพันธุ์เข้าปลูกและใช้
ปุ๋ยนั้นบนที่ดิน เจ้าหนี้คนใดคนหนึ่งยึดเข้า
ที่ปลูกได้นั้น เอา ออก ขายทอดตลาดได้เงิน
เพียง ๑๕๐ บาท ดังนั้นต้องเฉลี่ยให้นายดำ
กับนายเขียวตามส่วน คือ นายดำได้รับ ๑๐๐
บาท นายเขียว ได้รับ ๕๐ บาท เพราะ
ในระหว่าง นายดำ กับ นายเขียวนั้น ต่างคน
ก็มีบุริมสิทธิในลำดับเดียวกัน (ให้ดูมาตรา
๒๗๘ (๓))

๔ ผลแห่งบริมุสัทธิ

มาตรา ๒๘๑ บริมุสัทธิอันมีอยู่เหนือสังฆาริมทรัพย์
นั้น ท่านห้ามมิให้ใช้ เมื่อบุคคลภายนอก
ได้ทรัพย์นั้นจากลูกหนี้ และได้ส่งมอบทรัพย์
ให้กันไปเสร็จแล้ว

อุทาหรณ์

นายแดง ขายแหวนเพชรให้นายดำ ๑ วง
เป็นเงิน ๒,๐๐๐ บาท นายดำยังไม่ใช้ราคา
ตั้งนี้ ตามธรรมดา นายแดง มีบริมุสัทธิเหนือ
แหวนวงนั้น เพื่อได้รับ ชำระราคา แต่ถ้านายดำได้ขาย
แหวนนั้น ต่อไปให้นายเขียว และได้ส่งมอบให้นายเขียวผู้ซื้อแล้ว ตั้งนี้
บริมุสัทธิของนายแดงเป็นอันระงับสิ้นไป

(ให้สังเกตว่าต่างกับมาตรา ๒๗๕ วรรค ๒
ในเรื่อง อสังหาริมทรัพย์)

มาตรา ๒๘๒ เมื่อมี บริมุสัทธิ แยก กับ สิทธิ จำนำ
สังฆาริมทรัพย์ ท่านว่าผู้รับจำนำย่อมมีสิทธิ

เป็น อย่าง เดียว กัน กับ ผู้ทรง บุริมะสิทธิ ใน
ลำดับที่หนึ่งดังที่เรียงไว้ในมาตรา ๒๗๘ นั้น

อุทาหรณ์

นายแดงได้ซื้อแหวนเพชร ๑ วงจากนายดำ
ราคา ๒,๐๐๐ บาท แต่ยังมีได้ใช้ราคา
แล้วนายแดงเอาแหวนเพชรนั้น ไปจำนำนาย
เขียวเพื่อเงินที่กู้มา ๑,๐๐๐ บาท นายเขียว
ยอมได้รับใช้ก่อนนายดำ คือ มีสิทธิอยู่ใน
ลำดับเดียวกับผู้ให้เช่าอสังหาริมทรัพย์ เจ้า
สำนักโรงแรม ตามมาตรา ๒๗๘

มาตรา ๒๗๘ บุคคลผู้มีบุริมะสิทธิสามัญต้องรับชำระ
หนี้ เอา จาก อสังหาริมทรัพย์ ของ ลูกหนี้ ก่อน
ต่อเมื่อ ยัง ไม่พอ จึง ให้เอา ชำระ หนี้ จาก
อสังหาริมทรัพย์ ได้

ในส่วนอสังหาริมทรัพย์นั้น ก็ต้องรับชำระหนี้เอาจากอสังหาริมทรัพย์ อันมิได้ตกอยู่ในฐานะเป็นหลักประกันพิเศษเสียก่อน ถ้าบุคคลใดมีบุริมสิทธิสามัญและละเลยด้วยความประมาทเลินเล่อไม่สอดเข้าแย้งขัดในการแบ่งเฉลี่ยทรัพย์ ตาม ความ ที่ กล่าว มา ในวรรคทั้งสองข้างบนนี้ไซ้ อันบุคคลนั้นจะใช้บุริมสิทธิ ของ ตน ต่อ บุคคล ภายนอก ผู้ได้จดทะเบียนสิทธิไว้แล้ว เพื่อ จะ เอา ใช้จนถึงขนาด เช่น ที่ ตนจะหากได้รับเพราะได้สอด เข้า แย้ง ขัด นั้น ท่าน ว่า หา อาจ จะ ใช้ได้ไม่

อนึ่ง บทบัญญัติที่กล่าวมาในวรรคทั้งสามข้างต้นนี้ท่านมิให้ใช้บังคับ หากว่า เงินที่ขายอสังหาริมทรัพย์ได้นั้น จะพึง ต้องเอา มาแบ่งเฉลี่ยก่อนเงินที่ขายทรัพย์สินอย่างอื่นที่ดีกว่าเงินที่ขายอสังหาริมทรัพย์อันตกอยู่ในฐานะเป็นหลักประกันพิเศษนั้น จะพึงต้องเอา มาแบ่งเฉลี่ยก่อนเงินที่ขายอสังหาริมทรัพย์อย่างอื่นที่ดีกว่ากัน

อุทาหรณ์

วรรค ๑ และ ๒ นายแดงมีรถยนต์

๑ คัน กับที่ดิน ๒ แปลง แปลงหนึ่งได้
 จ้างไว้กับนายเหลือง นายแดงเป็นลูกหนี้
 นายดำเสมียน ๓๐๐ บาท และ เป็น ลูกหนี้
 นายเขียว ค่าเครื่องอุปโภคบริโภค อันจำเป็น
 ประจำวัน ๑,๐๐๐ บาท ดังนั้น นายดำ กับ
 นายเขียว ผู้ เป็น เจ้าหนี้ มี บรมสิทธิ สามัญ
 จะได้รับชำระหนี้ จาก รถยนต์ คัน นั้น ก่อน
 สมมติว่า เงินจำนวนสุทธิที่ขายรถยนต์ได้
 เพียง ๒๐๐ บาท ไม่พอชำระหนี้ให้นายดำและ
 นายเขียว ดังนั้นนายดำและนายเขียวอาจได้
 รับชำระหนี้ ใน ที่ดิน อีก แปลง หนึ่ง ซึ่ง มิได้
 จ้างไว้กับนายเหลือง

สมมติว่าที่ดินแปลงนั้นขายได้ ๑,๑๐๐ บาท
 ซึ่งพอชำระหนี้แล้วก็เป็นอันเสร็จกันไป

แต่ถ้าที่ดินแปลงนั้นขายได้เพียง ๘๐๐ บาท
 ซึ่งยังไม่พอชำระหนี้ ดังนั้นนายเขียวก็ยังคง

มีบุริมสิทธิที่จะได้รับชำระ จากเงินที่จะพึงได้รับในการขายที่ดินแปลงที่ได้จำนองไว้กับนายเหลืองนั้น

วรรค ๓. สมมติว่านายขาวเจ้าหนี้สามัญของนายแดง ได้ฟ้องนายแดง และยึดรถยนต์กับที่ดิน ๑ แปลง ของนายแดง ซึ่งมีได้จำนองไว้แล้ว ออกขายทอดตลาด แต่นายดำและนายเขียวละเลยด้วยความประมาท เลินเล่อ ไม่สอดเข้า แหย่ ขอให้ใช้หนี้ แก่ตน จาการรถยนต์และราคาที่ดินแปลงที่มีได้จำนอง ดังนั้น นายดำ และ นายเขียวจะได้รับใช้จากราคาที่ดินซึ่งจำนองไว้แก่นายเหลืองก็แต่เพียงเท่าที่ตนควรจะเรียกร้องเอาใช้จากที่ดินแปลงที่จำนองได้ ถ้าตนได้เอาใช้จากราคารถยนต์ และที่ดิน แปลง ที่มีได้จำนองนั้น เช่น ราคารถยนต์ ขายได้ ๒๐๐ บาท ราคาที่ดินแปลงที่มีได้จำนองขายได้ ๘๐๐ บาท รวม ๑,๐๐๐ บาท เงินจำนวนนั้น นายดำ

ควรเรียกร้องเอาได้เต็ม ๓๐๐ บาท และนาย
 เขียวควรเรียกร้องเอาได้ ๑๐๐ บาท ถ้าแม่
 ตนได้แบ่งทรัพย์ เพราะฉะนั้นนายเขียว
 ซึ่งเป็นเจ้าหนี้ ๑๐๐๐ บาท จะมีสิทธิเรียกร้อง
 ให้รับใช้จากที่ดินแปลงที่จำนอง เพียง ๓๐๐
 บาทเท่านั้น ไม่ใช่เต็ม ๑,๐๐๐ บาท

วรรค ๔. ตามอุทธรณ์ก่อนสมมติว่า
 นายเหลืองผู้รับจำนองที่ดินได้บังคับจำนอง
 จากที่ดินแปลงนั้นและได้ขายทอดตลาดก่อน
 ตั้งนายดำ และ นายเขียว ชอบที่จะได้รับใช้
 จากที่ดินแปลงนั้นก่อน ถ้าตนจดทะเบียน
 บุริมสิทธิ นายเหลืองจะคัดค้านไม่ให้นายดำ
 นายเขียวได้รับชำระ จากที่ดินแปลงนั้นก่อน
 ไม่ได้

แต่ถ้าหากนายเหลืองได้จดทะเบียนสิทธิ
 จำนองก่อนบุริมสิทธิของนายดำและนายเขียว
 แล้ว นายเหลืองก็ได้รับชำระก่อน ตาม
 มาตรา ๒๘๗

มาตรา ๒๘๔ บุริมสิทธิสามัญนั้น ถึงแม้จะมีได้ไป
ลง ทะเบียน เกียวก ด้วย อสังหาริมทรัพย์ ก็ดี
ย่อมจะยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้เจ้าหนี้ใดๆ ที่ไม่มี
หลักประกันพิเศษนั้นได้ แต่ความที่กล่าวนี้
ท่านมิให้ใช้ไปถึงการต่อสู้บุคคลภายนอกผู้
ได้ไปลงทะเบียนสิทธิไว้

อุทาหรณ์

นายดำ เป็น เจ้าหนี้ สามัญ ของ นายแดง
โดยไม่มีหลักประกันพิเศษ นายแดงตาย
นายเขียว ผู้ได้ออกค่า ปลงศพไป จึง มี
บุริมสิทธิสามัญตามมาตรา ๒๕๓ สมมติว่า
กองมรดก นายแดง มีที่ดิน ๑ แปลง ซึ่ง มีได้
จำนองไว้ ดังนั้น แม้นายเขียว จะ มีได้จด
ทะเบียนบุริมสิทธิของตนก็ดี นายเขียวก็
มีสิทธิได้รับชำระหนี้จากที่ดินแปลงนั้นก่อน
นายดำ

แต่สมมติว่าที่ดินแปลงนั้นได้จำนองไว้กับ
นายเหลือง และนายเหลืองได้จดทะเบียน

การจำนองไว้โดยถูกต้อง ดังนั้น นาย เขียว
จะยกบุริมสิทธิของตนขึ้น เป็น ข้อ ต่อสัญญา
เหลือมิได้ เพราะ นาย เขียวมิได้ลงทะเบียน
บุริมสิทธิของตน

มาตรา ๒๘๕ บุริมสิทธิในมรดกของสภามรดกทรัพย์นั้น
ถ้าหากว่าเมื่อทำการเพื่อบำรุงรักษานั้นสำเร็จ
แล้ว ไปบอกลงทะเบียนไว้โดยพลันไซ้
บุริมสิทธิก็คงให้ผลต่อไป

อุทาหรณ์

นายดำได้ซื้อโฉนดที่ดินให้นายแดงหลังหนึ่ง
เป็นราคา ๑,๐๐๐ บาท นายดำย่อมมีบุริมสิทธิ
เหนือที่ดินหลังนั้น ถ้า นายแดงขายที่ดินนี้
ให้นายเหลือง เสียแล้ว นายดำ จะสูญเสีย
บุริมสิทธิ เว้นแต่จะได้จดทะเบียนบุริมสิทธิ
ไว้เสียก่อน สมมติว่าการซื้อโฉนดนั้นทำ

เสร็จลงในวันที่ ๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๒
นายดำ ต้องไปบอกลงทะเบียนนิติกรรมโดย
ทันที

มาตรา ๒๕๖ บุริมสิทธิในมูลจำนำของการ
ทำขึ้นบนอสังหาริมทรัพย์นั้น หากทำการ
ประมาณราคาชั่วคราวไป บอก ลงทะเบียนไว้
ก่อนเริ่มลงมือทำการไ้ไร บุริมสิทธิก็คง
ให้ผลต่อไป แต่ถ้ราคาที่แท้จริงนั้นต่ำกว่า
ที่ได้ประมาณไว้ชั่วคราว ท่านว่าบุริมสิทธิ
ในส่วนจำนวนที่ต่ำกว่านั้นห้ามไม่

ส่วน การที่จะวินิจฉัยว่า อสังหาริมทรัพย์
นั้น มีราคา เพิ่มขึ้น เพราะ การอันได้ทำขึ้นบน
อสังหาริมทรัพย์มาน้อยเพียงใดนั้น ท่านให้
ศาลตั้งแต่งผู้เชี่ยวชาญขึ้นเป็นผู้กะประมาณ
ในเวลาที่มีแย้งขัดในการแบ่งเฉลี่ย

อุทาหรณ์

วรรค ๑. นายแดงได้จ้างนายดำสร้างตึกหลังหนึ่งบนที่ดิน ได้ตกลงกัน ทำรายการประมาณราคาชั่วคราว ๑๐,๐๐๐ บาท เพื่อที่จะให้บุริมสิทธิคงให้ผลต่อไป นายดำอาจจดทะเบียนบุริมสิทธิของตน สำหรับราคานั้นไว้ก่อนเริ่มลงมือทำการ สมมติว่าเมื่อทำการสำเร็จลงแล้ว ราคาที่แท้จริง ๘,๐๐๐ บาท นายดำจะมีบุริมสิทธิเพียง ๘,๐๐๐ บาทเท่านั้น ถ้าราคาที่แท้จริง ๑๒,๐๐๐ บาท นายดำไม่มีบุริมสิทธิในส่วนจำนวนเงิน ๒,๐๐๐ บาทที่ล้าอยู่นั้น

วรรค ๒. สมมติว่านายดำไม่ได้รับใช้เงินเจ้าหนี้ นายแดง อีก คน หนึ่ง ยึดบ้านหลังนั้น ออกขายเพื่อแบ่งเฉลี่ยระหว่างเจ้าหนี้ นายดำจึงเข้าแย่งขัดในการแบ่งเฉลี่ย ดังนั้นบุริมสิทธิของนายดำ มีอยู่แต่เพียงราคาที่เพิ่มขึ้นจากที่ดิน เพราะการอันตนได้กระทำลง การที่

จะ กระประมาณ ราคา ที่เพิ่มขึ้น นั้น มาก น้อย
เท่าใด ศาล ต้อง ตั้ง แต่ง ผู้ เชี่ยวชาญ ขึ้น
เพื่อจะได้ กระประมาณราคาบ้านที่ เพิ่มขึ้นตาม ที่
เป็น อยู่ ในเวลาที่ นายดำ สอด เข้า แยัง ขัด นั้น
ให้ คู่มารตรา ๒๑๕ วรรค ๒ ประกอบ

มาตรา ๒๑๗ บุริมสิทธิใด ได้ ไป จด ลง ทะเบียน แล้ว
ตาม บทบัญญัติ แห่ง มาตรา ทั้ง สอง ข้าง บน นี
บุริมสิทธิ นั้น ท่านว่า อาจ จะ ใช้ ได้ ก่อน สิทธิ
จำนอง

อุทาหรณ์

นายแดง ได้ จ้าง นายดำ สร้าง ตึก ๑ หลัง
บน ที่ดิน แปลง หนึ่ง โดย ยัง ไม่ ได้ ใช้ ราคา
แล้ว นายแดง ได้ จำนอง ที่ดิน แปลง นี ้ไว้ กับ
นาย เขียว สมมติ ว่า การ จำนอง นี ้ ได้ จด
ทะเบียน เมื่อวันที่ ๑๐ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๗๒
แต่ นายดำ ได้ จด ทะเบียน บุริม สิทธิ ของ ตน เมื่อ
วันที่ ๒๐ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๗๒ ดังนั้น

แม้บุริมสิทธิของนายคำจะได้บอกลงทะเบียน
ไว้ภายหลังจำนองก็ดี ก็อยู่ในลำดับที่จะ
ได้รับผลก่อนสิทธิจำนอง

มาตรา ๒๘๘ บุริมสิทธิในมูลซื้อขายอสังหาริมทรัพย์
นั้น หากว่าเมื่อไปลงทะเบียนสัญญาซื้อขาย
นั้น บอกลงทะเบียนไว้ด้วยว่าราคาฤตกเบิก
ในราคานั้นยังมิได้ชำระไซ้ บุริมสิทธินั้น
ก็คงให้ผลต่อไป

อุทาหรณ์

นายคำ ขาย ที่ดิน แปลงหนึ่งให้นายแดง
เป็นราคา ๑๐,๐๐๐ บาท โดยยังมิได้ชำระ
ราคา วันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๒
นายแดง ได้ ไป จด ทะเบียน สัญญา ซื้อ ขาย
กับทั้งบอกลงทะเบียนไว้ด้วยว่า ราคา และ

ดอกเบ๊นนั้น จะชำระตามเวลาซึ่ง คู่กรณีได้
ตกลงกันไว้ ทั้งนี้ถ้านายแดงขายบ้านนั้นให้
นายเขียว ในวันที่ ๒ พฤษภาคม บุริมสัทธิ
ของนายดำก็ยังได้อยู่

มาตรา ๒๘๘ ว่าถึงผลแห่งบุริมสัทธิ นอกจากที่ได้
บัญญัติไว้ใน มาตรา ๒๘๑ ถึง ๒๘๘ นี้แล้ว
ท่านให้นำบทบัญญัติทั้งหลายแห่งลักษณะจำนอง
มาใช้บังคับด้วยตามแต่กรณี

อุทาหรณ์

ในกรณีที่ยำนอง ทรัพย์สินที่ยำนองนั้น
นอกจากเป็นประกันเงิน ที่ ค้าง และ ดอกเบ๊น
(ถ้าจะมี) แล้วยังใช้เป็นประกันค่าสินไหม
ทดแทนการไม่ชำระหนี้ และค่าฤชาธรรมเนียม
ในการบังคับจำนองด้วย ในเรื่องบุริมสัทธิ

ในมูลซื้อขายอสังหาริมทรัพย์นั้น บุริมสิทธิ
นี้ ย่อม อนุโลม ขยาย ถึง ค่า สิ้นไหมทดแทน
ใน การ ทำผิด สัญญา และค่าฤชาธรรมเนียม
อย่างอื่น ที่พึง มี ใน อัน ที่ จะ บังคับ ตาม
บุริมสิทธิด้วย

สำนักหอสมุด

หมวด ๓

ลูกหนี้และเจ้าหนี้หลายคน

บันทึกข้อความทั่วไป

ตามปกติ หนีย่อมมีเจ้าหนี้คนหนึ่ง และ
ลูกหนี้คนหนึ่ง แต่ในบางคราวหนียื่น
อาจมีเจ้าหนี้หลายคน หรืออาจมีลูกหนี้
หลายคน หรืออาจมีทั้งเจ้าหนี้และลูกหนี้
หลายคน

ในกรณีที่ หนียื่นมีลูกหนี้และเจ้าหนี้หลาย
คนนั้น ผลแห่งหนี้เช่นในการชำระหนี้ ย่อม
ผิดแปลกออกไปจากหนี้ซึ่งมีลูกหนี้ หรือ
เจ้าหนี้ฝ่ายใดคนหนึ่ง

หนี้ซึ่งมีลูกหนี้ และ เจ้าหนี้ หลาย คน
ตั้งบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่ง และ
พาณิชย์มาตรา ๒๕๐-๓๐๒ นั้น มี ๓ ชนิด คือ

๒๑๓

๑. หนี้ที่แบ่งกันชำระได้ (ออบลิกาของ
กองจวงต์) ให้ดูมาตรา ๒๕๐

๒. หนี้รวม (ออบลิกาของ โซลิดเตรี)
ให้ดูมาตรา ๒๕๑-๓๐๐

๓. หนี้อันจะแบ่งกันชำระไม่ได้ (ออบ
ลิกาของ แองดิวิซิบล์) ให้ดูมาตรา
๓๐๑-๓๐๒

(๑) หนี้อันจะแบ่งกันชำระได้ (มาตรา
๒๕๐)

หนี้ชนิดนี้ มีบุคคลหลายคนเป็นลูกหนี้
หรือมีบุคคลหลายคนเป็นเจ้าหนี้ แต่ลูกหนี้
แต่ละคน จะต้องรับผิดชอบเป็นส่วนละ เท่า ๆ กัน
และเจ้าหนี้แต่ละคนก็ชอบที่จะได้รับแต่เพียง
เป็นส่วนเท่า ๆ กัน หลักในเรื่องลูกหนี้
และเจ้าหนี้หลายคนนั้น มีอยู่ว่า ถ้าการ
ชำระหนี้เป็นการอันจะแบ่งกันชำระได้ เมื่อ
กรณีเป็นที่สงสัย กฎหมายสันนิษฐาน

ไว้ก่อนว่า ลูกหนี้แต่ละคนจะต้องรับผิดชอบเพียง
เป็นส่วนเท่า ๆ กัน และเจ้าหนี้แต่ละคน
ก็ชอบที่จะได้รับแต่เพียงเป็นส่วนเท่า ๆ กัน
(ให้ดูมาตรา ๒๕๐)

แต่หลักตามมาตรา ๒๕๐ นี้ หาได้ใช้
บังคับเสมอไปไม่ กล่าวคือ ในมาตรา ๒๕๗
ก็มีข้อสันนิษฐานอย่างอื่นอีกว่า “ถ้าใน
สัญญาอันหนึ่งอันใด มีบุคคลหลายคนร่วมกัน
ผูกพันตนในวันที่จะทำการชำระหนี้ไซ้ หาก
กรณีเป็นที่สงสัย ท่านว่า บุคคลเหล่านั้น
จะต้อง รับผิดชอบ เช่น อย่าง เป็น ลูกหนี้ ร่วม กัน
แม้ถึงว่า เป็นการ อันจะแบ่งกันชำระหนี้ได้”

เหตุฉะนั้น ผู้ศึกษา กฎหมาย ควร สังเกต
ว่า มาตรา ๒๕๐ ต่างกับมาตรา ๒๕๗
อย่างไรบ้าง ?

มาตรา ๔๓๒ ก็บัญญัติไว้ว่า “ถ้าบุคคล
หลาย คน ก่อ ให้เกิด เสียหาย แก่ บุคคล อื่น
โดยร่วมกันทำเลมิด ท่านว่าบุคคลเหล่านั้น
จะต้อง ร่วมกัน รับผิดชอบ ค่าสินไหม ทดแทน
เพื่อความเสียหายนั้น ๆ ล ฯ”

เท่าที่ปรากฏจากบทบัญญัติในมาตรา ๒๕๓ และ ๔๓๒ นั้น จึงเห็นได้ว่า ในกรณีที่เกิดขึ้น จากสัญญาและหนี้เกิดจากร่วมกันทำเลมิด นั้น ลูกหนี้จะต้องร่วมกันผูกพัน กล่าวคือ หนี้จะแบ่งแยกกันชำระไม่ได้

ในกฎหมายฝรั่งเศส ถึงแม้หนี้จะเกิดขึ้นจากสัญญาที่ดี ถ้าไม่ได้มีข้อตกลงกันไว้โดยชัดแจ้ง กฎหมายก็ไม่สันนิษฐานว่า ลูกหนี้หลายคนซึ่งปรากฏตามมูลหนี้ นั้น ต้องรับผิดชอบร่วมกัน กฎหมายฝรั่งเศสสันนิษฐานว่า ลูกหนี้แต่ละคน จะต้องรับผิดชอบเพียงส่วนเท่า ๆ กัน และเจ้าหนี้แต่ละคนก็ชอบที่จะได้รับแต่เพียงเป็นส่วนเท่า ๆ กัน

ผลแห่งหนี้จะแบ่งกันชำระได้นั้น ก็คือว่า ลูกหนี้จะรับผิดชอบเพียงส่วนของตน ไม่ต้องรับผิดชอบแทนลูกหนี้คนอื่น ๆ ด้วย หรือเจ้าหนี้ก็มีสิทธิที่จะได้รับแต่เพียงส่วนของตน เจ้าหนี้ไม่มีสิทธิจะชำระหนี้แทนคนอื่น ๆ ด้วย (นอก จาก เจ้าหนี้ จะ ได้รับ ตั้ง แต่ง ให้ เป็น ตัวแทน)

เช่น นายแดง กับ นายดำ เป็นลูกหนี้ นาย
เขียว ๑,๐๐๐ บาท ซึ่งเป็นหนี้ที่จะแบ่งกัน
ชำระได้ ดังนี้ นายแดงและนายดำจะรับผิดชอบ
ต่อ นายเขียว ก็แค่เพียง คน ละ ๕๐๐ บาท
สมมติว่า นายแดงได้ชำระส่วนของตนให้แก่
นายเขียวไปแล้ว แต่นายดำไม่ชำระ ดังนี้
นายเขียว จะฟ้อง เรียกเงิน จาก นายแดง อีก
๕๐๐ บาท เพื่อใช้แทนส่วนของนายดำไม่ได้

นายเขียว เป็น ลูกหนี้ นายแดงกับ นายดำ
๑,๐๐๐ บาท ซึ่งเป็นหนี้อันจะแบ่งกันชำระ
ได้ ดังนี้ นายเขียว จะต้องชำระ หนี้ นั้น ให้
แก่นายแดง และ นายดำ คน ละ ๕๐๐ บาท
สมมติว่า นายเขียวได้ชำระเงิน ๑,๐๐๐ บาท
ให้แก่ นายแดงผู้เดียว การชำระหนี้ นั้น จะ
สมบูรณ์ก็แค่เพียง ๕๐๐ บาทซึ่งเป็นส่วนของ
นายแดง แต่นายเขียวยังคงต้องผูกพันต่อ
นายดำในอันที่จะต้องชำระหนี้ อีก ๕๐๐ บาท
(นอกจากการชำระหนี้จะเป็นอันสมบูรณ์ตาม
ที่บัญญัติไว้ใน มาตรา ๓๑๕-๓๑๖-๓๑๗ ซึ่ง

ว่าด้วยการชำระหนี้ให้แก่ตัวบุคคลซึ่งไม่มี
อำนาจที่จะรับชำระหนี้)

(๒) หนี้ร่วม (มาตรา ๒๕๑-๓๐๐)

หนี้ร่วม คือ หนี้ซึ่งถ้ามีลูกหนี้หลายคน
ลูกหนี้แต่ละคนจำต้องชำระหนี้สินเชิง หรือ
ถ้ามีเจ้าหนี้หลายคน เจ้าหนี้แต่ละคน ก็มี
สิทธิที่จะเรียกให้ชำระหนี้แก่ตนสินเชิงได้
(ให้อ่านมาตรา ๒๕๑ ถึง ๓๐๐)

หนี้ร่วมอาจแยกออกได้เป็น ๒ ชนิด

ก. หนี้ร่วมระหว่างลูกหนี้

เช่น นายแดง กับนายดำ ร่วมกัน เป็นลูก
หนี้ต่อนายเขียว ๑,๐๐๐ บาท ดังนั้น นายเขียว
จะเรียกร้องให้นายดำ หรือนายแดงคนหนึ่ง
คนใดชำระเงินเต็ม ๑,๐๐๐ บาทก็ได้

ข. หนี้ร่วมระหว่างเจ้าหนี้

เช่น นายแดงกับนายดำ ร่วมกัน เป็นเจ้า
หนี้นายเขียว ๒,๐๐๐ บาท ดังนั้น นายแดงหรือ

นายดำคนหนึ่งคนใดก็ตาม มีสิทธิที่จะเรียก
ให้นายเขียวชำระเงินเต็ม ๒,๐๐๐ บาทก็ได้

(๓.) หน้ออันจะแบ่งกันชำระมิได้ (มาตรา

๓๐๑-๓๐๒)

หน้ออันจะแบ่งกันชำระมิได้นั้น คือเมื่อ
บุคคลหลายคนเป็นลูกหน้อ หรือเป็น
เจ้าหน้อในหน้ออันหนึ่ง ซึ่งโดยสภาพ
โดยเจตนาของคู่กรณี มีอาจที่จะแบ่งกัน
ชำระได้

โดยสภาพ เช่นนายแดงกับนายดำมีหน้อ
ซึ่งจะต้องส่งมอบม้าตัวหนึ่งให้นายเขียว
ตั้งสภาพแห่งวัตถุ คือม้า ๑ ตัวนั้น จะแบ่ง
แยกกันชำระมิได้

โดยเจตนาของคู่กรณี เช่นนายแดง
กับนายดำมีหน้อที่จะสร้างเรือนหลังหนึ่งให้แก่
นายเขียว ตั้งการสร้างเรือนนั้นจะแบ่ง
แยกกันชำระเป็นส่วน ๆ ไม่ได้

ผลแห่งหนี้ อันจะ แบ่ง กัน ชำระมิได้นั้น
มีดังนี้

๑. ในกรณีที่มีบุคคลหลายคนเป็นลูกหนี้
อันจะแบ่งกันชำระไม่ได้ บุคคลเหล่านั้น
ต้องรับผิดชอบอย่างลูกหนี้ร่วมกัน (ให้ดู
มาตรา ๓๐๑)

๒. ถ้าบุคคลหลายคนเป็นเจ้าหนี้ ลูก
หนี้ ได้แต่ จะชำระหนี้ ให้ ได้ประโยชน์แก่
บุคคลเหล่านั้นทั้งหมดด้วยกัน (ให้ ดูมาตรา
๓๐๒) เช่นนายเขียวมีหนี้ที่จะต้องส่งมอบ
ม้าตัวหนึ่งให้แก่ นายแดงและนายดำ ดังนั้น
นายเขียวจะส่งมอบม้าตัวนั้นแก่นายแดงหรือ
นายดำคนใดคนหนึ่งไม่ได้ นายเขียวจะ
ต้องชำระหนี้ให้ได้ประโยชน์แก่นายดำ และ
นายแดงทั้งสองคน เช่นชำระหนี้ให้โดยที่
นายดำ และ นายแดง ทั้ง สอง คน มา รับ การ
ส่งมอบ

เพราะฉะนั้นให้สังเกตว่า ข้อความใน
หมวด ๓ ซึ่งว่าด้วยลูกหนี้และเจ้าหนี้หลายคน
นั้น มีข้อความที่เกี่ยวกับหนี้๓ชนิดดังกล่าว
มาแล้วข้างต้น และไม่ใช่แต่หนี้ร่วมอย่าง
เดียว และหนี้ทั้ง ๓ ชนิดนั้น ย่อมมี
ลักษณะแตกต่างกันในการที่เจ้าหนี้จะใช้สิทธิ
และในการที่ลูกหนี้จะต้องชำระหนี้

สำนักหอสมุด

มาตรา ๒๔๐ ถ้าการชำระหนี้เป็นการอันจะแบ่งกัน
ชำระได้และมีบุคคลหลายคน เป็นลูกหนี้ก็ดี
มีบุคคลหลายคนเป็นเจ้าหนี้ก็ดี เมื่อกรณี
เป็นที่สงสัย ท่านว่าลูกหนี้แต่ละคนจะต้อง
รับผิดชอบเป็นส่วนเท่า ๆ กัน และเจ้าหนี้
แต่ละคนก็ชอบที่จะได้รับ แต่เพียง เป็นส่วน
เท่า ๆ กัน

อุทาหรณ์

ตอนต้น ในเอกสารฉบับหนึ่งมีข้อความ
ปรากฏว่า นายแดง นายดำ นายเขียว
เป็นลูกหนี้นายเหลือง ๓,๐๐๐ บาท แต่ไม่ได้
กล่าวไว้ว่า นายแดง นายดำ นายเขียว
จะต้องรับผิดชอบอย่างไร กรณีนี้เป็น
ที่สงสัย เช่นนี้ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่า
นายแดง นายดำ นายเขียว เป็นลูกหนี้
นายเหลืองคนละ ๑,๐๐๐ บาท

ตอนปลาย ในเอกสารฉบับหนึ่งมีข้อความปรากฏว่านายเหลื่องเป็นลูกหนี้นายแดง นายดำและนายเขียว ๓,๐๐๐ บาท แต่ไม่กล่าวว่า เจ้าหนี้ จะมี สิทธิ เป็น ส่วน อย่างไร กรณีนี้เป็นที่สงสัยเช่นนี้ ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่านายเหลื่องเป็นลูกหนี้นายแดง นายดำ นายเขียวคนละ ๑,๐๐๐ บาท

มาตรา ๒๔๑ ถ้าบุคคลหลายคนจะต้องทำการชำระหนี้ โดยทำนองซึ่ง แต่ละคนจำต้อง ชำหนี้สินเชิงไขว้ แม้ถึงว่าเจ้าหนี้ชอบที่จะได้รับชำระหนี้สินเชิงได้แต่เพียงครั้งเดียว (กล่าวคือลูกหนี้ร่วมกัน) ก็ดี เจ้าหนี้จะเรียกชำระหนี้จากลูกหนี้แต่คนใดคนหนึ่งสินเชิงๆแต่โดยส่วนก็ได้ตามแต่จะเลือก แต่ลูกหนี้ทั้งปวงก็ยังคงต้องผูกพันอยู่ทั่วทุกคนจนกว่าหนี้นั้นจะได้ชำระเสร็จสิ้นเชิง

อุทาหรณ์

นายแดง นายดำ และนายเขียว ได้ร่วมกันข่มเงินจากนายเหลือง ๓,๐๐๐ บาท ดังนั้นเป็นทำนองซึ่งแต่ละคนจำต้องชำระหนี้สินเชิงเมื่อหนี้ถึงกำหนด นายเหลือง อาจจะเรียกให้นายแดง หรือนายดำ หรือนายเขียวคนใดคนหนึ่งชำระเงินเต็ม ๓,๐๐๐ บาทหรือจะเรียกให้ชำระเป็นส่วนคนละเท่าใดก็ได้

สมมติว่า นายเหลือง ได้ฟ้อง นายแดง ผู้เดียว ขอเรียกเงิน ๓,๐๐๐ บาท แต่นายแดงได้ชำระหนี้ให้เพียง ๑,๐๐๐ บาท ดังนั้นนายเหลือง อาจจะฟ้องร้องให้นายดำ หรือนายเขียวชำระหนี้ อีก ๒,๐๐๐ บาท นั้นได้ (ไม่ขัดต่อ พ.ร.บ. วิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๓)

มาตรา ๒๔๒ การที่ลูกหนี้ร่วมกันคนหนึ่งชำระหนี้นั้น ย่อมได้เป็นประโยชน์แก่ลูกหนี้คนอื่นๆ ด้วย

วิธีเดียวกันนี้ท่านให้ใช้บังคับแก่การใดๆ อัน
พึงกระทำแทนชำระหนี้ วางทรัพย์สินแทน
ชำระหนี้ และหักกลบลบหนี้ด้วย

ลูกหนี้ร่วมกันคนหนึ่ง มีสิทธิเรียกร้อง
อย่างไร ลูกหนี้คนอื่นๆ จะเอาสิทธิอันนั้น
ไปใช้หักกลบลบหนี้หาได้ไม่

อทธาหรณ์

วรรค ๑ ตอนต้น นายแดง นายดำ และ
นายเขียว ร่วมกันเป็นลูกหนี้นายเหลือง
เป็นจำนวนเงิน ๓,๐๐๐ บาท นายแดงผู้
เดียวได้ใช้เงินรายนี้ให้นายเหลือง ๑,๐๐๐ บาท
นายเหลืองจะเรียกร้องให้นายดำหรือนายเขียว
ใช้เงินอีกได้เพียง ๒,๐๐๐ บาท เพราะการที่
นายแดงได้ใช้เงิน ๑,๐๐๐ บาทไป ย่อมได้ประ
โยชน์แก่นายดำและนายเขียวด้วย

วรรค ๑ ตอนปลาย ๑) นายแดงนายดำ
และนายเขียวร่วมกันเป็นลูกหนี้ นายเหลือง

เป็นจำนวนเงิน ๓,๐๐๐ บาท นายแดงผู้เดียว
ได้ขอปฏิบัติชำระหนี้จนครบ นายเหลืองไม่
ยอมรับ นายแดงจึงวางเงินจำนวนนั้นไว้ยัง
สำนักงานสรรพสามิต นายเหลืองจะเรียกร้อง
ให้นายดำและนายเขียวชำระหนี้ไม่ได้

๒) นายแดง นายดำ และ นายเขียว
ร่วมกันเป็นลูกหนี้ นายเหลืองเป็น เจ้าหนี้ ๓,๐๐๐
บาท และ นายเหลือง เป็น ลูกหนี้ นายแดง
๓,๐๐๐ บาท นายแดงจึงหักกลบลบหนี้
ตั้งนั้น นายเหลืองจะเรียกร้องให้นายดำ นายเขียว
ต้องชำระหนี้ไม่ได้

วรรค ๒ ตามอนุทนายวรรค ๑ ตอนปลาย

(๒) สมมติว่านายแดงไม่ขอหัก กลบลบหนี้
ตั้งนั้นเมื่อนายเหลืองฟ้องเรียก เงินจาก นายดำ
หรือนายเขียว นายดำหรือนายเขียวจะอ้าง
สิทธิของนายแดงขอหักกลบลบหนี้ไม่ได้

มาตรา ๒๔/๓ การปลดหนี้ให้แก่ลูกหนี้ร่วมกันคนหนึ่ง
นั้นย่อมเป็นไปเพื่อประโยชน์แก่ลูกหนี้คน
อื่นๆ เพียงเท่าส่วนของลูกหนี้ที่ได้ปลดให้
เว้นแต่จะได้ตกลงกันเป็นอย่างอื่น

อุทาหรณ์

ตอนต้น นายแดง นายดำ และนายเขียว
ได้ยืมเงิน ๓,๐๐๐ บาท จากนายเหลืองโดย
ร่วมกันรับผิดชอบในการชำระหนี้ สมมติว่า
ภายหลังนายเหลืองยอมปลดหนี้ให้นายแดง
ผู้เดียว ดังนั้นนายแดงผู้เดียวเป็นอันหลุด
พ้นจากความรับผิดชอบทั้งสิ้น แต่นายดำและ
นายเขียว ยังคงร่วมกัน รับผิดชอบอยู่อีก ๒,๐๐๐
บาท เพราะการปลดหนี้ให้แก่ลูกหนี้ร่วมคน
หนึ่งย่อม เป็นประโยชน์แก่ลูกหนี้คนอื่นๆ
เพียงแต่ส่วนของลูกหนี้ที่ปลดให้ คือ
๑,๐๐๐ บาท

ตอนปลาย ตามอุทาหรณ์ตอนต้นสมมติ
ว่ามีข้อตกลง ระหว่างนายเหลือง กับ ลูกหนี้ ว่า

การที่นายเหลื่องยอมปลดหนี้ให้แก่ลูกหนี้คนใดคนหนึ่งนั้นยอม เป็นไปเพื่อประโยชน์แก่ลูกหนี้คนอื่น ๆ ด้วยแล้ว ถ้านายเหลื่องยอมปลดหนี้ให้นายแดง ลูก หนี้คนหนึ่งแล้ว นายดำและนายเขียวก็ ย่อมหลุด พ้น จาก หนี้ นั้นด้วย

มาตรา ๒๔๔ การ ที่ เจ้า หนี้ ผิดนัด ต่อลูกหนี้ร่วมกัน คนหนึ่งนั้น ย่อมได้เป็นคุณประโยชน์แก่ลูกหนี้คนอื่น ๆ ด้วย

อุทาหรณ์

นายแดงนายดำและนายเขียวร่วมกันขายเรือลำหนึ่งให้นายเหลื่อง กำหนดส่งมอบในวันที่ ๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๗๒ กรันถึงกำหนดนายแดงผู้เดิยวนำเรือมา ส่งมอบนายเหลื่อง แต่นายเหลื่องปฏิเสธไม่ยอมรับมอบเรือลำนั้น ภายหลังเรือนั้นศูนย์หาย

ไปโดยเหตุสุดวิสัย ดังนั้นนายเหลืองจะเรียกร้องให้นายดำและนายเขียวต้องรับผิดชอบไม่ได้ เพราะนายเหลืองเจ้าหนี้เป็นผู้ผิดนัด ซึ่งได้เป็นประโยชน์แก่ลูกหนี้ร่วมอื่น ๆ ด้วย

มาตรา ๒๔๕ ข้อความจริงอื่นใด นอกจากที่ระบุไว้ใน มาตรา ๒๔๒ ถึง ๒๔๔ นั้น เมื่อเป็นเรื่องทั่วถึงตัวลูกหนี้ร่วมกันคนใดก็ ย่อม เป็นไปเพื่อคุณ และ โทษแต่เฉพาะแก่ลูกหนี้คนนั้น เว้น แต่จะ ปรากฏ ว่า ขัด กับ สภาพ แห่งหนี้ นั้นเอง

ความที่ว่ามานี้ เมื่อจะกล่าวโดยเฉพาะ ก็คือว่าให้ใช้แก่การให้คำ บอก กล่าว การผิดนัด การที่หยิบ ยก อ้าง ความผิด การชำระหนี้อันเป็นพันธวิสัยแก่ฝ่ายลูกหนี้ร่วมกันคนหนึ่ง กำหนดอายุความฤๅการที่อายุความสุดคุดยุติลง และการที่สิทธิเรียกร้องเคลื่อนกลิ้งกันไปกับหนี้สิน

อุทาหรณ์

นายแดงนายดำและนายเขียวร่วมกันเป็น
ลูกหนี้นายเหลืองเป็นจำนวนเงิน ๓,๐๐๐ บาท
กำหนดชำระคืนในวันที่ ๑ พฤษภาคม พ.ศ.
๒๔๗๒ นายแดงผู้เดียวผิดใช้เงินไปจนถึง
วันที่ ๑ กันยายน พ.ศ. ๒๔๗๒ การผ่อน
เวลาให้เช่นนี้ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นคุณ
สำหรับนายแดงผู้เดียวเท่านั้น คือ นาย
เหลืองอาจเรียกร้องให้นายดำ หรือนายเขียว
ใช้เงินก่อนวันที่ ๑ กันยายน พ.ศ. ๒๔๗๒ ได้
เว้นแต่จะปรากฏเป็นอย่างอื่น จากข้อสัญญา
ระวางนายดำและนายเขียว

มาตรา ๒๔๖ ในระวาง ลูกหนี้ ร่วม กัน ทั้ง หลาย นั้น
ท่านว่าต่างคนต่างต้องรับผิดชอบเป็นส่วนเท่าๆ กัน
เว้นแต่จะได้กำหนดไว้เป็นอย่างอื่น ถ้า
ส่วนที่ลูกหนี้ร่วมกันคนใดคนหนึ่งจะพึงชำระ

นั่น เปนอันจะเรียกเอาจากคนนั้นไม่ได้ไซ้
 ขังขาดจำนวน อยู่เท่าไร ลูกหนี้ คน อื่น ๆ ซึ่ง
 จำต้องออกส่วนด้วยนั้นก็ต้องรับไซ้ แต่ถ้
 ลูกหนี้ร่วมกันคนใดเจ้าหนี้ได้ปลดให้หลุดพ้น
 จากหนี้ร่วมกันนั้นแล้ว ส่วนที่ลูกหนี้
 คนนั้นจะพึงต้องชำระหนี้ ก็ ตก เปน ภัพ แก่
 เจ้าหนี้ไป

อุทาหรณ์

ตอน ๑. นายแดงนายดำและนายเขียว
 ร่วมกันเป็นลูกหนี้ นายเหลือง เป็นจำนวนเงิน
 ๓,๐๐๐ บาท นายแดง ผู้เดียวได้ชำระหนี้
 ให้นายเหลืองไปเต็ม ๓,๐๐๐ บาท ดังนั้น
 นายแดงจะเรียกร้องเอาเงินจาก นายดำ และ
 นายเขียวได้อีกคนละ ๑,๐๐๐ บาท เพราะ
 ในระวางกันเอง นั้น ท่านให้ สันนิษฐานไว้
 ก่อนว่า ลูกหนี้ ต้องรับผิดชอบ คน ละ เท่า ๆ กัน
 นอกจากจะตกลงกันเป็นอย่างอื่น

ตอน ๒. สมมติว่านายแดงจะเรียกเอา
เงิน ๑,๐๐๐ บาท จาก นายดำ ไม่ได้ ดังนั้น
นายแดงมีสิทธิเรียกร้องเอาจาก นายเขียวได้
แต่จะได้ ๑,๐๐๐ บาท หรือ เพียง ๕๐๐ บาทนั้น
เป็นปัญหา

ตอน ๓. นายแดงนายดำและนายเขียว
ร่วมกัน เป็น ลูกหนี้ นาย เหลือง ๓,๐๐๐ บาท
นายเหลืองเจ้าหนี้ได้ปลดหนี้ให้นายดำ ดังนั้น
นายเหลืองจะเรียกร้องเอาจาก นายแดง และ
นายเขียวได้อีก ๒,๐๐๐ บาท คือ ส่วน ของ
นาย ดำ ย่อม ตก เป็น ทรัพย์ ไป แก่ เจ้าหนี้ คือ
นายเหลือง

มาตรา ๒๔๗ ถ้าในสัญญาอันหนึ่งอันใดมีบุคคลหลายคน
ร่วมกันผูกพันตนในอันจะทำการชำระหนี้ไซ้
หากกรณีเป็นที่สงสัย ท่านว่าบุคคลเหล่านั้น

จะต้องรับ ผิด เช่น อย่าง เป็นลูกหนี้ ร่วมกัน
แม้ถึงว่าเป็นการอันจะแบ่งกันชำระหนี้ได้

อุทาหรณ์

นายแดง นายดำ และ นายเขียว ได้ยืมเงิน
จาก นาย เหลือง โดย ทำ สัญญา ฉะบับ
เดียวกัน ฉะนั้น ให้ สันนิษฐานไว้ ก่อน ว่า
นาย แดง นาย ดำ และ นายเขียว ร่วม กันเป็น
ลูกหนี้ นายเหลือง (ใ ห้ สังเกตว่า ต่าง กับ
มาตรา ๒๕๐ ซึ่งใน ที่นั้น เป็นแต่เพียง เอกสาร
ฉะบับหนึ่ง ไม่ใช่ สัญญา)

มาตรา ๒๕๕ ถ้าบุคคลหลายคนมีสิทธิเรียกร้องการ
ชำระหนี้ โดยทำนองซึ่งแต่ละคนอาจจะเรียก
ให้ชำระหนี้ สิ้นเชิงได้ไซ้ร แม้ถึงว่าลูกหนี้
จำ ต้อง ชำระหนี้ สิ้นเชิง แต่เพียง ครั้ง เดียว
(กล่าวคือ เจ้าหนี้ ร่วมกัน) ก็ดี ท่านว่า ลูกหนี้
จะชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้แต่ละคนใดคนหนึ่งก็ได้

ตามแต่จะเลือก ความข้อนี้ให้ใช้บังคับได้
แม้ทั้งที่เจ้าหนี้คนหนึ่ง จะได้นั้นฟ้อง เรียก
ชำระหนี้ไว้แล้ว

อุทธรณ์

วรรค ๑. นายแดง นายดำ และนายเขียว
ร่วมกันเป็นเจ้าหนี้ นายเหลือง เป็นเงิน ๓,๐๐๐
บาท ดังนั้น นายแดง หรือ นายดำ นายเขียว
ผู้ใด ผู้หนึ่ง มีสิทธิเรียก ร้องให้ นายเหลือง
ชำระหนี้เต็ม ๓,๐๐๐ บาท และถ้านายเหลือง
ได้ชำระหนี้ ให้ ผู้ใด ผู้หนึ่ง ไปแล้ว นาย
เหลืองก็พ้นจากความรับผิดชอบ

วรรค ๒. ตามอุทธรณ์ ใน วรรค ๑
สมมติว่า นายแดง ยื่นฟ้อง นายเหลือง เรียก
เงินคืน แต่ศาลยังมิได้พิจารณา นายเหลือง
จึงชำระหนี้ให้แก่ นายเขียว ดังนั้น นายเหลือง
ก็พ้นจากความรับผิดชอบ

มาตรา ๒๓๗ การที่เจ้าหนี้ร่วมกันคนหนึ่งผิดนัดนั้น
 ข่อมเป็นโทษแก่เจ้าหนี้คนอื่น ๆ ด้วย
 ถ้าสิทธิเรียกร้อง และ หนี้สิน นั้น เป็นอัน
 เคลื่อนกลืน กันไปในเจ้าหนี้ร่วมกัน คนหนึ่ง
 สิทธิของเจ้าหนี้คนอื่น ๆ อันมีต่อลูกหนี้ก็ย่อม
 เป็นอันระงับสิ้นไป

นอกจากนี้ท่านให้นำบทบัญญัติแห่งมาตรา
 ๒๔๒, ๒๔๓ และ ๒๔๕ มาใช้บังคับด้วยโดย
 อนุโลม กล่าวโดยเฉกาะก็คือ แม้เจ้าหนี้
 ร่วมกัน คนหนึ่ง จะโอน สิทธิ เรียกร้องให้แก่
 บุคคลอื่นไป ก็หากระทบกระทั่งถึงสิทธิ
 ของเจ้าหนี้คนอื่น ๆ ด้วยไม่

อุทาหรณ์

วรรค ๑. นายแดงนายดำและนายเขียว
 ร่วมกันเป็นเจ้าหนี้นายเหลือง เป็น เงินจำนวน
 ๓,๐๐๐ บาท ครั้น ถึง กำหนดชำระ หนี้
 นายเหลืองได้ขอชำระหนี้ให้นายแดงแต่ผู้เดียว

นายแดง ปฏิเสธไม่ยอมรับ อันเป็นการผิดนัด
ตั้งนี้ การผิดนัดของนายแดง ก็เสมือนกับการ
ผิดนัดของนายดำและนายเขียวด้วย

วรรค ๒. ตามอุทธรณ์ข้างต้น สมมติว่า
นายเหลืองลูกหนี้ตาย และนายแดงเจ้าหนี้
ร่วมคน หนึ่ง เป็น ทายาท ของ นาย เหลือง
เช่นนี้ สิทธิเรียกร้อง และหนี้สิน นั้น เป็นอัน
เคลื่อนกลิ้งกันไปให้นายแดงแล้ว นายดำ
และนายเขียวจึงหมดสิทธิเรียกร้องกองทรัพย์
มรดกของนายเหลืองอีกต่อไป^๑

วรรค ๓. ตามอุทธรณ์ข้างต้น สมมติว่า
นายแดงเจ้าหนี้ร่วมคนหนึ่งได้โอนสิทธิเรียก
ร้องให้นายขาว ตั้งนี้ไม่หมายความว่านายดำ

๑ วรรคนักกล่าวแต่เพียงว่า สิทธิของเจ้าหนี้ที่มีต่อลูกหนี้ก็เป็นอันระงับสิ้นไป ส่วน
ในระหว่างเจ้าหนี้ด้วยกันเอง คือ นายดำ และ นายเขียว จะต้องออกส่วนของตนให้แก่
นายเหลืองบ้างหรือไม่นั้น เป็นอีกปัญหาหนึ่ง

นายเขียวได้ โอนสิทธิเรียกร้องให้นายขาวด้วย
 นายดำหรือนายเขียวยังคงเป็นเจ้าของร่วมและ
 มีสิทธิเรียกร้องให้นายเหลืองลูกหนี้ชำระเงิน

มาตรา ๓๐๐ ในระวางเจ้าหนี้ร่วมกันนั้น ท่านว่าต่างคน
 ชอบที่จะได้รับชำระหนี้ เป็น ส่วนเท่า ๆ กัน
 เว้นแต่จะได้กำหนดไว้เป็นอย่างอื่น

อุทาหรณ์

นายแดงนายดำ และนายเขียวได้ร่วมกัน
 เป็นเจ้าหนี้ นาย เหลือง ๓,๐๐๐ บาท นาย
 เหลืองได้ชำระหนี้ให้นายแดงผู้เดียว ๓,๐๐๐
 บาท ดังนี้ นายดำนายเขียวมีสิทธิเรียกร้อง
 ให้นายแดงชำระหนี้ให้ตนคนละ ๑,๐๐๐ บาท
 เพราะในระวางเจ้าหนี้ด้วยกันมีส่วนในจำนวน
 เงินที่ค้างหนี้คนละเท่า ๆ กัน (ให้ดูมาตรา ๒๕๖)

มาตรา ๓๐๑ ถ้าบุคคลหลายคนเป็นหนี้ันจะแบ่งกัน
ชำระมิได้ ท่านว่าบุคคลเหล่านั้นต้องรับผิดชอบ
เช่นอย่างลูกหนี้ร่วมกัน

อุทาหรณ์

นายแดง และ นายดำ ขाय ม้า ๑ ตัว ให้
นายเหลือง ตั้งหนี้ที่จะพึงชำระคือม้า ๑ ตัว
นั้นจะแบ่งกันชำระมิได้ นายเหลืองเจ้าหนี้
จึงมีสิทธิที่จะเรียกร้องให้นายแดงหรือนายดำ
คนใดคนหนึ่งส่งมอบม้า ๑ ตัวนั้น

มาตรา ๓๐๒ ถ้าการชำระหนี้เป็นการอันจะแบ่งกัน
ชำระมิได้ และมีบุคคลหลายคนเป็นเจ้าหนี้
ถ้าบุคคลเหล่านั้นมิได้เป็นเจ้าหนี้ร่วมกันไซ้
ท่านว่าลูกหนี้ได้แต่จะชำระหนี้ให้ได้ประโยชน์
แก่บุคคล เหล่า นั้น ทั้ง หมดยก ด้วย กัน และ
เจ้าหนี้แต่ละคนจะเรียกชำระหนี้ได้ก็แต่เพื่อ

ได้ประโยชน์ด้วยกันหมดทุกคนเท่านั้น อนึ่ง
 เจ้าหนี้แต่ละคน จะ เรียกให้ ลูกหนี้วางทรัพย์สิน
 ที่ตนหนี้ไว้เพื่อประโยชน์แห่งเจ้าหนี้หมด
 ทุกคนด้วยกันก็ได้ ถ้าทรัพย์สินนั้นไม่ควรแก่
 การจะวางไว้ ก็ให้ส่งแก่ผู้พิทักษ์ทรัพย์
 ซึ่งศาลจะได้ตั้งแต่งขึ้น

นอกจากนี้ ข้อ ความ จริงใด ที่ ทำว ถึง
 เจ้าหนี้คนหนึ่งเท่านั้น หาเป็นไปเพื่อคุณ
 ฤทธิประโยชน์แก่เจ้าหนี้คนอื่น ๆ ด้วยไม่

อุทาหรณ์

วรรค ๑ ตอน ๑ นายเหลื่องขายม้า ๑ ตัว
 ให้นายดำ กับ นายแดง ผู้ซึ่ง มิได้เป็นเจ้าหนี้
 ร่วมกัน แต่เพราะเหตุที่การชำระหนี้คือ
 ม้า ๑ ตัวนั้น มิอาจส่งมอบ แยกกันได้ เช่น
 ส่วนหนึ่งให้นายดำ อีกส่วนหนึ่งให้นายแดง
 ดังนั้นนายเหลื่องจะต้องชำระหนี้ของตนให้ได้
 ประโยชน์แก่เจ้าหนี้ทั้งสองคน เช่น โดยส่ง

มอบ ม้าให้ ต่อ เมื่อ นายดำ และ นายแดง ทั้ง
สองคนมารับการส่งมอบม้า ๑ ตัวนั้น

ตอน ๒. สมมติว่านายเหลืองไม่ชำระหนี้
ของตนตามกำหนด นายดำเจ้าหนี้คนหนึ่ง
อาจเรียกร้องให้ส่งม้านั้นต่อนายดำกับนายแดง
อันจะเป็นการทำให้ เป็นประโยชน์ แก่เจ้าหนี้
ทั้งสองคน

ตอน ๓. ตามอุทาหรณ์ วรรค ๑ ตอน ๒
สมมติว่า นายแดง ไม่อยู่ใน เวลา ส่ง มอบ
นายดำเจ้าหนี้ผู้หนึ่งอาจเรียกร้องให้นายเหลือง
วางม้านั้นไว้ยังสำนักงานวางทรัพย์ หรือถ้าไม่
เหมาะแก่การที่จะวางไว้ยังสำนักงานวางทรัพย์
นายดำอาจเรียกร้องให้ส่งม้านั้นแก่ ผู้พิทักษ์
ซึ่ง ศาลจะได้แต่งตั้งขึ้น เพื่อ ประโยชน์แห่ง
เจ้าหนี้ทั้งสอง เช่น มอบไว้แก่นายเขียว
ผู้ซึ่งจะได้เลียงรักษาไว้ก็ได้

วรรค ๒. ตามอุทธรณ์ก่อน สมมติว่า
นายคำยอมปลดหนี้แก่นายเหลื่อง การ
ปลดหนี้ หา เป็น ไป เพื่อโทษแก่นายแดงไม่
คือ นายแดงยังมีสิทธิเรียกร้องให้นายเหลื่อง
ส่งมอบม้าแก่ตน

หมวด ๔

โอนสิทธิเรียกร้อง

บันทึกข้อความทั่วไป

โอนสิทธิเรียกร้อง คือสัญญาซึ่งบุคคลฝ่ายหนึ่งโอนสิทธิซึ่งตนมีอยู่เหนือลูกหนี้ให้แก่บุคคลอีกคนหนึ่ง เรียกว่าผู้รับโอน

การโอนสิทธิเรียกร้องนั้น อาจกระทำโดยมีค่าแลกเปลี่ยน ในกรณีเช่นนั้นการโอนสิทธิเรียกร้องมีลักษณะเป็นสัญญาซื้อขายชนิดหนึ่ง บางที่อาจกระทำโดยเสนหา ในกรณีเช่นนั้น การโอนสิทธิเรียกร้องมีลักษณะเป็นสัญญาให้ และจะต้องกระทำให้ถูกต้องตามบทบัญญัติแห่งบทมาตรา ๕๒๔ (ถ้าหากว่าสิทธิเรียกร้องนั้น เกิดจากการที่มีตราสาร เช่นสัญญากู้ยืม)

ตามที่กล่าวมาแล้ว เป็นในเรื่องความเกี่ยวพันระหว่างผู้โอนกับผู้รับโอน ส่วนความ

เกี่ยวพันระหว่างผู้รับโอนกับลูกหนี้ชั้น การ
โอนจะพึงใช้ได้ ก็ต่อเมื่อทำให้ถูกต้องตาม
วิธีที่บัญญัติไว้ใน มาตรา ๓๐๖-๓๐๘ ๑ ถ ๑

ส่วนความต่างกันระหว่างโอน สิทธิเรียก
ร้องกับช่วง สิทธินั้นได้ กล่าว มา แล้วใน เรื่อง
ช่วงสิทธิ

สำนักหอสมุด

มาตรา ๓๐๓ สัทธียเรียกร้องนั้นท่านว่าจะฟังโอนกัน
ได้ เว้นไว้แต่สภาพแห่งสัทธินั้นเองจะ
ไม่เปิดช่องให้โอนกันได้

ความที่กล่าวมานี้ย่อมไม่ใช่บังคับ หากคู่
กรณีได้แสดงเจตนาเป็นอย่างอื่น การแสดง
เจตนาเช่นว่านี้ ท่านห้ามมิให้ยกขึ้นเป็นข้อ
ต่อสู้บุคคลภายนอกผู้กระทำการโดยสุจริต

อุทาหรณ์

วรรค ๑ ตอนต้น นายแดงเป็นเจ้าของ
นายดำเป็นเงิน ๑,๐๐๐ บาท ดังนั้นนายแดงอาจ
ที่จะโอน สัทธียเรียกร้องใน จำนวนเงิน ๑,๐๐๐
บาทนั้นให้แก่ นายขาวได้

วรรค ๑ ตอนปลาย สภาพแห่งสัทธียซึ่ง
ไม่เปิดช่องให้โอนกันได้นั้น โดยมากเป็น
ในเรื่องที่เกี่ยวกับการละพาะตัว เช่น
นายแดง ได้ ทำ สัญญา ให้ไว้ แก่ นายดำ บิดา
ฉบับหนึ่ง ว่านายแดงจะให้เบี้ยเลี้ยงชีพ

แก้บิดาเดือนละ ๒๐ บาทตลอดชีวิตของบิดา
ตั้งนี้นายดำบิดาจะโอนสิทธิเรียกร้องซึ่งมีอยู่
เหนือ นายแดง ให้แก่นายขาว คน ภายนอก
ไม่ได้

วรรค ๒ ตามอุทธรณ์วรรค ๑ ตอนต้น
สมมติว่านายแดงกับนายดำได้ตกลงกันว่า
นายแดงไม่อาจโอนสิทธิเรียกร้องให้บุคคล
ภายนอกได้ ตั้งนี้ถ้านายแดงได้โอนสิทธิ
เรียกร้องนั้นให้แก่นายขาว ผู้ทราบข้อห้าม
เช่นนั้น การโอนนั้นใช้ไม่ได้

แต่ถ้านายขาวไม่ทราบการห้ามโอน นาย
ขาวได้ชื่อว่ากระทำการโดยสุจริต การโอน
นั้นย่อมใช้ได้

มาตรา ๓๐๔ สิทธิเรียกร้องเช่นใด ตามกฎหมาย
ศาลจะสั่งยึดไม่ได้ สิทธิเรียกร้องเช่นนั้น
ทำนองจะโอนกันหาได้ไม่

อุทาหรณ์

สิทธิเรียกร้อง ซึ่งศาล จะสั่งให้ ยึดไม่ได้
นั้น เช่นสิทธิถอนทรัพย์ ซึ่งลูกหนี้ได้วาง
ไว้ยังสำนักงานวางทรัพย์ ให้ดูมาตรา ๓๓๕

มาตรา ๓๐๕ เมื่อโอนสิทธิเรียกร้องไป สิทธิจำนอง
จำนำที่มีอยู่ เกี่ยวพัน กับสิทธิ เรียกร้องนั้น
ก็ดี สิทธิอันเกิดขึ้นแต่การค้ำประกันที่ให้
ไว้เพื่อสิทธิเรียกร้องนั้นก็ดี ย่อมตกไปได้
แก่ผู้รับ โอนด้วย

อนึ่งผู้รับโอนจะให้มีระสิทธิใด ๆ ที่ตน
มีอยู่ เกี่ยวด้วยสิทธิเรียกร้องในกรณีบังคับยึด
ทรัพย์ฤๅล้มละลายนั้นก็ได้

อุทาหรณ์

วรรค ๑ นายแดงให้นายดำยืมเงิน ๕,๐๐๐
บาท โดย มีนาย เจียว เป็น ผู้ค้ำ ประกัน

นายแดงได้โอนสิทธิเรียกร้องให้แก่นายขาว
ตั้งแต่วันที่อยู่ที่มือนายเขียวในการ ค้ำประ
กัน ก็ยอมตกไปเป็นของนายขาวผู้รับโอน
ด้วย

วรรค ๒ นายแดงขายที่ดินให้แก่นายดำ
๑ แปลงราคา ๕,๐๐๐ บาท แต่นายดำยังไม่ชำระราคา นายแดงได้โอนสิทธิเรียกร้อง
ในราคาให้แก่นายขาว ภายหลังนายดำล้ม
ละลาย เจ้าพนักงานรักษทรัพย์เอาทรัพย์
ออกขาย เพื่อใช้หนี้แก่เจ้าหนี้ ตั้งนายขาว
อาจใช้บุริมสิทธิ ของ ผู้ขาย อสังหาริมทรัพย์
เพื่อขอชำระหนี้ก่อน เจ้าหนี้สามัญ ของ
นายดำได้

มาตรา ๓๐๖ การโอนหนี้อันจะพึงต้องชำระแก่เจ้าหนี้
คนหนึ่งโดยเฉพาะเจาะจงนั้น ถ้าไม่ทำเป็น
หนังสือ ท่านว่าไม่สมบูรณ์ อนึ่งการโอน
หนี้นั้นท่านว่า จะยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้ทุกหนี้

ถูกบุคคลภายนอกได้ แต่เมื่อได้บอกกล่าว
การโอนไปยังลูกหนี้ ลูกหนี้ จะได้ ยินยอม
ด้วยในการโอนนั้น คำบอกกล่าวทุกความ
ยินยอมเช่นว่านี้ท่านจะต้องทำเป็นหนังสือ

ถ้าลูกหนี้ทำให้พอแก่ใจ ผู้โอน ด้วย การ
ใช้เงิน ลูกหนี้จะประการอื่นเสียแต่ ก่อนได้รับ
บอกกล่าว ลูกหนี้ได้ตกลงให้โอนให้
ลูกหนี้นั้นก็เป็อันหลุดพ้นจากหนี้

อุทาหรณ์

วรรค ๑ ตอนต้น (๑) นายแดงได้ให้

นายดำยืมเงิน ๑,๐๐๐ บาท ตั้งหนี้ซึ่ง

นายดำจะต้องชำระให้แก่เจ้าหนี้ นั้น เป็น

การฉ้อโกงเจาะจง คือนายแดง ถ้านายแดง

ประสงค์จะโอนสิทธิเรียกร้องให้แก่ นายขาว

การโอน นั้น ก็ ต้อง ทำ เป็นหนังสือ

(๒) นายแดงเป็น ผู้ถือ สลากกิน แบ่ง

ของ สมาคมเขี้ยว ซึ่ง ถูก รางวัลที่ ๑ เป็น เงิน

๑๐,๐๐๐ บาท โดยที่สมาคมเชื่อว่าชำระหนี้สิน ไม่เป็นการฉ้อโกงเฉพาะเจาะจงแก่ผู้ใด ดังนั้นนายแดงจึงอาจโอนสิทธิเรียก ร้องหนี้ให้แก่นายขาวคนภายนอกได้ โดยส่งมอบสลากกินแบ่งนั้น โดยไม่ต้องทำเป็นหนังสือ (เรื่องตัวเงิน, ใบหุ้น, ซึ่งออกให้แก่ผู้ถือ) นั่นก็อาจโอนได้ด้วยการส่งมอบให้คู่กฎหมายเฉพาะเรื่องนั้น ๆ)

ตอน ๒ ในตอนนั้นเกี่ยวกับวิธีที่จะทำให้การโอนนั้นมีผลต่อกฎหนี้และบุคคลภายนอก ซึ่งผู้รับโอนอาจกระทำได้ในอย่างใดอย่างหนึ่งแห่งวิธีต่อไปนี้

(๑) นายแดงได้ให้นายดำยืมเงิน ๑,๐๐๐ บาท นายแดงได้โอนสิทธิหนี้ให้นายขาว ถ้า นายขาว ได้บอก กล่าว การโอน นั้นไป ยังนายดำ ถึงแม้ว่านายดำจะไม่ได้ยินยอมด้วยในการโอนนั้นก็ตาม การโอนนั้นใช้ได้หรือ

(๒) ในการโอนนั้น นายดำได้ยินยอมให้นายแดงโอน

คำบอกกล่าวหรือความยินยอมของลูกค้า
ต้องทำเป็นหนังสือ

วรรค ๒ ตามอุทธรณ์ก่อน สมมติว่า
นายแดงได้โอนสิทธิเรียกร้องให้นายขาวแล้ว
แต่นายขาวยังมีหนี้ได้บอกกล่าวการโอนมายัง
นายดำ หรือนายดำยังมีได้ตกลงให้โอน
ในรวาง นั้น นายดำได้ชำระเงิน ๑,๐๐๐ บาท
ให้นายแดงไปเสร็จแล้ว ดังนั้นนายดำก็พ้น
จากหนี้ นายขาวผู้โอนจะเรียกร้องเอาจาก
นายดำอีกไม่ได้

มาตรา ๓๐๗ ถ้าพิพาท อ้าง สิทธิใน การโอน ต่างราย
โอนรายใดได้บอกกล่าวถูกต้องก่อน โอน
รายนั้นมีสิทธิดีกว่าโอนรายอื่น ๆ

อุทธรณ์

นาย แดงให้นาย ดำ ชำ เงิน ๑,๐๐๐ บาท
นายแดงโอนสิทธิของตนให้นายขาว แต่

นายขาว ยัง ไม่ได้บอกกล่าว การ โอน ไป ยัง
 นายดำ ภายหลังนายแดงโอนสิทธินั้นให้
 นายเขียว และนายเขียวได้บอกกล่าว การ
 โอนไป ยัง นายดำก่อนนายขาว ดังนั้น
 นายเขียว ย่อม มีสิทธิ ดีกว่า นายขาวใน การที่
 จะใช้สิทธิ เรียกร้อง ต่อนายดำ

มาตรา ๓๐๘ ถ้าลูกหนี้ได้ให้ความยินยอมดังกล่าวมา
 ในมาตรา ๓๐๖ โดยมีได้อัดเออน ท่านว่าจะ
 ยกข้อต่อสู้ที่มีต่อผู้โอน ขึ้น ต่อ ผู้รับโอน
 นั้นหาได้ไม่ แต่ถ้าเพื่อจะระงับหนี้ลูก
 หนี้ได้ใช้เงินให้แก่ผู้โอนไปไซ้ ลูกหนี้
 จะเรียกคืนเงินนั้นก็ได้อีก ถ้าเพื่อการเช่น
 กล่าวมานั้น ลูกหนี้รับภาระ เป็น หนี้ อย่างไร
 อย่างหนึ่งขึ้นใหม่ต่อผู้โอน จะถือเสมือน
 หนึ่งว่าหนี้นั้นมีได้ก่อนเลยก็ได้

ถ้าลูกหนี้เป็นแต่ได้รับคำ บอกกล่าว การ
 โอน ท่านว่าลูกหนี้มีข้อต่อสู้ผู้โอนก่อน

เวลาที่ได้รับคำบอกกล่าวนั้นฉันใดก็จะยกขึ้น
เป็นข้อต่อสู้แก่ผู้รับโอนได้ฉันนั้น ถ้าลูก
หนี้มีสิทธิเรียกร้องจากผู้โอน แต่สิทธินั้น
ยังไม่ถึงกำหนดในเวลาที่บอกกล่าวไซ้ ท่าน
ว่าจะเอาสิทธิเรียกร้องนั้น มาหัก กลบ ลบ กัน
ก็ได้ หากว่าสิทธินั้นจะได้ถึงกำหนดไม่ช้า
กว่าเวลาถึงกำหนดแห่ง สิทธิ เรียกร้องอันได้
โอนไปนั้น

อุทาหรณ์

วรรค ๑. นาย แดง ให้นาย ดำ ยืม เงิน
๑,๐๐๐ บาท นายแดงโอนสิทธิของตนให้
นายขาว เมื่อวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๒
โดยนายดำตกลงด้วยในการโอนนั้นโดยมิได้
ติดเงื่อนไข แต่ปรากฏว่าสิทธิเรียกร้องนั้น
เป็น อัน ระบุ สิ้น ไป โดย อายุ ความ เสี้ย แต่
วันที่ ๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๑ แล้ว ดังนั้น
นายดำจะยกอายุความแห่งสิทธิ เรียกร้องขึ้น
เป็นข้อต่อสู้นายขาวไม่ได้ สมมติว่านายดำ

ได้มอบ เงิน งวดหนึ่ง ให้นายแดง ๕๐๐ บาท
ตั้งนั้นนายดำอาจเรียกเงิน ๕๐๐ บาท นั้นคืนได้
หรือสมมติว่านายดำ รับ ภาระจะ ส่ง มอบ เรือ
ยนต์ ๑ ถ้าให้แทนใช้เงิน ๑,๐๐๐ บาท ตั้งนั้น
นายดำจะถือเสมือน หนึ่งว่าหนี้ใหม่ นั้นมิได้
ก่อขึ้นเลยก็ได้

วรรค ๒ ตอนต้น สมมติว่าแทนที่นายดำ
ลูกหนี้จะให้ความยินยอม ตั้ง กล่าวมาใน อุทา
หรณ์วรรค ๑ ข้างต้น นายดำได้รับแต่คำ
บอกกล่าวการโอนสิทธิเรียกร้องจาก นายขาว
ตั้งนั้นนายดำอาจยกข้อต่อสู้อันมีอยู่ต่อนายแดง
เช่น อายุความ ฯ ล ฯ ขึ้น ต่อสู้นายขาว ผู้
รับโอนได้ แต่ข้อต่อสู้นั้น ๆ ต้องมีอยู่แล้ว
ก่อนได้รับคำบอกกล่าว

วรรค ๒ ตอนปลาย สมมติว่าในเวลา
ที่รับคำบอกกล่าวนายดำลูกหนี้มีสิทธิที่จะเรียก
ร้องราคาซื้อขายเรือยนต์ ๑ ถ้า ๕๐๐ บาทจาก
นายแดงผู้โอน แต่สิทธินั้นยังไม่ถึงกำหนด
และจะ ถึง กำหนด ต่อวัน ที่ ๑ กรกฎาคม

พ.ศ. ๒๔๗๒ ถ้าสิทธิเรียกร้องที่นายแดงได้
โอนให้นายขาวไปนั้นถึงกำหนดวันที่๑กันยายน
พ.ศ. ๒๔๗๒ ดังนั้นนายดำลูกหนี้จะเอาสิทธิ
เรียกร้องเงิน ๕๐๐ บาทมาหักกลบลบกับสิทธิ
เรียกร้องเงิน ๑,๐๐๐ บาทที่โอนไปนั้นได้ คือ
นายขาวผู้รับโอนจะเรียกร้อง เอา จากนายดำ
ได้ก็แต่ที่ยังขาดอยู่ คือ ๕๐๐ บาทเท่านั้น

มาตรา ๓๐๙ การโอนหนี้อันพึงต้องชำระตามเขาสั่งนั้น
ท่านว่าจะยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้ลูกหนี้ ฎบัญญัติ
ภายนอกคนอื่นได้แต่เฉพาะเมื่อการโอนนั้น
ได้สลักหลังไว้ในตราสาร และตัวตราสาร
นั้นได้ส่งมอบให้แก่ผู้รับโอนไปด้วย

บันทึก

หนี้อันพึงต้องชำระตามเขาสั่งนั้น อาจ
มิได้เช่นในเรื่องกรรมธรรม์ประกันภัย ให้ดู
มาตรา ๘๕๑ และในเรื่องตัวเงิน

แต่ใน เรื่อง ตัวเงิน นั้น ย่อมมีหลักเกณฑ์
บัญญัติเป็นพิเศษ เพราะฉะนั้นจึงควรศึกษา
ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บรรพ ๓
ลักษณะ ๒๑ ประกอบไปด้วย

(ในเรื่องใบรับของคลังสินค้าและประทวน
สินค้านั้น มาตรา ๗๗๕ ห้ามมิให้ออกให้
หรือสลักหลังให้แก่ผู้ถือ แต่ไม่ได้กล่าว
โดยตรงถึงการออกให้ตามเขาสั่ง)

อุทาหรณ์

นายแดงได้ทำสัญญา เอา ประกันชีวิตไว้
ต่อ บริษัทคำ โดย บริษัทคำจะให้ เงินเป็น
จำนวน ๑๐,๐๐๐ บาท เมื่อนายแดงมีอายุครบ
๕๕ ปีให้แก่ นายแดง หรือตามคำสั่งของ
นายแดง (กรมธรรม์ประกันภัยนี้ ได้ทำ
เป็นรูปตามเขาสั่ง ตามมาตรา ๘๘๑ วรรค ๒^๑)

๑ มาตรา ๘๘๑ วรรค ๒ “ ถ้ากรมธรรม์ประกันภัยได้ทำเป็นรูปให้ ใช้จ่ายเงินตามเขาสั่ง
แล้ว ท่านให้นับแบบัญญัติมาตรา ๓๐๘ มาใช้บังคับ ”

ดังนี้ เมื่อนายแดงมีอายุครบ ๕๕ ปี นายแดง
มีสิทธิที่จะโอนประโยชน์แห่งสัญญาประกัน
นั้นให้แก่ นายเขียว แต่การโอนนั้นจะยกขึ้น
เป็นข้อต่อสู้บริษัททำหรือบุคคลภายนอกได้
ต่อเมื่อสลักหลังการโอน^๑ ไว้ในกรมธรรม์
นั้น เช่นเขียนว่า

“จ่ายให้นายเขียว หรือ ตาม คำสั่ง
กรุงเทพ ฯ วันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๕๗๒”
และลงลายมือชื่อนายแดง

แล้วมอบกรมธรรม์ที่ได้สลักหลังให้แก่
นายเขียว

มาตรา ๓๑๐ ในมูลหนี้อันพึงต้องชำระตามเขาสั่งนั้น
ลูกหนี้มีสิทธิที่จะสอบสวนถึงตัวผู้ทรงตราสาร

๑ ในเรื่องการโอนตัวเงิน มีบทบัญญัติในมาตรา ๕๑๗ วรรค ๑ ว่า

“อันตัวแลกเงินทุกฉบับ ถึง แม้ว่าจะมิใช่สั่งจ่ายให้แก่บุคคล เพื่อเขาสั่งก็ตาม
ท่านว่าข้อมโอนให้กันได้ด้วยสลักหลัง และส่งมอบ”

ๆสอบสวนความถูกต้องแท้จริงแห่งลายมือ
 ชื่อฤๅดวงตราของผู้ทรงได้ แต่ก็ห้ามความ
 ผูกพันที่จะต้องทำถึงเพียงนั้นไม่ แต่ถ้าลูกหน
 ทำการโดย ทุจริต ฤๅ ประมาท เลิน เล่อ อย่าง
 ร้ายแรงไซ้ การชำระหนี้ นั้น ก็ไม่เป็นอัน
 สมบูรณ์

อุทาหรณ์

ตามอุทาหรณ์ก่อนสมมติว่า นายเขียวได้
 สลักหลังกรมธรรม์ประกันภัยโอน ต่อไป ให้
 นายขาว และนายขาวโอนต่อไปให้นายเหลือง
 นายเหลืองผู้ทรงกรมธรรม์ประกันภัย จึงไป
 ยังสำนักงานบริษัทคำเพื่อรับไ้เงิน ดังนั้น
 บริษัทคำลูกหนมีสิทธิสอบสวนว่าผู้ทรงตัวนั้น
 เป็นตัวนายเหลืองจริงหรือไม่หรือสอบสวนว่า
 ลายมือชื่อนั้นเป็นของนายเหลืองจริงหรือไม่^๑

๑ ในเรื่องตัวเงิน ถ้าลูกหนเป็นธนาคาร ให้ดูมาตรา ๑๐๐๘

แต่บริษัทคำจะไม่ใช้สิทธินั้นก็ได้ สมมติว่า
บริษัทคำไม่ใช้สิทธิ นั้น และได้ชำระ เงิน
๑๐,๐๐๐ บาทโดยสุจริตและไม่ประมาทเดินเลื่อ
อย่างร้ายแรงให้แก่ผู้ทรงกรรมกรรมประกันภัย
นั้น การชำระหนี้ของบริษัทคำนั้น เป็น อัน
สมบูรณ์

สมมติว่า บริษัท คำ รู้จัก ตัว นาย เหลือง
แต่ก็ ชื่น ชำระ เงิน ให้แก่ ผู้ทรง กรรมกรรม
ประกันภัยโดยรู้แล้วว่าไม่ใช่ นายเหลือง ซึ่ง
ไม่ใช่ผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมาย ดังนั้น
บริษัทคำได้กระทำการไปโดยทุจริต การที่
ใช้เงินไปนั้นไม่สมบูรณ์

มาตรา ๓๑๑ บทบัญญัติแห่งมาตราก่อนนี้ ท่านให้ใช้
บังคับตลอดถึงกรณีที่มีกำหนดตัวเจ้าหนี้ระบุ
ไว้ในตราสารซึ่งมีข้อความจดไว้ด้วยว่า ให้
ชำระหนี้แก่ผู้ทรงตราสาร

อุทาหรณ์

นายแดง เป็น ผู้ถือ ตัวสลากกินแบ่งของ
สมาคมค้า ซึ่งถูกรางวัลที่ ๑ เป็นเงิน ๘,๐๐๐
บาท ในวันนี้ปรากฏว่า “สมาคมค้าจะ
ชำระเงินนั้นให้แก่ นายแดง หรือผู้ถือ” ดังนี้
ถ้าสมาคมค้าได้ใช้เงิน ไปโดยสุจริต และไม่
ประมาทเลินเล่อให้แก่ผู้ทรงตัวนั้น ก็เป็น
การ เพียงพอ ที่จะยกขึ้น เป็น ข้อต่อสู้ได้
มีจำต้องใช้ให้เฉพาะนายแดงเท่านั้น

มาตรา ๓๑๒ ในมูลหนี้อันพึงต้องชำระตามเขาสั่งนั้น
ลูกหนี้ จะยก ข้อต่อสู้ซึ่ง มีต่อเจ้าหนี้เดิม ขึ้น
เป็นข้อต่อสู้ผู้รับโอนโดยสุจริตนั้น หาได้ไม่
เว้นแต่ที่ปรากฏในตั๋วตราสารนั้นเอง ฤๅ ที่มี
ขึ้นเป็นธรรมดาสืบจากลักษณะแห่งตราสารนั้น

อุทาหรณ์

ตาม อุทาหรณ์ ได้มาตรา ๓๐๕ สมมติว่า
ถึง กำหนดชำระ เงิน นายเหลืองได้นำ

กรรมกรรมประกันภัยนั้นมาขอรับเงินที่บริษัทค้า
ตั้งนี้ บริษัทค้าจำต้องชำระเงินให้นายเหลื่อง
ผู้รับโอนตัวนั้นโดยสุจริต^๑

สมมติว่าในกรรมกรรมประกันภัยนั้นปรากฏ
ว่าวันกำหนดใช้เงิน คือ ๑๕ วัน ภายหลังที่
นายแดงมีอายุครบ ๕๕ ปี เช่นตรงกับวันที่
๑๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๗๒ แต่นายเหลื่อง
มาขอรับเงินวันที่ ๑๐ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๗๒
ตั้งนี้บริษัทค้ามีสิทธิปฏิเสธไม่ยอมให้เงินได้

มาตรา ๓๑๓ บทบัญญัติแห่งมาตราก่อนนี้ ท่านให้
ใช้บังคับตลอดถึงหนอันพึงต้องชำระแก่ผู้ถือ
นั้นด้วย แล้วแต่กรณี

๑ ให้ดูมาตรา ๘๕๕ ที่ว่า “ภายในบังคับแห่งบทบัญญัติมาตรา ๓๑๒ และ ๔๑๖
ตัวเงิน หรือ เอกสาร อย่างอื่นทุกฉบับ ซึ่ง ออกให้เต็มจำนวน หรือ แต่โดยส่วนเพื่อแทน
เงินใด ๆ อันได้แต่จะหนี้พะนันหรือชั้นต่อที่ดี ออกให้เพื่อใช้เงินที่ออกมาใช้ ในการพะนัน
หรือชั้นต่อเช่นว่านั้นก็ดี ท่านว่าไม่สมบูรณ์ ”

มาตรา ๔๑๖ “บุคคลทั้งหลาย ผู้ถูกฟ้องในมูลตัวแลกเงิน หากจะต่อสู้ผู้ทรง
ตัวข้อต่อสู้ อันอาศัยความเกี่ยวพันกันจะเพาะบุคคลระหว่างตนกับผู้ตั้งจ่าย หรือกับผู้ทรง
คนก่อน ๆ นั้นได้ ไม่ เว้นแต่การโอนจะได้ มีขึ้นด้วยคบคิดกันฉ้อฉล ”

อุทาหรณ์

นายแดง เป็นผู้ถือตั๋วสลากกินแบ่ง ของ
 สมาคมเขี้ยว ซึ่ง ถูก รางวัล ที่ ๑ เป็น เงิน
 ๑๐,๐๐๐ บาท โดยที่สมาคมเขี้ยวจะชำระเงิน
 นั้นให้แก่ผู้ถือ ดังนั้นผู้ถือตั๋วสลากกินแบ่ง
 ฉะนั้นก็มีสิทธิ เรียก ร้องให้สมาคมเขี้ยว
 ชำระรางวัลนั้น สมาคมเขี้ยวจะมีสิทธิต่อสู้
 ไม่ใช้เงินให้ผู้ถือ ได้เฉพาะที่ปรากฏใน
 ตราสารนั้น หรือที่มิขึ้นเป็นธรรมดาสืบจาก
 ลักษณะแห่งตราสารนั้น หรือผู้ถืออันเป็น
 ผู้รับโอนนั้นได้ทำการโดยไม่สุจริต

เรื่องตัวเงินให้ตุมาตรา ๘๕๕ และ ๘๖๖ ประมวล

สำนักหอสมุด

หมวด ๕

ความระงับหนี้

บันทึกขอความทั่วไป

ความ ระงับ หนี้ ใน ที่นี้ หมายถึง ความ
สุดสิ้นแห่งหนี้

หนี้อาจสุดสิ้นไปได้ โดยเหตุต่าง ๆ ดังนี้

๑. การชำระหนี้

๒. ปลดหนี้

๓. หักกลบหนี้

๔. แปลงหนี้ใหม่

๕. หนี้เคลื่อนกลืนกัน

๖. ขาดอายุความแห่งสิทธิเรียกร้อง

๗. เื่องเวลาสุดสิ้น

๘. วัตถุแห่งหนี้ ได้ศูนย์หาย อันจะโทษ

ลูกหนี้มิได้ และ ไม่ใช่ ใน ระยะเวลาที่ ลูกหนี้
ผิดนัด

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บรรพ ๒
หมวดที่ ๕ นี้ ได้กล่าว ถึง ความ ระวัง หนี
โดยเหตุที่ ๑ ถึงที่ ๕ ส่วนเหตุที่ ๖ ที่ ๗ และ
ที่ ๘ นั้น ปรากฏจากในข้ออื่น เพราะฉะนั้น
ในบันทึกข้อความทั่วไปนี้ จะได้กล่าวพอเป็น
สังเขปถึงเหตุที่ ๖-๗-๘ ส่วนเหตุที่ ๑ ถึง ๕
นั้น จะได้กล่าวต่อไปในส่วน ที่ เกี่ยว กับ
เรื่องนั้น ๆ

ขาดอายุความแห่งสิทธิเรียกร้อง

ถ้า เจ้า หนี้ ไม่ ใช้ สิทธิ เรียกร้อง ภายใน
ระยะเวลาอัน กฎหมายกำหนดไว้ (ให้ดู
ลักษณะ ๖ ตั้งแต่มาตรา ๑๖๓ ถึง ๑๕๓)
สิทธิเรียกร้องของเจ้าหนี้ ได้ชื่อว่าขาดอายุ
ความ ถ้าเจ้าหนี้ใช้สิทธิเรียกร้องที่ขาดอายุ
ความ ข้นฟ้องร้อง ลูกหนี้อาจยกอายุความ
ขึ้นเป็นข้อต่อสู้ ในกรณีเช่นนั้นเจ้าหนี้

ก็หมดสิทธิที่จะเรียกร้องให้ลูกหนี้ชำระหนี้ แต่ถ้าวินยอมไม่ได้ อ้างอายุความขึ้นเป็นข้อต่อสู้แล้ว เจ้าหนี้ก็มีสิทธิที่จะเรียกร้องให้ลูกหนี้ชำระหนี้ได้ กล่าวคือ ศาลจะอ้างเอาอายุความมาเป็นมูลยกฟ้องไม่ได้ ในเมื่อลูกหนี้ไม่ได้ยกอายุความขึ้นเป็นข้อต่อสู้ (ให้ดู มาตรา ๑๕๓)

อนึ่งให้พึงสังเกตว่า แม้ลูกหนี้จะได้ยกอายุความขึ้นเป็นข้อต่อสู้แล้วก็ดี หนี้ซึ่งขาดอายุความแล้วนั้น ก็ยังไม่สูญสิ้นไปทีเดียว กล่าวคือ หนี้นั้นกลายมาเป็นหนี้ตามธรรมดา (ให้ดูคำอธิบาย เรื่อง หนี้ตามธรรมดาข้างต้น) ถ้าวินยอมชำระหนี้ที่ขาดอายุความแล้ว การชำระหนี้นั้นก็ย่อมสมบูรณ์ ลูกหนี้จะเรียกคืนไม่ได้ (ให้ดู มาตรา ๑๕๔)

เงื่อนไขเวลาสุดท้าย

เงื่อนไขเวลาสุดท้าย คือ ระยะเวลาซึ่งได้กำหนดไว้ในนิติกรรมว่า เมื่อถึงกำหนดเวลาแล้ว หนี้เป็นอันยุติสิ้น เช่นนายแดงทำสัญญาเป็นลูกจ้างรับใช้การงาน นายดำมีกำหนด ๑ เดือน เมื่อสิ้นกำหนดนั้นแล้ว หนี้ซึ่งนายแดงจะพึงต้องกระทำ ก็ย่อมเป็นภาระระงับไป.

ความสูญหายแห่งวัตถุแห่งหนี้

ถ้าการชำระหนี้กลายเป็นพ้นวิสัย เพราะพฤติการณ์อันใดอันหนึ่ง ซึ่งเกิดขึ้นภายหลังที่ได้ก่อหนี้ และซึ่งลูกหนี้ไม่ต้องรับผิดชอบ หนี้ก็เป็นอันระงับไป กล่าวคือ ลูกหนี้เป็นอันหลุดพ้นจากการชำระหนี้ (ให้ดูมาตรา ๒๑๕ วรรค ๑) ทั้งนี้หมายความว่า

ลูกหนี้ไม่สามารถชำระหนี้ได้ เพราะเหตุที่วัตถุแห่งหนี้ได้สูญหายไป ซึ่งอาจเป็นเพราะเหตุสุดวิสัย เช่นนายแดงมีหนี้ที่จะต้องส่งมอบเข้าสาร ๑๐๐ กระสอบให้นายดำ นายแดงได้ขอส่งมอบเข้าสารนั้นแก่นายดำแล้ว แต่นายดำเจ้าหนี้ ปฏิเสธภายหลังเข้าสารนั้นถูกเพลิงไหม้ ดังนั้นหนี้นั้นย่อมเป็นอันระงับไป

แต่เหตุพ้นวิสัยนั้น อาจเป็นเพราะเหตุการอย่างอื่น เช่นนายแดงมีหนี้ที่จะต้องส่งมอบบุหรี่ย่านายดำ ๑,๐๐๐ มวน ณวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๓ สมมติว่าในภายหลังรัฐบาลได้ประกาศห้ามไม่ให้ราษฎรทำการซื้อขายบุหรี่ย่าน ดังนั้นหนี้ซึ่งนายแดงพึงชำระหนี้ ก็เป็นอันระงับไป

แต่ปัญหาสำหรับในเรื่อง การพ้นวิสัยนี้มีอยู่ว่า ถ้าการพ้นวิสัยนั้นเป็นชั่วคราว และภายหลังได้หมดสิ้นไป ดังนั้นหนี้จะกลับเกิดขึ้นอีกได้หรือไม่ เช่นนายแดงทำสัญญา

ส่งเข้าให้นายดำเดือนละ ๑๐ กระสอบ มี
กำหนด ๕ ปี นับแต่วันที่ ๑ เมษายน พ.ศ.
๒๔๕๕ เป็นต้นไป ครั้นถึง พ.ศ. ๒๔๖๐
รัฐบาลได้ห้ามไม่ให้ส่งเข้าออกไปขาย
ต่างประเทศ นายแดงจึงไม่สามารถที่จะส่ง
เข้าไปให้นายดำที่สิงคโปร์ได้ หนี้ก็เป็นอัน
ระงับไปในปี พ.ศ. ๒๔๖๐ นั้น แต่สมมติว่า
ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๔๖๑ นั้น รัฐบาลได้
อนุญาตให้ส่งเข้าออกไปขายต่างประเทศได้
ดังนี้ หนี้อันนายแดงจะพึงต้องปฏิบัตินั้น
จะกลับคืนมีขึ้นอีกหรือไม่ ?

ชำนาญหอสมุด

ส่วนที่ ๑

การชำระหนี้

การชำระหนี้ คือ การปฏิบัติ ตามวัตถุ
แห่งหนี้

การชำระหนี้มีหลายวิธี คือ

๑. การชำระหนี้ตามธรรมดา กล่าวคือ
เมื่อวัตถุแห่งหนี้มีอยู่อย่างไร ลูกหนี้ก็ชำระ
ให้แก่เจ้าหนี้อย่างนั้น

๒. การชำระหนี้โดยรับช่วงสิทธิ (ให้ดู
มาตรา ๒๒๖ ถึง ๒๓๒) การชำระหนี้
โดยสถานเช่นนี้ ไม่เป็นการทำให้วัตถุ
แห่งหนี้นั้นระงับไป กล่าวคือ เป็นแต่เพียง
เปลี่ยนตัวผู้เป็นเจ้าหนี้ (ให้ดูที่ได้ศึกษา
มาแล้ว)

๓. การชำระหนี้โดยวัตถุอย่างอื่น แทน
วัตถุแห่งหนี้ที่ได้ตกลงกันไว้ (ให้ดู
มาตรา ๓๒๑)

หัวข้อที่จะต้องพิจารณาในเรื่องการชำระหนี้ มีดังต่อไปนี้

๑. ใครมีสิทธิชำระหนี้ได้

๒. การชำระหนี้ จะต้องอยู่ในข้อบังคับอย่างไร จึงจะชอบด้วยกฎหมาย

๓. หนี้จะต้องชำระแก่ใคร

(๑) ใครมีสิทธิชำระหนี้

ตามธรรมดาลูกหนี้ มีสิทธิชำระหนี้ และบุคคลภายนอกอื่นๆ จะเป็น ผู้ชำระ ก็ได้ เว้นแต่สภาพแห่งหนี้จะไม่เปิดช่องให้บุคคลภายนอกชำระ หรือจะขัดกับเจตนาอันควรจะได้แสดงไว้ หรือจะเป็นการฝ่าฝืนใจลูกหนี้ (ให้ดูมาตรา ๓๑๔)

(๒) การชำระหนี้ จะต้องอยู่ในข้อบังคับอย่างไร จึงจะชอบด้วยกฎหมาย

การชำระหนี้ อัน ชอบ ด้วย กฎหมาย นั้น จะต้องอยู่ในข้อบังคับ ดังนี้

ก. วัตถุแห่งหนี้มีอย่างไร ลูกหนี้ต้องชำระหนี้เช่นนั้น เช่นวัตถุแห่งหนี้เป็นจำนวนเงิน ๑๐๐ บาท ลูกหนี้จะเอาม้ามาชำระให้ ๑ ตัวไม่ได้ นอกจากเจ้าหนี้จะยอมรับให้ชำระม้าแทน (ให้ดูมาตรา ๓๒๑)

ข. ลูกหนี้จะแบ่งแยกวัตถุ แบ่งแยกการชำระหนี้ออกเป็น ส่วน ๆ ไม่ได้ นอกจากจะตกลงกัน เป็น อย่างอื่น เช่น นายแดงเป็นลูกหนี้นายดำ ๕๐๐ บาท ถึงกำหนดชำระวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๒ นายแดงจะแบ่งแยกชำระให้คราวละ ๑๐๐ บาท เช่นนั้นนายดำมีสิทธิที่จะปฏิเสธไม่รับ การชำระหนี้ นั้นได้

ค. ผู้ชำระหนี้ จะต้อง มีความสามารถตามกฎหมาย (ให้ดูมาตรา ๑๕ ถึง ๔๓)

ฅ. มีปัญหาที่น่าคิดว่า ผู้ชำระหนี้ต้องเป็นเจ้าของทรัพย์สินที่จะชำระหนี้ นั้น เช่น นายแดงมีหนี้ที่จะต้องส่งมอมม้า ๑ ตัวให้แก่

นายคำ ตั้ง^๕ นายแดงจะต้องเป็นเจ้าของ
 ม้าตัวนั้น ถ้านายแดงเอาม้าซึ่งไม่ใช่ของตน
 มาชำระหนี้แล้ว นายคำมีสิทธิที่จะปฏิเสธได้
 เพราะเหตุว่า เจ้าของม้า ที่แท้จริง มีสิทธิที่จะ
 ติดตามม้านั้นเอาคืนไปจากนายแดงได้ แต่
 ข้อบกพร่อง อาจ มี ได้ ใน เรื่อง สังหาริมทรัพย์
 อื่น ๆ ซึ่ง ไม่ มีการ จดทะเบียน กรรมสิทธิ์
 เพราะเหตุว่า หลัก ใน เรื่อง กรรมสิทธิ์ แห่ง
 สังหาริมทรัพย์มีอยู่ว่า ถ้าสังหาริมทรัพย์
 ตกอยู่ในความครอบครองของใคร กฎหมาย
 สันนิษฐานก่อนว่า ผู้นั้นเป็นเจ้าของ ? ให้
 ดูมาตรา ๓๒๒ ประกอบ

(๓) หนี้จะต้องชำระแก่ใคร

ตามหลัก การชำระหนี้ ต้องทำให้แก่ตัว
 เจ้าหนี้ หรือแก่บุคคลผู้มีอำนาจรับชำระหนี้
 แทนเจ้าหนี้ (ให้ดูมาตรา ๓๑๕ ตอนต้น)

ส่วน การชำระหนี้ แก่บุคคลผู้ไม่มีอำนาจ
 รับชำระหนี้ นั้น จะสมบูรณ์ก็ต่อเมื่อ

ก. เจ้าหนี้ให้สัตยาบันแก่การนั้น (ให้ดู
มาตรา ๓๑๕ ตอนปลาย) หรือ

ข. การชำระหนี้นั้นได้ทำให้โดยสุจริต
แก่ผู้ครองตาม ปราบกฎแห่งสิทธิในมูลหนี้
(ให้ดูมาตรา ๓๑๖) หรือ

ค. เจ้าหนี้ได้ลาออกเวยจากการที่ลูกหนี้
ได้ชำระหนี้ให้แก่บุคคลอื่น (ให้ดู
มาตรา ๓๑๗) หรือ

ง. ลูกหนี้ได้ชำระหนี้ให้แก่คนที่ ๓ ตาม
ที่ศาลสั่ง (ให้ดูมาตรา ๓๑๕)

การชำระหนี้สำนักงานวางทรัพย์ ให้ดู
มาตรา ๓๓๑ ถึง ๓๓๕

ชำนาญหอสมุด

มาตรา ๓๑๔ อันการชำระหนี้นั้น ท่านว่าบุคคลภายนอกจะเป็นผู้ชำระก็ได้ เว้นแต่สภาพแห่งหนี้จะไม่เปิดช่องให้บุคคลภายนอกชำระ ถ้าจะขัดกับเจตนาอันคู่กรณีได้แสดงไว้

บุคคลผู้ไม่มีส่วนได้เสียด้วยในการชำระหนี้นั้น จะเข้าชำระหนี้โดยขึ้นใจลูกหนี้หาได้ไม่

อุทาหรณ์

วรรค ๑ ตอนต้น นายแดง ขาย เรือให้ นายดำ ๑ ลำเป็นราคา ๑๐๐ บาท นายเขียว ซึ่งมีชื่อคู่สัญญาและไม่มีประโยชน์ได้เสียในการใช้ราคาเรือนั้น อาจใช้ราคาเรือให้นายแดงได้ เพราะสภาพแห่งหนี้ คือ การชำระเงินนั้นไม่เปิดช่องให้บุคคลภายนอกชำระ

วรรค ๑ ตอน ๒ นายดำตกลงจะเขียนรูปภาพรูปหนึ่งให้นายแดง ดังนั้น สภาพแห่ง

หนังสือนี้ต้อง การ ฝ่ามือเป็น พิเศษ นายเขียว
บุคคลภายนอก จะเขียนรูปภาพ แทน นายดำ
ไม่ได้

วรรค ๑ ตอน ๓ นายแดง เป็น เจ้าหนี้

นายดำ ๑๐๐ บาท นายแดง กับนายดำตกลง
กันว่าบุคคลภายนอก จะชำระแทน นายดำ
มิได้ ดังนั้น นายเขียว บุคคลภายนอกก็ไม่มี
อำนาจชำระ

วรรค ๒. นายแดง เป็น เจ้าหนี้ นายดำ

๑๐๐ บาท นายขาว บุคคลภายนอกผู้ไม่มี
ส่วน ได้ เสีย ได้ นำเงิน ๑๐๐ บาท เพื่อ ชำระ
นายแดง แต่นายดำถูกหนได้คัดค้านไม่ยอม
ให้ชำระหนี้ ดังนั้นนายขาวมีอำนาจชำระหนี้ให้
แก่นายแดงได้

มาตรา ๓๑๕ อัน การ ชำระ หนี้ นั้น ต้อง ทำให้ แก่ตัว
เจ้าหนี้ ฤ็บุคคลผู้มีอำนาจรับ ชำระหนี้แทน

เจ้าหนี้ การชำระหนี้ ทำให้ แก่บุคคลผู้ไม่มี
อำนาจรับชำระหนี้ นั้น ถ้าเจ้าหนี้ให้สัตยา
บันก็นับว่าสมบูรณ์

อุทาหรณ์

นายแดงเป็นลูกหนี้นายดำ ๑๐๐ บาท นาย
แดงได้ชำระเงิน ๑๐๐ บาทให้แก่นายขาว ผู้
ไม่มีสิทธิจะรับไว้ เพียงเท่านั้นการชำระหนี้
นั้นยังไม่สมบูรณ์ แต่ถ้าภายหลังนายดำได้
ส่งใบเสร็จรับเงินไปยังนายแดง หรือกระทำ
การอย่างอื่นแสดงว่าได้รับเงินที่ค้างแล้ว ได้
ถือว่านายดำให้สัตยาบันการที่นายแดงใช้เงิน
ให้แก่นายขาว การชำระหนี้ นั้นสมบูรณ์

มาตรา ๓๑๖ ถ้าการชำระหนี้ นั้นได้ ทำให้ แก่ผู้ครอง
ตามปรากฏแห่งสิทธิในมูลหนี้ ท่านว่าการ
ชำระหนี้ นั้น จะ สมบูรณ์ ก็แต่ เมื่อ บุคคลผู้
ชำระหนี้ ได้กระทำการโดยสุจริต

อุทาหรณ์

นายแดงมีหนี้ที่จะต้องชำระเงิน ๑๐๐ บาท
 ให้นายดำในวันที่ ๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๗๒
 ครั้นถึงวันที่ ๑๕ เมษายน นายดำตาย มีบุตร
 อยู่คนหนึ่ง คือ นายขาว นายแดงจึงชำระ
 เงิน ๑๐๐ บาทนั้นให้แก่ นายขาว โดยไม่ทราบ
 ว่ามีพินัยกรรมซึ่ง นายดำ ยกสิทธิเรียกร้องที่มี
 ต่อ นายแดง ให้นายเขียว ดังนั้น ได้ชื่อว่า
 นายแดงได้ ชำระหนี้ให้ นายขาว ผู้ครองตาม
 ปราบในมูลหนี้ และนายแดงได้ชำระ
 หนี้ไปโดยสุจริต การชำระหนี้ย่อมสมบูรณ์
 นายเขียวผู้มีสิทธิตามพินัยกรรม จะเรียก
 ร้องให้นายแดงต้องชำระหนี้แก่ตนอีกไม่ได้

มาตรา ๓๑๗ นอกจากกรณีดังกล่าวไว้ในมาตราก่อน
 การชำระหนี้แก่บุคคลผู้ไม่มีสิทธิจะได้รับนั้น
 ท่านว่า ย่อม สมบูรณ์ เพียงเท่าที่ตัวเจ้าหนี้ได้
 ลาภออกจนแก่การนั้น

อุทาหรณ์

นายแดง เป็น ลูกหนี้ นายดำ ๑๐๐ บาท
 นายแดงใช้เงิน ๑๐๐ บาทให้นายขาว ผู้ไม่มี
 สิทธิจะรับชำระหนี้ นายขาวส่งมอบเงิน
 ให้นายดำ การชำระหนี้ทั้งหมดย่อมสมบูรณ์
 เพราะว่านายดำได้ลาภเต็มตามจำนวนแห่งหนี้
 สมมติว่า นายขาวมอบเงินให้นายดำเพียง
 ๘๐ บาทเท่านั้น การชำระหนี้ย่อมสมบูรณ์
 เพียงเท่าที่ นายดำได้ เป็น ลาภนอกเขต คือ
 เพียง ๘๐ บาท

มาตรา ๓๑๘ บุคคลผู้ถือใบเสร็จเป็นสำคัญ ท่าน
 นับว่าเป็น ผู้มี สิทธิ จะได้รับ ชำระหนี้ แต่
 ความที่ กล่าวนี้ ท่าน มิให้ใช้ ถ้า บุคคล
 ผู้ชำระหนี้รู้ว่าสิทธิเช่นนั้นห้ามมิ ฤ็ไม่รู้อยู่
 เท่าถึงสิทธินั้น เพราะ ความประมาทเลินเล่อ
 ของตน

อุทาหรณ์

นายแดงได้ซื้อของจากนายดำ เป็นราคา ๕๐๐ บาท โดยยังไม่ชำระราคา ต่อมา นายขาวคนเก็บเงินนายดำ มาขอให้ นายแดง ใช้คำสั่งของโดยแสดงใบเสร็จรับเงินนายดำ นายแดงให้เงินให้แก่ นายขาว ตั้งนี้การชำระหนี้เป็นอันสมบูรณ์ แต่ถ้านายแดง เมื่อได้รู้แล้ว เช่น ได้รับจดหมายจากนายดำ ว่านายขาวคนเก็บเงินได้ถูกไล่ออกจากหน้าที่แล้วก็ดี หรือโดยความประมาทเลินเล่อ ของนายแดงเอง นายแดงไม่ทราบว่านายขาวถูกไล่ออกก็ดี นายแดงยังชำระเงินให้แก่นายขาว ตั้งนี้การชำระหนี้ไม่สมบูรณ์

มาตรา ๓๓๙ ถ้าศาลสั่งให้ ลูกหนี้คนที่สามงดเว้นทำการชำระหนี้แล้ว ยัง ชื่น ชำระหนี้ ให้แก่ เจ้าหนี้ของตนเองไซ้ ท่านว่าเจ้าหนี้ผู้

ร้องขอให้ยึดทรัพย์จะเรียกให้ลูกหนี้คนที่สาม
นั้นทำการชำระหนี้ก็ให้คุ้มกับความเสียหาย
อันตนได้รับก็ได้

อนึ่งข้อความซึ่งกล่าวมาในวรรคข้างต้นนี้
หาเป็นข้อขัดขวางใน การ ที่ลูกหนี้คนที่สาม
จะใช้สิทธิไล่ เบี้ย เอา แก่ เจ้า หนี้ ของตนเอง
นั้นไม่

อุทาหรณ์

วรรค ๑. นายแดงเป็น ลูกหนี้ นายดำ
๑,๐๐๐ บาท นายเขียวเป็นเจ้าหนี้ นายดำ
อยู่ ๒๐๐ บาท นายเขียวจึงร้องต่อศาลให้
สั่งบังคับนายแดงวางเงิน ๒๐๐ บาท ต่อ ศาล
เพื่อชำระหนี้แก่นายดำ ศาลจึงได้มีคำสั่ง
ตามคำขอร้องของนายเขียว แต่นายแดง
ก็ยังใช้เงิน ๑,๐๐๐ บาทให้นายดำ ตั้ง น
นายเขียวเจ้าหนี้มีสิทธิจะเรียกร้องให้นายแดง
ชำระเงิน ๒๐๐ บาทอีกได้

วรรค ๒. เมื่อนายแดงจำต้องชำระเงิน
อีก ๒๐๐ บาทดังกล่าวในวรรค ๑ แล้ว นาย
แดงอาจใช้สิทธิโต้แย้งเรียกร้องเอาเงิน ๒๐๐
บาทคืนจากนายดำเจ้าหนี้ของตนได้

มาตรา ๓๒๐ อันจะบังคับให้เจ้าหนี้รับชำระหนี้แต่เพียง
บางส่วน ฤ็ให้รับชำระหนี้เป็นอย่างอื่น
ผิดไปจากที่จะต้องชำระแก่เจ้าหนี้นั้น ท่าน
ว่าหาอาจบังคับได้ไม่

อุทาหรณ์

(๑) นายแดงให้นายดำยืมเงิน ๑,๐๐๐ บาท
นายแดงเรียกร้องให้ชำระเงินคืน นายดำ
ขอชำระเงินให้ก่อนเพียง ๕๐๐ บาท ดังนั้น
นายแดงอาจปฏิเสธไม่รับเงิน ๕๐๐ บาทนั้นได้
และมีสิทธิจะยื่นฟ้องต่อศาลเรียกเงินเต็ม
จำนวน ๑,๐๐๐ บาทจากนายดำ

(๒) นายแดงให้นายดำยืมเงิน ๑,๐๐๐ บาท
 นายดำจะเอา เรือยนต์ มาโอนให้นายแดง
 เพื่อเป็นการชำระหนี้เงิน ๑,๐๐๐ บาทนั้นไม่ได้
 (นอกจากที่จะกล่าวต่อไป ใน มาตรา ๓๒๑)

มาตรา ๓๒๑ ถ้าเจ้าหนี้ยอมรับการชำระหนี้เป็นอย่างอื่น
 แทนการชำระหนี้ที่ได้ตกลงกันไว้ ท่านว่า
 หนี้นั้นก็เพี้ยนอันระงับสิ้นไป

ถ้าเพื่อที่จะทำให้พอแก่ใจเจ้าหนี้ นั้น ลูก
 หนี้รับภาระเป็นหนี้ อย่างไรอย่างใดอย่างหนึ่งขึ้นใหม่
 ต่อเจ้าหนี้ไซ้ เมื่อกรณีเช่นที่สงสัย ท่าน
 มิให้สันนิษฐานว่าลูกหนี้ได้ก่อหนี้ขึ้นขึ้นแทน
 การชำระหนี้

ถ้าชำระหนี้ด้วยออก-ด้วยโอน - ฤด้วย
 สลากหลังตัวเงิน ฤประทวนสินค้า ท่านว่า
 หนี้ นั้น จะระงับ สิ้นไป ต่อ เมื่อตัว เงิน ฤ
 ประทวนสินค้านั้นได้ใช้เงิน แล้ว

อุทาหรณ์

วรรคต้น. นายแดงให้ นายดำ ยืม เงิน ๑,๐๐๐ บาท ถ้านายแดงตกลงรับมอบเข้าสาร ๑๐๐ กระสอบ ซึ่ง นายดำส่งมอบให้แทนการชำระเงินแล้ว นายดำ ก็ หลุดพ้นจากหนี้ เสมือนหนึ่งว่าได้ชำระเงิน ๑,๐๐๐ บาทให้แก่ นายแดงแล้วณนั้น (ถ้านายแดงเจ้าหนี้ ไม่ยอมรับ นายดำยังไม่หลุดพ้นจากหนี้ ตามมาตรา ๓๒๐)

วรรค ๒. ตามอุทาหรณ์วรรคต้น สมมติว่า การที่นายดำส่งมอบเข้าสาร ๑๐๐ กระสอบ ให้ นายแดงนั้น ไม่ทราบแน่จะให้เพื่อแทนการชำระหนี้หรือไม่ ดังนั้นจะสันนิษฐานว่า นายดำส่งมอบเข้าสาร ๑๐๐ กระสอบนั้นแทนการชำระเงินไม่ได้ ถือนายแดงเจ้าหนี้ยังอาจเรียกร้องให้นายดำชำระหนี้ได้ นอกจากจะพิสูจน์ได้เป็นอย่างอื่น

วรรค ๓. นายแดง เป็น ลูกหนี้ นายดำ
๑,๐๐๐ บาท นายแดงออกเช็คในธนาคาร
ให้นายดำเพื่อชำระหนี้ ธนาคารไม่จ่ายเงิน
ให้ ดังนั้น การชำระเงินโดย ออกเช็ค นั้นยังไม่
สมบูรณ์ นายแดงยังคงเป็นลูกหนี้ นายดำ
อยู่ ๑,๐๐๐ บาท

มาตรา ๓๒๒ ถ้าเอาทรัพย์สินดี สิทธิเรียกร้องจาก
บุคคลภายนอกก็ดี ฤๅสิทธิอย่างอื่นก็ดี ให้
แทนการชำระหนี้ ท่านว่า ลูกหนี้จะต้อง
รับผิดชอบ เพื่อ ชำระครบพร้อม และ เพื่อ การ
รอนสิทธิทำนองเดียวกับผู้ขาย

อุทาหรณ์

นายแดง เป็น ลูกหนี้ นายดำ ๑,๐๐๐ บาท
นายแดง ส่งมอบเข้าสาร ๑๐๐ กระสอบ แทน
การชำระหนี้ นายดำยอมรับ ภายหลัง

๒๘๗

ปรากฏว่า เจ้าสาร นั้น ผู้ทำให้เสื่อมราคา
ตั้งนี้ นายแดง ต้อง รับผิดชอบ เช่นเดียวกับผู้ชาย
(ให้ดูมาตรา ๔๗๒)

มาตรา ๓๒๓ ถ้าวัตถุแห่งหนี้เป็นอันให้ส่งมอบทรัพย์สิน
เฉพาะสิ่ง ท่านว่าบุคคลผู้ชำระหนี้จะต้อง
ส่งมอบทรัพย์สิน ตาม สภาพ ที่ เป็น อยู่ ใน เวลา
ที่จะพึงส่งมอบ

ลูกหนี้จำต้องรักษาทรัพย์สินนั้นไว้ด้วยความ
ระมัดระวัง เช่นอย่างวิญญูชนจะพึง สงวนทรัพย์สิน
สิน ของ ตน เอง จนกว่า จะได้ ส่ง มอบ
ทรัพย์สินนั้น

อุทาหรณ์

นายแดงรับฝากม้าของ นายดำ ๑ ตัว
กำหนดจะต้อง ส่งมอบให้ นายดำ ใน วันที่ ๑
พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๒ ก่อนส่งมอบ

นายแดงได้ระมัดระวัง ม้า นั้น เช่นอย่างจะพึง
ระวัง ม้าของตนเอง แต่ เมื่อ วัน ส่งมอบ
ม้า นั้นเจ็บ ดังนั้น นายดำจำต้องรับมอบม้าไป
ทั้งที่ ยัง เจ็บ อยู่ และ ไม่มี สิทธิเรียกร้อง
อย่างไรจากนายแดง

แต่ ถ้า นายแดงได้เล่นเลื้อ เช่น เอาม้า
ตัวนั้นไปเก็บไว้ในโรงเดียวกันกับม้าที่เป็นโรค
ติดต่อ ทำให้ม้าที่นายดำได้ฝากไว้เจ็บ ดังนั้น
นายแดงต้องรับผิดชอบในความประมาท เล่นเลื้อ
ของคุณ

มาตรา ๓๒๔ เมื่อ มิได้มีแสดงเจตนาไว้โดย เฉพาะ
เจาะจงว่า จะพึงชำระหนี้สถานที่ใดไซ้
หากจะต้องส่งมอบทรัพย์สินเฉพาะสิ่ง ท่านว่า
ต้องส่งมอบกันณสถานที่ซึ่ง ทรัพย์สินนั้นได้อยู่
ในเวลาเมื่อก่อให้เกิดหนี้ขึ้น ส่วนการชำระ
หนี้โดยประการอื่น ท่านว่าต้องชำระณสถานที่
ซึ่งเป็นภูมิลำเนาปัจจุบันของเจ้าหนี้

อุทาหรณ์

ตอน ๑. ส่งมอบทรัพย์สินเฉพาะสิ่ง เมื่อ
วันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๒ นายแดง
ขายม้าชื่อ “สีหมอก” ซึ่งเก็บอยู่ในโรงม้า
ของนายขาวให้นายดำ กำหนดส่งมอบ
วันที่ ๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๗๒ แต่มิได้
ตกลงกันโดยเฉพาะเจาะจงว่าจะส่งมอบ
ณสถานที่ใด ดังนั้น นายดำ ผู้ซื้อจำต้องไป
รับมอบม้าที่โรงม้าของนายขาว

ตอน ๒. การชำระหนี้โดยประการอื่น
นายแดง ทำสัญญา จะ ขายเข้าสารให้นายดำ
๑ ตัน กำหนดส่งมอบ วันที่ ๑ พฤษภาคม
พ.ศ. ๒๔๗๒ แต่มิได้ตกลงกันโดยเฉพาะ
เจาะจงว่าจะส่งมอบณสถานที่ใด ดังนั้น นาย
แดงต้องส่งมอบเข้าสาร ๑ ตัน นั้นณภูมิลำเนา
ปัจจุบันของนายดำ เพราะเข้าสาร ๑ ตัน

ไม่ใช่ทรัพย์สินจะเพาะสิ่ง เป็นทรัพย์สิน
ที่เป็นประเภท

มาตรา ๓๒๕ เมื่อมิได้มีแสดงเจตนาไว้ในข้อคำใช้จ่าย
ในการชำระหนี้ ท่านว่าฝ่ายลูกหนี้พึงเป็น
ผู้ออกคำใช้จ่าย แต่ถ้าคำใช้จ่ายนั้นมีจำนวน
เพิ่มขึ้น เพราะเจ้าหนี้ย้ายภูมิลำเนาที่ดี ๆ
เพราะการอื่นใดอันเจ้าหนี้ได้กระทำที่ดี คำ
ใช้จ่ายเพิ่มขึ้นเท่าใดเจ้าหนี้ต้องเป็นผู้ออก

อุทาหรณ์

เมื่อวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๒ นาย
แดง อยู่จังหวัดนครราชสีมา ได้ตกลงขาย
เข้าสาร ๑๐ เกวียนให้นายดำซึ่งอยู่ที่กรุงเทพฯ
กำหนดส่งมอบในวันที่ ๑ พฤษภาคม พ.ศ.
๒๔๗๒ ถ้าในสัญญามิได้มีข้อความว่าคำ
ใช้จ่ายในการส่งมอบแล้ว นายแดงลูกหนี้

ต้องเป็นผู้ออกค่าใช้จ่าย ในการขนส่งเข้านั้น
 มายังภูมิลำเนาของนายดำที่กรุงเทพฯ ฯ แต่
 สมมติว่าเมื่อวันที่ ๒๐ เมษายน พ.ศ. ๒๔๖๒
 นายดำย้ายภูมิลำเนาไปอยู่จังหวัดสมุทรปราการ
 ดังนั้นการชำระหนี้จะต้องทำณภูมิลำเนาปัจจุบัน
 ของนายดำ ใน จังหวัด สมุทรปราการ ตาม
 มาตรา ๓๒๔ แต่ค่าใช้จ่ายในการขนส่งเพิ่ม
 ขึ้น อีก ๕๐ บาท ดังนั้น ค่าใช้จ่ายที่ เพิ่มขึ้น
 ๕๐ บาทนั้น นายดำเจ้าหนี้ ต้อง เป็น ผู้ออก

มาตรา ๓๒๖ บุคคลผู้ชำระหนี้ชอบที่จะได้รับใบเสร็จ
 เป็นสำคัญจากผู้รับชำระหนี้นั้น และ ถ้า
 หนี้ได้ชำระสิ้นเชิงแล้ว ผู้ชำระหนี้ชอบ
 ที่จะได้รับเวรคืน เอกสาร อัน เป็น หลักฐาน
 แห่งหนี้ ฤ็ให้ขีดฆ่าเอกสารนั้นเสีย ถ้า
 และเอกสารนั้นสูญหาย บุคคลผู้ชำระหนี้
 ชอบที่จะให้จัดแจ้งความขอรับหนังสือ

ในใบเสร็จ ฤๅ ใน เอกสาร อื่น ฉบับ หนึ่ง
ต่างหากก็ได้

ถ้าหนี้้นั้นได้ชำระแต่บางส่วนก็ดี ฤๅถ้า
เอกสารนั้นยังให้สิทธิ อย่างอื่นใด แก่เจ้าหนี้
อยู่ก็ดี ท่านว่า ลูกหนี้ชอบแต่ที่จะได้รับ
ใบเสร็จไว้เป็น คู่มือ และให้ จัดแจ้ง การ
ชำระหนี้้นั้นลงไว้ในเอกสาร

อุทาหรณ์

ตอน ๑. นายแดงให้นายดำยืมเงินไป
๑,๐๐๐ บาท โดยมี สัญญา กู้ยืม ระบุไว้
นายดำได้ชำระเงินให้นายแดงแล้ว ๕๐๐ บาท
ดังนั้นนายดำมีสิทธิที่จะได้ใบเสร็จรับเงิน ๕๐๐
บาท จากนายแดง ถ้า นายดำได้ชำระเงิน
ให้นายแดงเต็ม ๑,๐๐๐ บาท แล้ว ก็มีสิทธิได้
รับสัญญากู้ยืมคืนหรือให้จัดฆ่าเสีย

ตอน ๒. นายแดงให้นายดำยืมเงินไป
๑,๐๐๐ บาท โดยมีสัญญากู้ยืมระบุไว้ เมื่อ

นายดำชำระหนี้เงิน ๑,๐๐๐ บาท ให้นายแดง
แล้ว แต่สัญญากู้ยืมนั้นศูนย์หาย นายดำ
มีสิทธิที่จะให้นาย ดำ จดแจ้ง ข้อที่ว่าสัญญา
กู้ยืมนั้นหาย ลงไว้ในใบเสร็จ รับเงิน ๑,๐๐๐
บาท นั้น หรือ มีสิทธิ เรียกให้นายแดง ทำ
เอกสาร อีก ฉบับ หนึ่ง ต่าง หาก แสดงว่า
สัญญากู้ยืมนั้นศูนย์หายก็ได้

วรรค ๒. นายดำกับนายแดงทำเอกสาร
ให้ไว้ต่อนายเขียว ฉบับหนึ่งว่า นายดำ กับ
นายแดง เป็นลูกหนี้ นายเขียว อยู่คนละ ๕๐๐
บาท นายดำได้ชำระหนี้ ส่วนของตน แล้ว
แต่นายแดงยังไม่ชำระ ดังนั้นนายดำผู้เดียว
จะเรียกเอาเอกสารนั้นคืนมิได้ เพราะว่า
เอกสาร นั้นยังให้สิทธิแก่นายเขียว ที่จะเรียก
รื้องเอาจากนายแดง ในเรื่องเช่นนี้นายดำ
ชอบที่จะได้รับใบเสร็จจากนายเขียว และ
เรียกให้จดแจ้งการชำระหนี้ลงในเอกสาร นั้น

มาตรา ๓๒๗ ในกรณีชำระดอกเบี้ย ฤๅชำระหนี้
 อย่างอื่น อันมีกำหนดชำระ เป็นระยะเวลาหนึ่ง
 ถ้าเจ้าหนี้ออกใบเสร็จให้เพื่อระยะหนึ่งแล้ว
 โดยมีได้อัดเอน ท่านให้สันนิษฐานไว้
 ก่อนว่าเจ้าหนี้ได้รับชำระหนี้เพื่อระยะก่อน ๆ
 นั้นด้วยแล้ว

ถ้า เจ้าหนี้ ออกใบเสร็จให้ เพื่อ การ ชำระ
 ต้นเงิน ท่านให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่า เจ้าหนี้
 ได้รับดอกเบี้ยแล้ว

ถ้า เอกสาร อันเป็น หลักฐาน แห่งหนี้ ได้
 เสร็จสิ้นแล้วไซ้ ท่านให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่า
 หนี้เป็นอันระงับสิ้นไปแล้ว

อุทาหรณ์

วรรค ๑. เมื่อวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ.

๒๔๗๐ นายคำได้ ยืมเงินจากนายแดง ๑,๐๐๐
 บาท ดอกเบี้ยร้อยละ ๑๒ บาท ต่อปี ซึ่ง
 นายคำชำระทุกๆ เดือนๆ ละ ๑๐ บาท เมื่อ

วันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๕๖๒ นายแดง
เจ้าหนี้ได้ออกใบเสร็จฉบับหนึ่งว่าได้รับ
ดอกเบี้ย สำหรับงวดเดือน มีนาคม พ.ศ.
๒๕๖๑ แล้ว ดังนั้นให้ สันนิษฐาน ไว้ก่อนว่า
ดอกเบี้ยประจำทุก ๆ เดือนก่อน ๆ นั้นเป็นอัน
ได้ส่งแล้ว

วรรค ๒. ตามอุทธรณ์วรรค ๑ สมมติว่า
นายแดงได้ออกใบเสร็จให้ไว้แก่นายดำ ว่า
ได้รับ ต้น เงิน ๑,๐๐๐ บาทแล้ว ดังนั้นให้
สันนิษฐานว่า นายแดงได้ชำระดอกเบี้ยให้
นายดำเสร็จแล้ว

วรรค ๓. นายแดงได้ขี้มเงินจากนายดำ
๑,๐๐๐ บาทโดยมีสัญญาระวางกัน ต่อมา
สัญญานั้น ตกไป อยู่ในมือ นายแดง ดังนั้น
ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่า นั้นเป็นอันชำระ
เสร็จสิ้นไปแล้ว ถ้านายดำปฏิเสธว่ามีได้

ใช้เงินแล้ว นายดำจะนำพะยานมาสืบให้
 ได้ความตรงกันข้าม เช่นว่านายแดงได้ยึดถือ
 เอกสารสัญญาฉบับนั้นไว้โดยมิชอบก็ได้

มาตรา ๓๒๘ ถ้าลูกหนี้ต้องผูกพันต่อเจ้าหนี้ในอันจะ
 กระทำการเพื่อชำระหนี้เป็นการอย่างเดียวกัน
 โดยมูลหนี้หลายราย และถ้าการที่ลูกหนี้
 ชำระหนี้ นั้นไม่เพียงพอ จะเปลี่ยนหนี้สินได้
 หมดทุกรายไซ้ร เมื่อทำการชำระหนี้ ลูกหนี้
 ระบุว่าชำระหนี้สินรายใด ก็ให้หนี้สินรายนั้น
 เป็นอันได้เปลี่ยนไป

ถ้าลูกหนี้ไม่ระบุ ท่านว่าหนี้สินรายไหน
 ถึงกำหนด ก็ให้รายนั้นเป็นอันได้เปลี่ยนไป
 ก่อน ในระหว่างหนี้สินหลายรายที่ถึงกำหนด
 นั้น รายใดเจ้าหนี้มีประกันน้อยที่สุด ก็ให้
 รายนั้นเป็นอันได้เปลี่ยนไปก่อน ในระหว่างหนี้
 สินหลายรายที่มีประกันเท่าๆ กัน ให้รายที่

๒๕๗

ตกหนักที่สุดแก่ลูกหนี้ เปนอันได้เปลี่ยนไป
ก่อน ในระหว่างหนี้สินหลายรายที่ตกหนักแก่
ลูกหนี้เท่า ๆ กัน ให้หนี้สิน รายเก่าที่สุด
เปนอันได้เปลี่ยนไปก่อน และถ้ามีหนี้สิน
หลาย รายเก่า เท่า ๆ กัน ก็ให้หนี้ ทุก ราย
เปนอันได้เปลี่ยนไปตามส่วนมากและน้อย

อุทาหรณ์

วรรค ๑. นาย แดง เป็นลูกหนี้ นายดำ
ในค่าเช่าบ้าน ๑๐๐ บาท และค่าเช่ารถยนต์
๑๐๐ บาท นายแดง ส่ง เงิน ๑๐๐ บาท ไป ยัง
นายดำ ดังนั้นนายแดงอาจจะบอกว่าเงินนั้นใช้
ค่าเช่าบ้าน หรือค่าเช่ารถยนต์ก็ได้

วรรค ๒. (๑) นายแดง เป็นหนี้ นายดำ
รายที่ ๑ เป็นจำนวนเงิน ๑๐๐ บาท ซึ่ง ถึง
กำหนดชำระในวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๒

รายที่สอง ๑๐๐ บาท ซึ่งถึงกำหนดชำระในวันที่ ๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๗๒ ครั้นถึงวันที่ ๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๗๒ นายแดงใช้เงินให้นายดำ ๑๐๐ บาท โดยไม่ระบุว่าชำระหนี้รายใด ดังนั้นหนี้รายที่ ๑ ซึ่งถึงกำหนดชำระเป็นอันเปลี่ยนแปลงไป

(๒) นายแดงได้ยืมเงินจากนายดำ รายที่หนึ่ง ๑๐๐ บาทโดยไม่มีประกัน ซึ่งถึงกำหนดชำระในวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๕๗๒ รายที่สอง ๒๐๐ บาท โดยมีนายเขียวเป็นผู้ค้ำประกัน ซึ่งถึงกำหนดชำระในวันที่ ๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๗๒ ครั้นวันที่ ๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๗๒ นายแดงใช้เงินให้นายดำ ๑๐๐ บาท โดยไม่ระบุว่าใช้หนี้รายใด อันนี้หนี้ถึงกำหนดชำระแล้ว ทั้ง ๒ ราย ดังนั้นหนี้รายที่หนึ่งซึ่งมีประกันน้อยที่สุดเป็นอันได้เปลี่ยนแปลงไปทั้งหมด

(๓) นายแดงได้ขี้ม เงิน มาจากนายดำ รายที่หนึ่ง ๑,๐๐๐ บาท ดอกเบี้ยร้อยละ ๕ ต่อปี และมีนายเขียว เป็น ผู้ค้ำประกัน กำหนดชำระคืน ในวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๕๗๒ รายที่สอง ๑,๐๐๐ บาท ดอกเบี้ยร้อยละ ๑๐ ต่อปี และมีนายขาว เป็น ผู้ค้ำประกัน ถึงกำหนดชำระคืนในวันที่ ๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๗๒ ครั้นวันที่ ๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๗๒ นายแดงได้ใช้ เงิน ให้นายดำ ๑,๐๐๐ บาท โดยไม่ระบุว่าชำระหนี้รายใด หนึ่ง ทั้ง ๒ รายนั้นถึงกำหนดชำระ และมีประกัน เท่า ๆ กัน ดังนั้น รายที่สองซึ่งนายแดงต้อง เสียดอกเบี้ยร้อยละ ๑๐ ต่อปี อัน เป็น ราย ที่ ตกหนักแก่นายแดงมากกว่ารายที่หนึ่งเป็นอัน ได้เปลืองไปก่อน

(๔) ตามอาทธรณ์ตอน ๓ สมมติว่า หนี้รายที่สองนั้น ดอกเบี้ยร้อยละ ๕ เท่ากับ รายที่หนึ่ง ดังนั้น รายที่หนึ่ง ซึ่ง เก่า กว่า ราย ที่สองเป็นอัน ได้ปลดเปลืองไปก่อน

(๕) ตามอุทาหรณ์ ตอน ๓-๔ สมมติว่า
หนี้รายที่หนึ่ง และ รายที่สอง นั้น มี ผู้กู้
ประกันทั้ง ๒ ราย ดอกเบี้ยเท่ากันทั้ง ๒ ราย
และถึงกำหนดชำระในวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ.
๒๔๗๒ อันเป็นวัน เดียว กันทั้ง ๒ ราย ตั้ง
ถ้านายแดงถูกหน้นำเงิน ๑,๐๐๐ บาทไปชำระ
โดยไม่ระบว่าชำระหนี้รายใด ต้องถือว่า
หนี้รายที่หนึ่งยอมแปลงไป ๕๐๐ บาท และ
รายที่สองแปลงไป ๕๐๐ บาทตามส่วน

มาตรา ๓๒๔ ถ้านอกจากการชำระหนี้อันเป็นประธาน
ลูกหนี้ ยังจะต้อง ชำระดอกเบี้ย และ เสียค่า
ฤชาธรรมเนียมอีกด้วยไซ้ หากการชำระ
หนี้ ใน ครั้ง หนึ่ง ๆ ไม่ได้ราคาเพียงพอจะ
แปลงหนี้สินได้ทั้งหมด ท่านให้เอาจัดให้
เป็น ค่า ฤชาธรรมเนียม เสีย ก่อน แล้ว จึงให้
ดอกเบี้ย และในที่สุดจึงให้ใช้ในการชำระ
หนี้อันเป็นประธาน

ถ้า ลูกหนี้ ระบุให้จัดใช้ เป็น ประการอื่น
ท่านว่า เจ้าหนี้ จะบอกปฏิเสธไม่ยอมรับชำระหนี้
ก็ได้

อุทาหรณ์

วันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๒ นายดำ
ให้นายแดง ยืมเงิน ๑,๐๐๐ บาท ดอกเบี้ย
ร้อยละ ๑๐ ต่อปี สัญญากู้ยืมได้ทำเป็น
กรรมธรรม์ ต่อ หน้า กรรมการอำเภอ สิ้น ค่า
ธรรมเนียม ๕ บาท ซึ่งนายดำได้ออกให้
แทนนายแดง

วันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๓ นายแดง
ส่งเงิน ๕๐๐ บาทไปยังนายดำเพื่อชำระหนี้
ตั้งเงินจำนวนนั้นไม่พอเปลี่ยนหนี้สินทั้งหมด
กฎหมาย จึงให้จัดสรรเป็นค่าธรรมเนียม เสีย
๕ บาท ก่อน แล้วจัดสรรเป็นดอกเบี้ยอีก ๑๐๐
บาท เงินที่เหลืออีก ๓๕๕ บาทนั้นให้ผ่อน
ใช้คืนเงิน (ถ้านายดำยอมรับใช้แต่บางส่วน
แต่นายดำจะไม่ยอมก็ได้ ให้ดูมาตรา ๓๒๐)

สมมติว่านายแดงได้ระบุให้จัดเป็น
อย่างอื่นต่างหากจากที่กล่าวมาข้างต้น เช่น
ได้เขียนจดหมายพร้อมกับการส่งเงิน ๕๐๐ บาท
มายังนายดำว่าให้อำนาจเงิน ๕๐๐ บาทใช้คืนเงิน
ดังนั้นนายดำจะบอกปฏิเสธไม่ยอมรับชำระหนี้และ
ส่งเงินกลับคืนไปยังนายแดง แล้วเรียกคืน
เงินและดอกเบี้ยพร้อมทั้งค่าธรรมเนียมก็ได้

มาตรา ๓๓๐ เมื่อขอปฏิบัติการชำระหนี้โดยชอบแล้ว
บันดาความรับผิดชอบอันเกิดแต่การไม่ชำระ
หนี้ก็เป็นอันปลดเปลื้องไป นับแต่เวลาที่
ขอปฏิบัติการชำระหนี้

อุทาหรณ์

นายแดงขายม้าให้นายดำ ๑ ตัวซึ่งจะต้อง
ส่งมอบกันที่โรงม้าของนายดำ ในวันที่ ๑๕
เมษายน ครั้นถึงกำหนดนายแดงนำม้าไป

ยังโรงม้าของนายดำเพื่อส่งมอบ แต่นายดำ
ไม่ยอมรับ นายแดงจึงนำม้ามักลับมายังบ้าน
ของตน สมมติว่าคินนั้นม้าถูกฟ้าผ่าตาย
ดังนั้นนายแดงไม่ต้องรับผิดชอบในราคาม้า หรือใน
ค่าเสียหายอย่างใด แต่นายแดงยัง ต้อง
ผูกพันในอันที่จะส่งมอบม้านั้นอยู่เสมอ (ซึ่ง
ถ้านายแดง เป็นผู้ผลิต นายแดงจะต้อง
รับผิดชอบ ให้ดูมาตรา ๒๑๗)

แต่สมมติว่า ม้า นั้นได้ ถูก ผู้ร้าย ลักไป
โดย ความประมาท เลิน เล่อ ของ นายแดง
นายแดงก็ยังคงต้องรับผิดชอบ แม้จะขอปฏิบัติชำระ
หนี้แล้วก็ได้ ให้ดูมาตรา ๓๒๓ วรรค ๒

แต่ถ้านายแดงได้วางม้านั้นไว้ยังสำนักงาน
วางทรัพย์ นายแดง ก็พ้น จาก ความ รับผิดชอบ
ทั้งหลายอันว่าด้วยการไม่ชำระหนี้ (ให้ดู
มาตรา ๓๓๑ ต่อไป)

มาตรา ๓๓๑ ถ้าเจ้าหนี้บอกปิดไม่ยอมรับชำระหนี้ก็ดี
ถ้าไม่สามารถ จะ รับ ชำระหนี้ได้ก็ดี หาก

บุคคลผู้ชำระหนี้วางทรัพย์ อันเป็นวัตถุแห่ง
 หนี้ไว้เพื่อประโยชน์แก่เจ้าหนี้แล้ว ก็ย่อมจะ
 เป็นอันหลุดพ้นจากหนี้ได้ ความข้อนี้
 ท่านให้ใช้ตลอดถึง กรณีที่บุคคลผู้ชำระหนี้
 ไม่สามารถจะหยั่งรู้ถึงสิทธิ ฤ็ไม่รู้ตัว
 เจ้าหนี้ได้แน่นอน โดยมิใช่เป็นความผิด
 ของตน

อุทาหรณ์

ตอน ๑. นายแดงเป็นลูกหนี้นายดำในอัน
 ที่จะต้องส่งมอบม้า ๑ ตัวในวันที่ ๑ เมษายน
 พ.ศ. ๒๔๗๒ ครั้นถึงกำหนด นายดำบอก
 บัดไม่ยอมรับมอบม้า หรือนายดำได้ย้ายไป
 จากที่อยู่ซึ่งนายแดงไม่สามารถชำระหนี้ได้
 ดังนั้น นายแดงอาจหลุดพ้นจากหนี้ได้โดยวาง
 ม้านั้นไว้เพื่อประโยชน์แก่นายดำ (วางทรัพย์
 ที่ไหน ให้ดูมาตรา ๓๓๓)

ตอน ๒. นายแดง ตาย มีเงินฝากอยู่ที่
ธนาคารเขี้ยว ๒,๐๐๐ บาท เมื่อธนาคารเขี้ยว
ไม่สามารถรู้ได้โดยแน่นอนว่าใครเป็นทายาท
ของ นายแดง แล้ว ธนาคารอาจนำเอาเงิน
๒,๐๐๐ บาท มาวางไว้ยังสำนักงานทรัพย์สิน
เพื่อประโยชน์ แก่ เจ้าหนี้ คือ ทายาท อัน
แท้จริงของนายแดงก็ได้

มาตรา ๓๓๒ ถ้าลูกหนี้จำต้องชำระหนี้ต่อเมื่อเจ้าหนี้
จะต้องชำระหนี้ตอบแทนด้วยอะไร ท่านว่า
ลูกหนี้ จะ กำหนดว่า ต่อเมื่อเจ้าหนี้ชำระหนี้
ตอบแทนจึงให้มีสิทธิรับเอาทรัพย์สินที่วางไว้นั้น
ก็ได้

อุทาหรณ์

นายแดงได้ ตกลง ขาย แหวน ให้ นายดำ
๑ วง ราคา ๒,๐๐๐ บาท กำหนดส่งมอบ

และชำระราคาในวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ.
 ๒๔๗๒ ครั้นถึงกำหนดนายคำผู้ซื้อไม่
 ชำระราคา นายแดงผู้ขาย มีสิทธิที่จะเอา
 แหวน นั้น ไป วาง ไว้ยัง สำนักงาน วางทรัพย์
 เพื่อเปลี่ยนตนให้พ้นจากหนี้ก็ได้ และในการ
 วางทรัพย์นั้น นายแดงอาจกำหนดไว้กับ
 สำนักงานวางทรัพย์ว่า ต่อ เมื่อนายคำได้
 ชำระราคาแหวน ๒,๐๐๐ บาทแล้วจึงให้มอบ
 แหวนนั้น เช่นนี้ก็ได้

มาตรา ๓๓๓ การวางทรัพย์นั้น ต้องวาง ณสำนักงาน
 วางทรัพย์ประจำตำบลที่จะต้องชำระหนี้
 ถ้าไม่มีบทบัญญัติแห่งกฎหมาย ฤๅกฎข้อ
 บังคับ เฉพาะการใน เรื่องสำนักงานวางทรัพย์
 เมื่อบุคคลผู้ชำระหนี้ร้องขอ ศาลจะต้อง
 กำหนดสำนักงานวางทรัพย์ และ ตั้ง แต่ง
 ผู้พิทักษ์ทรัพย์ที่วางนั้นขึ้น
 ผู้วาง ต้องบอกกล่าวให้เจ้าหนี้ทราบ การ
 ที่ได้วางทรัพย์นั้นโดยพลัน

อุทาหรณ์

วรรค ๑. นายแดงมีหนี้ที่จะต้องจ่ายเงิน ๑,๐๐๐ บาท ให้นายดำ ที่ จังหวัดนครสวรรค์ ถ้านายดำปฏิเสธไม่ยอมรับชำระหนี้ นายแดง ต้อง วาง เงิน นั้นไว้ ณ สำนักงาน วางทรัพย์สินที่จังหวัดนครสวรรค์ (ซึ่งถ้าหากมีสำนักงานวางทรัพย์สินในภายหน้า)

วรรค ๒. สมมติว่าที่นั้นไม่มีสำนักงานวางทรัพย์สิน (ซึ่งในปัจจุบันนี้ยังไม่มีสำนักงานวางทรัพย์สินในประเทศสยาม) ศาลอาจสั่งให้วางเงินจำนวน นั้นไว้เช่นที่ สำนักงานศาลจังหวัดนครสวรรค์ และตั้งให้ศาลนั้นเป็นผู้พิทักษ์ทรัพย์สินนั้นก็ได้อ

วรรค ๓. เมื่อนายแดงได้วางเงิน ๑,๐๐๐ บาทนั้น นายแดงจำต้องบอกกล่าวให้นายดำเจ้าหนี้ทราบการที่ได้วางทรัพย์สินนั้นโดยพลัน

มาตรา ๓๓๔ ลูกหนี้มีสิทธิจะถอนทรัพย์ที่วางนั้นได้
ถ้าลูกหนี้ถอนทรัพย์นั้น ท่านให้ถือว่าเสมือน
ว่ามีได้วางทรัพย์ไว้เลย

สิทธิถอนทรัพย์นั้นเป็นอันขาดในกรณี
ต่อไปนี้

- (๑) ถ้าลูกหนี้แสดงต่อสำนักงานวาง
ทรัพย์ว่าตนยอมละสิทธิที่จะถอน
- (๒) ถ้าเจ้าหนี้แสดงต่อสำนักงานวาง
ทรัพย์ว่าจะรับเอาทรัพย์นั้น
- (๓) ถ้าการวางทรัพย์นั้นได้เป็นไปโดย
คำสั่งฎานุมัติของศาล และได้บอกกล่าว
ความนั้นแก่สำนักงานวางทรัพย์

อุทาหรณ์

วรรค ๑. เมื่อวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ.

๒๔๗๒ นายแดงได้วางเงิน ๑,๐๐๐ บาท
เพื่อ นายดำ เจ้าหนี้ ผู้ผัดนัดไว้ ณ สำนักงาน
วางทรัพย์ที่จังหวัดนครสวรรค์ ถ้ากรณี

ไม่ได้อยู่ใน (๑) (๒) และ (๓) แล้ว นายแดงยังคงมีสิทธิถอนเงินที่วางนี้กลับคืนไปได้ ถ้านายแดงถอนเงินคืนไป ให้ถือเสมือนว่า นายแดงมิได้วางเงินนั้นไว้เลย

วรรค ๒. ตามอุทธรณ์ข้างต้น นายแดงไม่มีสิทธิถอนเงินนั้นกลับคืนไปได้ ถ้าสมมติว่า

(๑) ในวันนั้นหรือต่อมา นายแดงแสดงต่อสำนักงานวางทรัพย์ ว่า ตน ยอม ละ สิทธิที่จะถอน

(๒) ในวันนั้นหรือต่อมา นายดำเจ้าหนี้แสดงต่อสำนักงานวางทรัพย์ ว่า ยอมรับเอาทรัพย์ที่วางนั้นเพื่อเป็นทางระงับสิทธิเรียกร้อง

(๓) การที่นายแดงวางทรัพย์นั้น เพราะศาลสั่งหรือได้รับอนุมัติจากศาล และได้บอกกล่าวให้สำนักงานวางทรัพย์นั้นทราบถึงคำสั่งหรือคำอนุมัติของศาล

มาตรา ๓๓๕ สิทธิถอนทรัพย์สินนั้น ตามกฎหมาย
ศาลจะสั่งยึดหาได้ไม่

เมื่อได้ฟ้องคดีล้มละลาย เกี่ยวกับ ทรัพย์สิน
สินของลูกหนี้แล้ว ท่านห้ามมิให้ใช้สิทธิ
ถอน ทรัพย์สินในระหว่าง พิจารณา คดีล้มละลาย

อุทธรณ์

วรรค ๑. ตามอุทธรณ์ก่อน สมมติว่า
นายเหลื่องเป็นเจ้าของนายแดงตามคำพิพากษา
ตั้งแต่วันที่วางทรัพย์สินนั้น นายแดงจะถอนคืน
ไปได้ก็ดี นายเหลื่องจะขอให้ศาลสั่งยึด
ไม่ได้ (ดูเรื่องการใช้สิทธิเรียกร้องของ
ลูกหนี้)

วรรค ๒. สมมติว่า นายแดง ถูก นาย
เหลื่อง ฟ้องล้มละลาย ในระหว่างพิจารณาคดี
ล้มละลายนั้น นายแดงจะใช้สิทธิถอนทรัพย์สิน
มิได้ (เรื่องนี้ สิทธิถอนทรัพย์สินเป็นสิทธิ
เฉพาะตัว)

มาตรา ๓๓๖ ถ้าทรัพย์สินเป็นวัตถุแห่งการชำระหนี้
 ไม่ควรแก่การจะวางไว้ก็ดี ฤ็ เป็นที่พึงวิตก
 ว่าทรัพย์สินนั้นเกลือกจะเสื่อมเสีย ฤ็ทำลาย
 ฤ็บุบสลายได้ก็ดี เมื่อได้รับอนุญาตจาก
 ศาล บุคคลผู้ชำระหนี้จะเอาทรัพย์สินนั้นออก
 ขายทอดตลาด แล้วเอาเงินที่ได้แต่การขาย
 วางแทนทรัพย์สินนั้นก็ไ้ ความข้อนี้ท่านให้
 ใช้ตลอดถึง กรณี ที่ ค่า รักษาทรัพย์สิน จะแพง
 เกินควรนั้นด้วย

อุทาหรณ์

นายแดงมีหนี้จะต้องส่งมอบเนื้อวัวสด
 ๑,๐๐๐ กิโลกรัมให้แก่นายดำ

ถ้านายดำเจ้าหนี้ผิดนัด นายแดงอาจ
 ขออนุญาตจากศาล เอาเนื้อวัวสดนั้น ออก
 ขายทอดตลาดและเอาเงินจำนวนสุทธิ ที่อ
 หักค่าใช้จ่ายแล้วยังคงเหลือเท่าใด วางเงิน
 นั้นไว้แทนเนื้อวัวสดก็ได้

มาตรา ๓๓๗ ท่านไม่อนุญาตให้เอาทรัพย์สินออกขาย
ทอดตลาดจนกว่าจะได้บอกให้เจ้าหนี้รู้ตัวก่อน
การบอกนี้ จะงดเสียก็ได้ ถ้าทรัพย์สินนั้นอาจ
เสื่อมทรมลง ฤๅภัยมีอยู่ในการที่จะหน่วง
การขายทอดตลาดไว้

ในการที่จะขายทอดตลาดนั้น ท่านให้
ลูกหนี้บอกกล่าวแก่เจ้าหนี้โดยไม่ชักช้า ถ้า
ละเลยไม่บอกกล่าว ลูกหนี้จะต้องรับผิดชอบ
ใช้ค่าสินไหมทดแทน

การบอกให้รู้ตัวและบอกกล่าวนี้ ถ้าไม่
เป็นอันจะทำได้ จะงดเสียก็ได้

เวลา และ สถานที่ ที่จะ ขาย ทอด ตลาด
กับ ทั้ง คำ พรรณนา ลักษณะ แห่ง ทรัพย์สิน นั้น
ท่านให้ประกาศโฆษณาให้ประชาชนทราบ

อุทาหรณ์

วรรค ๑. ตอน ๑ ตามอุทาหรณ์ได้
มาตรา ๓๓๖ ก่อนที่นายแดงจะได้รับอนุญาต

จากศาลให้ขายทอดตลาดเนื้อวัวสดนั้น
นายแดงต้องบอกกล่าวให้นายดำผู้เป็นเจ้าของ
ให้รู้ตัวก่อน

ตอน ๒. สมมติว่า นายดำ เจ้าของ อยู่
ห่างไกล การบอกต้องเสียเวลาหลายวัน
และ ตามสภาพแห่งเนื้อวัวสดนั้น เป็นของที่
ทั้งเช้าไว้จะเสื่อมทรามลงได้ ดังนั้นศาลอาจ
อนุญาตให้นายแดงขายเนื้อวัวสดนั้นโดยไม่
ต้องบอกกล่าวนายดำก็ได้

วรรค ๒. วรรคนี้เป็นปัญหาว่า ผู้ชำระ
หนี้ จะต้องบอกการขายทอดตลาดต่อเจ้าหนี้
เมื่อใด ก็จะต้องบอกเมื่อได้รับอนุญาตจากศาล
แล้วแต่ก่อนการขาย หรือจะบอกเมื่อขาย
เสร็จแล้ว ตาม คำพิพากษาไทยใช้คำว่า
“ในการที่จะขายทอดตลาด” ซึ่งดูเหมือน
จะต้อง บอก ก่อน ขาย แต่ตาม อุทธรณ์

กรมร่างกฎหมายนั้นมีความว่า เมื่อเสร็จการ
ขายทอดตลาดแล้ว (ลูกหนี้) จะต้องบอก
กล่าวแก่ (เจ้าหนี้) โดยพลัน ถ้ามีหนี้
(ลูกหนี้) จำต้องรับผิดชอบหนี้ทดแทน
ให้ (เจ้าหนี้)

วรรค ๓. ตามอุทธรณ์ได้มาตรา ๓๓๖

และ ๓๓๗ วรรค ๑ สมมติว่าไม่สามารถ
ทราบชื่อนายคำเจ้าหนี้มีมูลำเนาหรือถิ่นที่อยู่
ณแห่งใด ดังนั้นการบอกให้รู้ตัวและการ
บอกกล่าวตามที่บังคับไว้ในมาตรา ๓๓๗
วรรค ๑ และ ๒ จะคงเสียก็ได้

วรรค ๔. ตามอุทธรณ์ ๑ ข้างบนนี้

นายแดง ลูกหนี้ต้องประกาศแจ้งความใน
หนังสือพิมพ์ หรือ ประกาศโฆษณาโดยวิธี
อื่นว่า จะมีการขายทอดตลาดเนื้อวัวสด
ณบ้านของนายแดง ในวันที่ ๑ เมษายน
พ.ศ. ๒๔๗๒ เวลา ๑๒ นาฬิกา

มาตรา ๓๓๘ คำอุทธรณ์เนียบในการวางทรัพย์ ฤ
 ขายทอดตลาดนั้น ให้ฝ่ายเจ้าหนี้เป็นผู้ออก
 เว้นแต่ลูกหนี้จะได้ถอนทรัพย์ที่วาง

อุทธรณ์

๑. นาย แดง วาง เงิน ๑,๐๐๐ บาท ไว้
 ณ สำนักงาน วาง ทรัพย์ ที่ กรุง เทพ ฯ เพื่อ
 ประโยชน์ของนายดำเจ้าหนี้ ดังนั้นเมื่อเวลาที่
 นายดำ เจ้าหนี้ จะ มา รับ เงิน ๑,๐๐๐ บาทนั้น
 นายดำ ต้อง เป็น ผู้ชำระ คำ อุทธรณ์เนียบ
 ในการวางทรัพย์ แต่ถ้านายแดงลูกหนี้ถอน
 เงินนี้กลับไปตามมาตรา ๓๓๔ นายแดงต้อง
 ออกคำอุทธรณ์เนียบในการวางทรัพย์นั้น

๒. นาย แดง ขาย ทอดตลาด เนื้อวัวสดซึ่ง
 นายดำเจ้าหนี้ปฏิเสธไม่ยอมรับมอบ คำอุท
 ธรณ์เนียบในการขายทอดตลาดนั้น นายดำ
 เจ้าหนี้ต้องเป็นผู้ ออกคดีให้

มาตรา ๓๓๙ สิทธิของเจ้าหนี้เหนือทรัพย์สินที่วางไว้นั้น
เป็นอันระงับสิ้นไปเมื่อพ้นเวลาสิบปี นับแต่
ได้รับคำบอกกล่าวการวางทรัพย์สิน

อนึ่ง เมื่อสิทธิของเจ้าหนี้ระงับสิ้นไปแล้ว
ถึงแม้ลูกหนี้จะได้ละสิทธิถอนทรัพย์สิน ก็ยัง
ชอบที่จะถอนทรัพย์สินนั้นได้

อุทาหรณ์

วรรค ๑. เมื่อ วันที่ ๑ เมษายน พ.ศ.

๒๔๗๒ นายแดงวางเงิน ๑,๐๐๐ บาทไว้
ณ สำนักงานวางทรัพย์สินที่กรุงเทพ ฯ เพื่อ
ประโยชน์ของนายดำเจ้าหนี้ และนายดำ
เจ้าหนี้ ได้รับคำบอกกล่าวการวางทรัพย์สิน
ในวันเดียวกันนั้น ตั้งแต่วันที่ ๑
เมษายน พ.ศ. ๒๔๘๒ แล้ว สิทธิของ
นายดำเจ้าหนี้เหนือทรัพย์สินที่วางนั้น เป็นอัน
ระงับสิ้นไป

วรรค ๒. เมื่อ สิทธิของนายคำ ระวัง
สิ้นไปแล้ว คือ ภายหลังวันที่ ๑ เมษายน
พ.ศ. ๒๔๘๒ นายแดงลูกหนี้ขาดเงิน
ที่วางนํ้ากสับคืนไปได้ ถึงเมื่อนายแดงได้
ละสิทธิถอนทรัพย์เสียแล้ว ตามมาตรา ๓๓๔
ก็ตาม

ชำนาญหอสมุด

ส่วนที่ ๒

ปลดหน้

บันทึกขอความท่วไป

ปลดหน้ คือ การที่เจ้าหน้ได้ตกลงยก
หน้สินให้แก่อูกหน้ โดยไม่เรียกร้องเอาค่า
ตอบแทนแต่อย่างใด เพราะฉะนั้น การ
ปลดหน้ จึงมีลักษณะเป็นการทำโดยเสนาหา
การปลดหน้ จะ ต้อง กระทำโดยที่เจ้าหน้
แสดงเจตนาต่ออูกหน้

แต่ถ้าหน้มีหนังสือเป็นหลักฐาน การ
ปลดหน้จะต้องทำเป็นหนังสือด้วย หรือต้อง
เวนคั้นเอกสาร อันเป็นหลักฐาน แห่งหน้ให้
แก่อูกหน้ หรือจัดฆ่าเอกสารนั้นเสีย

ตามกฎหมายฝรั่งเศส มีข้อสันนิษฐาน
อยู่ว่า ถ้าเจ้าหน้เวนคั้นเอกสารอันเป็นหลัก
ฐานแห่งหน้ให้แก่อูกหน้แล้ว กฎหมาย

ถือว่าเจ้าหนี้ได้ปลดหนี้ให้แก่ลูกหนี้ นอกจาก
จะพิสูจน์ได้เป็นอย่างอื่น

ตามกฎหมายไทยให้เทียบตามมาตรา ๓๒๗
วรรค ๓ ที่ว่า

“ถ้าเอกสารอันเป็นหลักฐานแห่งหนี้ได้
เวนคืนแล้วไซ้ ท่านให้สันนิษฐานไว้ก่อน
ว่าหนี้เป็นอันระงับสิ้นไปแล้ว”

ซึ่งดูเหมือนจะสันนิษฐานว่าเป็นการ
ชำระหนี้

ชำนาญหอสมุด

มาตรา ๓๔๐ ถ้าเจ้าหนี้แสดงเจตนาต่อลูกหนี้ว่าจะปลดหนี้ให้ ท่านว่าหนี้นั้นก็เป้นอันระงับสิ้นไป ถ้าหนี้มีหนังสือเป็นหลักฐาน การปลดหนี้ก็ต้องทำเป็นหนังสือด้วย ฤๅต้องเวนคืนเอกสารอันเป็นหลักฐานแห่งหนี้ให้แก่ลูกหนี้ ฤๅขีดฆ่าเอกสารนั้นเสีย

อุทาหรณ์

วรรค ๑. นายแดง เป็น ลูกหนี้ นายดำ ๑,๐๐๐ บาท นายดำแสดงเจตนาต่อนายแดงว่ายกหนี้หนี้ให้ ดังนั้นหนี้นั้นก็เป้นอันระงับสิ้นไป

วรรค ๒. นายแดง ได้ ยืม เงิน นายดำ ๑,๐๐๐ บาท โดยมีสัญญากู้ยืมเป็นหนังสือ ถ้านายดำประสงค์ปลดหนี้ให้นายแดง นายดำ ต้องแสดงเจตนาปลดหนี้ นั้น เป็นหนังสือ หรือ เวน คืน หนังสือ สัญญา กู้ยืม นั้น ให้ แก่ นายแดง หรือขีดฆ่าเอกสารนั้น

ส่วนที่ ๓

หักกลบลบหนี้

บันทึกข้อความทั่วไป

การหักกลบลบหนี้ เป็นวิธีที่จะทำให้หนี้ระบุในระหว่างบุคคลตั้งแต่ ๒ ฝ่ายขึ้นไป ในเมื่อนั้นถึงกำหนดชำระเพียงเท่าจำนวนที่ตรงกันในมูลหนี้ทั้ง ๒ ฝ่ายนั้น เว้นแต่สภาพแห่งหนี้จะไม่เปิดช่องให้หักกลบลบหนี้กันได้ หรือเป็นการขัดกับเจตนาอันคู่กรณีได้แสดงไว้ (ให้ดูมาตรา ๓๔๑)

การหักกลบลบหนี้ จะต้องอยู่ในข้อบังคับดังนี้

๑. มีบุคคล ๒ คน ต่างมีความผูกพันซึ่งกันและกัน กล่าวคือ บุคคลทั้ง ๒ ฝ่ายนั้น

ต่างฝ่ายก็เป็นเจ้าหนี้และลูกหนี้ซึ่งกันและกัน
เช่น นายแดง เป็น เจ้าหนี้ นายดำ ๑๐๐ บาท
และ นายดำ ก็ เป็นเจ้าหนี้ นายแดง ๑๐๐ บาท

๒. หนี้ นั้น มีวัตถุ เป็น อย่าง เดียว กัน
เช่น นายแดง เป็นลูกหนี้ ในการที่จะต้องส่ง
มอบเงิน ๑๐๐ บาทให้แก่ นายดำ และนายดำ
ก็เป็นลูกหนี้ในการที่จะส่งมอบเงิน ๑๐๐ บาท
ให้แก่ นายแดง ถ้าวัตถุแห่งหนี้ นั้นต่างกัน
เช่น นายแดงมีหนี้ที่จะต้องส่งมอบเรือ ๑ ลำ
ให้ นายดำ และนายดำมีหนี้ที่จะต้องส่งมอบ
ม้า ๑ ตัวให้ นายแดง ดังนั้นจะหักกลบลบกัน
ไม่ได้

๓. หนี้ ทั้ง ๒ นั้น ถึง กำหนดชำระ แล้ว
เช่น นายแดงมีหนี้ที่จะต้องส่งมอบเงินให้ นาย
ดำ ๑๐๐ บาท ณ วันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๓
และ นายดำ ก็มีหนี้ที่จะต้องส่งมอบ เงิน ๑๐๐
บาทให้แก่ นายแดงในวันนั้น ถ้าหนี้รายหนึ่ง
ถึงกำหนดชำระ และอีกรายหนึ่งยังไม่ถึง
กำหนดชำระ เช่นนี้ จะหักกลบลบกันไม่ได้

๔ การหักกลบลบหนี้ ย่อมเกิดจากการแสดงเจตนา ของ คู่กรณี ฝ่ายหนึ่งแก่อีกฝ่ายหนึ่ง กล่าวคือ ตาม กฎหมายไทย การ หักกลบลบหนี้ ไม่ เกิด ขึ้นโดย ผล แห่ง กฎหมาย กฎหมายไทยจึงต่างกับกฎหมาย ฝรั่งเศสในข้อนี้ แต่คล้ายกฎหมายสวิสส์ (ให้ดูประมวล กฎหมาย สวิสส์ ลักษณะหนี้ มาตรา ๑๑๔)

สำนักหอสมุด

มาตรา ๓๕๑ ถ้าบุคคลสองคนต่างมีความผูกพันซึ่งกัน
และกันโดยมูลหนี้อันมีวัตถุประสงค์เป็นอย่างเดียวกัน
และหนี้ทั้งสองรายนั้นถึงกำหนดจะชำระไซ้
ท่านว่าลูกหนี้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งย่อมจะหลุดพ้น
จากหนี้ของตนด้วยหักกลบลบกันได้เพียงเท่า
จำนวนที่ตรงกัน ในมูลหนี้ทั้งสองฝ่ายนั้น
เว้นแต่สภาพแห่งหนี้ฝ่ายหนึ่ง จะไม่เปิดช่อง
ให้หักกลบลบกันได้

บทบัญญัติดังกล่าวมาในวรรคก่อนนี้ ท่าน
มิให้ใช้บังคับ หากเป็นการขัดกับเจตนา
อันคู่กรณีได้แสดงไว้ แต่เจตนา เช่นนี้
ท่านห้าม มิให้ยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้บุคคลภายนอก
ผู้กระทำการโดยสุจริต

อุทาหรณ์

วรรค ๑ ตอนต้น นายแดง ได้ยืมเงิน
นายดำ ๑,๐๐๐ บาท ถึงกำหนดชำระวันที่ ๑
เมษายน พ.ศ. ๒๕๖๒ และนายดำได้ขอ

เรือจากนายแดง ๑ ลำ ราคา ๕๐๐ บาท ถึงกำหนดชำระราคาในวันเดียวกันนั้น ดังนั้นนายแดงหรือนายดำอาจขอให้หักกลบหนี้ได้เพียงเท่าจำนวนเงิน ๕๐๐ บาท กล่าวคือหนี้เงิน ๕๐๐ บาท ราคาเรือซึ่งนายดำจะต้องชำระให้นายแดงนั้น เป็นอันระงับไป และหนี้เงิน ๑,๐๐๐ บาท ซึ่ง นายแดง จะต้องชำระให้นายดำนั้นก็ เป็นอันระงับไปเพียง ๕๐๐ บาท ตกลง นายแดง ยังคงต้องชำระให้นายดำอีก ๕๐๐ บาท^๑

วรรค ๑ ตอนปลาย นายแดงมีหนี้^{๕๔}

จะต้องเขียนรูปภาพให้นายดำ ๑ รูป และนายดำก็มีหนี้^{๕๕}จะต้องเขียนรูปภาพให้นายแดง ๑ รูป หนี้ทั้งสองนั้นถึงกำหนดชำระ ดังนั้นนายแดงหรือนายดำ แต่ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดจะขอหักกลบหนี้^{๕๖}ไม่ได้ เพราะสภาพ

๑ ให้ดูลักษณะบัญชีเครดิต มาตรา ๘๕๖-๘๖๐ ประกอบ

แห่งหนึ่ง คือการเขียนรูปภาพ ย่อมต้องการ
ฝีมือโดยเฉพาะของลูกหนึ่ง จึงเป็นหนึ่ง
ที่ตามสภาพไม่เปิดช่องให้หักกลบลบกันได้

วรรค ๒. นายแดงได้ยืมเงินนายดำ
๑,๐๐๐ บาท โดยมีข้อตกลงกันว่า ถึงแม้
ในภายหลังนายดำจะกลับเป็นลูกหนี้นายแดง
ก็ดี ฝ่ายหนึ่ง ฝ่ายใดจะขอหักกลบลบหนี้
ไม่ได้

สมมติว่าต่อมานายดำได้ยืมเงินนายเขียว
บิดานายแดง ๕๐๐ บาท โดยมีนายเหลือง
เป็นผู้ค้ำประกัน ภายหลังนายเขียวตาย
นายแดงเป็นทายาท ดังนั้น นายแดง หรือ
นายดำซึ่งต่างเป็นลูกหนี้เจ้าหนี้ซึ่งกันและกัน
จะขอหักกลบลบหนี้ไม่ได้ แต่นายเหลือง
ผู้ค้ำประกัน นายดำ ผู้ไม่ทราบ การ ห้าม
หักกลบลบหนี้ที่นายแดงและนายดำได้ตกลง
กันไว้ อาจขอหักกลบลบหนี้ได้

มาตรา ๓๔๒ หักกลบหนี้ นั้น ทำได้ด้วยคู่กรณี
ฝ่ายหนึ่งแสดงเจตนาแก่อีกฝ่ายหนึ่ง การ
แสดงเจตนาเช่นนี้ท่านว่าจะมีเงื่อนไขเงื่อนไข
เวลาเริ่มต้นฤๅเวลาสิ้นสุดอีกด้วยหาได้ไม่

การแสดงเจตนาดังกล่าวมาในวรรคก่อน
นี้ ท่านว่ามีผลย้อนหลังขึ้นไปจนถึงเวลาซึ่ง
หนี้ทั้งสองฝ่ายนั้น จะ อาจ หักกลบหนี้กันได้
เป็นครั้งแรก

อุทาหรณ์

วรรค ๑ ตอนต้น นายแดงเป็นลูกหนี้

นายดำ ๑๐๐ บาท ซึ่ง ต้อง ใช้ ใน วัน ที่ ๑

เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๒ และนายดำเป็น

ลูกหนี้นายแดง ๑๐๐ บาท ซึ่งต้องใช้ในวันที่ ๑

เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๒ ดังนั้นเมื่อถึงกำหนด

หนี้ในระวางนายดำนายแดงหาระงับไปเองไม่

ถ้า นายแดง หรือ นายดำ แสดงเจตนาต่ออีก

ฝ่าย หนึ่ง ว่า จะ หัก กลบ หนี้ ดังนั้น หนี้

ทั้งสองนั้นจึงจะระงับสิ้นไป

วรรค ๑ ตอนปลาย สมมติว่านายแดง
แสดงเจตนาต่อนายดำว่า หนี้ของคุณจะเป็น
อันสิ้นไปโดยการหักกลบลบหนี้ ถ้าบิดา
นายแดง ออกไปสิงคโปร์ ในวันที่ ๑ เมษายน
พ.ศ. ๒๔๗๒ ดังนั้น การแสดงเจตนา จะ
หักกลบลบหนี้ด้วยมีเงื่อนไขใช้ไม่ได้ หนี้
ทั้งสองจึงไม่ระงับไป

วรรค ๒. นายแดง เป็นลูกหนี้ นายดำ
๔๐๐ บาท ซึ่งต้องใช้คืนในวันที่ ๑ เมษายน
พ.ศ. ๒๔๗๒ นายดำเป็นลูกหนี้ นายแดง
๒๐๐ บาท ซึ่งต้องใช้คืนในวันที่ ๒๐ เมษายน
พ.ศ. ๒๔๗๒ เมื่อวันที่ ๑ เมษายน นายแดง
ไม่ใช้หนี้ ให้ นายดำ ครั้น ถึง วันที่ ๒๕
เมษายน นายดำจึงเรียกร้องให้ นายแดง ใช้
เงิน ๔๐๐ บาท นายแดงแสดงเจตนาว่าให้
หักกลบลบหนี้ ทั้ง สอง ราย เพียง ๒๐๐ บาท
แสดงเจตนาเช่นนั้นนี้ผลมาแต่วันที่ ๒๐ เมษายน

คือว่า จากวัน ซึ่ง สิทธิ เรียกร้อง ทั้ง ๒ ราย
ถึงกำหนด อัน อาจ จะ หักกลบหนี้ได้ เป็น
ครั้งแรก

มาตรา ๓๔๓ การหักกลบหนี้ นั้น ถึงแม้ว่าสถานที่
ซึ่งจะต้องชำระหนี้ทั้งสองจะต่างกัน ก็หัก
กันได้ แต่ฝ่ายผู้ขอหักหนี้จะต้องใช้ค่า
เสียหายให้แก่อีกฝ่ายหนึ่งเพื่อความเสียหาย
อย่างหนึ่งอย่างใดอันเกิดแต่การนั้น

อุทาหรณ์

นายแดง อยู่จังหวัดลพบุรี มีหนี้ที่จะต้อง
ส่งมอบเข้าสาร ๑๐๐ หาบให้นายดำที่
กรุงเทพฯ และนายดำมีหนี้ต้องส่งมอบ
เข้าสาร ๑๐๐ หาบให้นายแดงที่จังหวัดสมุทร
ปราการ เมื่อหนี้ทั้งสองราย ถึงกำหนด

ก็อาจหักกลบลบกันได้ แต่สมมติว่าราคา
 เข้าที่ จังหวัด สมุทรปราการ สูงกว่าราคาระ
 กรุงเทพฯ ดังนั้นนายดำผู้ซึ่งต้องส่งมอบ
 เข้าที่ จังหวัดสมุทรปราการ ต้องใช้ราคาที่
 ยังขาดให้นายแดง

มาตรา ๓๔๔ สิทธิเรียกร้องโดยมีข้อต่อสู้อยู่ สิทธิ
 เรียกร้องนั้น ท่านว่า หากจะเอามาหักกลบล
 ลบหนี้ได้หรือไม่ อนึ่งอายุความย่อมไม่ตัดรอน
 การหักกลบลบหนี้ แม้สิทธิเรียกร้องขาด
 อายุความแล้ว แต่ไว้ในเวลาที่อาจจะหัก
 กลบลบกับสิทธิเรียกร้องฝ่ายอื่นได้นั้น สิทธิ
 ยังไม่ขาด

อุทาหรณ์

ตอน ๑. นายแดงได้ บ่ม เงิน นายดำ
 ๑,๐๐๐ บาท และนายดำได้ซื้อแหวนเพชร

นายแดงยังไม่ได้ชำระราคา เป็นจำนวนเงิน ๑,๐๐๐ บาท หนี้ทั้งสองรายนี้ต้องชำระให้แกกัน ในวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๒ นายแดง จึงแสดงเจตนาหักกลบลบหนี้ ไป ยังนายดำ ถ้า นายดำได้เป็นลูกหนี้ นายแดง เพราะ นายแดงใช้กลฉ้อฉล หลอกลวง ให้ นายดำ ซื้อแหวนเพชร นายดำอาจคัดค้านไม่ให้หักกลบลบหนี้ได้

ตอน ๒. นายแดงผู้เป็นพ่อค้าได้ยืมเงิน นายดำ ๒,๐๐๐ บาท ซึ่งต้องชำระคืนวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๒ และ เมื่อวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๒ นั้น นายดำได้ซื้อรถยนต์ จาก นายแดง ผู้เป็นพ่อค้า ราคา ๒,๐๐๐ บาท ในวันนั้นเอง นายแดง อาจขอให้หักกลบลบหนี้ได้ แต่ก็ไม่ได้แสดงเจตนาตั้งนั้น ครั้นวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๓ สิทธิเรียกร้องของนายแดง ผู้เป็นพ่อค้าขาดอายุความตาม มาตรา ๑๖๕ (๑)

ต่อมานายคำจั่งเรียกร้องให้นายแดงชำระเงิน
ที่ กู้ไป ๒,๐๐๐ บาท ดังนั้น นายแดง อาจ
ขอให้หักกลบลบหนี้ได้ แม้ถึงว่า สิทธิ
เรียกร้อง ของ ตน จะขาดอายุความ แล้ว ก็ ดี
เพราะว่าใน เวลา ที่ อาจหักกลบลบหนี้ คือ
วันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๕๖๒ นั้น สิทธิ
เรียกร้องของนายแดงยังไม่ขาดอายุความ

มาตรา ๓๔๕ หนี้ รายใด เกิดแต่ การ อัน มิชอบ ด้วย
กฎหมายเป็นมูล ท่านห้ามมิให้ลูกหนี้ถือเอา
ประโยชน์แห่งหนี้รายนั้นเพื่อหักกลบลบหนี้
กับเจ้าหนี้

อุทาหรณ์

นายแดงได้ข่มเงินนายคำ ๑๐๐ บาท ซึ่ง
ต้องใช้คืนในวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๕๖๒
ครั้นวันที่ ๒ เมษายน พ.ศ. ๒๕๖๒ นายคำ

ได้ทำร้ายร่างกายนายแดง ศาลตัดสินให้
นายดำ ไซ้ค่าสินไหมทดแทนให้นายแดง
๒๐๐ บาท ดังนั้นนายดำไม่อาจขอหักกลบ
ลบหนี้กับนายแดงได้ เพราะตนเป็นลูกหนี้
ในการอันมิชอบด้วยกฎหมาย และจำต้อง
ใช้เงิน ๒๐๐ บาทให้แก่ นายแดง

ส่วน นายแดง ผู้เป็นเจ้าของหนี้ในมูลอันเกิด
แต่การอันมิชอบด้วยกฎหมาย นั้น อาจขอ
หักกลบลบหนี้ได้

มาตรา ๓๔๖ สิทธิเรียกร้องรายใด ตามกฎหมาย
ศาลจะสั่งยึดมิได้ สิทธิเรียกร้องรายนั้น
หาอาจจะเอาไปหักกลบลบหนี้ได้หรือไม่

อุทาหรณ์

นายแดงเป็นข้าราชการได้รับพระราชทาน
เงินเดือน ๆ ละ ๕๐๐ บาท รัฐบาลค้างไม่จ่าย

เงินเดือนให้นายแดง และนายแดงเป็น
ลูกหนี้รัฐบาลสำหรับค่านาเป็นเงิน ๒๐๐ บาท
นายแดงจะขอหักกลบลบหนี้มิได้ เพราะ
เงินเดือน ของ นายแดง ตามกฎหมาย ศาลจะ
สั่งยึดมิได้

มาตรา ๓๔๗ ลูกหนี้คนที่สาม หากได้รับคำสั่งศาล
ห้ามมิให้ใช้เงินแล้ว จะยกเอาหนี้ซึ่งตนได้มา
ภายหลังแต่นั้น ขึ้น เป็นข้อ ต่อสู้เจ้าหนี้ผู้ที่
ขอให้ยึดทรัพย์นั้น ท่านว่าหาอาจจะยกได้ไม่

อุทาหรณ์

นายแดง เป็น ลูกหนี้ นายดำ ๑,๐๐๐ บาท
และ นาย ดำ เป็น ลูกหนี้ นายแดง ๒๐๐ บาท
หนี้ ทั้ง สอง ราย ถึง กำหนดชำระ วันที่ ๑
มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๒ นายเขียวเป็น
เจ้าหนี้นายแดง ๒๐๐ บาท นายเขียวฟ้อง

นายแดงต่อศาล และขอให้ศาลสั่งห้ามมิให้
 นายคำลูกหน่นายแดง ชำระเงิน ต่อ นายแดง
 ศาลสั่ง บังคับ เมื่อวันที่ ๑ พฤษภาคม พ.ศ.
 ๒๔๗๒ ตั้งแต่วันที่ ๑ มิถุนายน พ.ศ.
 ๒๔๗๒ ซึ่งเป็นวันที่ตามปกติ นายแดงอาจ
 จะหักกลบลบหนี้ได้ แต่เป็นวันภายหลัง
 จากการที่ศาลสั่งห้าม นายแดงจะขอหัก
 กลบลบหนี้ไม่ได้

มาตรา ๓๔๘ ถ้าคู่กรณีต่างฝ่ายต่างมีสิทธิเรียกร้อง
 หลายรายอันควรแก่การที่จะให้หักกลบลบหนี้
 ได้ไซ้ ฝ่ายผู้ที่ขอหักหนี้จะระบุก็ได้
 ว่าพึงเอาสิทธิเรียกร้องรายใดบ้างเข้าหักกลบ
 ลบกัน ถ้าการหักกลบลบหนี้ได้แสดงโดย
 มิได้ระบุเช่นนั้นก็ดี ถ้าระบุ แต่อีก
 ฝ่ายหนึ่งท้วงขัดข้องโดยไม่ชักช้าก็ดี ท่าน
 ให้นำบทบัญญัติแห่งมาตรา ๓๒๘ วรรค ๒
 มาใช้บังคับโดยอนุโลม

ถ้าฝ่ายที่ขอหักกลบลบหนี้ยังเป็นหนี้ค่า
ดอกเบี้ยและค่าฤชาธรรมเนียมแก่อีกฝ่ายหนึ่ง
อยู่ นอกจากการชำระหนี้อันเป็นประธาน
นั้น ด้วยไซ้ ท่านให้นำ บทบัญญัติแห่ง
มาตรา ๓๒๕ มาใช้บังคับโดยอนุโลม

อุทาหรณ์

วรรค ๑. ตอน ๑ นายแดงเป็นเจ้าของ

นายดำ (๑) ค่าเรือที่นายดำซื้อไป เป็น ราคา
๕๐๐ บาท (๒) ค่าเช่าบ้าน ๒๐๐ บาท

สมมติว่า นายดำ เป็น เจ้าหนี้ นายแดงอยู่
๕๐๐ บาท เมื่อหนี้ทั้งหลายนั้นถึงกำหนด
ชำระ นายดำอาจแสดงเจตนาที่จะหักกลบ
ลบหนี้ ๕๐๐ บาทนี้ไปยังนายแดง และระบุ
ว่าเงิน ๕๐๐ บาทนี้ให้หักกลบลบหนี้กับราคา
เรือ ๕๐๐ บาท ซึ่งนายดำเป็นลูกหนี้ นายแดง

วรรค ๑. ตอน ๒ ถ้านายดำมิได้ระบุไว้ หรือระบุไว้ แต่นายแดงท้วงขัดข้องโดย มิชักช้า ดังนั้นต้องใช้การหักกลบลบหนี้ตาม ลำดับที่กำหนดไว้ในมาตรา ๓๒๘ เป็นต้นว่า ถ้าเงินค่าเรือ ๕๐๐ บาท มีผู้ค้าประกัน แต่ หนี้อีก ๒๐๐ บาท ค่าเช่าบ้านมิได้มีผู้ค้าประกัน ไว้ ฉะนั้นการใช้เงิน ๕๐๐ บาท ให้ถือเป็นการ หักกลบลบหนี้ค่าเช่าบ้าน ๒๐๐ บาท เพราะว่ามีได้มีผู้ค้าประกัน เหลืออีก ๓๐๐ บาท เป็น ค่าเรือ ถ้านายแดงยอมรับชำระหนี้บางส่วน สำหรับค่าเรือ แต่ถ้าไม่ยอม นายแดงอาจ บอกมัดสำหรับจำนวนเงิน ๓๐๐ บาท แล้ว เรียกราคาเรือ ๕๐๐ บาท

วรรค ๒. นายแดงได้ยืมเงิน นายดำ ๑,๐๐๐ บาท ดอกเบี้ยค้างอยู่อีก ๑๐๐ บาท และ นายดำได้ซื้อเรือ นายแดง ๑ ลำ ราคา ๔๐๐ บาท ยังไม่ชำระราคา ครั้นถึงกำหนด

นายดำ ได้แสดงเจตนาขอหักกลบ ลบหนี้
สำหรับเงิน ๔๐๐ บาท ดังนั้นการหักกลบ
ลบหนี้ จะต้องหักจำนวนเงิน ๑๐๐ บาท ค่า
ดอกเบี้ยเสียก่อน แล้วจึงเอาจำนวน ๓๐๐
บาทไปหักกับหนี้ต้นเงิน นายแดงจึงคง
เป็นลูกหนี้นายดำอยู่อีก ๗๐๐ บาท (ให้เทียบ
ดูมาตรา ๓๒๕)

ชำนาญหอสมุด

ส่วนที่ ๔

แปลงหนี้ใหม่

บันทึกข้อความทั่วไป

แปลงหนี้ใหม่ คือสัญญาซึ่งคู่กรณีใน
มูลหนี้ได้ตกลงเปลี่ยนสิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญ
แห่งหนี้เดิม และหนี้เดิมนั้นเป็นอันระงับ
สิ้นไปโดยมีหนี้ใหม่ขึ้นแทนที่

การแปลงหนี้ จะต้อง ประกอบ ด้วย
หลักเกณฑ์ ๓ ประการ

๑. หนี้เดิมนั้นระงับสิ้นไป เพราะเหตุที่มีหนี้ใหม่ขึ้นแทน
๒. คู่กรณีได้มีเจตนาที่จะทำดั่งนั้น
๓. จะต้องเปลี่ยนสิ่งอันเป็นสาระสำคัญ

ข้อ ๑. หนี้เดิมนั้นระงับสิ้นไป เพราะ
เหตุมีหนี้ใหม่ขึ้นแทน

ก. หนี้เดิมระงับสิ้นไป ทั้งนี้หมายความว่า

(๑) หนี้เดิมนั้นจำเป็นต้องมีอยู่ ถ้าหา
ว่าหนี้เดิมไม่มี เช่น เป็นหนี้ที่ถูกบอกล้าง
เพราะเหตุโมฆะกรรมแล้ว หนี้นั้นก็มิอาจ
ที่จะแปลงได้ แต่ทั้งนี้มิข้อยกเว้นอยู่ว่า
หนี้เดิมนั้น แม้จะเป็น แต่หนี้ ตาม ธรรมดา
เท่านั้น ตามหลักก็อาจเปลี่ยนแปลง^๑ ได้

(๒) ถ้าหากคู่กรณีไม่ประสงค์ที่จะให้
หนี้เดิมระงับสิ้นไปตั้งนั้นแล้ว หนี้ที่ทำขึ้น
ใหม่ ก็หาใช่เป็นการแปลงหนี้ไม่

ข. มีหนี้ใหม่ขึ้นแทน ทั้งนี้หมายความว่า
ถ้าหนี้ใหม่ไม่เกิดขึ้น หรือ เป็น หนี้ ที่
เป็นไปไม่ได้ ก็ย่อมเป็นการ แปลงหนี้ไม่ได้
อยู่เอง

ข้อ ๒. คู่กรณีมีเจตนาที่จะทำดังนี้
ทั้งนี้ คือว่า การแปลงหนี้ย่อมเกิดขึ้นโดย

๑ แต่หนี้สินอันเกิดจากการพินัยและขันค้อนั้น แม้จะเป็นหนี้ตามธรรมดาอันน่า
คิดว่าจะแปลงได้หรือไม่ ? ให้เทียบดูมาตรา ๘๕๓ และ ๘๕๕

ผลของกฎหมายไม่ได้ กล่าวคือ จะเกิดขึ้น
ได้ก็แต่โดยมีสัญญา ซึ่งต่างกับเรื่องช่วงสิทธิ
ที่ได้ศึกษามาแล้ว

ข้อ ๓. จะคงมีสิ่งอันเป็นสาระสำคัญ
ซึ่งได้เปลี่ยนแปลงขึ้นใหม่

สิ่งซึ่ง เป็น สาระสำคัญ อันเปลี่ยนแปลง
ขึ้นใหม่นั้น อาจเป็นดังนี้

ก. วัตถุแห่งหนี้ เช่น นายแดง เป็น
ลูกหนี้นายดำที่จะต้องส่งมอบเงิน ๑๐๐ บาท
คู่กรณีได้ตกลงเปลี่ยนแปลงหนี้เงินนั้น โดย
ให้นายแดงส่งมอบม้าตัวหนึ่งแทน

ข. ประเภทแห่งหนี้ เช่น นายแดงได้
ฝากเงินไว้กับนายดำ ๑๐๐ บาท ภายหลัง
นายดำ กับ นายแดงได้ตกลงกัน เปลี่ยนการ
ฝากนั้น เป็นการให้ยืม

ค. เปลี่ยนตัวเจ้าหนี้ ใน เรื่อง น
มาตรา ๓๔๕ วรรค ๓ ให้บังคับด้วยบทบัญญัติ

ทั้งหลายแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยโอนสิทธิเรียกร้อง (ให้คู่ที่ได้ศึกษามาแล้ว)

ง. เปลี่ยนตัวลูกหนี้ กล่าวคือ เจ้าหนี้ อาจตกลงกับบุคคลที่ ๓ ให้เข้ารับเป็นลูกหนี้ แทนลูกหนี้เดิมก็ได้ แต่จะทำโดยขึ้นใจ ลูกหนี้เดิมไม่ได้ (ให้ดูมาตรา ๓๕๐)

การเปลี่ยนแปลงเช่นต่อไปนี้ ไม่ถือว่าเป็นสาระสำคัญ เช่นการที่เจ้าหนี้ยอมผ่อน เวลาชำระหนี้ให้แก่ลูกหนี้ หรือการที่เจ้าหนี้ ได้ปลดประกันให้แก่ลูกหนี้

ชำนาญหอสมุด

มาตรา ๓๔๘ เมื่อ คู่กรณีที่เกี่ยวข้องได้ทำสัญญา
เปลี่ยน สิ่ง ซึ่ง เป็น สาระสำคัญ แห่งหนี้ไซ้
ท่านว่า หนี้ นั้น เป็นอันระงับสิ้น ไปด้วยแปลง
หนี้ใหม่

ถ้า ทำ หนี้ มี เงื่อนไข ให้ กลาย เป็น หนี้
ปราศจากเงื่อนไขก็ดี เพิ่มเติมเงื่อนไขเข้า
ในหนี้อันปราศจากเงื่อนไขก็ดี เปลี่ยน
เงื่อนไขก็ดี ท่านถือว่าเป็นอันเปลี่ยนสิ่ง
ซึ่งเป็นสาระสำคัญแห่งหนี้

ถ้า แปลง หนี้ใหม่ด้วย เปลี่ยน ตัวเจ้าหนี้
ท่านให้บังคับ ด้วย บทบัญญัติ ทั้ง หลาย แห่ง
ประมวลกฎหมาย นี้ ว่า ด้วย โอน สิทธิ
เรียกร้อง

อุทาหรณ์

วรรค ๑. นายแดง เป็น ลูกหนี้ นายดำ
๑,๐๐๐ บาท ภายหลังนายแดงกับนายดำ
ตกลงกันว่า นายแดงจะส่งมอบเรือยนต์

๑ ถ้าแทนเงิน ๑๐๐๐ บาท ทั้งนี้ เป็นการ
แปลงหนี้ใหม่โดยเปลี่ยนวัตถุแห่งหนี้

วรรค ๒. ตอน ๑ นายแดงเป็นลูกหนี้
นายดำ ๑๐๐๐ บาท ซึ่งมีเงื่อนไขว่าจะใช้คืน
เมื่อบิดา นายแดง ไป สิงคโปร์ ใน วันที่ ๑
เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๒ ถ้าภายหลังนายแดง
กับนายดำตกลงกันว่า นายแดงจะใช้เงิน
๑,๐๐๐ บาทให้แก่ นายดำ ในวันที่ ๑ เมษายน
โดยปราศจากเงื่อนไข ทั้งนี้เป็นการแปลง
หนี้ใหม่ หรือ

วรรค ๒. ตอน ๒ นายแดงเป็นลูกหนี้
นายดำ ๑๐๐ บาท ซึ่งต้องใช้คืนในวันที่ ๑
เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๒ ภายหลังนายแดง
กับนายดำตกลงกันว่านายแดงจะใช้คืน เมื่อ
บิดา นายแดงไปสิงคโปร์ ในวันที่ ๑ เมษายน
พ.ศ. ๒๔๗๒ ดังนั้นจึงเป็นการแปลงหนี้ใหม่
โดยเพิ่มเติม เงื่อนไขเข้าใน หนี้ อันปราศจาก
เงื่อนไข

วรรค ๒. ตอน ๓ นายแดงเป็นลูกหนี้

นายดำ ๑,๐๐๐ บาท โดยมีเงื่อนไขว่าจะต้อง
ใช้คืนเมื่อบิดานายแดงไปสิงคโปร์ ในวันที่
๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๒ ภายหลังตกลง
กันใหม่ว่า นายแดง จะใช้เงินให้ เมื่อ บิดานาย
แดง ไป ประเทศ จีน ในวันที่ ๑ พฤษภาคม
พ.ศ. ๒๔๗๒ ทั้งนี้เป็นการแปลงหนี้ใหม่
โดยเปลี่ยนเงื่อนไข

วรรค ๓. นายแดงได้ ยืมเงิน นายดำ

๑,๐๐๐ บาท และเอาแหวนเพชร ๑ วง จำนำ
ไว้เป็นประกันการชำระหนี้ ภายหลังตกลง
กันว่า นายแดง จะใช้เงิน ที่ ค้างให้ นายเขียว
ทั้งนี้ เป็นการ แปลง หนี้ ใหม่ ด้วย เปลี่ยนตัว
เจ้าหนี้ จึงต้องนำบทบัญญัติแห่งประมวล
กฎหมายนี้ว่าด้วยโอน สิทธิ เรียกร้อง มาใช้
บังคับได้ คือว่าสิทธิจำนำนั้นตกไปอยู่กับ
นายเขียวตามมาตรา ๓๐๕

มาตรา ๓๕๐ แปลงหนี้ใหม่ด้วยเปลี่ยนตัวลูกหนี้นั้น
จะทำเป็นสัญญาระหว่างเจ้าหนี้กับลูกหนี้คนใหม่
ก็ได้ แต่จะทำโดยขึ้นใจลูกหนี้เดิมหาได้ไม่

อุทาหรณ์

นายแดง เป็น ลูกหนี้ นายดำ ๑,๐๐๐ บาท
ถ้านายดำและนายขาวตกลงกันว่า นายขาว
จะเป็นผู้ชำระเงินรายนี้แทนนายแดง ดังนั้น
ถ้านายแดงลูกหนี้เดิมมิได้คัดค้าน ก็เป็น การ
แปลงหนี้ใหม่ โดยเปลี่ยนตัวลูกหนี้

มาตรา ๓๕๑ ถ้าหนี้จะพึงเกิดขึ้นเพราะแปลงหนี้
ใหม่นั้นมิได้เกิดมีขึ้นก็ดี ได้ยกเลิกเสีย
เพราะมูลแห่งหนี้ไม่ชอบด้วยกฎหมาย ฤ
เพราะเหตุอย่างใดอย่างหนึ่งอันมิรู้ถึงคู่กรณี
ก็ดี ท่านว่าหนี้เดิมนั้นก็ยังหาระงับสิ้นไปไม่

อุทาหรณ์

นายแดงเป็นลูกหนี้ นายดำ ๑,๐๐๐ บาท
นายแดงกับนายดำตกลงกันว่าแทนที่จะใช้เงิน
นายแดงจะให้นายดำได้รับส่วนกำไรจากการ
ขายปิ่นเกลื่อน ดังนั้น หนี้อันเกิดขึ้นใหม่นี้
ไม่สมบูรณ์ เพราะเกิดแต่มูลอันมิชอบด้วย
กฎหมาย จึงไม่เป็น การ แปลง หนี้ใหม่
หนี้เดิมในเงิน ๑,๐๐๐ บาทหาระงับสิ้นไปไม่

มาตรา ๓๕๒ คู่กรณีในการแปลงหนี้ใหม่อาจโอนสิทธิ
จำนำ ฤๅจำนองที่ได้ให้ไว้เป็นประกันหนี้เดิม
นั้นไปเป็นประกันหนี้รายใหม่ได้ เพียงเท่าที่
เป็น ประกัน วัตถุ แห่ง หนี้ เดิม แต่หลัก
ประกันเช่นนั้น ถ้า บุคคลภายนอกเป็นผู้
ให้ไว้ไซ้ ท่านว่า จำ ต้อง ได้รับ ความ
ยินยอมของบุคคลภายนอกนั้นด้วยจึงโอนได้

อุทาหรณ์

นายแดง ได้ยืมเงิน นายดำ ๑,๐๐๐ บาท โดยเอาแหวนเพชรมาจำนำ ๑ วง สมมติว่า นายแดงกับนายดำได้ตกลงกันแปลงหนี้ใหม่ โดยนายแดงจะเขียนรูปภาพให้นายดำ ๑ รูป ดังนี้ นายแดง นายดำ อาจ ตกลงกันโอนสิทธิจำนำไปด้วย กับหนี้ใหม่ แต่สมมติว่า นายเขียว บุคคลภายนอก เป็นผู้จำนำแหวนเพชรนั้น เพื่อเป็นประกัน การชำระหนี้เงิน ๑,๐๐๐ บาทซึ่งนายแดงยืมมาจากนายดำ ดังนี้ในการแปลงหนี้ใหม่ นายแดง กับนายดำจะโอนสิทธิจำนำโดยมิได้รับความยินยอมจากนายเขียวไม่ได้

ชำนาญ หอสมุด

ส่วนที่ ๕

หนี้เกลื่อนกล่นกัน

บันทึกข้อความทั่วไป

หนี้เกลื่อนกล่นกัน จะพึงมีขึ้นเมื่อสิทธิ
และความรับผิดชอบในหนี้รายใดตกอยู่แก่บุคคล
เดียวกัน หนี้ นั้น ก็ เป็น อัน ระวัง สิ้น ไป
เพราะการที่บุคคล จะ เรียกให้ ตนของตนเอง
ชำระหนี้แก่ตนเองนั้น ย่อมเป็นไปไม่ได้

หนี้เกลื่อนกล่นกัน อาจ เกิด ขึ้น โดย มาก
ในกรณีที่เราได้ตาย และ ลูกหนี้เป็น
ทายาทของผู้ตาย หรือ ผู้ตายเป็นลูกหนี้
แห่งทายาทของตน

(ให้ดูอุทธรณ์ต่อไป)

ชำนาญหอสมุด

มาตรา ๓๕๓ ถ้าสิทธิและความรับผิดชอบในหนี้รายใด
ตกอยู่กับบุคคลคนเดียวกัน ท่านว่า หนี้
รายนั้นเป็นอันระงับสิ้นไป เว้นแต่เมื่อหนี้นั้น
ตกไปอยู่ในบังคับแห่งสิทธิของบุคคลภายนอก
ๆ เมื่อสลักหลังตัวเงิน กลับคืน ตามความใน
มาตรา ๕๑๗ วรรค ๓

อุทาหรณ์

ตอน ๑. นายแดง เป็น ลูกหนี้ นายดำ
๑,๐๐๐ บาท นายดำตายโดย นายแดงเป็น
ทายาทรับมรดกของนายดำ ดังนั้นนายแดง
จะใช้สิทธิเรียกร้องเอาแก่ตนเองไม่ได้ หนี้
ของ นายแดง เป็น อัน ระงับโดยเกืออนกลัน
กันไป

ตอน ๒. ตามอุทาหรณ์ก่อน สมมติว่า
ระหว่างที่นายดำมีชีวิตอยู่ ได้ออกตั๋วแลกเงิน
สั่งให้ นายแดง เป็นผู้จ่ายแก่นายเขียว บุคคล
ภายนอก แล้ว นายดำ ตาย ดังนั้น หนี้ ที่
นายแดงมีต่อนายดำนั้นไม่ระงับไป

ตอน ๓. ตามอาทธรณ์ ตอน ๒ สมมติว่า นายเขียวได้เป็นลูกหนี้นายแดง จึงสัถ์หัง ตัวแลกเงินนั้น กลับมาให้นายแดง ดังนั้น นายเขียว ก็ยังต้องผูกพันตามตัวแลกเงินนั้น จะอ้างว่าระวางผู้จ่าย กับ ผู้ส่งจ่ายหนี้เกื่อน กลืน กันไม่ได้

นอกจากมาตรา ๓๕๓ นี้ ให้ดูมาตรา ๑๔๒ ประกอบ

สำนักหอสมุด